వెలువడినది! త్వరపడుడు!! వెలువడినది!!!

ఆంధ్రపత్రిక

ఆంగీరస సంవత్సరాది సంచిక

వెనుకటి ఇరువదిరెండు ఉగాదిసంచికలవలెనే ఈ ఇరువదిమూడవ యుగాది సంచిక సరిగా ఉగాదినాటికే వెలువరిచి ఆంధ్రలోకమున కర్పించుచున్నా మని తెలుపుటకు ఎంతయు సంతసమగుచున్నది. సారస్వతము, కథలు, చరిత్ర, వేదాంతము, జ్యోతిషము, పారిశ్రామికము, వైద్యము, మతము, సంగీతము, శిల్పము మొదలైన శీర్షికలక్రింద ఆయాశీర్షికలకు సంబంధించినవిషయములను విమర్శించుచు, ఆంధ్రవిద్యాధికులు వ్రాసినవ్యాసములు ముప్పదిమూడును, అట్లే ప్రాచీనాధునాతనసంప్రదాయముల ననుసరించి సహృదయులగు నాంధ్రకవిపుంగవులు రచియించిన రసవత్ ఖండపద్యకావ్యములు ఏబదియును ఇందు ముద్రితములైనవి. మఱియు సుందరత్రివర్ణచిత్రములు ఆఱును, ఏకవర్ణ చిత్రములు వ్యంగ్యచిత్రములు, శిల్పప్రకృతిచిత్రములును, సుప్రసిద్ధ ఆంధ్ర ఆంధ్రేతరప్రముఖులయు, ప్రజోపయోగసంస్థలయు, చిత్రములు ననేకములు గలవు. చీనా, జపానుయుద్ధచిత్రములును, ఇంకను ఇతర చిత్రములు కొల్లలుగ కలవు. ఈసంచిక సర్వవిధముల వెనుకటివానిని మిగిలి సర్వాంగసుందరముగ నున్నది. సంచిక ఆంధ్రులకు విజ్ఞానాభివృద్ధిని గలిగించునది. కావున నాంధ్రులందఱును తప్పక చదువవలసినది. వలయువారు వెంటనే సంచికకు ఆర్డరులను పంపవలెను.

దీనివెల దినపత్రిక చందాదారులకు రు. ౧-౦-౦; వారపత్రిక చందాదారులకు రు. ౧-౮-౦; ఇతరులకు రు. ౨-౦-౦. పోస్టేజీ ౦-౬-౦ ప్రత్యేకము.

మానేజరు:

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము,

తపాలుపెట్టె నెం. 212, మదరాసు

చెన్నపట్టణము, మే ౧౯౩౨

సంపుటము ౯ ఆంగీరస సంవత్సరము వైశాఖమాసము సంఖ్య ౫

స్వర్గదేవతలు

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు, బి ఏ.

ఆకసమందు మోహనములైన పయోదము లచ్చటచ్చటన్
ప్రాకుచు తేలియాడి చెదరన్ వెలిగించిరి రెవ్వరో తరం
గాకుల దీనగాన చలితాబ్ధికి నాట్యము నేర్పు చంద్రమః
శ్రీ కమనీయదీపశిఖ; చెప్పుడు వెన్నెల లిట్లె నిల్చునా?

మీా తెలిసన్వెన్న మేమె కుసుమీకృత నాక హృదంతరాళ ని
ర్యాత పరీమళమ్మయిన రమ్యశశాంక మరీచిమాలికా
శీతల శోభ నేటి దిది? చిందెదరా చిరగాఢసుప్తి ము
ద్రాతిమిరావృతావధులు దారి కనుంగొను పూర్వసంస్మృతుల్!

ఆ పరిశుభ్ర నిశ్చల విహాయసవేదికమీాద మీాపద
వ్యాప్తతి మల్లికా సుమదళాచ్ఛ కళాద్యుతిగా వెలుంగ, ఏ

లా పరికించు నాకనులకై సుకుమార చకోరపుంజగా
శేఖరుదు రీపరీమళ వరిష్ఠ తుషార వృషత్పరంపరల్ ?

మీ రెవరో తుణాతుణ నిమీలన మోహన నేత్రులై తమో
భార సుషుప్తిలో తోఁణకు స్వప్నగరుత్తుం చంచలానిలాం
కూరములన్ దశావధులకున్ వెలిపూతల సోయగమ్ము క
ద్బూర సువాసనా మిళిత భోగముగా నిడు స్వర్గదేవతల్
కారుకదా ! ...

......మనోహరముగా నిశి పాడెడు నిట్టి వేళలన్
నాకధునీసుధాపులిన నాట్యవిశారదులై, త్రివిష్టపా
నోకహ మందమారుత మనోజ్ఞత చందనచర్చ్వాలికన్
సోకగ అప్సరోహసనశోభల తానములాడు మీర లే
లా కకుబంత వీథికల లాస్య మొనర్తురు సోలిపోవుచున్ !

దయగొనిరా సుషుప్తి నలతన్ నశియించిన నాపయిన్ ? జలా
శయ రసవత్సమీరముల చాడ్పున కారుటెడారి దారిలో
పయిపయి సోకగా భవదపార మనోహర గానగీతికల్,
పయన మొనర్తునా ఇక గవాతుగళ స్మృదుకోముకీపథిన్.

ఈ యొకరాత్రి నా కనుల కిచ్చితి రద్భుత దివ్య దర్శన
చ్ఛాయ నొకింత, తావక విశాల సుఖాలయదీపికాద్యుతుల్
నాయెద కోరజో దిక అనారత సుందరమైన మీ స్మృతి
క్షేయతలో మణీచ్ఛవుల సృష్టినె తృప్తి వహింతు నీపయిన్.

ఊహాలలో నివాస మిక నుండుదు నేటి నిశీథచంద్రికా
స్నేహము మాసినా, గగనసింధు సుధాపరిషేచనోజ్జ్వల
వ్యూహములన్ మహీయహ్లాద సూచిన ఈస్మృతి భావనాగరు
ద్గ్రాహితమై చరించెడు నుదార ముదావహకాల మెల్లెడన్.

క్రీడాభిరామ కర్తృత్వము*

బండారు తమ్మయ్యగారు

ప్రాచీనాంధ్ర వాఙ్మయమునందు రూపకగ్రంథము లపురూపములు. కర్తృత్వము వివాదగ్రస్తమయిన కృతులుగూడ నట్టివే. కాని యీ వైలక్షణ్యములు రెండును క్రీడాభిరామమునం దాశ్రయము నొందినవి. క్రీడాభిరామము పదునాల్గవశతాబ్దియందు వెలసిన యాంధ్రవీథినాటకము. ఇది రావిపాటి త్రిపురాంతకుఁడను కవివతంసుఁడు సంస్కృతభాషలో రచించిన ప్రేమాభిరామమను నాటకము ననుసరించి వీథిరూపకముగా రచింపఁబడినట్లు గ్రంథావతారికలోఁ జెప్పఁబడినది. మూలగ్రంథమగు ప్రేమాభిరామము మనకింతవఱకు లభింపనందున నది కేవలనాటకమో, లేక దీనివలెనే వీథినాటకమో, క్రీడాభిరామము దాని కెంతవఱకనుకరణమో నిర్ణయింప రాకున్నది. ఈగ్రంథకర్తృత్వవిషయమున భిన్నాభిప్రాయములు పూర్వకాలమునుండియు నెలకొనినట్లు కానవచ్చుచున్నది. పూర్వ లాక్షణికులు కొందఱిందలిపద్యములను వల్లభరాయని వీథినాటకములోనివని యుగ్గడింపఁగా మఱికొందఱు శ్రీనాథుని వీథినాటకములోనివని యుగ్గడించిరి. కాని యీ రెండవ పక్షమునకుఁ జేరిన అప్పకవి, కూచిమంచి తిమ్మకవి మున్నగువారు మొదటిపక్షమునకుఁ జేరిన శ్రీధరాదుల కంటెఁ జాల నర్వాచీనులై యున్నారు.

ఈగ్రంథమును దొలుదొలుతఁ బ్రకటించిన బ్రహ్మశ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారీగ్రంథ కర్తృత్వవిషయమున వల్లభరాయ శ్రీనాథు లిరువురిపక్షమునకు నుపకరింపఁగల యాధారములను సంగ్రహముగవివరించి యుభయపక్షవాదములకుఁగూడఁ బునాదుల నేర్పఱిచి తాము మట్టుకు శ్రీనాథునివైపునకే మొగ్గచూపిరి. తరువాతి విమర్శకు లాపునాదులపయి విన్నాణముమెయి వాదసౌధములను నిర్మించుచున్నారు. శ్రీ వీరేశలింగము పంతులుగారు తమకవులచరిత్రములో నీగ్రంథమును వల్లభరాయకృతముగఁ బరిగణించి, శ్రీనాథరచితమను వాదము నతిసాహసమని నిరసించిరి. శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు ఆంధ్రులచరిత్ర మూఁడవ భాగములో వల్లభరాయనివర్ణనమిం దతిశయముగా నుండుటచే నిది వల్లభరాయకృతము కానేరదని తలంచి శ్రీనాథుఁడే దీనిని వల్లభరాయనిపేర వ్రాసియుండునను నభిప్రాయమును బ్రకటించిరి. కాని యథార్థముమాత్ర మీ యుభయపక్షములకుఁగూడ మధ్యస్థముగ మఱుఁగువడియుండెనేమో యని నాయాశయము.

"శ్రీనాథమహాకవి గుణతత్త్వవిచారము" అను పేర్వ్రాసిన కవిచరిత్రవిమర్శనము (అముద్రితము)లో పయిని బేర్కొన్న మువ్వురు పండితుల యభిప్రాయములందలి బలాబలములను జర్చించుచు "క్రీడాభిరామము—శ్రీనాథునకు దానితోఁగల సంబంధము" అను ఖండ మొకటి వ్రాసి దుందుభిసంవత్సరములో దానిని బ్రత్యేకముగ ఆంధ్రపత్రికాసారస్వతానుబంధములోఁ బ్రకటించియుంటిని. శ్రీనాథున కీగ్రంథముతో సంబంధమసలు లేక పోలేదనియు, అట్లు లేదనినచో వల్లభరాయనికి గ్రంథకర్తృగౌరవముమాట యెట్లున్నను గ్రంథచౌర్యదోష మనివార్యముగ నంటఁగట్టనగుననియు, శ్రీనాథుఁడు గ్రంథమంతయుఁ బూర్తిగఁ దా వ్రాసి ధనలోభమునకో, మఱియొకకారణమునకో దానిని వల్లభరాయనిపేరఁ బ్రకటించెనని తలంచుటకుఁ దగినకారణములు కానరావనియుఁ, గావున వల్లభరాయఁడు శ్రీనాథుని సాహాయ్యముతో నీగ్రంథమును రచించియుండుననుట సత్యసమ్మతమై యాయిరువుర గౌరవమునకుఁ గూడ నిర్బాధకమై యుండఁగలదనియు నావ్యాసమునందలి సారాంశమై యున్నది.

శ్రీనాథుని సిద్ధహస్త మిందుఁ బలుతావుల సువ్యక్తమగుచుండ నాతని కీగ్రంథరచనమున నెట్టిసంబంధమును లేదని తత్త్వవిచారసజ్ఞు లెన్నటికి నంగీకరింపఁజాలరని నాయాశయము. శ్రీనాథుని యితరకృతులం

* ఇది ౨౧-౯-౩౦ తేదీన పెద్దాపురములో జరిగిన ఆంధ్రసాహిత్యపరిషద్వార్షికోత్సవసభలో జదువబడినది.

దును నీగ్రంథమందును దగ్గఱపోలికలుగల సంవాదములను, రచనాసంవిధానములను, భేదమెుకింతయు లేక పరిసమానములుగ నల్లియుంచినపాదములను, సమాసములను శ్రీనాథుని కవితయందుఁ బ్రత్యేకముగఁ గానవచ్చు నాతని మరిపెంపుఁ బదప్రయోగములను నాయభిప్రాయానుసారముగఁ గొంతవఱకు నాపూర్వోక్తవ్యాసమం దుదాహరించియుంటిని. తరువాతఁ గొంతకాలమునకు బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు తాము రచించిన శృంగార శ్రీనాథములో నీ గ్రంథకర్తృత్వమును గూర్చి చర్చించుచు గ్రంథము శ్రీనాథకృతమేయనుట కాతని యితరకృతులందును దీనియందును సామ్యముగల సంవాదాదికములను విపులముగాఁ బ్రకటించి వల్లభరాయపక్షవాదమును బూర్తిగా నిరసించియున్నారు. కాని తమవాదమునకు బాధకముగా శ్రీనాథుని కించుమించుగ సమకాలీనుఁడగు శ్రీధరుఁడును, నాతనితరువాతి మఱికొందఱు పూర్వలాక్షణికులు నిందలిపద్యములను వల్లభరాయని వీథినాటకములోనివని తమగ్రంథములం దుదాహరించిన ప్రశంస నెందుచేతనో జాఱవిడిచి యావిషయమై చర్చించుటగాని, నాయభిప్రాయమును బరామర్శించుటగాని జరగింపరైరి. అందుచేత "సారస్వతసర్వస్వము" లోఁ బ్రకటితమయిన నా శృంగార శ్రీనాథ విమర్శనములో నీగ్రంథకర్తృత్వ విషయమునుగూడఁ జేర్చి పైని జెప్పిన నాయభిప్రాయమును గూర్చి శాస్త్రిగారి సమాధానములను గోరియుంటిని. పిమ్మట "భారతి" లో నీగ్రంథము కేవలము వల్లభరాయ రచితమేగాని శ్రీనాథకృతముకాదని వాదించు వ్యాసమును బ్రహ్మశ్రీ వేమూరి విశ్వనాథశర్మగారును, అందుపై శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారి యభిప్రాయానుగుణముగ శ్రీనాథకర్తృత్వమును సాధించువ్యాసమును శ్రీ కిళాంబి రాఘవాచార్యులుగారును, మరల నీనడుమ విశ్వనాథశర్మగారి యభిప్రాయానుసారముగ వల్లభరాయ కర్తృత్వమును సాధించువ్యాసమును శ్రీ శేషమల్లి అచ్యుతరావుగారును బ్రకటించియున్నారు. విద్యాధికులగు విమర్శకాగ్రణు లిట్టు లేదో యొకపక్షమును సమర్థించుటయేగాని శ్రీనాథవల్లభరాయల యిరువుర గౌరవమునకుఁగూడ నిర్బాధకమయి వారియుభయకర్తృత్వము నంగీకరించు నాయభిప్రాయమునుగూర్చి చర్చించి యది సత్యనిర్ణయమున కెంతవఱకు నుపకరించునో నిరూపింపకున్నారు. తెగతెంపులేక యిట్లు తగవులకుఁ దావకమగుచున్న యీవిషయము తగురీతిని బరిష్కారమగు నను తలంపుతో నీపరిషత్సభాముఖమున మరల నిందుఁ గూర్చి ప్రశంసింప నెంచితిని.

క్రీడాభిరామ మీమధ్య నూతనముగా శృంగార గ్రంథమాలాపక్షమున ప్రభాకరశాస్త్రిగారి పరిష్కరణముతో శృంగారముగఁ బునర్ముద్రణ మందినది. అందు శాస్త్రిగారు సహజమగు తమ సునిశిత ప్రతిభను బ్రకటించుచు విపులమగు నుపోద్ఘాత మొకటి వ్రాసియున్నారు. కాని శృంగార శ్రీనాథములోఁ దడవిన విషయములనే మరల విపులోదాహరణములతో సమర్థించుటయే గాని నాయభిప్రాయవిషయమునఁ దగు సమాధానము లొసంగరయిరి. గ్రంథమందు శ్రీనాథుని సంబంధమును సమ్మతించుచు వల్లభరాయ కర్తృత్వమునుగూడ నంగీకరించు నావాదము మనసబుకరణములు తగవులాడుకొను నిద్దఱి పాలికాపుల వివాదమును దీర్చినట్లున్న దని యసంగతమగు గేలివాక్యముతో సమాధానసంతృప్తి నందిరి. ఈగ్రంథ కర్తృత్వవిషయమున శ్రీనాథవల్లభరాయల కెట్టివివాదమును లేదు. ఉన్న వివాదమంతయుఁ దరువాతి వారమగు మనము తెచ్చిపెట్టుకొన్నదే. కావున శాస్త్రిగారి సమాధానమందలి సామంజస్యమును సహృదయులే గ్రహింతురుగాక. ఇఁకఁ బూర్వలాక్షణికోదాహరణ విషయంబున నేను వ్రాసినసంగతులు బూటకంపు బూకరింపుల బుంగలనియు, దుర్వివేక ధురంధరములనియు నిరంకుశముగ వ్రాసి, యీగ్రంథమందలిపద్యములను శ్రీనాథుని వీథినాటకములోనివని యుదాహరించిన లాక్షణికులు నేననినట్లు అప్పకవి మున్నగు నొకరిద్దఱుగాక నలుగురైదుగురనియు, నీవిషయమున అప్పకవీయము, లక్షణదీపిక, వీరరాజీయము, లక్షణసారసంగ్రహము మొదలగు గ్రంథములఁ జూడనగుననియు నిందలి పద్యములను వల్లభరాయని వీథినాటకములోనివిగా నుదాహరించిన ప్రాచీన లక్షణ గ్రంథములు తాము చూచినంతవఱకుఁ గానరావే

నలువునుగాక నెమ్మలును, సాటిమెలంతవు క్రొమ్మెఱుంగ! నీ
వెలమిని నింతగా మెఱసె దేటికి? కాంతవియోగదుఃఖమన్
జలనిధి మున్గునీనవదనన్ ననుఁ గన్గొని నిర్దయాత్మవై.

కైకొనుఁగాక నల్లనగు కాయము, మెక్కెడుఁగాక సత్ఫలా
నీకము, నిల్చుఁగాక రమణీయరసాలవనంబులందుఁ బుం
స్కోకిల మేమి సేయు నవి సూటిగఁ జేసెడుఁగాక, యెట్టులున్
గాకము కాకమే యగును గంఠము నెత్తి యొకింత పాడువోన్.

శాతనఖనిర్దళితగజవ్రాతమైన-జండతరసింహము వసించుచుండుగుహను
గుక్కపిల్లను గని మూల నక్కినట్టి-నక్క నేఁడు ప్రవేశించె నక్కటకట!

ఎవఁ డప్రాణము లిచ్చె నీకుఁ గృప, ని న్నెవ్వాఁడు పై కెత్తె, ని
న్నెవఁ డంసంబునఁ బెట్టి మోసె, నెవఁ డంతే వేఁడె ని, న్నట్టిమం
త్రవిదున్ నవ్వుచునే వధించితివి వేతాళా! త్రుంటిం బేరు గాం
తువులే, ప్రత్యుపకారులా పురుషులందున్ మేటివంచున్ భువిన్.

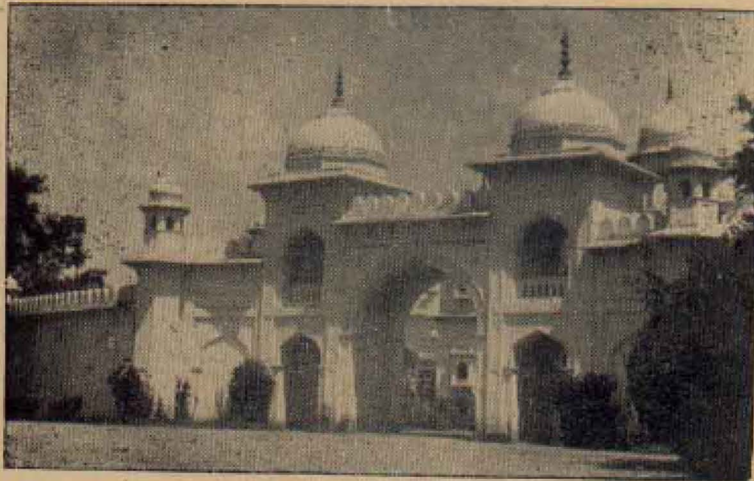
ఉరులను నాల్గుదిక్కులను నొగ్గిరి, నీట విసంబు గల్పి, రా
యెరగలి కానఁ గాల్చె, వల లెల్లెడఁ బన్నిరి, నిర్దయాత్ములా
నెఱుకులు విండ్లు చేతఁగొని యేగుచునుండిరి, వెంటవెంట, ని
త్తఱి మృగయూథనాయకుఁడు తా నెట కేగఁ దలంచెనో కదా.

అలరులటు పండ్లు శోభిల్లునని తలంచి-యూనఁ జిలుక బూరుగుచెట్టు నాశ్రయించెఁ;
దుడకు నది పండ, నందులో దూది యుండె-నదియు గాలి కెగిరిపోయె నక్కటకట!

నిలయము నీటి కంచును మణీనికరంబులతో వటించు నా
జలనిధి నాశ్రయించితిమి చాల పిపాసను, గాని స్వీయహా
చులుకమునన్ మహామకరశోభితసాంద్ర పయోధిఁ బట్టి ని
శ్చలముగఁ ద్రావు నొక్క మునిసత్తముఁ డంచు నెవం డెఱింగెడున్.

అనయము సర్వలోకహితుఁడౌ పురుషోత్తముఁ డుండు తావు, ది
వ్యనికర వాంఛ లన్నియును బండుపొలంబు, సమస్త లోకమో
హనముగఁ జంద్రమండలికి నచ్చపుఁదేజ మొసంగుదాత, పా
వనుఁడు సుధాబ్ధి, యం దెవఁడు వాసము నీ కిడెఁ గాలకూటమా!

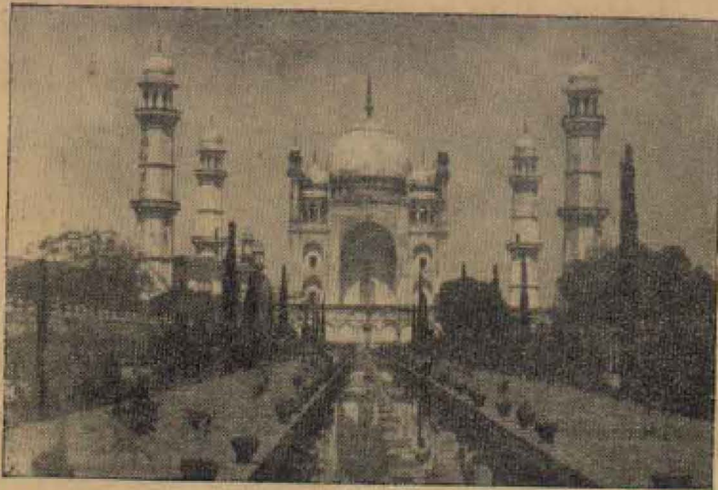
పురాతన వస్తుప్రదర్శనాలయము-హైదరాబాదు

౧. వస్తుప్రదర్శనాలయ ద్వారము

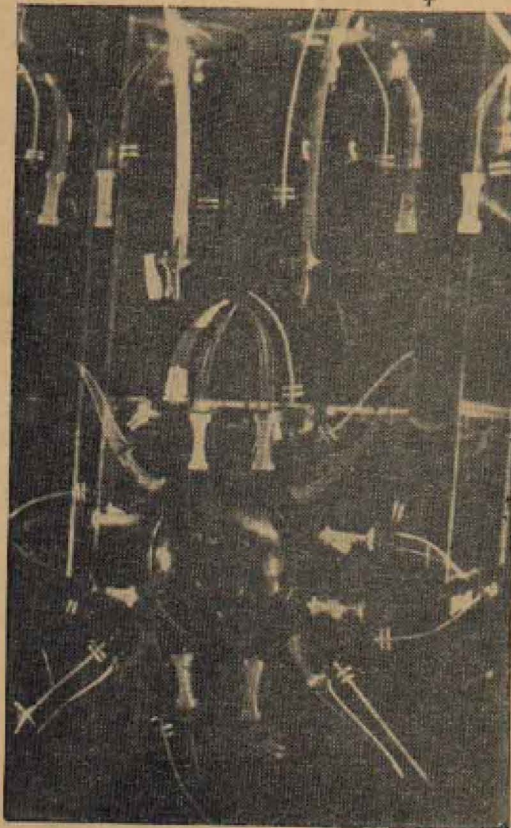

౨. వస్తుప్రదర్శనాలయము

3. బీబీ-కా-ముఖ్ బారా

(అమూల్యమగు వీణాసామగ్రి దొరకిన స్థలము)

౪. ఆయుధములు

తెలుఁగు లిపియుఁ దత్సంస్కరణమును

జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు

తెలుఁగు లిపి సంస్కరణమునుగుఱించియు, ముద్రాక్షరవిలేఖనమును గుఱించియు మహారాజశ్రీ యం. యస్. వెంకయ్యగారు భారతిపత్రికయందుఁ బ్రకటించిన వ్యాసమును సాంతముగాఁ జదివి యందలి విషయములను బరిశీలించి చూచితిని. సంయుక్తాక్షరలేఖనమునుగుఱించి సప్రపంచముగా వారు నిరూపించిన యుదాహరణములును విమర్శనమును నెల్లరును గమనింపఁదగియున్నవి. ముద్రణమునందలి సౌలభ్యమును గోరి సంయుక్తాక్షరలేఖనపద్ధతిని దీసివైచినచో, భాషకే మొదట స్వస్తి చెప్పవలసివచ్చును. ఈ సంయుక్తాక్షరపద్ధతిని మనపూర్వులు చక్కఁగా నాలోచనసల్పి మన భాషాస్వభావమున కనుగుణముగా నుండునట్టు లేర్పఱచిరని వారనినది యెల్లరును సంగీకరింపఁదగినవిషయము. ఈపద్ధతిని మాని ద్రావిడాంగ్లలిపులయందలి పద్ధతి ననుసరించి వ్రాయఁ బూనుదురేని, లేఖనమునందును, బఠనమునందును, బెక్కుచిక్కు లేర్పడి భాషకు గొప్పనష్ట మేర్పడును. ఇఁక వర్ణమాలయందలి యక్షరములలోఁ గొన్నిటిని దీసివేయవలయు ననియు, నాంగ్లభాషయందలి నూతనాక్షరములను గల్పించి మనవర్ణమాలలోఁ జేర్పవలయు ననియుఁ దలంచుటుచితము గాదు. ఈవిషయమై శ్రీ వెంకయ్యగారు చక్కనియుదాహరణములతో విమర్శించియున్నారు.

సంస్కృతశబ్దములు ప్రాకృతభాషలోనికి వచ్చునపుడును, సంస్కృతప్రాకృతశబ్దములచ్చతెనుంగులోనికి వచ్చునపుడును, ప్రాకృతాచ్ఛాంధ్రవర్ణమాలలకు లొంగియుండునట్టులే విరూపములఁ జెందుచున్నవి. ఉదాహరణము: లక్ష్మీః = లచ్ఛీ, విష్ణుః = వెణ్హూ, పక్షీ = పక్కి, అప్సరాః = అచ్ఛర, ఇత్యాదులు.

కావున వర్ణమాల నెప్పటియట్టులే యుంచి యన్యభాషాశబ్దముల మన లిపి కనుగుణముగ మార్చి ప్రయోగించుటే యుత్తమమైన పద్ధతి.

ఇట్టులే యితర విషయములను విమర్శించుచు సచిత్రముగా లిపిసంస్కారమును గావించియున్నారు.

ఇట్లు వీరిచే సంస్కరింపఁబడిన యాంధ్రవర్ణమాల ముద్రణమునందుఁ బెక్కులాభములను గల్గించుచున్నది. ముద్రాక్షరముల సంఖ్యను వీరు తగ్గించినందునఁ బెక్కుతెఱంగులగు ముద్రాక్షరములను నిర్మించుటకును, దన్మూలమున నాంధ్రమున ముద్రణకళ యభివృద్ధిఁ గాంచుటకును, ముద్రాక్షరవిలేఖనయంత్రనిర్మాణమునకును జక్కని మార్గ

మేర్పడినది. వీరు ప్రదర్శించిన తలకట్టు, దీర్ఘము, ఒకార, ఓకారాదులు ప్రాచీనశాసనములం దున్నవియే. ప్రస్తుతము చేతి వ్రాంత యందును బెక్కు రీతులన వ్రాయుచున్నారు గాన నీలిపిని వ్రాయుట గాని ముద్రింపఁబడిన దానిని జదువుటగాని యొక కష్టమైన పని గాదు. ఇట్లు ముద్రణమునకును, ముద్రాక్షర విలేఖనమునకును ననువుపడునట్లు గావింపఁ బడిన యీలిపిసంస్కరణమును విమర్శించి చూడఁగా, శ్రీ యం. యస్. వెంకయ్యగారు తెలుఁగుముద్రణవిషయమునందుఁ జిరకాలానుభవము గలవా రనియుఁ, బ్రాచీనశాసనములను బరిశీలించియున్నారనియుఁ దెలియు చున్నది. ఇట్లు వీరు ప్రస్తుతాంధ్రవర్ణముల కెట్టిలోటును వాటిల్లకుండులాగున సంస్కరణము గావించినది చూడఁగా నెంతయు సంతసము గల్గుచున్నది. ముద్రణవిధానమునం దితరలిపులకంటె మన తెలుఁగే చాల వెనుకఁబడియుండుట యెల్ల రెఱింగిన విషయమే గాన, భాషాభిమానులును, ముద్రాశాలాధ్యక్షులు నీవిషయమున బద్ధాదరులై వెంకయ్యగారి యుద్యమమునకుఁ దోడ్పడి తెలుఁగు ముద్రణవిధానమును బెంపొందఁజేయుట యవశ్యకర్తవ్య మైయున్నది. భాషాభిమానులు చక్కఁగాఁ దోడ్పడుదురుగాక.

నక్షత్రము

సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు

ఎన్నిజన్మంబులం దాఁటి యిట్టిదశకు
వచ్చినావో? యిప్పటికిఁ దెల్పంగఁగలవె?
ఎట్టితప మొనరించితో? యెఱుకపఱతె?
తారకంబ! యీదృశదివ్యతనువుఁ దాల్ప.
యుగయుగంబులనుండియు వ్యోమమందె
కానఁబడెదు; ప్రయాణంబుఁ గట్టివైచి
గమ్యముం బొంద నెట్టిసంకటము లొదవె?
లక్ష్య మింకెంతదాలఁ జెలంగు నీకు?
పగట రవికాంత కాషాయపటముఁ గప్పె
మొగముపైనిఁ దపంబు సల్పెదువుగాక
జలదయువతుల కౌఁగిలింతలకు మఱగి
భ్రష్టుఁ డగుదువు రేల? భద్రంబుసుమ్ము.

ధృతరాష్ట్రాదుల జననము

శాంతనునివలన సత్యవతికిఁ జిత్రాంగద విచిత్రవీర్యులను నిరువురు పుత్త్రులు జన్మించిరి. తండ్రి యనంతరము చిత్రాంగదుఁడు కౌరవ రాజ్యపరిపాలకుఁ డయ్యెను. కాని యతఁడు చిత్రాంగదుఁ డను గంధర్వునితోఁ గురుక్షేత్రమున ద్వంద్వయుద్ధ మాచరించి కాలధర్మ మందెను. అందుచే విచిత్రవీర్యుఁడు తల్లి సత్యవతి యనుమతిని బడసి కౌరవసింహాసన మెక్కి రాజ్యమును ధర్మయుక్తముగాఁ బాలింపఁదొడంగెను.

ఆసమయముననే భీష్ముఁడు కాశీరాజకుమారికల నంబికాంబాలిక లనువారలను స్వయంవరమున గెలిచి తెచ్చి తమ్మునకు వివాహ మొనర్చెను.

"అంబికాంబాలికే భార్యే ప్రాదాద్భ్రాత్రే యవీయసే,
భీష్మో విచిత్రవీర్యాయ విధిదృష్టేన కర్మణా.
తయోః పాణీ గృహీత్వా తు రూపయౌవన దర్పితః,
విచిత్రవీర్యో ధర్మాత్మా కామాత్మా సమపద్యత.
తే చాపి బృహతీ శ్యామే నీలకుంచితమూర్ధజే,
రక్తతుంగ నఖోపేతే పీనశ్రోణిపయోధరే.
ఆత్మనః ప్రతిరూపోసౌ లబ్ధః పతి రితి స్థితే,
విచిత్రవీర్యం కల్యాణ్యౌ పూజయామాసతు శ్శుభే.
స చాశ్విరూప సదృశో, దేవతుల్య పరాక్రమః,
సర్వాసా మేవ నారీణాం చిత్తప్రమథనో రహః.
తాభ్యాంసహ సమా స్సప్త విహరన్ పృథివీపతిః,
విచిత్రవీర్య స్తరుణో యక్ష్మణా సమగృహ్యత.
సుహృదాం యతమానానా మాప్తైస్సహ చికిత్సకైః,
జగా మాస్తమి వాదిత్యః కౌరవ్యోయమసాదనమ్".

ఆది. సంభవపర్వ, ౧౦౮ అధ్యాయము.

విచిత్రవీర్యుఁడు తరుణుఁడై యుండియె క్షయరోగగ్రస్తుఁడై కాలధర్మ మొందెను. ఇతని కిరువురు భార్య లున్నను సంతానము లేదు. కురువంశ మితనితో నంతరించెను. సత్యవతికోర్కె లన్నియు విఫలములయ్యెను. అందుచే సత్యవతి శాంతనువంశమును వర్ధించుట కెట్లని భీష్మాదులతో యోజించెను. ఆకాలమున దేవరన్యాయము నవలంబించి సంతానమును గని వంశమును నిలువఁబెట్టు నాచారము సంఘమం దంతటను గలదు.

"వేత్థ ధర్మం సత్యవతి పరం చాపర మేవచ,
తథా తవ మహాప్రాజ్ఞే ధర్మే ప్రణిహితా మతిః.
తస్మా దహం త్వన్నియోగా ద్ధర్మ ముద్దిశ్య కారణమ్,
ఈప్సితం తే కరిష్యామి దృష్టం హ్యేత త్సనాతనమ్."

"సకలధర్మముల నెఱిఁగిన నీమతి కేవలము ధర్మమందే వర్తించుచున్నది. కావున నీయనుమతి నవలంబించి ధర్మమునే ముఖ్యముగా నెంచి నీకోర్కె ననుసరించి విచిత్రవీర్యక్షేత్రమున సంతానమును గాంతును. ఇట్లు చేయుట సనాతనధర్మమై యున్నది" అని వ్యాసుఁడు సత్యవతితోఁ జెప్పినమాటలను బరిశీలింప నాకాలమున నిది సంఘమందంతట నాచారమై యున్నట్లు స్పష్టము. ఇప్పటివారి కది తప్పుగాఁ గానవచ్చినను, అప్పటిసంఘమునఁ బ్రజలు తప్పుగా భావింపలేదు. కావుననే సత్యవతి యందులకు యత్నించుటయు, ధర్మజ్ఞుఁడయిన వ్యాసుఁ డంగీకరించుటయు సంభవించినది. అది దురాచారమే యైనచో నెంత బలవంతు లైనను దానిని నిర్వహింపలేరు. ప్రజాభిప్రాయమునకు విరుద్ధముగా నడువను లేరు. ధర్మసంతానమును గనుట సనాతన ధర్మమని వ్యాసుఁడు చెప్పను లేఁడు.

ఇది దుర్నీతి కాదా యందురేని కాదు. నీతి గాని దుర్నీతి గాని సంఘమంతయు నంగీకరించినచో నది కేవలము నీతియే యగును. యువతీవివాహము కాని విధవావివాహము గాని సంఘమంతయు నంగీకరించి చేసినచో పైసంఘములవారి కది హేయముగాఁ దోఁచినను నీతి యుక్తమే యగును. ప్రస్తుతకాలమున నాగరకశ్రేష్ఠులని

రొంచఁబడు పాశ్చాత్యులు తరుణవయస్కులగు నితరుల భార్యలతోఁ గలిసి నృత్యములు సల్పుచున్నారు. అట్టిది మనదేశమున నవాగరకులగు కొండజాతులలో మాత్రమే కానవచ్చుచున్నది. మనదృష్టి కది నీతిబాహ్యమై యున్నను వారిసంఘమున కట్లు కాదు. అట్లే సంఘ మంతయు సమ్మతించిన దేవరన్యాయము మనవారి దృష్టికి నీతిబాహ్యము కాదు.

ధర్మసంతానమున వంశోద్ధరణము నీతియుక్త మైనను గాకపోయినను నీసుట్టమునఁ గొంతభాగము ప్రక్షిప్తమని చెప్పక తీఱదు. పూర్వాపరవిరుద్ధములు నసందర్భములును చెక్కు లున్నవి.

దేవరన్యాయ మనునది కామాభిలాషతోఁ గాక, యింద్రియలోలత్వమునఁ గాక కేవలము ధర్మబుద్ధితో సంతానప్రాప్తివఱకును సంగమించి యనంతర మెట్టి సంబంధమును లేకుండ వర్తించుట. సంతానప్రాప్తి పిమ్మట సాంగత్యమును ద్యజింపవలెను. మఱియు నిది యాపద్ధర్మముగాఁ జేకొనఁబడినది. ఈ పైవిషయము లాలోచింప నెన్ని నిబంధనలు గలవో స్పష్టమగుచున్నది. కేవలము ధర్మబుద్ధి గలవారు మాత్రమే దేవరన్యాయ మవలంబింప నర్హులు. కామేచ్ఛాపరులకుఁ గాదు. సంతానప్రాప్తిపిమ్మట మఱి సంగమింపరాదు. ఇదియు నాపద్ధర్మ మైనప్పుడే యవలంబింపవలెను.

సత్యవతికుమారులు చిత్రాంగద విచిత్రవీర్యులు మరణించుటచే భారతవంశము విచ్ఛిత్తి చెందవలసిన సమయము లభించినది. వంశోద్ధరణమునకై సత్యవతి ధర్మజ్ఞుఁడగు వ్యాసుని రప్పించి దేవరన్యాయమున సంతానమును గని కౌరవవంశమును నిలుపుమని కోరినది. సనాతనధర్మయుతమగు నప్పనికి వ్యాసుఁడు సమ్మతించెను. ఇంతవఱకు సరిగానే యున్నది. తరువాతివిషయ మాలోచింపుఁడు.

సత్యవతి తన పెద్దకోడలగు నంబికను సంతానార్థము వ్యాసునిసన్నిధికిఁ బంపినది. వ్యాసుఁ డామెతో సంగమించి వెడలిపోవునపుడు సత్యవతితో —

"నాగాయుతసమప్రాణో విద్వాన్ రాజర్షిసత్తమః,
మహాభాగో మహావీర్యో మహాబుద్ధి ర్భవిష్యతి.
తస్య చాపి శతం పుత్రా భవిష్యంతి మహాత్మనః,
కింతు మాతుః స వైగుణ్యా దంధ ఏవ భవిష్యతి."

పదివేలయేనుఁగుల బలము గల్గి యదృష్టవంతుఁడు బుద్ధిమంతుఁడు నగుపుత్త్రుఁ డంబికకు జనించును. కాని యతఁడు మాతృదోషమువలన నంధుఁడగునని వ్యాసుఁడు చెప్పెను. ఇట్లు సంతాన ముత్పన్న మగుటవలన నాపద్ధర్మము తొలఁగినది. అతనికి నూఱుగురు పుత్త్రులు గల్గుదురని చెప్పుటచే భారతవంశము నిలిచినది. సత్యవతి

"స త్వం వ్యపేక్షయా భ్రాతు
స్సంతానాయ కులస్య చ"

అని కోరినది. ధృతరాష్ట్రజన్మమువలన విచిత్రవీర్య కులము విస్తరింప నున్నది. సత్యవతి కోర్కె నెఱవేఱినది. ఇట్లు కృతార్థురాలైన సత్యవతి.

"జ్ఞాతివంశస్య గోప్తారం పితౄణాం వంశవర్ధనమ్,
ద్వితీయం కురువంశస్య రాజానం దాతు మర్హసి."

అని పల్కుట ధర్మేతరముగా నున్నది. ధృతరాష్ట్రుఁడు వంశకరుఁ డగుచుండఁగా మఱియొక కుమారు నిమ్మని కోరుట సత్యవతికి యుక్తముగా లేదు. ధృతరాష్ట్రుఁడు జాత్యంధుఁ డైనను వంశకరుఁడు కాలేకపోలేదు. మఱియు

"కింతు మాతు స్స వైగుణ్యా దంధ ఏవ భవిష్యతి"

యని వ్యాసుడు చెప్పినది లోకవిరుద్ధముగా నున్నది. తల్లివైగుణ్యమువలనఁ గొడుకు గ్రుడ్డివాఁ డయ్యెను. వైగుణ్య మేమిటికి? తన్ను సమీపించినమునిని

"భయా త్కాశిసుతా తంతు నాశక్నో దభివీక్షితుమ్."

అంబిక భయమువలన నతని చూడఁ జాలకపోవుటయె వైగుణ్య మని చెప్పవలెను. అనఁగా సంగమకాలమున నేత్రనిమీలనమని ఫలితార్థము. సంగమకాలమున కన్నులు మూసినంతమాత్రమున కొడుకు గ్రుడ్డివాఁ డగునా? అట్లయిన వరూథిని మాయాప్రవరునితో సంగమించినపుడు నేత్రనిమీలన మొనర్చినది. ఆమెకొడుకు స్వారోచిషుఁ

డంధుఁడు గాలేడు. ఈ గ్రుడ్డితనము పూర్వజన్మకర్మజనిత పాపఫలముకాని మాతృదోషముకాదు. ధృతరాష్ట్రజన్మముతో సత్యవతికోర్కి సిద్ధించి యుండఁగా ధర్మజ్ఞురాలయినయామె ద్వితీయపుత్త్రునికోరుటయు, సనాతనధర్మవిదుఁడగు వ్యాసుఁ డంగీకరించుటయు సంభవింపదు. ధర్మజ్ఞులైనవా రట్టియధర్మకృత్యము నంగీకరింతురా? సంతానప్రాప్తిపిమ్మట దేవరన్యాయమునకు విషయమే లేదు. అంధుఁడగు కొడుకు రాజ్యానర్హుఁ డయ్యెను గాన యాపద్ధర్మము తొలఁగిపోలేదని చెప్ప వీలు లేదు. సత్యవతి వంశోద్ధరణమునే యపేక్షించినది కాని రాజ్యపాలనము కాదు. ధృతరాష్ట్రుఁ డంధుఁడైనను భీష్మాదుల సాయమున రాజ్యపాలన మొనర్పఁగలఁడు. పాండురాజున్నను, ధృతరాష్ట్రుఁడు తనవారిసాయమునఁ బరిపాలన మొనర్పలేడా? వంశకరుఁడై రాజ్యపాలనము చేయు ధృతరాష్ట్రుఁ డుండఁగా,

"జ్ఞాతి వంశస్య గోప్తారం
పితౄణాం వంశవర్ధనమ్,
ద్వితీయం కురువంశస్య రాజా
నం దాతు మర్హసి"

అని వ్యాసునడుగుటయు, నందుల కతఁ డంగీకరించుటయు నర్హముగా లేదు. అట్టిచో నిఁక పాండురాజు జన్మమునకవకాశమే లేదు. ఇట్టియనుపపత్తి గల్గుచున్నది. కావుననే యీ ఘట్టమునఁ బ్రక్షిప్తభాగము గల దంటిని.

మఱియు సత్యవతి యనుమతిచొప్పున వ్యాసుఁ డంబాలికతో సంగమించి వెడలిపోవుచుఁ దన్నడిగిన సత్యవతితో

"శశంస స పున ర్మాత్రే తస్య బాలస్య పాండుతామ్"

అని చెప్పెను. అది విని సత్యవతి

"తం మాతా పునరే వాన్యం ఏకం పుత్త్ర మయాచత."

మఱియొకపుత్త్రుని కోరినది. ఆలోచింప నిది కేవలము ధర్మవిరుద్ధము. బాలుని తెల్లఁదనము విని సత్యవతి మఱియొక పుత్త్రుని గోరుట ధర్మ్యము కాదు. ధర్మజ్ఞులగు సత్యవతీవ్యాసు లిట్లు నియమము లేకుండ వర్తింపరు. వారిధర్మనిష్ఠతను దొలఁగించుటకే యెవ్వరో యిది కల్పించియుందురు. ఇట్లుండ విదురునిజన్మమునకు మఱింతయవకాశము లేదు. కాని విదురునిజన్మమునకు వ్యాసుఁడు కారణమని చెప్పుటకే యిది యంతయుఁ గల్పింపవలసి వచ్చినది. ఏమన,—

విదురుఁడు భారతమందుఁ గల పురుషు లందఱిలోను మిక్కిలి యుత్తముఁడు, నీతిమంతుఁడు, రాజనీతిజ్ఞుఁడు, సకలసద్గుణవంతుఁడు, శమదమాదిసంపన్నుఁడు, విజ్ఞాననిధి. అట్టియుత్తముఁడు బ్రాహ్మణులలోఁ గూడ నుండఁ డనుట యతిశయోక్తి గాదు. దైవభక్తియం దతఁ డెంతటివాఁడో శ్రీకృష్ణుఁడు హస్తినాపురమునఁ గల మహామహుల నెల్లరను విడిచి యతనియింట విందు గుడుచుటవలననే స్పష్టమగుచున్నది. ఉత్తమగుణములకును, కులమునకును సంబంధము లేదు. అది యోజింపక పూర్వము బ్రాహ్మణసంఘము శూద్రుఁడైన విదురుని గుణోత్తమత్వమును సహింపలేక విదురుఁడు వ్యాసవీర్యసముద్భవుఁడు, బ్రాహ్మణవీర్యసంభవుఁడు గనుకనే యంతటివాఁ డైనాఁ డని చెప్పుటకే ఘట్టమును గల్పించియుండును. ఉత్తమగుణములు గల్గుటకు కులమే ముఖ్యమని వారితలంపు. కాని యది సరికాదు. ఆవిషయములో నవ్యాప్తియు, నతివ్యాప్తియుఁ గూడఁ గలవు. విదురుని కిట్లు బ్రాహ్మణసంబంధము కల్పించి తమ కోర్కి నెఱవేర్చుటకే బ్రాహ్మణులు విచిత్రవీర్యమరణము, ధర్మసంతానప్రయత్నము, మొదలగునవి కల్పించియుందురు. యథార్థమగుకథ యిట్లుండియుండును.

విచిత్రవీర్యుఁ డేడుసంవత్సరములకాలము కళత్రద్వయముతో సుఖించియున్నాఁడు. అపుడు భార్యలయం దొక్కొకకుమారుని గనియుండును. పూర్వజన్మకర్మవశమున ధృతరాష్ట్రుఁడు జాత్యంధుఁ డయ్యెను. అంబాలికయందుఁ గల్గినబాలుఁడు తెల్లనివాఁ డగుటచే పాండుఁడని పేరుపెట్టిరి. విదురుఁ డుత్తమగుణుఁడై శూద్రవంశమున జన్మించి ధృతరాష్ట్రపాండురాజులను సేవించుచుఁ దనసత్ప్రవర్తనముచేత వారి యనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడై రాజగృహమందు వారితో సరిగాఁ

బూజింపఁబడుచుండెను. ఇతఁ డుత్తమగుణవంతుఁ డగు టచేతనే ధృతరాష్ట్ర పాండురాజు లతనిని సోదర ప్రేమతో మన్నించియుందురు. అందుచే వారు ముప్వురు సోదరులవలె వర్తించియుందురు. అంతియ కాని వారి కందఱను వ్యాసుఁడు తండ్రి యగుటచేఁ గాదు. జాత్యంధుఁ డగుటచే ధృతరాష్ట్రుఁడు రాజ్యానర్హుఁ డగు టచేఁ బాండురాజు కురురాజ్యమున కభిషిక్తుఁ డైయుం డును. అయినను బాండుఁడు నిష్కల్మష భ్రాతృప్రేమ గలవాఁ డగుటచే సోదరుని సింహాసనమునఁ గూర్చుం డఁబెట్టి యతని పేరిట రాజ్యమును బాలింప నారం భించెను.

దురహంకారులగు బ్రాహ్మణు లీఘట్టమునందుఁ గొన్ని మార్పులఁ జేయ నిశ్చయించి యశ్వరూపుఁడును, దేవతుల్యపరాక్రముఁడగు విచిత్రవీర్యునిక్షయరోగముచేఁ జంపించి పైకథ యంతయుఁ గల్పించియుందురు. కాని పూర్వపు మహారాజులు యుద్ధమరణమో, వానప్రస్థ మున యోగమువలన మరణమో యందుట కలదు. కాని రోగగ్రస్తులై మరణించుట కలదా? అది యటుండనిండు. వ్యాసునివంటి మహాకవి యీ ఘట్ట మును వ్రాసియుండఁడు. వంశాభివృద్ధి కొకపుత్త్రుఁడు చాలియుండఁగా ననియతముగాఁ బుత్త్రులను గోరుట ధర్మము కాదు.

ధర్మసంతానపద్ధతినే భారత వంశము నిల్చినదని చెప్పినచోఁ బాండునిజన్మమున కవకాశము లేదు. ఏమన ధృతరాష్ట్ర జన్మముతో నాపద్ధర్మము తొలఁగినది. ధృతరాష్ట్రుఁ డుండఁగా మఱియొక పుత్త్రునిఁ గోర నవ కాశమే లేదు. పాండురాజే లేకపోవలసివచ్చును. అం దుచే నీపద్ధతి కల్పిత మనక తీఱదు.

పాండురాజు పుట్టుకకే యవకాశము లేనప్పుడు విదురునిజన్మ మెట్లు సంభవించును ? ఈయంశము లన్ని యు నాలోచింపక, దేవరన్యాయమును పరిశీలింపక, ధర్మసంతానక్రమ మెఱుంగక, యిష్టము వచ్చినట్లు వ్రాసినారు. విదురుని జన్మమందుమాత్రమే బద్ధ-వీక దృష్టులగువారికిఁ దమ కల్పనయందలి యసందర్భము లవగతము కాలేదు.

ధర్మసంతానము సదాచారమని యంగీకరించినను సత్యవతి ధర్మహీనరాలై ధర్మవిరుద్ధముగా సంతానములను గోరియుండదు. వంశోద్ధరణమునకు సంతానము పడయ వలసియున్నది. గ్రుడ్డివాఁడని మఱొకపుత్త్రుఁడు, తెల్లని వాఁడని మఱియొకపుత్త్రుఁడు కావలయునని యనియత ముగా సత్యవతివంటి ధర్మజ్ఞురాలు కోరదు. మఱియు ధర్మజ్ఞుఁడగు వ్యాసుఁడు తల్లి కోరినంతమాత్రమున నధ ర్మము నవలంబించునా? మహాతపస్వి యగువాఁ డింద్రి యలోలుఁడై తల్లి నియోగించిన ప్రతిస్త్రీతోను సంభో గించునా? మూఁడవసారి యంబిక తనదాసిని పంపి నపుడు వ్యాసుఁడు దానితోఁ గలియుటకు ననుమానమై నను బడవలదా! కురువంశము నుద్ధరింప యత్నించిన యతఁడు దాసీసంగమము నెట్లంగీకరింపఁగలఁడు? దానికిఁ బుత్త్రుఁడు పుట్టినను నతఁడు కౌరవరాజ్యపా లకుఁ డగునని తలంచునంతటి యవివేకియా? కురువంశ మునకుఁ బనికిరానపుడు తెలిసియు దాసీసంగము చేయుట ఘోరపాపము కదా? మఱియుఁ దల్లియుద్దేశ మునకు విరుద్ధముగా వర్తించునా? ఈసంఘటన లన్నియు ముడిపెట్టి చూడఁగా వ్యాసునివలన విదురుఁ డుత్పన్నుఁ డై నాఁడని చెప్పుటకును, సత్యవతీవ్యాసు లధర్మపరులని తెలుపుటకు నిట్లు వ్రాసియుందురని నాతలంపు!

జేబున్నీసా

జి. జాషువ గారు

౧

జీవితేశ్వర ! మనసుధాజీవితంబు - లంతరించెనె యొకకౌఁగిలింతలోన ?
నాథ ! మన వినూతనయౌవనముల కపుడె - వయసు నిండెనె యొక్కచుంబనము
[తోడ ?

౨

ఈసులతానుకూఁతు రొకతే, సకలంబున మందభాగ్య ; య
య్యో సఖ ! గుండెలోఁ గడఁగుచున్నవి నీసపుఁగొండ లింక నా
శ్వాసము గల్గనేర్చునె ? ప్రశాంతి వహించిన నీసమాధితో
బాసయొనర్చి చెప్పెదను వద్దిక నాకు సుఖప్రసంగముల్.

౩

తొలఁగె న్నాతలపోఁత లన్నియును నీతో, భస్మమై గంగలోఁ
గలసెన్ భావికుటుంబినీత్వము, మనఃకాంతా ! దురంతవ్యథా
జ్వాలనంబే శరణంబు నాకు నిఁక నీబంధీ నిశాంతంబునన్,
బలి గావింతును ప్రాణపంచకము తప్తంబైన నీమూర్తికిన్.

౪

కవితాతూలికతో లిఖించి, నిను శృంగారించి, పూజించి, మా
నవలోకంబున కప్పగింతును మనోనాథా ! వసతిఁ జేలో
భవదీయంబగు మేను నాకొఱకునై, భస్మంబుఁ గావించుకొం
టివి, నే నీఋణ మెట్లు దీర్చుకొని, శాంతింతున్ ధరామండలిన్.

౫

మొగలు రాజన్యునిపగడాలమేడలో వసియింప దింక నీప్రణయలక్ష్మి
ఢిల్లీనృపాలుని మల్లెతోఁటలవంక పరికింప దింక నీవలపుచిలుక
పాదుషానగరిలో పట్టుపాన్పులమీఁదఁ బవళింప దింక నీకవికుమారి
ఔరంగజేబుని యపరంజిగిన్నెలో భుజియింప దింక నీముద్దులాఁడి
అక్బరాదిపితామహు లధివసించు - ప్రాఁతగోరీలకడ నిన్నుఁ బాడుకొనుచుఁ
దిరుగుచున్నది, నీతరితీపులాఁడి - అగ్నిలో నిన్నుపాసించు త్యాగమూర్తి.

ఊర్మిళా దేవి

శ్రీశ్రీశ్రీ రాజా విక్రమదేవవర్మ మహారాజులుంగారు

సీతారాముల పూతచరితములను వ్రాసి తమ జీవితములను సార్థకములుగాఁ జేసికొనినవారు పెక్కండ్రు గలరు. వారియందు మొదటివాఁడు వాల్మీకిమహర్షి. వారియందే యన నేల? లౌకికచ్ఛందస్సు నాశ్రయించి కవిత సెప్పినవారియందు నతఁడు మొదటివాఁడు. కనుకనే యతని నాదికవియనియు, నతఁడు రచించినరామాయణము నాదికావ్యమనియు నందురు. అతఁడు లౌకికచ్ఛందస్సులలో మనోహరము లగు పెక్కింటి నాశ్రయించి మృదుమధురపదములతోడను, చిత్తాకర్షకము లగు వర్ణనములతోడను రామాయణమును బాడెను. అంతే కాక, జనుల స్వభావచిత్రణమునందును, చరిత్రసృష్టి యందును, పాత్రపోషణమునందును, ధర్మములను మృదువుగా నుపదేశించుటయందును దక్కవివరుని నేర్పు సాటిలేనిది.

తనకావ్యమునందలి పాత్రముల నుత్కృష్టాదర్శములుగాఁ జిత్రించి యతఁడు సమకాలికులవలనను, దరువాత జనించినవారివలనను మెప్పు నొంది తనశాశ్వతకీర్తిని నిజదేశమునందే కాక, జగమంతటను వ్యాపింపఁజేయఁ గలిగెను. అతనికావ్యమునందలి కథానాయికానాయకులయిన సీతారాము లాదర్శ స్త్రీపురుషులుగా వర్ణింపఁబడుటయే కాక, కథితసమస్తపాత్రములును మేలునకుఁ గాని కీడునకుఁ గాని యాదర్శరూపులు.

రామాయణపాఠకులెల్లరును సీతారామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నాంజనేయాదుల మహత్తమగుణగణములకొఱకు విముగ్ధులగుచు వారియెడ నతమస్తకు లగుదురు. అనేకశతాబ్దములనుండి దాసీభూతు లయియుండుటవలనఁ దను మనోబలములను గోలుపోయిన భారతీయులు మాత్రము వారు దేవత లనియు, వారి చర్యలు లోకోత్తరములనియు భావించి, పుణ్యార్జనముకొఱకే రామాయణ పఠన శ్రవణములను గావించుచుఁ దృప్తి నొందుదురు; కాని పొందఁదగు ఫలములను మాత్రము పొందలేకున్నవారు.

కథితపాత్రములను యథోచితముగా వర్ణించిన వాల్మీకిమహర్షి సాధ్వీశిరోమణి యయిన యూర్మిళాదేవి నుపేక్షించుట యత్యంతశోచనీయము. ఆయమ దేనియందును వినుతగుణగణ యయిన సీతాదేవికిఁ దీసిపోవునది గాదు. ఆమె జనకరాజనందన; దశరథేశ్వరునికోడలు; అద్వితీయవీరుఁడును భ్రాతృభక్తుఁడు నయిన లక్ష్మణస్వామికి సహధర్మిణి; నవయౌవన; మఱి నూతనవధువు. ఆమెయక్కవనవాసక్లేశముకంటెఁ బతివిరహామె యధికతర బాధాకరమని తలంచి పతి నెడఁబాయఁ

జాలక యతనివెంట వెళ్లఁగాఁ దాను బతి యానతి శిరమునఁ దాల్చి సకలోపభోగపరిపూర్ణమయిన రాజభవనమునందు సధవలయిన తోడికోడండ్రతోడ నివసించుచుఁ జతుర్దశాబ్దములు పతి విరహదుఃఖమును సహించియుండుట సామాన్యకార్యము గాదుగదా! ఆమె యింద్రియ సంయమమును, మనోదార్ఢ్యమును లోకోత్తరము లనక తప్పదు. అట్టి సాధ్వీలలామ యేకారణమువలననో వాల్మీకిమహర్షి దృష్టికి దూరమయినను, స్వభావవర్ణనప్రియుండయిన కాళిదాస మహాకవి దృష్టికిని, శ్రీకంఠపదలాంఛనుం డయిన భవభూతి దృష్టికిని, దక్కిన కవివరుల దృష్టులకును దట్టకుండుట మిక్కిలి విషాదకరవిషయమే.

ఆమె గుణములను గవివరులు కీర్తింపని హేతువువలన వానికి లోటు గలుగునా? అవి విజ్ఞుల హృదయములకుఁ దట్ట కుండునా? దైవజ్ఞులు దమ పంచాంగములందు గ్రహణమును వ్రాయ మఱచిన, నది గనఁబడకుండునా? నిష్పక్షపాతబుద్ధితోడ రామాయణమును జదువువారు సీతాదేవికంటె నూర్మిలాదేవి యధికతర యని యనక మానరు.

స్వాగతము

కొమఱవోలు వెంకటసుబ్బారావుగారు

విరిఁగొమ్మగద్దె కోవెలపేరఁటాలు మంగళగీతికా ప్రబంధములు సదువ,
నన గిన్నెలోనికింజల్కంపుఁబొకాల పెదవుల నిడి తేఁటిపిలుక మ్రోయఁ
గ్రొమ్మొయి ల్మెల్మసుంగుఁ దెరల్చి శంపాచిరంటీలలామ యారతుల నెత్త
తొలకరిమేఘమాలలఁ దూఁగు దేవుండు పరమహర్షమునఁ జప్పట్లు చఱువ
మాధవుఁడు మోదమతి మధుమాసలక్ష్మి - స్మరప్రతాపాగ్ని సాక్షిగాఁ బరిణయంబు
నాడి యాంగీరసాఖ్యశతాంగ మెక్కి - వచ్చె కవివర! స్వాగతం బిచ్చికొమ్ము.
చిగురుకెంగేలఁ గుంచియ పట్టి మోసాలఁ గనవ్రాద్చు మలయజశ్వాసనుగ్రహిణి,
ఘట్టింట దోయిళ్ల ముంచి తెచ్చిన నీటఁ గలయంపిఁ జిలికించు జలదకన్య,
కమిచి నల్దిశలఁ జీఁకటి మ్రింగుకరముల జలిదివ్వటీ పట్టుఁ జందమామ
తలిరాకుటంగుళంబులతోఁ బుణికిరించి కుసుమాక్షతలు సల్లుఁ గూనలీవ
మాధవుఁడు మోదమతి మధుమాసలక్ష్మి - స్మరప్రతాపాగ్ని సాక్షిగా పరిణయంబు
నాడి యాంగీరసాఖ్య శతాంగ మెక్కి - రాఁగఁ, గవివర యొసఁగుమీ స్వాగతంబు.

శ్రీ కం. వీరేశలింగకవి—నవలలు

టే. కామేశ్వరరావుగారు, బి. ఏ.

౨. సత్యవతీచరిత్రము

ఈ 'సత్యవతీచరిత్రము' ౧౮౮౩వ సం.లో ప్రకటించబడింది.

"నాకు స్త్రీవిద్యయందును స్త్రీల యభివృద్ధి యందును విశేషాభిమానము. స్త్రీలదురవస్థను బలువాఱు పరిశీలించి వారిదుస్థ్సితి దొలఁగింప ప్రయత్నింపవలయు ననియు, స్త్రీలను ప్రస్తుతస్థితిలోనే యుంచి తాము పైకి లేచుట పురుషుల కెన్నఁడును శ్లాఘ్యము కాదనియు, తాము బానసునవలె నన్నచో వారినిగూడ విద్యావివేకాదులయందు మంచిస్థితిలోనికి దెచ్చి వారితో గలసి యున్నతపదవికి లేవవలయు ననియు, తాము మాత్రమే వృద్ధినొంది వారిని నిజమైన మైత్రికనర్హమైన దాస్యము నందే యుంచదలఁచిన పక్షమున దెలియకయే దినదిన క్రమమున దా మున్నతపదవి నారోహించుచు వచ్చుటకు మాఱుగా నొక్కొక్క మెట్టు దిగుచు వచ్చి కడపట వారితోడఁగూడ నడుగంటుట యనివార్యమనియు నేను దలఁచుచుండెడువాఁడను. వారు చదువుటకు తెలుగులో మంచిపుస్తకములు లేకుండుట దలపోసి యీ లోపము నాచేత నైనంతవఱకు దొలగింపవలె నని..."

(కం. వీ. స్వీ. చ. రెం. ౧౫౨-వ పుట).

ఈ యోచనచేతే కవి 'సతీహితబోధిని' అను మాసపత్రిక ప్రకటించ ప్రారంభించేరు. అటుతర్వాత సత్యవతీచరిత్రాది గ్రంథాలు రాసేరు.

ఇదొక గృహ్యానవలిక (Domestic novellete). ఈనవలయొక్క వుద్దేశం గ్రంథకర్తచే పైనే చెప్పబడింది. స్త్రీల అభివృద్ధికోసమే ఈగ్రంథం రచించబడింది. రాజశేఖరచరిత్రంలో మొగవా డెట్టివివేకం కలిగివుండాలో గ్రంథకర్త రాసేరు. ఆ పెద్ద నవలలో స్త్రీపాత్రలు గాని, ముఖ్యమైన స్త్రీపాత్రలు గాని యెక్కువగా లేవు. అందుచేత కవికి దాంట్లో స్త్రీలకు గలగవలసిన వివేకాన్ని గురించి చెప్ప నవకాశం లేకపోయింది. అక్కడ చేయబడని ఆపని యీచిన్ననవలలో చేయబడింది. కనుక యీగ్రంథంకూడా రాజశేఖరచరిత్రలాగే వివేకబోధచేసే గ్రంథమన్న మాట. ఈవిషయాన్నే శ్రీతోలేటి సుబ్బారావుగారు తమ 'శ్రీవీరేశలింగకవి చరిత్రము' లో తమకు తోచినరీతిగా,

> "ఈ సత్యవతీచరిత్రమును వివేకదీపిక * యన బరగిన రాజశేఖరచరిత్రమున నొకయుపశాఖయని చెప్పనొప్పును" (౨౩౬-వ పుట).

అని రాసేరు. రాజశేఖరచరిత్ర మనే వొకశాఖ కిదొక వుపశాఖట! అటువంటి సంబంధ మేమీా యీరెండుగ్రంథాలకు లేదు. ఈరెండూ వేరువేరునవలలు. కథలసంబంధ మేమీా లేదు. అందుచేత వొకటి ప్రధానం, రెండోది దాంట్లో వొకభాగ మనీ అనడానికి వీలు లేదు. వివేకబోధ అనబడేశాఖకి వీరేశలింగకవి రాసిన వచనప్రబంధా లన్నీ శాఖలే. అంతే గాని రాజశేఖరచరిత్రమనే శాఖకి

* ఈరచయిత పొరపాటుబడ్డాడు. వివేకదీపిక కాదు, వివేకచంద్రిక అని వుండాలి.

తక్కిన దేదీ శాఖ కాదు. వివేకబోధ శాఖకి నీతివచనప్రబంధా లన్నీ శాఖలు. వీటిలో కొన్ని పెద్దశాఖలు, కొన్ని చిన్నశాఖలు వున్నాయి. అంతే వీటికి గలసంబంధం.

ఇదొక గృహ్యానవలిక కదా! ఈ నవలికలో సాధారణంగా అవిభక్తకుటుంబాలలో సంభవించే కలహాలు చిత్రించబడ్డాయి. అంతేగాక అట్టిస్థితిలో ఆదర్శస్త్రీపురుషు లెట్లా మెలగాలోకూడా చెప్పబడింది. అవిభక్త కుటుంబాన్ని గురించి

“.........ఇందుచేత హిందూకుటుంబములలో సాధారణముగా తెచ్చిపెట్టువారికి గాని తెచ్చినదాని ననుభవించువారికి గాని తృప్తియు, సంతోషమును కలుగక, ఒకరిమీద నొకరిమనస్సులో అసూయయు, ద్వేషమును కలిగియుండును. ఈకారణముచేతనే యత్యంతైకమత్యమును, దృఢానురాగమును నుండవలసినయొక్క కడుపున పుట్టినవారిలో సహితము సోదరవాత్సల్యమంతగా లేక ద్వేషమే యాధిక్యముగానుండి లోకములో అన్నదమ్ములశత్రుత్వ మన్నమాటే పుట్టవలసినంతగతి సంభవించినది. కాబట్టి మనవా రందఱు ఒక్కచోట గలిసి యుండక యెంతదూరముగా నున్న నంతయను రాగమును, క్షేమమును గలవారయి యుందురని నా మనస్సునకు తోచుచున్నది” ౭౧-వ పుట.)
అని తన అభిప్రాయం కవివెల్లడిచేసేడు.

ఈగ్రంథం నీతివివేకాలను బోధిస్తూంది. స్త్రీలకు విద్య యెంతఅవసరమో తెలుపుతూంది. స్త్రీజనం సత్యవతివంటి వివేకం కలిగివుండాలని ఈకవియొక్క వుద్దేశం. సత్యవతిని గురించి

““...చూచితిరా యొక్క యుత్తమాంగనవలన నెందఱి కెన్నివిధముల లాభము కలుగుచున్నదో! దీనిని జదువ నిటువ్యర్థించిన మీరందఱును సత్యవతివలె ప్రవర్తించుటకు ప్రయత్నపడుడు. ఆవీథియందుండు స్త్రీలకందఱికిని సత్యవతి యన్న ప్రాణముగ నుండును గనుక, ఎవ్వ రేమందివస్తువు దొరకినను సత్యవతికి దెచ్చి యిచ్చుచుందురు; ఎవ్వ రేక్రొత్తనగ చేయించుకొన్నను సత్యవతికి ముందుగా చూపుచుందురు; వారి కేకష్టము వచ్చినను పరుగెత్తుకొని వచ్చి యామెతో చెప్పుచుందురు; పిల్లలకు కొంచెము జబ్బుగా నున్నచో నామెయాలోచన నడిగిపోవుచుందురు. మగడు కాని, అత్త కాని, వదినె కాని, కొట్టినను తిట్టినను వచ్చి ఆమెతో చెప్పుకొని యేడ్చినప్పు డామె వారిని మంచిమాటలతో నోదార్చి బుద్ధి చెప్పి సంతోషపెట్టి మరల పంపివేయుచుండును; ఇరుగుపొరుగువారు జగడమాడి తనతో చెప్పుకొనవచ్చినప్పు డెవ్వరికి చెప్పవలసినట్టు వారికి చెప్పి సమాధానపఱిచి వారిని నవ్వుమొగముతో పంపివేయుచుండును. ఎవ్వరయిన దుర్మార్గమున ప్రవేశించినయెడల సాధ్యమైనంతవఱకు ప్రయత్నము చేసి నయమున భయమున వారికి బుద్ధి చెప్పి వారిని మంచిత్రోవకు తెచ్చుచుండును. ఎంతబీదవారికిని రోగములు కాని, యితర కష్టములుగాని వచ్చినప్పుడు వారియిండ్లకు తాను పోయి యాదరించి పథ్యపానములు విచారించి వారిబిడ్డలను తన యింటికి తీసుకొనివచ్చి బుజ్జగించి తిండి పెట్టుచుండును.” (౬౦-వ పుట.)

మొగవారు నారాయణమూర్తి నడవడిక కలిగివుండాలని కూడా యీకవియొక్క వుద్దేశమే. ఇట్లాదర్శభార్యాభర్త లీనవలలో లిఖించపడ్డారు.

“నారాయణమూర్తి జనుల మూర్ఖత్వమును శకునములయందలి పిచ్చినమ్మకమును దలచికొని వారిస్థితి యెన్నడు బాగుపడునా యని ఆలోచించుచుండెను.”

నారాయణమూర్తి ఆదర్శగృహయజమాని. ఆదర్శభర్త. అత డాదర్శన్యాయవాది కూడాను! కష్టపరిస్థితులలో ఆదర్శమానవు

డెలాగ ప్రవర్తించాలో ఈకథలో చెప్పబడిం ది. సహజవివేకి అయిన నారాయణమూర్తి విద్యచేత వర్ణన కందరాని ఘనతకు వచ్చేడు. ఈతనిభార్యలో విద్యాప్రభావం కనబడుతూంది. ఈమె విద్యాప్రయోజన మెరిగివుండడం వల్ల తీరుబడి వున్నప్పుడల్లా తక్కినస్త్రీలకు విద్య నేర్పేది. ఆవిద్యకు ఫలితంగా వారు తము అజ్ఞానప్రవర్తన విడిచి జ్ఞానవతులై సత్ప్రివర్తన కలిగివుండేవారు. ఆ మోస్తరుగా కవి ఈభార్యాభర్తలను పరిపూర్ణపాత్రలుగా చిత్రించ తలపెట్టేడు. కాని యీపాత్రలు మనకు కొంత అపరిపూర్ణంగా కనబడుతున్నారు. సత్యవతి తనతండ్రి మరణవార్త విని దుఃఖాన్ని పైకి కనబరచకుండా మనస్సులోనే పెంచి పెద్దచేసి దేహాన్ని కృశించజేసుకుని వ్యాధిగ్రస్తురాలై మృత్యుముఖం నుండి యివతల పడింది. ఇంతకంటే చావుమాట చెవిని పడ్డవెంటనే బావురుమని యేడ్చి అప్పటికప్పుడే మరిచిపోయే సాధారణస్త్రీలే వుత్తములనిపిస్తూంది. పై రెండురకాల విచారాలు శ్రేష్ఠం కావు. దుఃఖాన్ని వోర్చుకుని వుండడమే శ్రేష్ఠం. నారాయణమూర్తికూడా తన భార్య అనారోగ్యవతిగా వుండని చూసి బెంగపెట్టుకుని జబ్బుపడి చావ సిద్ధమయేడు.

ఇదీ పైదానిలాగే దోషమైనపని. ఆదర్శస్త్రీపురుషు లిట్లు బెంగపెట్టుకుని తమజీవితాలకే భంగం వచ్చేటట్లా చేసుకోకూడదు. కష్టకాలంలో వోర్పు కలిగివుండాలి. స్త్రీలు సత్యవతివంటి శీలాన్ని కలిగివుండాలని కవి యొక్క వుద్దేశం కనుక,

"పతివ్రతాశిరోమణియైన సత్యవతియం దుండవలసిన గౌరవము చేతనైన దీనిని పలుమారు చదివి యీమెవలె ప్రవర్తించుటకు ప్రయత్నపడుడు. ఈచరిత్రమును చదువుటవలన మీలో నొక్కరు బాగుపడినను నాప్రయాసమున కిల్లను అదియే ప్రతిఫలమని సంతోషించెదను."

అని కవి రాస్తున్నాడు.

ఉపోద్ఘాతంలో వుండవలసిన సంగతులు కొన్నిటి నీయన పదిహేనోప్రకరణంలో చదువరులకు బోధిస్తున్నాడు.

"దీనిలో ముం దేమి విచిత్రకథ వచ్చునో యను నభిలాషచేతనైన మీలో పలువురు సావధానముగా దీనిని జదివియుందురు. పురాణేతిహాసాదులందువలె హృదయాహ్లాదకరములైన విషయములు దీనియందు మీకు కనబడియుండవు. లోకచరిత్రములయందు కథలయందలి వినోద మెప్పుడును కలుగదు. కాని సత్యప్రియులైన వారికి చరిత్రములయందలి సత్యమే సంతోషజనకముగా నుండి సుఖసాధన యగును. సమర్థులయినవారు వ్రాయకపోవుటచేత సత్యము సహితము కొన్నిసమయములయందు మనోహరముగా నుండకపోవచ్చును. చెప్పవలసినవానిని కొన్నిటిని చెప్పకపోవుటచేత గాని, చెప్పగూడని వానిని కొన్నిటిని చెప్పుటచేత గాని, చెప్పినవానిని మృదుమధురశైలిని వ్రాయలేకపోవుటచేత గాని యిది మీకు మనోహరముగా కనబడకపోయినయెడల నాలోపమును మన్నించి, ...దీనియందు పురాణములయందలి చిత్రకథ లేమియు లేకపోయినను నీతిబోధయందు మాత్ర మిది యేకథకును తీసిపోవునది కాదని నమ్మెదను." (౭౯-వ పుట.)

ఈకథలో అనేకమైన అంశాలు చూపబడ్డాయి. పూర్వాచారపుకుటుంబానికి విద్యా

వంతులుగల కుటుంబానికి వుండే భేదాలు, పూర్వాచారపుకుటుంబాలలో వుండేలోపాలు చూపబడ్డాయి. ఆలోపాలకు నివారణోపాయాలుకూడా సూచించబడ్డాయి. దీనిలో చూపబడ్డ ముఖ్యమైనఅంశా లేవంటే—కోడం(డ్రి)కాలు, ఆడబిడ్డ లన్నదమ్ములభార్యలను పెట్టేకష్టాలు, గణించదగని చిన్నకారణాలపై స్త్రీపురుషులాడే జగడాలు, అన్నదమ్ముల శత్రుత్వం, విద్యావిహీనులైన స్త్రీల ప్రవర్తన, ఆకాలపు స్కూళ్లలోని కొన్ని లోపాలు మొదలైనవిషయా లనేకం లిఖించబడ్డాయి.

ఈనవలలో చేయబడ్డ వివేకబోధ కవిచేత యీలాగు క్రోడీకరించబడింది:

"దీనిం జదివినవారి కందఱికిని పెక్కువిషయములు మనస్సున నాటియుండును. కాని వానిలో స్పష్టముగా కనబడునవి వేంకటేశ్వరులయొక్కయు, సుందరమ్మయొక్క స్థితినిబట్టి విచారింపగా, దంపతు లిరువురును చదు వెఱుగని మూఢులయి యున్న పక్షమున వారిలో నప్పు డప్పుడు నిష్కారణముగా కలహములు పొసగుటచేత సంపూర్ణసుఖము కలుగకపోయినను, పరస్పరము నొకరీతిగా గలసి వా రొకవిధముగా సుఖజీవనమే చేయుచుందురని తేలుచున్నది; నారాయణమూర్తి యొక్కయు, సత్యవతి యొక్కయు స్థితినిబట్టి విచారింపగా దంపతు లిద్దఱును చదివినవారయి యుక్తాయుక్తవివేకము గలవారయి యున్నయెడల వివేకహీనులైన బంధువులు మొదలైనవారి వలన నిర్హేతుకముగా మనస్తాపము కలిగినప్పుడు తప్ప సాధారణముగా గృహము భూతలస్వర్గమువలె నుండి వారికి సంపూర్ణసుఖము గలిగి వారికి మాత్రమే గాక లోక మంతకును మేలు కలుగునని స్పష్టమగుచున్నది. రామస్వామి యొక్కయు, మహాలక్ష్మి యొక్కయు స్థితినిబట్టి విచారింపగా, చదు వెఱుగని మూఢుడయి భార్య విద్యావతియు గుణవతియు నయి యున్నయెడల పెక్కు కడగండ్లు సంభవించుచు వచ్చినను, మార్దవము గల స్త్రీస్వభావమును బట్టి యుక్తసమయమున జేసిన హితోపదేశముచేత పురుషున కొకానొకప్పుడు బుద్ధి వచ్చి సంసారము బాగుపడునని తెలియుచున్నది; సుబ్రహ్మణ్యము యొక్కయు, సూరమ్మ యొక్కయు స్థితినిబట్టి విచారింపగా భర్త విద్యాధికుడయిన యోగ్యుడుగా నుండి భార్య చదు వెఱుగని గయ్యాళియగుట సంభవించినయెడల స్వప్నావస్థయందును సుఖము గలుగక గృహము మహారణ్యమువలె నుండి దంపతులకు మాత్రమేగాక యిరుగుపొరుగులవారికి సహిత మాయాసము కలుగుచుండునని తేటపడుచున్నది.

కాబట్టి దీనిం జదివి తమబిడ్డలకు వివాహము చేయ దలస్థించువారు వారిభావిసుఖమును చక్కగా విచారించి, ధనమే ప్రధానముగా జూడక, విద్యయందును, బుద్ధియందును, వయస్సునందును ఎవరికి తగినవారిని వారికి వివాహము చేసి సౌఖ్యమైంతవఱ కనుకూల దాంపత్యము కలుగునట్లు చూతురని కోరుచు దీనిని ముగించుచున్నాను." (౨౦-వ పుట.)

ఈకథాకల్పనలో వీరేశలింగకవికి గల సహజమైన ప్రతిభ కనబడుతూంది. కాని యింతచిన్నవలకు ఈకథ పెద్దదిగా వుంది. చిన్నవలకు తగినది చిన్నకథ. ఆలాగు గాక యిది పెద్దకథ అవడంచేత కథ విరివిగా గాక సంగ్రహంగా చెప్పవలసివచ్చింది. ఏ వొక్క అంశం సాంతంగా చర్చించబడడాని కవకాశం లేక బహువేగంతో వొక అంశంనుంచి మరొకఅంశానికి కవి పరుగెత్తవలసివచ్చింది.

ఏ వహాలికపురచనలలోను—ఉపన్యాసాల సంగతి కాదు—గ్రంథకర్త తాను బయటపడి అన్నిసంగతులు పాఠకులను సంబోధించి

గాని, లేక సంబోధించక కాని చెప్పగూడదు. కథను చదివి పాఠకులే అసంగతులను గ్రహించాలి. లేక వొకవేళ గ్రంథకర్త చెప్పబూనుకుంటే తాను బైటపడక కళాన్వితంగా చెప్పాలి. కాని ఈకవి ఆలాగు గాక బయటపడి పాఠకులతో ముఖాముఖగా నిలిచి సంగతులు చెప్పిపోతాడు. ఇది సరియైన పద్ధతి కాదని వేరే చెప్పనక్కర్లేదు.

సత్యవతీచరిత్రంలో శేముషికహాస్యం (Intellectual humour) అధికం. ఈ హాస్యాన్ని విద్యావంతులే గాని పామరులు గ్రహించలేరు. సాధారణంగా వాక్యాల్లోని యేవొక్క శబ్దాన్ని వాడడంలోనో ఈహాస్య ముంటుంది. కథలో అక్కడక్కడ ఘటనాహాస్యంకూడా కనబడుతూంది. సాధారణ ధర్మసూత్రాలు హెచ్చుగానే వున్నాయి.

వీరేశలింగకవియొక్క తక్కిన వచన ప్రబంధాలలో కనబడని వొకవిశేషాంశ మీనవలలో కనబడుతూంది. అదేమి టంటే, పాత్రలసంభాషణలలో ఈకవి వ్యావహారిక భాష వుపయోగించేడు. సాంఘికరచనలలో సంభాషణలయందు వ్యావహారికం వాడితే మంచిదని యీకవి అభిప్రాయం. ఆ అంశ మీకిందివాక్యాలలో కొంత తెల్లమౌతూంది:

"గ్రంథములను సాధారణముగా సలక్షణమైన సులభశైలిని రచియింపవలెననియే నాయభిప్రాయమైనను విషయానుగుణముగా తత్తదుచితరీతిని గ్రామ్యభాషయందు సహితము గ్రంథములను వ్రాయవచ్చు నని కూడ నాయభిప్రాయము. పూర్వవ్యాకరణములన్నియు బహుకావ్యరచనకొరకే. వచనకావ్యములు లేనికాలములో పుట్టిన వానిచేత ఛందోలక్షణము లనేకములు వచనకావ్యాభివృద్ధికి తగవనియు, నిప్పటి కాలమునను దగినట్లుగా వ్యాకరణమును మార్చుకొనవలయుననియు నే నమ్మొని యీకాలమునకు వచనరచనాభివృద్ధికిని తగినట్లుగా నొకనూతనవ్యాకరణమును వ్రాసి దానికి లక్ష్యముగా నొకవచనకావ్యమును జేయవలెనని పలుమారు తలపోసితిని. అయినను వృద్ధుడను, దుర్బలశరీరుడను నగుటచేత నట్టిపని నా కిప్పుడు సాధ్యము కాదేమో! కాదన నేల? ఈశ్వరానుగ్రహ మున్నయెడల సాధ్యము కానువచ్చును." (కం. వీ. స్వీ. చ. రెం. ౧౫౪-వ పుట.)

గ్రామ్యమని వీరు వాడినమాటకు మన మిప్పుడుపయోగించే గ్రామ్యవ్యావహారికాలని అర్థం. పైన పొందించబడ్డ రచనాభాగంయొక్క అర్థం మెక్కువ విస్పష్టంగా లేదు. అయినా వీరు వ్యావహారికానికికూడా లక్షణం రాయదలచేరనీ దానికి లక్ష్యంగా ఒకవచనకావ్యం రాయదలచేరనీ మనం భావించవచ్చు. సత్యవతీచరిత్రకు మూడేళ్ల కిందటే ప్రకటించబడ్డ 'బ్రాహ్మవివాహం', 'వ్యవహారధర్మబోధిని' అనునాటకాలు కవిచేత గ్రాంథికేతరభాషలోనే రాయబడ్డాయి. ఆమోస్తరుగా వీరేశలింగకవి ఆనాటిసంప్రదాయాలను తెగడి గ్రంథాలను గ్రాంథికేతరభాషలో కొంతవరకూ రాసేడు.

"ఏవిషయమును నే నితరులు చూపినదారినే పోవువాడను గాక మనసు తిరిగినప్పుడు నాదారినే నేను నడచువాడ నగుటచేత సులభవచనరచనావిషయమై ఇతరులమాటలను పాటిచేయక నా నూతనమార్గానుసారము ...ప్రకటించితిని." (కం.వీ.స్వీ.చ. రెం. ౧౫౪-వ పుట.)

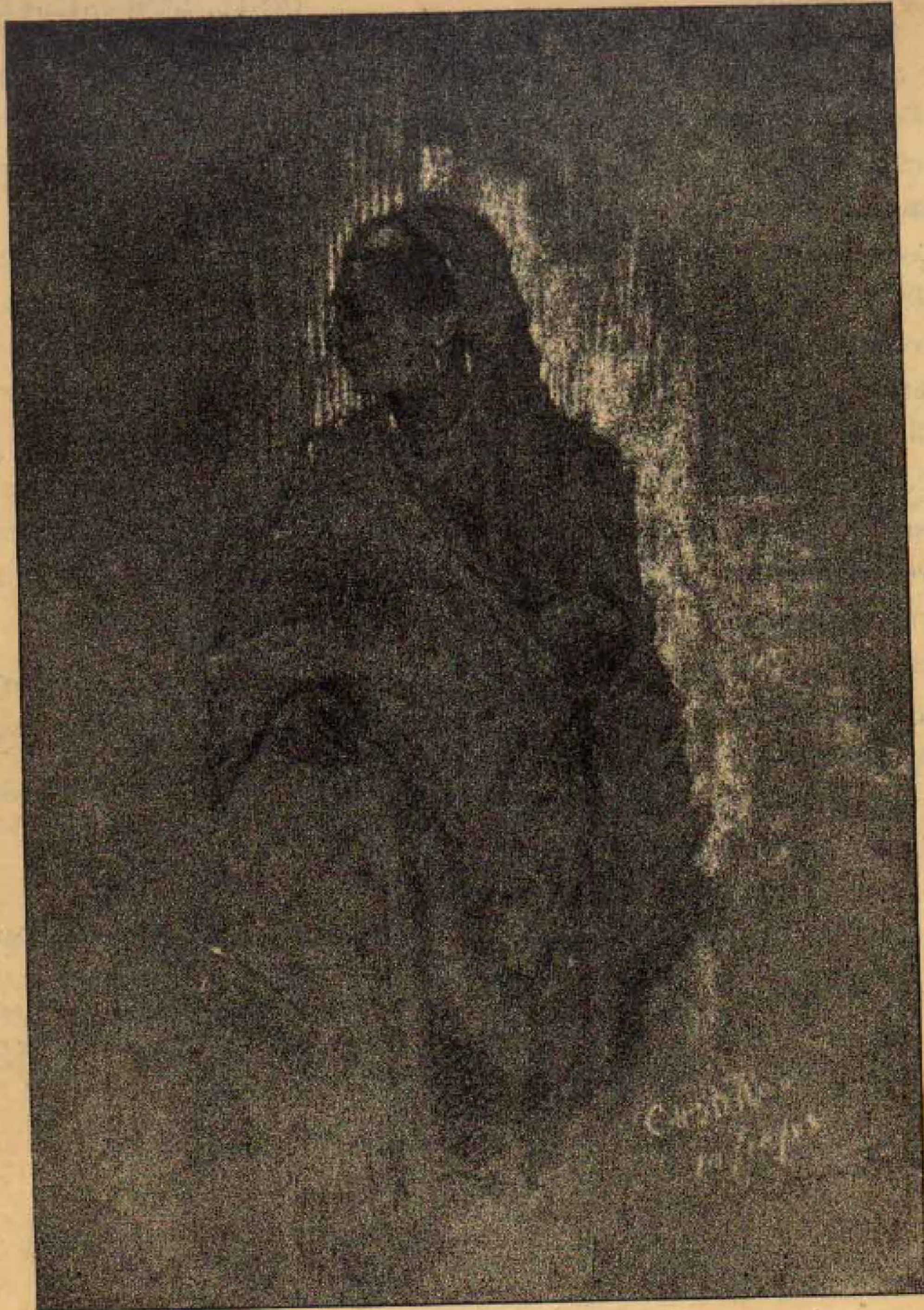
అని కవి తనయొక్క స్వచ్ఛందతను సమంజసగా తెల్పుకున్నాడు. వీరేశలింగం

గారు తమ గ్రంథాలను సులభ శైలిలో రాయడానికి కారణం లేకపోలేదు. ఈయన జీవితాశయం సంఘసంస్కరణ కదా. సుములోని లోపాలను, చెయ్యవలసిన మార్పులను జనులకు బోధించాలంటే, సులభ శైలిలో గ్రంథాను రాయక తప్పదు. లేకుంటే జనులకు వారిరాతలు బోధపడవు. కనుక వీరు సులభశైలిని వాడేరు. ఆకారణం చేతే వీరు సులభశైలిని ఆమోదించవలసి వచ్చిందని మన మనుకోవచ్చు. అట్టిశైలినే రాయదలచుకొన్నప్పుడీకవిసులభభాషనే లేక సహజగ్రాంథికభాషనే వుపయోగించివుండాలి గాని వ్యావహారికభాష నుపయోగించడానికి కారణం లేదు. అట్లు గాక, ఈకవి గ్రామ్య వ్యావహారికాలను కూడా వుపయోగించేడు. ఇట్టిప్రయోగానికి కారణం యిప్పుడు అధిక ప్రాముఖ్యములోకి వచ్చిన ప్రాకృతికోద్యమం లేక యథార్థతోద్యమమే అని మనం వూహించవచ్చు. వీరేశలింగంగారు తమఅద్వితీయ ధీశక్తిచేత యీవిషయాన్ని ఆకాలంలోనే గ్రహించగలిగేరు. వారే మనవుద్యమానికి శంకుస్థాపన చేసినవారు. పైకారణంచేత వీరు యీనవలలోని సంభాషణాలలో యథార్థభాష వుపయోగించేరు. అంతమట్టుకే వీరు సాహసించగలిగేరు. కథాపాత్రలు గాక తాము చెప్పేది కూడా వ్యావహారికభాషలోనే రాయగలిగినంత ధైర్యమో లేక కారణసహిత నిశ్చయమో కలుగక, వ్యావహారికభాషను తమకు మట్టుకు వాడుకోలేదు. తాము చెప్పేదంతా కూడా సులభ లేక సహజ గ్రాంథికంలో రాసి పాత్రలుమాట్లాడేదంతా వ్యావహారికంలోను, గ్రామ్యంలోను రాసేరు. ఈమోస్తరుగా శైలివిషయమైన పరిణామ మీగ్రంథంలో కనబడుతూంది. కాని వీరి తక్కినవచనప్రబంధాల్లో మళ్లా యీవ్యావహారికభాషాప్రయోగ మధికంగా లేదు.

ఈనవల్లశైలిలో వేగం కనబడదు. ఎక్కడికక్కడే ఆగిపోతూవుంటుంది. భాషసరళమైనది.

సత్యవతీచరిత్ర మాకాలంలో యెంత జనామోదకరంగా వుండేదో ఈకింది విశేషం తెలుపుతూంది:

"...దానిని స్త్రీలుమాత్రమేగాక పురుషులు సహిత మత్యాసక్తితో జదువసాగిరి. దానిని చదివి యానందించినవారనేకులు తమకు బుట్టిన స్త్రీశిశువుల కందలికథానాయకురాలయిన సత్యవతిపేరు పెట్టిరి." (కం. వీ. స్వీ. చ. రెం. ౧౫౩-౪ పుట.)

పారసీక యువతి

చిత్రకారుఁడు: చేమకూర సత్యనారాయణ రావుగారు.

(నల్ల ముతక కాగితముపై చాకుతో చిత్రించిన చిత్రము.)

3

వ్యాఖ్యానద్వయం బత్యంతావశ్యకమను (౧) పాఠనిర్ణయపరిశ్లేషమునకు దృష్టాంతముగ మొదటివ్యాసమున 'కోడుకపోవుశంఖము సహో గళరేఖ...' యనుపద్యమును, (౨) పదముల కుద్దిష్టములగు నర్థవిశేషంబుల నిర్ణయించు శ్రద్ధ కుదాహరణంబుగ 'కన్నె నసవోముతో డక బున్నమచందురుని సాటిఁ బోలుపవచ్చున్' అనుపద్యమును రెండవవ్యాసమునందును సహృదయులకు నివేదించియుంటిని. ఈవ్యాసమునందు భావవికసనమును మనఃపరిణామమును తెలుపు పద్యములలో నొక్కదానిఁగూర్చి యొక్కింత వ్రాయఁబూనినాఁడను. ఇట్టివర్ణనల నాంగ్లమున 'సైకాలాజీ'కి సంబంధించిన వందురనుట విదితమే. ఇట్టి భావవికాస వర్ణనలయందు భారతీయకవులు, అందున నాంధ్రకవులు, చాలఁ గొఱవడియున్నారను నొక్కయపవాద కలదుగదా? ఈవాదము కేవలము నిరాధారమని సవిమర్శముగ నాంధ్రగ్రంథముల నారయఁజాలిన విపశ్చిద్వరేణ్యు లంగీకరించియే యున్నారు. ఇంక నెట్టివారికైన నించుక సంశయంబుండిన నయ్యది, చేమకూరకవి విరచితమగు నీ క్రిందిపద్యమువలన, నిర్మూలము గాఁగలదని విశ్వసించుచున్నాఁడను.

గాంగసైకతమునందుఁ బాండవమధ్యార్పిత హృదయయగు నులూచి మన్మథాకారుండగు నొక్కనిం గాంచి, కాంచినంతన నెనరు దగులుటం జేసి, యాతని నర్జుననిగా నెఱిఁగెను. ఇంతకుఁబూర్వము తానరగీవర గీతికలవలన నర్జుననిరూపగుణాదికముల వినియున్నదిగానఁ దమకము మనమునఁ బెనఁగొనెను.

మును ద్రౌపదీస్వయంవర
మున కేగిన కామరూపభోగులవలనన్
వినియున్న కతనఁ దమకము
మనమునఁ బెనఁగొనఁగఁ జేరి మాయాన్వితయై,

గుట్టపియాడ, గబ్బిచను
గుట్టలపైఁ బులకాంకురావళుల్
బెట్టువగట్టఁ, గోరికలు
దేటలువెట్టఁగ, వేడుకల్ మదిన్
దొట్టికొనంగ, నచ్చెరువు
తొంగలిఱెప్పల మీఁగ నొత్తఁగాఁ,
బెట్టిన దండమీయక వి
భీతమృగేక్షణ సూచె నాతనిన్.

అని యులూచి యర్జుననిఁ జూచినవిధానము వర్ణితమయియున్నది.

తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులును, వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రిగారును నీ పాఠము నంగీకరించిరి. జూలూరు అప్పయ్యపంతులుగారును, నోరి గురులింగ శాస్త్రిగారును నీపద్య ప్రథమపాదమును మాత్రము

గుట్టపియాడ గబ్బిచను
గుబ్బలపై బులకాంకురావళుల్

అని యించుక భిన్నముగఁ బఠించిరి. అందు జూలూరు అప్పయ్యగారిట్లు తమవ్యాఖ్యానము నొసఁగిరి.

"గుట్టపియాడ - గుట్టనగా మర్మస్థానము అది అసియాడవనగా లోగా చలించగానున్ను, గబ్బిచనుగుబ్బలపై - చలించనటువంటివిన్ని గుబ్బలవంటివిన్ని చన్నులమీదను, పులకాంకురావళుల్ - గగుర్పొడుచుటయొక్క పంక్తులు, బెట్టువగట్ట - తెట్టతెట్టెలుగా నేర్పడుచుండగానున్ను, కోరికలు దేటలువెట్టగ — వాంఛలు పైకి తేరుతూ నుండగా, వేడుకల్ - ఉల్లాసములు, మదింబొట్టికొనంగను - మనస్సునందు హత్తుకొనుచుండగానున్ను, అచ్చెరువు అబ్బురపాటు, తొంగలిరెప్పల మీఁగనొత్తగా-విప్పుకలిగినకనురెప్పలను తొలగద్రో

యుచుండగానున్న, పెట్టినదండ దీయక - మోపు దలచేసినది చేసినట్టుగానే, విభీతమృగేక్షణ - భయ పెట్టబడిన లేడిచూపులవంటి చూపులు గలిగిన యువులాచి, యాతనిన్ - ఆయర్జునుణ్ణి, చూచిన దాయెను."

శ్రీ గురులింగశాస్త్రిగారు దాదాఁపుగ నిట్టి యర్థమునే చెప్పిరి గాని వీరివ్యాఖ్యానమందు

'సుట్టు - రహస్యము, అసియాడఁగ - వణకఁగా', యనియు, 'తేటలు - ప్రకటనలు' అనియు, 'తొట్టికొనంగన్ - అతిశయించునట్లుగా' అనియు, 'అచ్చెరువు - ఆశ్చర్యము, తోంగలి - అతిశయించి, ఱెప్పలు - కను ఱెప్పలు, వీఁగనొత్తఁగాఁ బెట్టినదండ - మూతపడకుండునట్లుగా పెట్టిన లక్ష్యము, తియ్యక - తీయక' అనియుఁ గలదు.

ఇంకనీపద్యమునకు వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారొసఁగిన వ్యాఖ్యానమును జూడుఁడు.

"సుట్టు=మర్మస్థానము, అసియాడన్ = చలింపఁగా; పులక అంకుర ఆవళుల్ = పులకల మొలకలవరుసలు, తెట్టువగట్టఁగ = తెట్టె తెట్టెలుగా నేర్పడఁగా; తేటలు పుట్టఁగఁగ తేరుచుండఁగా; తొట్టి కొనంగఁగ = హత్తుకొనుచుండఁగా; అచ్చెరువు = అబ్బురపాటు, తోంగలి ఱెప్పలఁగ = వాలుకను ఱెప్పలను, వీఁగనొత్తఁగాఁగ = తోలఁగఁ ద్రోయుచుండఁగా; పెట్టినదండఁగ = నడుముపై మోపిన బాహువును; విభీతమృగేక్షణ = బెదరిన లేడిచూపులవంటి చూపులు గలదైన యువులాపి."

అని చెప్పియున్నారు.

పైఁజూపిన జూలూరు అప్పయ్యగారి వ్యాఖ్యానమునకును, శాస్త్రిగారొసఁగినదానికినిఁ గల సాదృశ్యమెంతయున్నను, 'పెట్టిన దండదీయక' యను మాటలకు 'మోపుదల చేసినది చేసినట్టుగానే' యని పంతులుగారివలె నగోచరముగ నుంచక 'నడుముపై మోపిన బాహువును తీయక' యని చక్కని వివరణమును వ్రాసి శాస్త్రిగారాంధ్రజన కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులయిరి.

ఈపద్యమునందుఁ గవి యర్జునునిఁ జూచునప్పుడులూచికిఁ గలిగిన మనఃపరిణామములు వర్ణించెను. పై వ్యాఖ్యానమును బట్టి చూచిన నులూచి కర్జునునిఁ జూచినప్పుడు "మర్మస్థానము చలించెను; వక్షమునందు పులకల మొలకలు తెట్టెలు తెట్టెలుగా నేర్పడెను; కోరికలు తేరుచుండెను; మనస్సునందు వేడుకలుహత్తుకొనుచుండెను; అబ్బురపాటు వాలుకను ఱెప్పలను తొలఁగఁ ద్రోయుచుండెను; బెదరిన లేడిచూపులతో నులూచి నడుముపై మోపిన బాహువును దీయకుండ నాతనిఁ జూచుచుండెను" అని వ్యాఖ్యాతలు తలంచిరని తేటయగును. ఇందు వర్ణితములయి రోమాంచము, స్తంభము లోనగు సాత్త్వికభావము లుండుటంబట్టి 'సుట్టసియాడ' ననుటయందు కంపమను మఱియొక సాత్త్వికభావము నాలఙ్కారికులగు వ్యాఖ్యాతలు గమనించిరనుట సమంజసము.

స్తంభః ప్రళయరోమాంచౌ
స్వేదో వైవర్ణ్యవేపథూ,
అశ్రు వైస్వర్యమిత్యష్టౌ
సాత్త్వికాః పరికీర్తితాః. (ప్రతాపరుద్రీయము).

అనెడు లక్షణమునే ప్రధానమొనరించి వ్యాఖ్యానమున కుపక్రమించిరని తేటపడును. కాని సన్నివేశమునకీ వ్యాఖ్యానమెంతవఱకనుగుణముగ నున్నది యని విమర్శించినట్లు గానరాదు. ఇట్టి సందర్భములయందు వారు వ్యాఖ్యానముచేసినట్టి 'సుట్టసియాడుట' యెంతవఱకు స్వాభావికమని యోంచకుండిరి. ఈ'సుట్టసియాడుట' సాహిత్యమునం దత్యంతమ్రాగ్యమని యూహింపరైరి. కంపమను సాత్త్వికభావమును గూడఁ జూపవలయునను తలఁపే బలమయినది. లాక్షణికుల పగ్గము లెంత యగ్గలములు!

ఈ యర్థమునందలి యస్వాభావికతను గుర్తించియే అప్పయ్యపండితులుగారు 'లోఁగాచలించు' అని యొక యవ్యయపదమును గలిపిరి. దీనివలన వారు దల పెట్టిన కంపమను సాత్త్వికభావ మంతరించినదని యైన గుర్తింపరైరి. చూడుఁడు:

రాగరోషభయాదిభ్యో
వేపథుర్గాత్రకంపనమ్. (ప్రతాపరుద్రీయము)

ఈ రసకార్యంబునకు నరసభూపాలీయమునఁగల లక్ష్యమును గాంచినను దీని నెఱుఁగనగును.

చెన్నగు శ్రీ నృసింహవిభుఁ
 జిత్రపటంబున వ్రాసి బింకపుఁ
జన్నులవీరాదఁ జేర్చికొని
 చాలవడంకఁ దొడంగె బాల దాఁ
గన్నులవింటివాఁడు త్రిజ
 గంబు జయించెదనంచుఁ గోరి చే
నున్న కృపాణవల్లిక న
 హోజ్జ్వలతన్ జళిపించెనో యనన్.

ఈయర్థము ననుసంధించికొని పద్యమును బట్టియు లూచియవస్థ నెఱుఁగుటకుఁ బ్రయత్నమొనరించినచో నీపద్యమునందలివర్ణనము క్రమారోహణావరోహణము లకు లొంగక 'తీర్థమునకుఁ దీర్థమును బ్రసాదమునకుఁ బ్రసాదము' ననఁదగియుండును. 'సుట్టు' లనయంత్రట్ర దానసియాడెను. గబ్బిచనుగుట్టలపైఁ బులకాంకురావళుల్ తెట్టువఁగట్టెను......ఏవర్ణనకావర్ణనయే స్వతంత్రముగను. అంతియగాని, సుట్టసియాడుటవలన గుబ్బలు పులకించెనని యొకక్రమము నూహింపఁజాలము. అట్టి పరస్పరసంబంధమును గాంచనేరకయే కొందఱు మన కవులు మనఃపరిణామవర్ణనల (సైకలోజికల్ వర్ణనల) యందు చాల వెనుకఁబడియున్నారని నిర్ణయించిరి.

అయినచో సుట్టసియాడ ననఁగా సరియగునర్థ మేమియగును? ఆయర్థము నొసంగినందునఁ గలుగు ప్రయోజన మేమి? సుట్టు అనుపదమునకు సీతారామాచార్యులవారు తమశబ్దరత్నాకరమున మర్మము అని వ్రాసి దానిపై నొకతారను (*) ముద్రింపించిరి. ప్రకృతి కించుకభిన్నముగనున్న యర్థమును సూచించుపట్ల నీ (*) గుఱుతును సంకేతముగ వా రుపయోగింతురు. దీనివలన వారు నాలూరువారియర్థమునే మనసునం దుంచికొనిరని తలంప నవకాశము గలుగుచున్నది. గోప్యాంగార్థమునకు బ్రయోగములులేకపోలేదు. చేమకూర వేంకటకవియే సారంగధరచరిత్రయందు చిత్రాంగి సారంగధరునకుఁ దనమేడయందలి కృష్ణలీలాపటమును జూపుచు గంభీరాభిప్రాయముతో

...చూడుచిత్రమిది;
 నెమ్మది వేడుక నోలలాడు న
మ్మక్కల సుట్టు బట్టబయ
 లై గనిపింపఁగ...

ననివయొట్లు రచించెను. అంతమాత్రమున మన మీయర్థము నేపరిగణింపవలయుననుట సమంజసముగానేరదు.

'ఎచటి గాడ్పులఁ బుట్టువిచికిలామోదంబు శబర కాంతలసుట్టు సడలబెట్టు' ననుచోట నీయర్థమును జెప్పుట తగునా? కావున గురులింగశాస్త్రిగారును నిఘంటువులును జూపిన 'రహస్యము' అను నర్థమునే యంగీకరించుట యొప్పును. ఈయర్థమునే చెప్పవలయుననుటకుఁ బ్రబలమయిన మఱియొక్క కారణముగలదు. చేమకూర కవి సుట్టసియాడుటను సారంగధరచరిత్రయం దనేక పర్యాయములు ప్రయోగించెను. వాని సన్నివేశమును బట్టి కవి కీపదములయందుఁగల సుస్థిరార్థమును గుర్తింప నవకాశము గలుగును. విరాళిగొనిన రాజనరేంద్రుఁడు

"అత్తలఁ దత్తలోల్లి చిట్టాడిన సుట్టున..."

సుప్రలాపవిప్రలాపంబులకుఁ బూనెనని వర్ణించెను. సారంగధరచరిత్రకు వ్యాఖ్యానము చేయుచు వేంకటరాయశాస్త్రిగారు

"చిట్టాడినసుట్టునన్ = చంచలహృదయముచేత"

అని వ్రాసిరి. సుట్టు అనిన హృదయము (మర్మము, రహస్యము ననునవి) గా నంగీకరించిరి. ఇందునను గూడ గోప్యాంగసూచన మున్నదందురేమో! మఱి యొకరెండ: సారంగధరచరిత్రయందు రాజ నరేంద్రుఁడు సచివులలోఁ జిత్రాంగికడకుఁ బోయి 'వేదరించి కినుక నీవంక నె తప్పిదిగట్టెగఁ జెప్పు' మని యడుగఁగా నాయింతి

'కందోయి (=కనుగవ) చల్లఁగా నిటు
గంకోయి(=చూడవోయి)నృపాల లెస్సగా నిఁక నొకమా
టందఱు ముందఱ నీ వని
 చిందఱవందఱయి సుట్టు చిట్టాడంగన్:''

తన పర్యోదకోంగమ 'బటారబయలుగఁజేసె' నని కవి రచించెను. ఇట సుట్టు అనుటకు రహస్యమను నర్థము నేగదా చెప్పికొనవలయును. ఈ రెండుస్థలముల యందును 'సుట్టు' చలనార్థముగల 'అసియాడు' 'చిట్టాడు' అను పదములతోఁ గూడియుండుటయు భావ సాదృశ్యమున కూఁతగ నున్నది. అసియాడుట యన చిట్టాడుటయే. చిఱు + ఆడు. చిఱువకుఁ గలుగు నీ రూపముఁగూడఁ గవికి ప్రియమే.

.........పేరెలుంగునను

జట్టుడుకుంగనునీరు సోనరై చిమ్ముకొఁగ నేడ్చి...

ఈ మూఁడుస్థలములయందును గవి యొకేయర్థము నూహించెనగాని భిన్నార్థములను గాదని యెంచుట సమంజసము. ఈయూహను సహృదయు లంగీకరించినచో నాలూరు అప్పయ్యపంతులుగారు వేంకటరాయ శాస్త్రిగారు నొసఁగిన యర్థ మాకవి యూహించిన యర్థము గానేర దని నిర్ధారణ చేయవచ్చును.

కావున "సుట్టు-రహస్యము, అసియాడు=చిట్టాడు =కొంచెముచలించు=ముందువెనుకలపూఁగు"నని యర్థము చేసికొనుట భావ్యము. దీనివలనఁ బద్యసారస్యమునకుఁ గలుగు ప్రయోజనం బేమియన్న నించుక పద్యమును బరిశీలింపవలయును.

ఉలూచి యర్జునునిఁ ప్రేమించుట యింతవఱకును రహస్యముగనున్నది. నేఁడు తా నేకతమ యాకస్మికముగ నాతని గాంగసైకతమునఁ గాంచెను; తనలోకమే కాని వేఱొకలోకము. చేయునదియేమి? రహస్యముగ నింతవఱకుఁ దనకున్న ప్రేమను బ్రకటించుటయా, లేక తన మర్మమును బోషించికొనుచు తాను నాగలోకమునకు మరలుటయా? రహస్యప్రకటన మనిన నెవ్వ రేమనుకొందురో? (ఉలూచి విజయవిలాసమునఁ గులకాంతయుఁ బాండవమధ్యమునికి ధర్మపత్ని గాఁదగిన కన్యయేగాని వేఱుగాదు సుఁడీ.) ఎవ్వ రేమనుకొనిన నీయర్జునునకుఁ దన మాటలయందు విశ్వాసము గలుగునా? నిదర్శనము లేమి చూపఁగలుగును?

...నినున్ వరియింప మనంబుగల్గి, నీ

చెలువము వ్రాసి చూచు నవి

చిత్తరువందు ననేక లీలలన్.

అని చూపుట కాగంగానదీపులినస్థలిని నేమిగలదు?... తగదు. రహస్యసంపోషణమే యుచితమందుమా? ఇన్ని దినములు క్షణంబులు యుగంబులుగఁ గడపియు నీ మహోత్తరుణమును గోల్పోవు టెట్లు? ఇప్పుడుంగాకున్న మఱలఁ దన కితనిఁ గాంచుభాగ్య మబ్బుట యెన్నఁడు? అంతవఱకున్ నిలుపోపుటయెట్లు? ఈరీతి మహాందోళన ములూచి హృదయమునఁ గలుగును. రహస్యము ప్రకటన సంపోషణములమధ్య ననియాడుచుండును. ఈ గతి 'సుట్టసియాడె' నను నీరెండు పదములయందు

'ప్రమదారత్నము తార చంద్రుకొనయన్

భావించుఁ, దోడ్తోన న్యా

యము గావించుఁ దలంచుఁ, దాళఁగలనా

యంచున్ వితర్కించు...'

అనుపద్యమునఁ గల భావమువంటి భావమంతయుఁ గలదు. ఈయసియాడుట తర్కఫలము. ఈతర్కము నందు తానేమి చేయవలయునో తెలియక కోరికలఁ జిందఱవందఱగాఁ గనఁబడుచుండును. తర్కవిచక్షణ యందు రహస్యప్రకటనమే కర్తవ్యమని యొకొక్కకపారి తేలుచుండు; నప్పుడెల్ల బుద్ధిబలమునకు శారీరకబలము (యౌవనోన్మరక్తబలము) తోడయి 'అవును; ప్రకటనమే కర్తవ్యము' అని యనుకరించునట్టుల మ్రోకింమను. అట్టిరక్తోద్రేకంబు స్తనాదిప్రదేశంబుల రోమాంచరూపమునఁ బ్రత్యక్షమగును. ఇయ్యది మానవస్వభావము. వాంఛ లూహారూపంబున నున్న యంతవట్టు నెట్టి యుద్రేకమునకు నవకాశముండదు. ఊహాబలమునకు శారీరక బలము తోడయిననే ఫలము దృగ్గోచరమగును. ఇయ్యది మానవస్వభావ మర్మమును, ధర్మమును. ఇది నాఁటికిని నేఁటికిని నట్టులనే యుండును. సుప్రసిద్ధాంగ్లేయకవిపశ్చిద్వరేణ్యుఁడు, ప్రాపంచికచరిత్రము వ్రాసి జగద్విఖ్యాతిఁ గాంచిన శేముషీధురీణుఁడు, హెచ్. జి. వెల్సు అను కవిశిఖామణి తన వినూతనగ్రంథమగు (Love and Lewisham) 'లవ్ అండ్ లూయిషామ్' అను గ్రంథమునం దీయభిప్రాయమునే వ్యక్తముచేసెను. తర్కబల

మునకు రక్తబలము కలిగిన యప్పుడే కార్యవిధానము నిశ్చితమగునని వ్రాసెను. మేదస్సునకు రక్తబలము గలుగుట పరిణామమునకుఁ గీలకము.

(Youthful blood took up the suggestion.)

The thoughtof Bonover (the obstacle) arose only to be dismissed. And besides—

Yes, he would go out and find her and speak to her. Nothing could stop him.

Once that suggestion was taken, his imagination became riotous with things he might say, attitudes he might strike and a multitude of vague fine dreams about her. He would say this, he would say that, his mind would do nothing but circle round this wonderful pose of lover.

What a cur he had been to hide from her so long! What could he have been thinking about?.........".

ఆంధ్రానువాదము

"[యౌవనరక్తము (ఆకాంతతోడ మాటలాడవలయునను) ఆయూహ నంకించికొనెను].

(ఇంతవఱకవాంతరప్రాయముగ నుండిన) బోనోవర్ ఒక్కసారి స్ఫురణకు వచ్చెను; కాని యాస్ఫురణ తోడ్తోడన నిర్మూలిత మయ్యెను. ఇంతియగాక,—

అవును, తాను దప్పక బయలుదేఱి, యామెను గాంచి, యామెతో మాటలాడవలయును. ఆతని వారించునదేదియు నుండనేరదు.

ఈనిశ్చయము గలుగఁగానే యాతనిభావమంతయు నల్లకల్లోలమాయెను. అనఁదలఁచిన మాటలును, చేయఁదగిన కార్యములును నాభావమున నిండిపోయెను. ఆమెను గూర్చి, యపరిస్ఫుటములు నానందదాయకములు నగు (స్వప్న)గనోపసహస్రములతో భావమంతయు నిబిడీకృత మయ్యెను. ఇది చెప్పుదు నది పల్కుదు నని యూరక యాతనిమానసము మహాద్భుతమగు నీయనురాగలక్షణము చుట్టును వలయరేఖలఁ బరిభ్రమించుచున్నది.

ఇన్ని దినములు నామెతోఁ జెప్పకుండుట యెంత తెలివిమాలినపని! తా నేమని యాలోచించుకొనుచుండెను?......"

దీనియందును హృదయమునందలి యాందోళనమును, యౌవనరక్తసహాకారమును తొలఁతఁ గానవచ్చును. తరువాత 'తప్పక మాటలాడవలయును, వారించునదెద్దియు లేదు' అను తేటయగు కోర్కె బయల్పడెను. ఈనిశ్చయము కలుగగానే యాతనిభావమంతయు భవిష్యద్వినోదములతో నిండి 'వేడుకల్ మదిన్ దొట్టికొనంగఁ' జేసెను. ఈయనురాగ వ్యవస్థయందుగల యద్భుత మాతనిమానసమును గిఱ్ఱునఁ ద్రిప్పఁజాలి 'అచ్చెరువు తొంగలి ఱెప్పల వీఁగనొత్త' నట్లు లొనరించెను. నేఁటి హెచ్. జీ. వెల్సునకు నాఁటి చేమకూర వేంకటరాజునకును గల భావసాదృశ్యము నారయుట మందాపహాసముగాదా!

ఇంతకన్న నీవాదమునకుఁ బ్రబలనిదర్శనమక్కఱయుండదు. ఆరక్తసాహసోద్రేకమే పులకాంకురములకు మూలము. ఈ సాయముకలిగిన కొలందిని రహస్యసంభాషణాచింత సన్నగిల్లుచు తుద కదృశ్యమగును. బుద్ధి యొక్క లక్ష్యమునకే నిలుచును గావునఁ దొలుతటి చిందఱవందఱ యేమియు లేక కోరికలు నిరర్గళములుగఁ గాన్పించును. కర్తవ్యమెక్కటియే, రహస్యప్రకటనము; అర్జునునిఁ దనవానిఁగాఁ జేసికొనుటయే కార్యము. ఆభావమునే చేమకూర కవి

'కోరికలు తేటలు వెట్టఁగ' నని నిరూపించెను.

ఇట్లు కర్తవ్యతా నిర్ణయము జరిగిన నింకనేమి కలదు? ఉలూచికి తా ననుభవింపఁబోవు వినోదములు, సుఖములు, సంతోషములు, క్రీడలు నొకదానిని నెట్టుకొనుచు నొక్కటిగఁ గంటికిఁ గట్టినట్లగపడుట వింతయా? కావుననే కవి

'వేడుకల్ మదిన్ దొట్టికొనంగ'

నని మానసికావస్థను మిగులఁ జక్కఁగ వర్ణించెను.

ఆరీతి మోహావేశిని, మనోదృష్టినిఁ, జరిగినవేడుక లెన్ని, యానందములెన్ని, విహారము లెన్ని, వినోదము

లెన్ని? లెక్కకుమిక్కిలియయి చూపుమేరమీరమువలఁ కును గాన్పించునుగదా! 'ఆహా! యెంతయానందము!' అని యా ముద్దరాలు మహోద్భుతంబున నప్పలల్లార్ప వట్టులనే జూచుచుండుట యెంత సహజమో యోజింపఁ దగును.

'అచ్చెరువు తోఁగలి యప్పల వీఁగ నొత్తఁగా' నని వ్రాసిన కవిశిఖామణి మానవహృదయ మర్మముల నెఱింగిన విన్నఁగాక యుండునా? ఊహాప్రపంచమున దా ననుభవించుచున్న యాయపరిమితానందమును, ప్రత్యక్షముగఁ దన్నావరించియున్న యాయబ్బురపాటును, మలాచిని చేష్టారహితగ నొనరింపఁజాలకుండునా! కావుననే

పెట్టినపండ్లు దీయక వి
భీతమృగేక్షణ జూచె వాతెనిన్.

మనఃపరిణామము నింతసమంజసముగఁ, గన్నుచ్చునఁ దీసిన, ట్లింతయథార్థస్వభావముగ వర్ణింపఁ గలిగిన కవివతంసులుండ నాంధ్రప్రబంధకారులకు మానవస్వభావాదివర్ణనలు చేతఁగావని తలంచుట పాడియగునా? ఈయర్థనిరూపణవలనఁ 'దీర్ఘమున బ్రహాసము' గాక, మాలసూత్రమునఁ గ్రుచ్చిన ముక్తామణుల వలె నా వివిధ వర్ణనలు విరాజిల్లుచున్నయవి. ఈ యములూరి విజయునిఁ జూచినట్లే వరూథిని ప్రవరాఖ్యునిఁ జూచినపట్టున 'నాంధ్రకవితాపితామహు' డిట్లు వ్రాసెనుగదా!

మునుమున్ బుట్టెడుకొంకు లౌల్యమునిడన్,
మోదంబు విస్తీర్ణతన్
బొనుపన్, గోర్కులు గ్రేళ్లుద్రిప్ప, మదిమె
చ్చుల్ అప్పలల్లార్ప, న
త్యనుషంగస్థితి తచ్చపాటొసఁగ, నొ
య్యారంబునన్ చంద్రికల్
దనుకన్ జూచె లతాంగి భూసురుఁబ్రఫు
ల్లన్నేత్రపద్మంబులన్.

దీనంగలపూర్వాపర సంబంధమును, గవిగభీరాశయమును, వర్ణితమానవస్వభావమర్మమును సహృదయులు పరిశీలింతురు గాక!

ఎట్టికవికయిన, నెట్టిపాఠకునకయిన నపారప్రమదమును గలిగించు నింతయర్థవిభవముండుటయే చాలునందుముగదా! ఇంతటితో మనకవి సంతృప్తిగాంచెనా? లేదనియే నాయభిప్రాయము. ఇంచుక సావధానతవారయూఁదు. ఈ పద్యమునందు నాదృష్టి నాకర్షించిన వొండురెండు పదంబులు గలవు. తెట్టువగట్టుట యను పదము నీటిని దృగ్గోచర మొనరించెను. తేలుచెట్టఁగ నను యందును నీరేకవఁబడెను. తొట్టుకొమటయందును నీరే ప్రవహించెను. తొట్టుధాతువునకు మొదటియర్థము ప్రవహించుట. భారతారణ్యపర్వమున

'......శత్రువీరవ్రజంబున్
దునుమన్ దచ్ఛోణితంబుల్
దొరఁగి మహానదులై తొట్టె నయుద్ధభూమిన్'

అనుపద్య మీయర్థమును స్థిరమొనరింపఁగలదు. దాని నుండియే 'వ్యాపించు, నిండు'లోనగు నర్థము లుత్పన్నములయ్యెను. "తొట్టు అనఁగా తొఁదు" అని తమిళమున దెలుఁగునను గలదు. అయ్యదియుఁ బైయర్థము ననుసరించియే కానోపును. ఇంక తొట్టు అను పదము విశేష్యమగుచో దీనికి 'చెఱువులోపలి పొలము' అను నర్థము శబ్దరత్నాకర మొసఁగుచున్నది. ఇట్టుల నీపద్యమున నుదకము నిన్నిసారులు గవికోఁపింపఁజేసెనుగదా, యుద్దిష్ట మేదేని కలుగునా యని యారయఁ దగదా!

పులకలంకురములనెడ. అంకురశబ్దమువలన తృణసస్యాదికములు స్ఫురణకువచ్చును. ఇయ్యవి తెట్టువగట్టుట యెచ్చట? 'చనుగట్టలపై'. సాధారణముగ జలమునఁ గేలుచుండు తృణాద్యంకురములు, గాలిలోనగు వానివలనఁ గలుగు చలనముచేతఁ బోయిపోయి నడుమనుండు కొయ్యకో తాటికో యేదియు లేనియెడల నొడ్డునకో యంటికొని తెట్టువగట్టుట స్వభావమును నిత్యదృశ్యమును. కావుననే యిట 'గట్టు' యని కవిసాభిప్రాయముగఁ బ్రయోగించి యీ పులకాంకురములు తెట్టువగట్టుట కాలంబనమును గలిగించెను. అపియాడుటను సూచించి యంకురములను గట్టలచుట్టును తెట్టువగట్ట నిచ్చెను. ఇయ్యది కాకతాళీయమగునా?

జలము నాచ్ఛాదించియున్న యంకురాదికములు కించిచ్చలనమున గట్టలకడ తెట్టువగట్టఁగా, నీరు తేటగఁ

గాన్పించునుగదా! 'కోరికలు తేటలువెట్టఁగ' నని కవి తేటపెట్టుటనుగూడఁ బ్రయోగించెను. ఇట్లు తేటయయిన నీటియందు ప్రవాహసూచకములగు నలలులోనగునవి ప్రత్యక్షమగును గావున వేనుకల్ మడిం 'దొట్టుకొనినవి'. వేనుకల్ అని బహువచనము గలదు గావున 'ప్రవాహములు' అనక, 'తరంగములు' అర్థ మనుట సమంజసము. కావున నీటితలంపు కవికి లేకపోలేదని యంగీకరింపవలయును. ఇంకను సంశయ మున్నవారలకు సందేహనివారణ మొనరింపఁ గవియే యొక్కసాయము నొసరించెను.

వేనుకల్ మడిన్
దొట్టికొనంగ, నచ్చెరువు తోంగలి......

అని యీపద్యమునం దాశ్చర్యమునకు 'అబ్బురము' అనక, (అట్లనిన ఛందస్సున కెట్టిభంగమును గలుగదని పాఠకు లెఱుంగఁగలరు), 'అచ్చెరువు' అని 'చెఱువు'ను జూపెను. జలాశయమగు చెఱువున శకటరేఫ మనియు నచ్చెరువున లఘురేఫమనియు శంకింపఁబనిలేదు. రెం డర్థముల సొగసుగలట్టి పట్టుల వర్ధామస్వార శకటరేఫలు ప్రతిబంధకములు గానేరవని లాక్షణికు లనుమతించిరి. ఈచెఱువు కవిసృష్టి నీపద్యరచనాకాలమునం దున్న దనియే పై నిదర్శనములవలన నిశ్చయమగుచున్నది. ఇట్టులవ్రాసిన నియ్యది వ్యాఖ్యాతృ చమత్కారము తప్ప వేఱుగాదని కొందఱు కడఁద్రోయ నుంకింతురు. కవికీయూహ తోఁచునో లేదో యని కొంద ఱనాదరణము చేయ నెంతురు. కాని, చిత్తగింపుఁడు మన చేమకూరవాని తీయందనపు గడుసుపోకడలును, పాఠకులకుఁ జేయూఁత లొసఁగు చమత్కారరీతులును! సుభద్రావర్ణనయందు

ప్రాయపుఁ జెక్కునన్ జెలువ
పల్కులు చిల్కల గారవించుఁ, గన్
దోయి చకోరపాళి దయ
తోఁ బెనచున్, జనుకట్టు మచ్చికల్
సేయు సదారథాంగయుగ
ళిన్, నడలంచల బుజ్జగించు; నా
నేరెడ నింపుగాపు గని
యింప నవీనవయోవిలాసముల్.

అని కవి వర్ణించెను. ఇయ్యది సుభద్ర నవీన వయోవిలాసమున కెంతయుఁ జక్కఁగ నున్నయది. కాని పద్యమునం దెల్లచే చిల్కలు, చకోరములు, జక్కవలు, అంచలు నని పక్షులు గలవు. ఈ కవ్యుద్దేశమును పాఠకు లేమరుదు రను భయమునఁబోలు, కవి వయః అను పదమునఁగల మఱియొక యర్థమునూఁత గాఁ గొని 'నవీన వయః విలాసముల్ = క్రొత్తలయిన పక్షుల యొక్క విలాసములు' అను నర్థమునుగూడ స్ఫురింపఁ జేసెను. ఇట్లు పాఠకసహృదయులకుఁ జేయూఁత నొసఁగు నేర్పు మనకవికిఁ జాలఁగలదు. అట్టి యభ్యాసమునే నుట్టసిరియాడ...అను పద్యమునందును గన్పఱచి తన హృదయమునందున్న జలదృశ్యమును పాఠకు లేమరకుండ నుండుటకే యబ్బురమునకు 'అచ్చెరువు' అను పదమును బ్రయోగించి మేలొనర్చెను. అట వయశ్శబ్దార్థమును గానివారును, నిచట నీ చెఱువును జూడనివారును, గవిని సంపూర్ణముగ నెఱుంగలేకపోయిరనియే చెప్పఁదగును. కావున నియ్యది కవికి లేనియూహ వ్యాఖ్యాత కల్పించునదిగా భావింపకుందురుగాక.

మఱియొక్కమాట, అచ్చెరువునకును చెఱువునకును నిట్టి సన్నిహిత సంబంధచమత్కారము కవిదృష్టినిఁ గలుగుట యీపద్యము వ్రాయు సమయముననే కాదు. అంతకుఁ బూర్వ మనేకదినములనుండి యీతనిమనసున కెక్కియున్నది. ఇట్లనుటకు నాకు బలము సారంగధర చరిత్రయందు సారంగధరుని నిష్కారణముగ దండించితిని గదా యని చింతిలి వెదకి యాత్మజునిఁ గాంచలేక,

...   .

"కూడు చవి యని తిన నింకఁ గూడునొక్కొ!
తనువు త్యజియింతు"— ననుచు చింతనుపువిాఅ
సుండు మెడఁగట్టి భూభుజంగుండు నిండు
చెఱువులోఁ బడఁబోఁగ నచ్చెరువుగాఁగ.

నాలుగుపాదములయందుఁ గల యమకమునకు నాఁడు పనికివచ్చిన యీ పదద్వయము నేఁ డులూచీమానసిక పరిణామ వర్ణనావసరమున శ్లేషయం దొక్కటి యయ్యెను. కావున నీ యర్థము తెచ్చిపెట్టినదిగాక కవికి హృదయమున బుట్టినదియ కాదలంతురుగాక.

రామచంద్రుని హంపీయాత్ర విమర్శనము

విద్వాన్ కట్టి వేంకటసుబ్బారావుగారు

మ. రా. రా. శ్రీ, విద్వాన్ గంటి జోగి సోమయాజి (యమ్.ఏ. యల్.టి.) గారిచే రచింపంబడిన "రామచంద్రుని హంపీయాత్ర" యను చిన్ని పొత్తము నే నీనడుమఁ జూడఁగల్గితిని. అది యాకారమునఁ జిన్నదేయైనను యందలివిషయములంబట్టి గొప్పదనియేచెప్పనొప్పును. గ్రంథకర్తహంపీశిథిలముల నొక్కసమయంబునం జూచి దానివలన దనమనంబునం బొడమిన భావంబుల ఛందోబద్ధములగు వాక్యంబులందు బొందుపఱిచి యున్నవారు. లోకకావ్యశాస్త్రనిరీక్షణమునం గలిగినమనోగతభావంబులనే కవి కావ్యమందు నిబద్ధము గావించును. కావుననే కావ్యమనుపదము రూఢంబయి యున్నది. కవియన నపరసృష్టికర్తయనియు, నాతని సృష్టి కెదురు లేదనియు బండితలోక మంగీకరించినదే! ఒకప్పు డాతనిభావములు లోకవిరుద్ధములై యుండి పాఠకులకు రుచింపకుండును. ఒకప్పు డుత్తమంబులై యెల్లరయాదరంబునకుఁ బాత్రంబులై యుండును. ఏదియెట్లున్నను గావ్యమునందలి విశేషములనెల్ల విమర్శించి పాఠకులకు వానిమంచిచెడ్డల నెఱుకపఱచుట విమర్శకుని విధి. కావ్యమునందు గూఢంబుగ నడంగియున్న భావములను, గుణదోషములను విమర్శకుఁడు ప్రకటింపకున్నచో నవి మఱుఁగుపడి గ్రంథమునకు గల గౌరవాగౌరవముల జేకూర్పఁజాలకుండును. కావుననే కావ్యములకు విమర్శము లావశ్యకములయ్యె.

కవి నోట వచించినదెల్లం గావ్యము గాఁజాలదు. శాస్త్రకావ్యాదిపరిశీలనమువలనను, లోకానుభవమువలనను గలిగినమానసికభావములను సరసమగురీతిని మృదులములగుపదములతో భావకులహృదయములు గఱఁగి యానందమొందురీతిని దెల్పుటయే కవిత్వము. మనప్రాచీనులు కావ్యాంగములుగా శ్లేషప్రసాదమాధుర్య సౌకుమార్యాది గుణములను, పాంచాల్యాదిరీతులను, స్వభావోక్త్యాదివృత్తులను నుపమోత్ప్రేక్షాద్యలంకారములను గల్పించి రసము కావ్యజీవితమని నిర్ణయించియుండిరి. దోషంబులను జెక్కువిధంబులుగ నిర్ణయించి దోషమేదియైనను గావ్యమున నుండరా దనిరి. అట్లు ప్రాచీనులు నిర్ణయించిన లక్షణములనెల్ల మనము పాటించి కవిత్వము సాగించితిమేని దానివలనం బాఠకులకు నానందాపరపర్యాయంబగు రసానుభవంబు గలుగును. ప్రాచీనులు చెప్పినలక్షణంబులం దేవేని కొన్ని కొఱవడినను చమత్కారాతిశయమున నానందముగల్పింపఁగలిగిన నది శ్లాఘ్యకవితయే యగును. గుణాలంకారాదికావ్యాంగము లేవియుఁ బాటింపక కేవలము తమయిచ్చవచ్చినరీతిని జెప్పువాక్యములు ఛందోనిబద్ధంబులగుటచేఁ గావ్యంబు లనుపేర బరఁగినను పాఠకుల యాదరమున కెడసియుండును.

కవిత్వము ననుసరించి యేగ్రంథముకూడ మూఁడు విధముల నొప్పుచుండును. గుణాలంకారాదిసర్వాంగములు గలిగి రసవంతమగునది యుత్తమము, రసము పొసఁగకుండి గుణాలంకారాదులు కొంచెము కొఱవడినను నది మధ్యమము, రసము లేక కేవలచిత్రములుమాత్రమే కలిగి యున్నది యధమము. గుణాలంకారాదులును రసమును గూడ లేక కేవలము వేదవేద్యపదము లొకరీతిని ఛందోబద్ధములయి యుండుటయు నొకకావ్యమనియు నది యధమాధమమనియు నాధునికు లింకొక్క కావ్యభేదలక్షణమును గల్పించియున్నారు. ఈ చిన్నికావ్య మేతరగతిలోఁ జేరునో పాఠకు లీక్రిందివిమర్శవలన దెలిసికొందురుగాక!

౧. గ్రంథరచనాప్రణాళిక:— ఈగ్రంథము "బైర"ననుమహాకవి యాంగ్లభాషలో రచించిన "చైల్డుహారోల్డుస్ పిల్గ్రిమేజ్" అనునాంగ్లగ్రంథము ననుసరించి రచింపబడినదనియు నిట్టిగ్రంథము మనయాంధ్రభాషలో

నింతవఱకు లేదనియుఁ గవి వాకొనియున్నాఁడు. కాని యొక్క యాంధ్రభాషలోనేకాక సంస్కృతభాష యందు నిట్టికావ్యము లేదని చెప్పవచ్చును. కావున మన ప్రాచ్యు లేర్పఱచిన కావ్యలక్షణము లిందు వెదకుట వ్యర్థము. ఐనను నించుమించుగానైన నేలక్షణము లేని గొన్నియైన దీనం బట్టునేమో చూతము: సంస్కృతాలంకారికులు కావ్యములు దృశ్యశ్రవ్య భేదముల ద్వివిధంబు లనియు, నందు దృశ్యంబు లష్టాదశవిధంబులనియు వాకొనియున్నారు. ఇయ్యది లాక్షణికులు నిర్ణయించిన శ్రవ్యకావ్య లక్షణంబులకు దూరంబగుటచే శ్రవ్యంబు గాకున్నయది. దృశ్యకావ్యలక్షణంబులకుం దూరంబగుటచే నదియుం గాజాలదు. కావున నిది యెల్ల భంగుల మనయాంధ్రభాషయం దపురూపముగా నవతరించిన గ్రంథమనియే చెప్పనగును.

౨. గ్రంథవిషయము:—ఈ గ్రంథము జీర్ణవిజయనగరౌన్నత్యమును దెలుపునదియని కవియే నిర్దేశించియున్నాఁడు. రామచంద్రుఁడను తరుణవయస్కుఁడు; ఇంగ్లీషున పట్టభద్రుఁడై తరువాత కొన్ని సంస్కృత గ్రంథములు చదివి యుద్యోగమున బ్రవేశించి యందధి కారులు చేయు నన్యాయములకు రోసి సెలవుపెట్టి విజయనగరశిథిలముల జూడనేగి త్రోవలో గనబడినవిషయంబులను, విజయనగర శిథిలములను జూచినందున జనించిన మనోభావములను ఎవ్వరితో చెప్పుచున్నట్లు యిందు వర్ణింపబడినది. విజయనగర పూర్వ (?) చరిత్రమును బ్రకటించుటయే గ్రంథపరమోద్దేశ్యము కావలెను.

ఆంగ్లాదివిదేశీయభాషలందు గొందఱు కవులు తా మనుభవించిన విషయములనెల్ల నొక్కపాత్రను నిర్మించి యాపాత్రముఖమున లోకమున బ్రకటించుట యాచారమైయున్నది. ఈ గ్రంథమున గూడ గ్రంథకర్త యాదినుండి యంతమువఱకును దన యనుభవమునే ప్రకటించియుండవచ్చునని తలంపనగును. తమయనుభూతవిషయంబుల గావ్యంబులందు జొప్పించుట మనపూర్వకవులకును సమ్మతమే. కాళిదాసు తన యేలిక విజయంబులనే రఘువంశమున రఘురాజు దిగ్విజయములుగా వర్ణించె. శ్రీనాథకవి తనశృంగారప్రియత్వము శివునకుగూడ నంటగట్టినాఁడు. ఆతనిభోజనప్రియత్వ మాతనిగ్రంథములం దెల్లెడల గోచరించుచునే యుండును. కాని కేవలము తనయనుభవములను మాత్రమే కావ్యముగా రచించువాచారముమాత్రము మనయందు గానరాదు. ఒక్క పింగళిసూరనార్యుఁడుమాత్రమే శ్రీకృష్ణదేవరాయనిచరిత్రమెల్ల గళాపూర్ణోదయమున నిగూఢముగ వర్ణించియున్నాడు. ఎవ్వరేని దమయనుభవము లోకమున కాదర్శప్రాయ మగునని తలంపున నట్లు రచించుట యుచితము. ప్రస్తుతగ్రంథమునందున్నదో మనము దిద్దుకొని యనుసరింపవగినవిషయ మేదే మున్నట్లు పాఠకులబుద్ధికి గోచరించినం దప్పక దాని ననుసరింపదగును.

౩. గ్రంథాభిధేయము—ఈగ్రంథమున బ్రథానాభిధేయము జీర్ణవిజయనగరౌన్నత్యమును దెలుపుటయని కవి వ్రాసినదానివలననే తెలుపఁబడినది. ఈనిర్వచనము క్లిష్టముగానుండి సరిగ నర్థముకాకయున్నది. పూర్వము మహావైభవ మనుభవించి యిపుడుజీర్ణమై యున్న విజయనగరముయొక్క యౌన్నత్యము నెఱింగించుట కవియుద్దేశ్యము. ఇప్పటియౌన్నత్యమో, పూర్వౌన్నత్యమో యీనిర్వచనమువలన బాగుగ దెలియలేదు. కాని పూర్వౌన్నత్యమనునర్థము రాదు; ఇపుడౌన్నత్యము లేదు. కావున నీనిర్వచనముసంగతముగ కానరాదు. వాస్తవమున విజయనగరపతనమును దెలుపుననిన యోగ్యముగనుండును. ఐనను కవితలంచినట్లే గ్రంథమున బూర్వవైభవము దిఙ్మాత్రమున దెలియుచున్నదేకాని సమగ్రముగ దెలియరాదు. గ్రంథము అటనట గొన్ని చారిత్రకాంశము లనుమాత్రముతడవుచున్నది. విజయనగరరాజులచరిత్రముల జదివి విజయనగరశిథిలముల నాలోకించినపుడు తాత్కాలికభావోద్రేకమున బొడమినకవిత్వ మిదియనియు, దీనికి కావ్యమని పేరిడుటకంటె చాటుపద్యములని పేరిడుట యుసమంజసమగును.

౪. గ్రంథస్వభావము:—సామాన్యముగా నాకస్మికానుభవమువలన బొడమినకవిత చదువరులకు భావోద్రేకము గలిగించుచుండుట సహజము. చాటుకృతులం దీలక్షణ మగపడుచునేయుండును. ఈగ్రంథమందును "ఇంకనైన జేపట్టవలెం గదా పరమపావనసంస్కృత

గ్రంథజాలముల్" "విజయనగరాన వెలసిన విజయలక్ష్మి" "నాథుఁడే లేనిదీమహోదవమిదిబ్బ," మొదలగువాక్యములుద్రేకంబు జనింపజేయునవి కలవు. కాని యీయుద్రేకము ప్రధానముగా రచింపబడుకృతులందు గ్రంథచిరస్థాయితకనుకూలములగు లక్షణములు లోపించి యొకపరిచదివినమరలముట్టుట కిచ్ఛగొలుపక యుండును. అపరాధపరిశోధకనవలలు, వెంకిపాటలు మొదలగునవియెల్ల నాకోటిలోనే చేరినవి. ఇకనీగ్రంథమెట్టిదో పాఠకులేనిర్ణయించుకొందురుగాక!

౫. అపూర్వములు:—ఈకవి యాంగ్లగీర్వాణభాషలనెఱింగినవాఁడగుటచే సాధారణముగ నాంధ్రులకుదెలియని కొన్ని విషయము లిందుదెలిపియున్నాడు. వాల్మీకిశక్తి, హోమరు దివ్యశక్తి, షేక్స్పియర్ జీవశక్తి, నయాగరాజలపాతము, రామాయణాబ్ధి యొడిసియస్ వింతచరిత శైరమకావ్యసరణి, వేగానక్షత్రము, శాకుంతలకథావిధానము, బైబిలుపల్కులు, నీరోయను రోముదేశచక్రవర్తికథ మొదలగు నన్యభాషాజ్ఞానజన్యములగు విషయములనేకము లిందుఁ దెలిపెను. ఇట్టి విషయము లితరులును కొందఱు తెల్పియున్నవారు కాని ఇంత చిన్నగ్రంథమునం దిన్ని విషయములం దెల్పుట యీకవికిగల నైపుణిని తెలుపుచున్నది. ఇది గాక, కవి యాంగ్లభాషలోని భావములను ఆంగ్లపదములను విచ్చలవిడిగా ప్రయోగించెను.

౬. వింతరచనలు:—ఈ మహాగ్రంథము రచనంబున గవికొన్ని వింతలుకావించెను. సామాన్యముగానొక్కపుటయందున్న నాలుగయిదుపద్యముల కయినను బరస్పరసంబంధముండదు. పద్యము లొకదానికంటె నొకటి భిన్నవిషయములం దెలుపుచుండును. మచ్చునకై చూడుడు: విజయనగర పూర్వోన్నత్యము నిప్పటిస్థితియు నను శీర్షికతో గొన్ని సీసపద్యములు గలవు. ఆ పద్యములన్నింటిచివరను 'విజయనగరాన వెలసిన విజయలక్ష్మి' యనుమకుటమున్నది. ఈమకుటమునకును, పద్యములోని వర్ణ్యాంశమునకును నొక్కపద్యమందైన సంబంధము గానరాలేదు. ఆ పద్యములు పైకి మనోహరములుగనే యున్నవి. భావోద్రేకమున నాపద్యములు రచింపఁబడినవికావలయు. ఇట్టివింకనేకములు గలవు.

౭. రామాయణమున పిడకలవేట:—

" కవిరాణ్మండల సార్వభౌమురచనల్
  జ్ఞానముక్రపక్వముక్రకా
నివయఃకాలమునందు బాలకులచే
  నిత్యంబువల్లించుటన్
జనిచచ్చు నక్షితి గాళిదాసుఁడ వదృ
  ష్టంబొప్ప రాముండు త
త్కవి సంకల్పిత కావ్యరాజముల సం
  తల్ సేర్వఁడా రీతిగా."

ఇది యీకావ్యమునకెల్ల దలమానికమైనపద్యము. రాముడు రైలెక్కి వెడలుచున్నపుడు కర్నూలు ఫారెస్టులో రయిలురోడ్డుప్రక్కలందు లేళ్లు భయములేకనిలిచియున్నవని వర్ణించి తరువాత కాళిదాసుడు శాకుంతలమున వర్ణించిన "విశ్వాసోపగమా దభిన్నగతయః శబ్దంసహంతే మృగాః."అని వర్ణించుటచే నాతనిని, దరువాత కవుల ప్రతిభను వర్ణించినాఁడు. ఇంతవఱకును చక్కగనేయున్నది. తరువాత నీపద్యమున్నది. ఈ పద్యమున కిక్కడ సంబంధముకాని, ప్రసక్తి కాని యేమికలిగెను? రామునిబుద్ధిచాతురి వర్ణించుటయే కవికి వర్ణ్యమగునేనింతకంటెవింతవేఱొండుండదు. రాముడు రఘువంశాదికావ్యముల వల్లెవేయమి యాతనికిన్యూనతకాని గౌరవము కాదు. వల్లెవేసినవారికికాళిదాసుడన చఱిచచ్చునట! ఎంత సత్యము! కవికాని రాముడుకాని సంస్కృతభాష చదువలేదనియేకాక సంస్కృతము చదువువారితో బరిచయమైన చేయలేదని యీపద్యము రుజువుచేయుచున్నది. "కవిసార్వభౌముఁ" డనుటకు "కవిరాణ్మండలసార్వభౌము"డనుట, "కావ్యములు"అనుటకు "రచనల్" అనుట "బాలకులు వల్లించుటచే"ననుటకు "బాలకులచే వల్లించుటన్"అనుట, "కాళిదాసునికావ్యములపేరుచెప్పిన జనిచచ్చు"ననుటకు "కాళిదాసుడనజనిచచ్చు"ననుట "తత్కవికృతకావ్యమ్ముల"నుటకు "తత్కవిసంకల్పితకావ్యరాజము"లనుట, అర్థములేని "సంతల్ సేర్వ"డనుటయు నీరాముడు తక్క మఱియెవ్వడును గానింపనోపఁడు. కవి రసానందపరవశుఁడై చెప్పినపద్యమని దీనిని మెచ్చక తీఱదు. ఇట్టిపద్యము లీషాత్రమునఁ బుట

త్రొక్కటివంతునసే యుండును. సంకల్పితకల్పితశబ్దముల కిట దక్క మరెక్కడ నేకార్థతగల్పింపబడలేదు. దీనినే 'రామాయణమున పిడుకలవేట' యని యార్యులందురు. ఇంక నిట్టివిషయంబులు గ్రంథమున సర్వతోముఖంబుగ నున్నవికాని వానినెల్ల జేర్కొనుటచే గ్రంథము పెరుగును. ఇక గ్రంథమందలి భాషాస్వరూపమును కల్పనావిశేష ములను నించుక చవిచూతము. తొలుత సూక్ష్మబుద్ధిగ్రాహ్యముల దెలిపి పిదప స్థూలదృష్టిగోచరముల దెలిపెదను.

1. ప్రత్యక్షాప్రత్యక్షసంసర్గము—:ఏదో యొక విషయము ప్రథమపురుషమున జెప్పనారంభించివెంటనే మధ్యమ పురుషము నుపయోగించుట యీగ్రంథమున చెక్కుటావులం గలదు. ప్రథమాశ్వాసాంతము ప్రథమ పురుషమున ముగింపబడి ద్వితీయాశ్వాసాంత ముత్తమ పురుషమున నారంభింపంబడినది. ౩. ఆశ్వాసము ౨౩. పద్యము ప్రథమపురుషమునను దరువాతిపద్య ముత్తమపురు షమునను నున్నది. ఇట్టి వింక ననేకము లున్నవి.

౨. అయుక్తరూపకము:— ఆర్యకల్పనాకుట్టిమ పంక్తులు. ఇందలిరూపకమునకుఁ బ్రయోజన మేమి? పద్యపూరణము, నర్థానాలోచనము దీనివలన బ్రస్ఫుట మగుచున్నవి.

౩. అనన్వితము, ౨ ఆ. ౭౪ పద్యమున నన్వయ ము లేదు. ఇట్టిపద్యములు పెక్కులు గలవు.

౪. కుసంధి "అక్కడక్కడెపుడేన్" ఆ. ౫౮ పద్యము. అక్కడక్కడ కామ్రేడితసంధికలదుకాని ఎపుడుతో సంధి యెట్లు? అక్కడక్కడ ఇకారాదులందలిది కాదుకదా? ఇట్టిది పూర్వకవిప్రయోగములు కొన్ని యుండుటచే నిది కుసంధియని వ్యవహరింపబడును.

౫. అనవసరప్రసంగము—ఆ. ౩-౫౨ పద్యమున రాజమంత్రుల యన్యోన్యానురాగ ముండవలయునని చెప్పతలంపున మంచిమంత్రి లేమిచే బృథ్వీరాజును సరియైనప్రభువులేమి మంత్రియు నశించిరని తెలిపి వెంటనే తనలాభ మెఱుంగక జయచంద్రుడును, తంత్రి మెఱుంగక దర్పించుటచే రాజపుత్రులును నశించిరని చెప్పి మరల వీరలు మంత్రిరాజు లిరువురు సానుకూల్యమున విజయ మందితిరని వర్ణించెను. ఇందు జయచంద్రరాజపుత్రులప్రసంగ మేమియు బ్రయోజనములేనిది. అనవసరము—వ్యర్థము. ౩. ఆ. ౩౨ పద్యమందు నిట్లే తొలి మూడుపాదమ్ములందు నాంధ్రుల వర్ణించి నాలవపాదమున నాంధ్రులవిడచి మరల గీతమ్మున నాంధ్రుల వర్ణించె. నాల్గవపాద మసమర్థము.

౬. అర్థపునరుక్తి—"అన్ని గుణములు నీ నెట్టు లాశ్రయించె కూడియుండని గుణములు కూడె నార!" మొదటిపాదమున జెప్పిన యర్థమే మూడవదానగూడ జెప్పబడియె. "మలినమ్ము వీడి కాంత్యాలయమాటచే నమలమైకనుపట్టె" ౨. ఆ. ౧౦ పద్యము. అమలమగుటకు మలినమ్మువీడుటకు నర్థభేదము లేదుగదా? ఇట్టిది ౨. ఆ. ౬. పద్యమునను 'విద్యారణ్యుడె......విద్యారణ్యసమాఖ్యతో' అనుచోగూడగలదు. ఇంకను జెక్కులిట్టివి కలవు.

౭. అసమర్థము—'కనకసింహాసనమున గాంతితతి నించు నుపలముల్ హృదయంబు లుబ్బజేయ;' రత్నము లనుటకు కాంతినించుఱాలనుట యసమర్థము. ఇట్టివియు ననేకము లున్నవి.

౮. చ్యుతసంస్కారము:— రాజికి న్నునువను, ౩. ఆ. ౩౮ ప. ఖడ్గాళికి న్నెరయై ౨. ఆ. ౮. ౯. ప. ఈనకారద్విత్వము వైయాకరణు లంగీకరింపరు. కవి ప్రయోగములుమాత్రము కొన్నియున్నవి. వ్యాకరణవిరుద్ధముకావున నిది చ్యుతసంస్కారమగును.

౯. ౨. ఆ. ౨ పద్యమున సంబోధ్యు డెవ్వడో, యెందున్నవాడో కనఁబడండు. దీని నున్మత్తవచన మనదగును.

౧౦. ౨. ఆ. ౮౮. పద్యము నపుష్టార్థముగ నుండుటచే నపుష్టార్థము, నేయార్థము మొదలగు దోషముల కాకరమై వ్యర్థముగనున్నది.

౧౧ 'భావిశుభోదయంబుసంధిల్లెనుగోన్.' ఆ.౧ ప. ౧౦ కాలవిరోధము. భావి శుభోదయము సంధిల్లు టెట్లు? భావికాలము సంధిల్లుకాలమును విరుద్ధములు కావా?

౧౨. అజ్ఞాతోపమ:—"చెలికిల్లుకాలాన" "మగక్షమకాలమందు" "ఎలిజబెత్ పాలనమున" ఈ యుపమానము లాంగ్లభాష లేనియాంధ్రులకు జ్ఞాతము లెట్లగును.?

౧౩. అసంబద్ధము:— "విశీర్ణ పట్టణవిలీనమహత్త్వము వీడిరమ్మ" మహత్త్వమదేనిది? విశీర్ణ పట్టణముదా? పూర్వపట్టణముదా? లేక రామునిదా? ఆమహత్త్వమునకు దేనితో సంబంధమో తెలియదు.

౧౪. అప్రయుక్తము:— "జీవమ్మను నాహావమ్మున" జీవమనగా ప్రాణము, జీవనమనగా బ్రతుకుట. ఇట జీవశబ్దము బ్రతుకుట యనునర్థమున నప్రయుక్త మగును.

౧౫. భాషాసంకరము. విక్రుతవర్తకుల్:— వణిజు లనుటకు వర్తకులనుపదము సంస్కృతముగాదు. విక్రుతశబ్దము సంస్కృతము; వర్తకశబ్దము దేశ్యము. రెంటికి మిశ్రణము. ఇంక నిట్టివే స్థూలదృష్టికిం దోచు దోషములును మిగులగలవు. వానిని గొన్నింటిని మాత్ర మిందు చేర్కొనియెద. "ముగురును మూడురత్నములనగాల్గులు" శీతకపద్యము. మనుజులకు రూల్యమా? "పఠాణవిద్యలందు?" ఆ. ౧. ౮ ప. ఎన్ని విద్యలందు? ఒక యింగిలీషుభాషయందే కాదా? "తాతయుతంత్రితతయు...విజ్ఞాతలువయ్యె" ౧-ఆ. ౮. ప. దీనిలో కర్త యేది? విజ్ఞాత లెవరు? చేసినవా రెవరు? చేయుటకుఁ గర్త లేకుండుట, తంత్రివిద్యోద్యోగములు చెల్వకపోవుట క్లిష్టదోషములు.

"సంస్కృతగ్రంథజాలముల్" ౧ ఆ. ౧౩ ప.
"తద్వ్యగ్రప్రార్థనమున" ౧ ఆ. ౪౮ ప.
"సార్వభౌమపదప్రాప్తి" ౧ ఆ. ౯౧ ప.
"మలయానిలపోతప్రచోదితాత్ముడు" ౧ ఆ. ౮౪ ప.

ఈ స్థలములందు రేఫవిశిష్టములను దేల్చిపలుకకున్న గణభంగమును, దేల్చి పలుకుట సంప్రదాయవిరుద్ధమునై యున్నది. కొందఱుకవు లగతికముగా నిట్టి ప్రయోగముల నంగీకరించినను నిట్టివానిని బహుళముగఁ బ్రయోగించుట దోషమనక తీఱదు. "ఎల్లబాసలకును దల్లిని చెప్పుట నర్పించె దొలుదొల్త నాంధ్రవనిత." ఆ ౧. ప. ౧౧. ఇందాంధ్రవనితయన సర్థమేమో దురూహ్యము. ఏవనిత యర్పించెనో కథ తెలిపిన బాగుగును. విద్యాభ్యాసమనుటకు విద్యాటనమనుట సరియా? వృక్షములు పాంథులశ్రమమపహరింపనే యుద్భవిల్లినవనుట క్లిష్టమింత "గోడకన్నియల్" ౧ ఆ. ౫౩ ప. ఆఁడుపడుచునకు కన్నియ యనియు, మగబిడ్డనికిఁ గోడకాడనియు వ్యవహారసిద్ధములు. పురుషధర్మము స్త్రీలకారోపితము. "వజ్రపుం గుముకలకాళ్లతోడ" వజ్రములనుట కంతయనర్థపద మేల ప్రయోగించుట. రత్నములన్నియు నిందు రాళ్లైయుండుట లోకమునకు క్రొత్త సూచన. "బైలులో" ఆ.౧-౭౧ ప. జౌపవిభక్తికమిట్టులయినది. శబ్దస్వరూప మిచ్చవచ్చినట్లు మార్చుట తప్పు. "ఉదయమరీచికావికసితోద్ధసుమమ్ములవాసనావళుల్" ౧-ఆ. ౭౪ ప. ఇందర్థము మధ్యాహ్నార్కమరీచికాజలప్రాయము. "పాలునాకృశులబట్టెడులేఖకులు" ఆకారములు లేఖకులు పట్టుట కనివినియుండము. ఆకారముల యంత్రమున గ్రహించువారు ఛాయారూపగ్రాహకులగు శిల్పులు. వారు లేఖకు లెన్నండును గానోపరు. చిత్రకారులనినంచుక బాగుగ నుండును. "గార్హస్థ్యముఁ బీడితీ, విలసీలేజము శాశ్వతమ్ముగ నిధిన్ వెల్గుఁగదే" ఆ ౨. ప. ౭ ఇలకు వెల్గుకు యతికష్టము. కవిమతమున నిడియు నఖండయతి గానోపునేమో? "సంధ్యాంగతమైన" ప్రాసకోసమేసిన సూసుప్రయోగము సంధ్యాంగతపదము. సంధ్యాగత యని యేని సంధ్యాంగతయని యేని ప్రయోగించిన లగ్గగును. ఐంద్రజాలికు డనుట క్రిందజాలికు డనుటసరికాదు.

ఇంక నిట్టి దోషోదాహరణంబులు నూఱులకొలది గలవన్న సాహసము కానేఱదు. విస్తరభీతినివిరమింపబడెను.

ఈచిన్న గ్రంథమును ముందువత్సరము ఇంటరుమీడియేటుపరీక్షకు పాఠ్యగ్రంథముగా ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమువారు నిర్ణయించిరి. విశ్వవిద్యాలయమువారీగ్రంథమును స్థాలీపులాకన్యాయమునసైన బరిశీలించిరా యని సంశయమగుచున్నది. వారు పరిశీలించినను వారినిర్ణయమున భాషకును విద్యార్థులకును గలుగులాభము లేవియో పాఠకు లూహించుకొనగలరు.

వ్యోషశబ్ద విచారము

వి. వి. సుబ్బారాయశాస్త్రిగారు

పాఠకమహాశయులారా!

వ్యోషశబ్దమును జూచి యేమిటి యీ శబ్దార్థమని భయపడకుడు. ఏ నిఘంటువులో జూచినా త్రికటుపర్యాయపదముగా చూస్తున్నాముగదా? రోగమువల్ల బాధపడు వారికి గాని, అరోచకులకు గాని త్రికటువు లెంత ఉపయోగకారులు? అవి కాకున్న సమస్థితికి తీసుకవచ్చుటకు మరేవి సమర్థత కలిగియున్నవి? అది యటుండనిండు. "పిండ ఖర్జురములచే నుద్వేజితులకు తింత్రిణీయం దభిలాష మెం" డనువిధమున, నెల్లకాలము సితశర్కరాద్యశన జడీకృతమైన మీ రసనను త్రికటుపర్యాయపదవ్యోషశబ్ద విచారమున సంతృప్తిని పొందించెదరు గాక.—

వ్యాకరణనిబంధనములయొక్కయు, నభిధానకోశములయొక్కయు టీకలయం దుదాహరణప్రసంగముచే సముద్ధృతము లైన యనేకశ్లోకములు వ్యోషకవికృతములని గాని, వ్యోషకావ్యగతములని గాని తిరోహితవిషయము కాదు. ఆవిషయమున విచారించు పండితు లందరు ననేకవిధములుగ విరుద్ధాభిప్రాయము గలిగియున్నారు. అందు ననేకులు లేఖకప్రమాదమువలన ఘోషశబ్దమే వ్యోషగా పరిణమించిన దనియు, ఘోషశబ్దము "నామైకదేశే నామగ్రహణం సత్యభామా భామేతివత్" అనేన్యాయముచే అశ్వఘోషపర మని వ్రాకుచ్చిరి. సాహసవంతులైన కొందఱు వ్యోష అన్నదానిస్థానమున ఘోష అనియే ముద్రించుచున్నారు. పురుషోత్తమదేవకృతభాషావృత్తియొక్క ఉపోద్ఘాతమున కీర్తిశేషులైన పండితప్రకాండులు శ్రీశచంద్ర చక్రవర్తిగారు వ్రాసియున్నారు. ఘోషశబ్దమే వ్యోషశబ్దముగా పరివర్తితమై యుండవచ్చును. అశ్వఘోషప్రణీత బుద్ధచరితలో "వ్యోష" అని సముద్ధృతశ్లోకములు కనుపింపకుండుటకు ప్రస్తుతము లభించిన బుద్ధచరిత గ్రంథముయొక్క త్రుటితమే కారణము. సమగ్రగ్రంథము లభించిన ఈశ్లోకము లచ్చట నుండవచ్చును అని సుగృహీతనామధేయులగు టి. గణపతిశాస్త్రిగారు తి. వాన్కూరు రాజకీయపుస్తకవిభాగమునుండి ప్రచారితమైన దుర్ఘటవృత్తిగ్రంథముయొక్క సూచీపత్రమున (దుర్ఘటవృత్తౌ స్మృతాః గ్రంథకారాః అన్నచోట) వ్యోషశబ్దమును గాక ఘోషశబ్దమునే వ్రాసి (అశ్వఘోషః బుద్ధచరితకర్తా) అని యున్నారు. అశ్వఘోషప్రణీతశ్లోకములకు వ్యోషశ్లోకములకు నొకేపేరుతో సముల్లేఖము చేసిరి.

"ఇదం పురం తేన విసర్జితం వనం
వనంచ తత్తేన సమన్వితం పురమ్,
ప్రశోభతే తేన హి నో వినా పురం,
మరుత్వతా వృత్రవధే యథా దివమ్.—

ఇత్యశ్వైఘోషప్రయోగాత్"అనుదానిని, "స సంకష్టచ్ఛే గమనాయసత్వరా — ఇతి ఘోషః"అనుదానిని ౨, ౯౨ పేజీలలో సిరూపించుచు వ్యోష అనుదానిని ఘోషచేసి చూపియున్నారు. ఇట్లే మరి కొన్నిస్థలములలో ఘోష వ్యోషశబ్దముల విపర్యాసమువలన దోషజ్ఞులైన పండితుల స్వాంతములు వికళములు అగుటచే వ్యోషస్వరూపనిర్ణయము చేయవలసివచ్చెను. క్షితీశచంద్రచాటర్జీ మున్నగువా రీవిషయమునుగూర్చి వ్రాసియున్నారు. ఆంగ్లమునసనుసరించు సంస్కృతము నూతగొని వ్రాయ సమకట్టితిని.

వ్యోషకావ్యసముద్ధృత శ్లోకముల చూడగా నీశ్లోకములు వ్యాకరణసూత్రోదాహరణార్థమై ప్రవృత్తములైనవని ప్రతీయమానములగును. అందుచేతనే వ్యోషకావ్యముకూడ భట్టికావ్యద్వ్యాశ్రయకావ్యములరీతిగ శాస్త్రకావ్యము, లేక కావ్యశాస్త్రము కావచ్చును. అట్టివాని పర్యాలోచనసమయమున రావణార్జునీయము, (కాక) అర్జునరావణీయము అను కావ్యము మహాకవి, వైయాకరణవరభట్ట భీమప్రణీతము స్ఫురించును. ఆకావ్యమున వ్యోషసముద్ధృతశ్లోకములు చాలభాగము కాన్పించుచున్నవి. అందువలన రావణార్జునీయమే వ్యోషశబ్దవాచ్యము. దీని కీపేరు యెందులకు వచ్చెనదో విచారణీయము. గాని దీనికి ఘోషతో యత్కించి ల్లేశసంబంధము కూడ లేదని నిర్ణీతమైనది.

ఇక వ్యోషకావ్యమందు నున్న శ్లోకశ్లోకాంశములు ఆయాశాబ్దికులచే నుదాహృతముల కొద్దిగ చూపి, వానిని రావణార్జునీయమున చూపవలసియున్నది.

౧. ఊర్యాదిచ్విడాచశ్చ — తంత్రప్రదీపంలో "తథాచ వ్యోషః ఊరీకృత్య త్వేష్మభృతస్తస్యపాతం" అని చెప్పబడియున్నది. ఇది ౧౯౦౦ సం.రమున అచ్చుపడిన రావణార్జునీయమున మూడవసర్గలో ౩౨ శ్లోకపాదము. "ఊరీకృత్యత్వేష్మభృతా తస్యపాతమ్" అని.

౨. వ్రాతేన జీవతి — భాషావృత్తిలో "వ్రాతీనసంఘాః ప్రకటం నరేన్ద్రైః తే రాక్షసాః సంకట మాశునీతాః" ఇతి వ్యోషః, అని యున్నది. రావణార్జునీయంలో ౧౬-వ సర్గలోని ౧౮ శ్లోకార్థము. కాని సంఘాః అనుచోట సంగాః అని యున్నది.

3. రజఃకృష్యాది...—భాషావృత్తిలో "యా సంప్రతి ప్రాక్పరిష ద్బలానామ్—ఇతి వ్యోషః" అని యున్నది. ఈ సూత్రము దగ్గరే దుర్ఘటవృత్తిలో "యా సంప్రతి పరిష ద్బలానామ్" అని నామనిర్దేశపురస్సరముగ ౭౬ వ పుటలో వ్యోషకావ్యమునుండి సముద్ధృతమై యున్నది. రావణార్జునీయమున ౧౬-వ సర్గ ౬౫ శ్లోకంలో "ప్రాజ్ఞాత్మనాయాం పరిష ద్బలానాం" అని యున్నది.

౪. ఓజః సహోంభ స్తమస స్తృతీయాయాః—భాషావృత్తిలో "ఇహ తమఃశబ్దః తప ఇతి కేచి దూచిరే-తథాచ వ్యోషః—తమోజ

సా నిర్జిత దేవరాజం దృష్ట్వా రథస్థం తపసాప్త సిద్ధిం, జగ్రాహ రాజా సహసాత్తకోపః చాపాని చాహూణి స (శా) సాయకాని" అని యున్నది. కాతంత్రపరిశిష్టంలో కూడ చెప్పబడియున్నది, "తమఃస్థానే తపః పఠన్తి శాక్యాః, వ్యోష కావ్యే ప్యలుకిత దేవప్రయుక్తం" అనియు, గోపీనాథ కృతటీకలో "తథాచ వ్యోషేతి, తమోజసా నిర్జిత దేవరాజం దృష్ట్వా రథస్థం తపసాప్తసిద్ధిం" అనియు నున్నది. రావణార్జునీయమున ఈ శ్లోకము ౧౯ సర్గలో ౨ శ్లోకమున "తమోజసా నిర్జిత దేవ రాజం దృష్ట్వా..............ద్ధిమ్, జగ్రాహ రాజా సహసాత్త కోప శ్చాపాని చారూణి ససాయకాని" అని యున్నది. అనేకోదాహరణము లున్నను గ్రంథవిస్తరభీతిచే చూపలేదు. రావణార్జునీయమున ఇటుల అనేక సముద్ధరణశ్లోకములు కన్పించుటచేతను, వ్యోష కృతిలో నొక్కటేని గాన్పింపకుండుటచేతను రావణార్జునీయమే వ్యోషశబ్దవాచ్యము అని గాని, తత్కర్త వ్యోషశబ్దవాచ్యుడని కాని తేలినది. బహుశః కర్తయే కావచ్చును. కావ్యము కర్తపేర వ్యవహృతము కావచ్చును—భట్టి కావ్యమురీతిగ.

రావణార్జునీయకర్తనుగూర్చి కొంత తెలిసికొని దీనిని ముగింపవలసియున్నది. దుర్ఘట వృత్తిలో శరణదేవుడు క్రీ. శ. ౧౨ శతాబ్దపు వాడు వ్యోషశబ్దము పేర్కొనియుండుటచే అంతకు పూర్వ మనవలయును.

ఏతద్గ్రంథకర్తపేరు భట్టభౌమ, లేక భట్టభీమ అని అయియుండవచ్చును. ఇతనికే వ్యోషఅని నామాంతరమో లేక ఇతని కృతి యగు రావణార్జునీయమునకు నామాన్తరమో అని అనుకొనవలసియున్నది. ౧౦౨౮ నుండి ౧౦౮౦ వరకు నున్న అనన్తరాజరాజ్య సమయమున కాశ్మీరమున నివసించియున్న వ్యాస దాసను నామాంతరముగల క్షేమేంద్రుడు తన 'సువృత్తతిలకము'న తృతీయ విన్యాసారంభమున—

"శాస్త్రం కావ్యం శాస్త్రకావ్యం
కావ్యశాస్త్రంచ భేదతః,
చతుష్ప్రకారః ప్రసరః
సతాం సారస్వతో మతః.
శాస్త్రం కావ్య విదః ప్రాహుః
సర్వకావ్యాంగలక్షణమ్,
కావ్యం విశిష్టశబ్దార్థ
సాహిత్యసదలంకృతి!
శాస్త్రకావ్యం చతుర్వర్గ
ప్రాయం సర్వోపదేశకృత్,
భట్టి భౌమకకావ్యాది
కావ్యశాస్త్రం ప్రచక్షతే."

భౌమకుని పేర్కొనియున్నాడు. బహుశః అతను, నితను పేర్కొనిన యతను నొక్కడేయై యుండవచ్చును. ఎందుచేత ననగా—"భౌమక కావ్యాదికావ్యశాస్త్రం"అని చెప్పియున్నాడు క్షేమేంద్రుడు. ప్రకృత రావణార్జునీయమున కూడ అష్టాధ్యాయి సూత్రోదాహరణలు యథాక్రమముగ నుండుటచే కావ్యశాస్త్రత్వము స్ఫుటమే.(యుద్ధకథావర్ణనాత్మకముగాన

కావ్యము, క్రమముగ సూత్రోదాహరణాత్మకము గాన కాశికాదులవలె శాస్త్రము). కాగా క్రీ. శ. ౧౧-వ శతాబ్దమునకు పూర్వమే అని తోచుచున్నది.

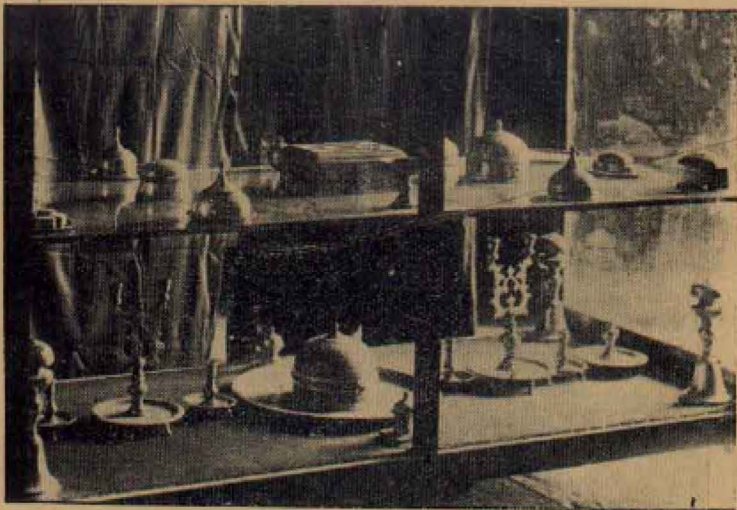
కవి యెప్పటివాడో సరిగా నిర్ణయించలేము. సరియగు నాధారము లేవియు కానరావు. కాని కొందఱు కాశికకన్న పూర్వమనిరి. ఆహేతువును గ్రహించినచో భాష్యముకన్న పూర్వ మనవలసివవచ్చును. అది సంభవించు విషయము కాదు. కాన కాశికకంటె నవీన మనవచ్చును అని పల్కుచున్నారు.

భట్టభౌముడు కాశ్మీరదేశస్థునివలె గాన్పించుచున్నాడు. కాశ్మీరదేశములలో నితనిని పేర్కొని యుండుటచేతను, ఈతని కావ్యమచ్చట దొరకుటచేతను, "కాశ్మీరిక భట్ట భీమ విరచితే........" అని సర్గాన్తమున నుండుటచేతను, పైయూహ సరియైనదే కావచ్చును. కాని సర్గాన్తములలో ననేకవిధములుగా కనిపించుచున్నది. "మహాకవి భట్టభీమకృతే", "కాశ్మీరిక భట్ట భీమవిరచితే", "శ్రీరావణార్జునీయే కావ్యే", "ఇత్యర్జునరావణీయే మహాకావ్యే మహాకవి భట్ట భీమకృతే", "ఇత్యర్జునరావణీయే మహాకావ్యే వైయాకరణవర భట్టభీమకృతే" అనువిధముగా నున్నవి. ఏదియెట్లున్నను కావ్యము రావణార్జునీయము, లేక అర్జునరావణీయము అనుపేరు గల్గియున్నది. గ్రంథకర్త భట్టభౌమ, లేక భట్టభీమ అను నామము కలిగియున్నాడు. ఈ గ్రంథమునకు గాని లేక గ్రంథకర్తకు గాని వ్యోమశబ్దవాచ్యత్వ ముండవలయును. ఎందువల్లనో యాపేరు నశించినది. నిజస్థితి మాత్రము తెలియకున్నది. కాని వ్యోమశబ్దమునకు ఘోషశబ్దమునకు యత్కించి ల్లేశసంబంధము కూడ లేదని తిరుగ మనవిచేసి విరమింతును

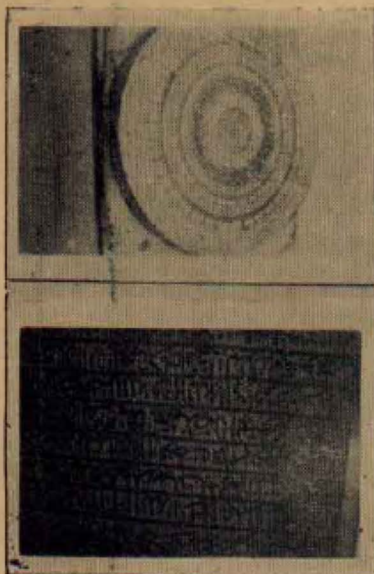
మా చం దా దా రు ల కు

మా కార్యాలయమునకు వ్రాయు ఉత్తరములు మొదలయినవానియందు తమ 'చందాదారు' సంఖ్య వ్రాయవలెను. లేకున్న ప్రత్యుత్తరములు మొదలయిన పనులను జరుపజాలము. చందాదారుసంఖ్య భారతి కవరుకాగితముపై తమ విలాసమునకు ముందున్నది. చందాదారులకు భారతి ౧౦-వ తేది లోపల అందకపోయిన యెడల వెంటనే తపాలువారికిని, మా కార్యాలయమునకును తెలుప గోరెదము.

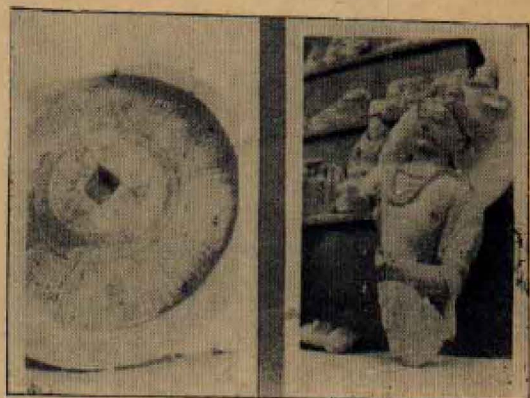
—మేనేజరు, 'భారతి.'

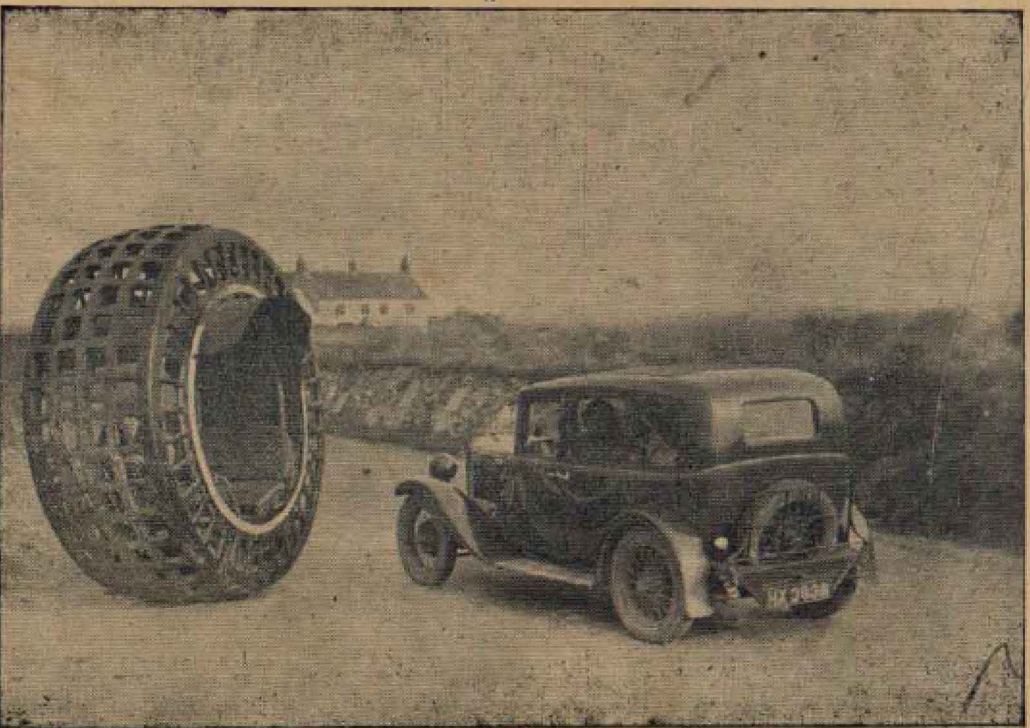
౫. క్రీడసామానులు

౬. అ. బౌద్ధ ధర్మచక్రము
ఆ. పర్షియను లిపి

౭. అ. రాతిగొడుగు
ఆ. గాంధార శిల్పచిత్రము

ఏ క చ క్ర యా న ము

ప్రకృత మమలున నున్న మోటారుకారును, ఏకచక్రికయును నిందు గలవు.

డా. జె. ఎ. పర్విస్‌గారు క్రొత్తగ తయారుచేసిన ఈయానము గంటకు ముప్పదిమైళ్లు పోగలదు. G. S. A.

వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు, శతావధాని

[అనువృత్తము]

౬

వసుమతి చీటిలో రెండే వాక్యములు:— ఒకటి, నేను చదువు మానను. రెండు—, మీరు మానుటకును వీలు లేదు.

అహోబలుఁ డీరెండు వాక్యములను రెండు గంటలసే పాలోచించెను. తాను వేసికొనిన పునాదు లాఁపవలసివచ్చెనని నిర్ధారించుకొనెను.

ఈపాటి కేఁబండ్రు అఱువండ్రు బాలుర నడుమ సింహాసనమయి యుండవలసిన కుర్చీ ఆగదిలో దండ్యునివలె గోడకు నిలువఁబడి యుండెను. పల్లెటూరివా రందఱకును ఆశ్చర్యమును కలిగింపవలసిన స్టవ్ మొద్దమ్మాయివలె మూలఁ గూరుచుండెను.

అతఁడొకసాయంకాలమున గడియారపు దుకాణముకడకు వెళ్లెను. దుకాణాదారు అతనిని జూచి చిఱునగవుతో 'ఇదిగో మీగడియారము సిద్ధముగా నున్నది' అని చేతి కందిచ్చెను. అహోబలుఁడు గడియారము చెవికడ నిడికొనెను. 'ఇది యంతయు టక్కు' అనునటు లది టక్కు-టక్కు మనుచుండెను.

'అలారము సరిగా నున్నదా?'

'గడియార మొకటి, చాకిమడత యొకటి, విప్పినచో సరిగా పెట్టుట కష్టతరము. మీరు విప్పక సూటిగా మాకడకుఁ గొనిరండు! బాగుపడును. ఇపుడు పరీక్షించి చూచికొనుఁడు.

'మీరు చెప్పినచో మరలఁ జూచుకొనవలసిన పని యుండదు.

దుకాణాదారు మాటాడలేదు. అహోబలుఁడు రెండురూకలొసఁగి గడియారముఁ గైకొని ఆయంగడి నవమానమునుబలె దాఁటిపోయెను. గడియారము గూఁటి నలంకరించెను.

అతఁడు మంచిరోజు చూచుకొని స్కూలునఁ బ్రవేశించెను. 'ఫ్రెంచ్ లీవ్' అని యొకఁడును, 'స్కాట్ ఫ్రీ' అని యొకఁడును, 'మేఘసందేశ' మని యొకఁడును అతనిని గేలిచేసిరి. అతఁడు వాని నన్నిటిని నూతనానుభవములక్రిందఁ జమకట్టుకొనెను.

సెలవులలో నతఁ డింటి కేఁగెను. వీర వెంకమ్మ క్రొత్తపిండివంటలకు సంకురార్పణము చేసెను. దక్షిణాది-చీరలు కొనెను. పట్టంచులబట్టలు విలిచెను. ఈసంరంభ మంతయుఁ జూచి యహోబలుఁడు 'ఇది యంతయు నెందులకు?' అని ప్రశ్నించెను.

'కోడలు రాఁగలదు.'

'తానే వచ్చునా? లేక నీవు కబు రంపితివా?'

'తనంతట తాను రాఁగూడదా? లేక నేను కబురంపఁగూడదా? రెండును జరుగవచ్చును. సరి కాని, యీ యాఁడుగోడంతయు నీ కేల?'

'ఎపుడు వచ్చును?'

'ఎల్లుండి.'

'అమ్మా! దానిని దీసికొని రావలదు' అని కుమారుఁడు పలికి ప్రత్యుత్తరము విననొల్లక యచటినుండి వెళ్లిపోయెను. ఈ మాటలో నెంత వంత యున్నదో, యీ వెళ్లిపోవుటలో నెంత యశాంతి యున్నదో యాతల్లి గమనింపలేదు. 'నేటి కుఱ్ఱవాండ్రతీరంతయు వింతయే. వారి పుస్తకము లేమో వారి బడి యేమో కాని యిల్లువాకిలి తల్లి పెండ్లాము ఈ మొదలగు విషయములు వారిమది కెక్కవు. పూర్వులందఱును 'పెండ్లా మెపుడింటికి వచ్చునా?' యని బెంగపడిపోయెడివారు. ఈకాలపువారికి పెండ్లామే యక్కఱలేదు. ఆకాలపుప్రేమ లెక్కడ? యీకాలపుప్రేమ లెక్కడ? అంతయురైలుబండి. ఒకటే గబగబ! ఒకటే తొందర!' అనుకొనుచు తనపనికిఁ దాఁ బోయెను.

ఆమఱునాఁడు వసుమతికొఱకు పురోహితుఁడు పూర్ణయ్యసిద్ధాంతి వెళ్లెను. కూఁతు నత్తింటికిఁ బంపుటలో సోమమ్మకును కైలాసరావునకును వాదప్రతివాదము లాయెను. క్రొత్తగా ఈడేఱిన వసుమతితో వెళ్లుటకాఁడుతో డెవరునులేరు గావున నిపుడుపంపరాదని సోమమ్మ వాదము. 'నీవు వెళ్లఁగూడదా?' అని కైలాసరావువాదము.

పదియేండ్లవెనుక నిమ్మళించిన కోపము కైలాసరావున కిపుడు బయలుచూపెను. 'ఇట్టి స్థితిలో నే నెటులు వెళ్లఁగల' నని సోమమ్మ వాదము.

వసుమతి యీవాదప్రతివాదముల నాలకించెను. వారినడుమకు వచ్చి, 'నాకు తోడవ రక్కఱలేదు. నేనే వెళ్లి వచ్చెదను' అనెను. కైలాసరావుముఖము కలకలలాడెను. సోమమ్మ ముఖము దుమదుమలాడెను. వాదప్రతివాదములు ముగిసిపోయెను. పూర్ణయ్యసిద్ధాంతితో వసుమతి యత్తిల్లు మెట్టెను. వసుమతి రైలు దిగఁగనే అహోబలుఁ డింకొక రైలుమీఁద గ్రామాంతర మేఁగెను.

గ్రామములోనికి క్రొత్తకోడలు వచ్చినను మోటారుబండి వచ్చినను ఒకటే సందడి. బూరా యూఁదువాఁ డొకఁడు, చక్రము లొత్తువాఁ డొకఁడు. బండి యెక్కువాఁ డొకఁడు, బాటరీ త్రిప్పువాఁ డొకఁడు. క్రొత్త కోడలి కన్నుచూచువా రొకరు, ముక్కు చూచువా రొకరు. మొగము చూచువా రొకరు మూతిచూచువా రొకరు. వస్తువు నందఱును నాణెముచేసిరి. పద్మము లేకున్నను లక్ష్మి నివసించిన దనిరి. ఇది ప్రధానాభిప్రాయము.

పిదప లేఁతమాటలు రాలేకపోలేదు. ఇంగ్లీషు చదువునఁ బడఁగనే ఆఁడుదానికి మీసకట్టు వచ్చునని యొకయమ్మ యనుకొనెను. పెండ్లి కాకమునుపే ఒకస్నానము చేసినదఁట యని యొకతె యనెను. కాలు పొడుగు గాని చిన్నదే యని యొకయామె యనెను. చిన్నదఁట, ఏమిచిన్నది? కార్యము చేయుచో ఈపాటి కొడినిండ బిడ్డ లుండవలసినదని యొకయామె యనెను.

నీలకంఠావధానులు చెప్పవాల్పక చూచి చూచి, 'వీరవెంకూ! నీకోఁడలు తీరినదమ్మా' యని ప్రశంసించెను. పేరిశాస్త్రిచూచి, 'పిల్ల లగ్గమునకు మొగము వాచుకొన్నది' అని చెవిలో చెప్పెను. రామసోమయాజులు చూచి గుండె బాఁదుకొని, 'పిల్ల కాదురా, ఫైల్మాన్' అనుకొనెను.

క్రొత్తకోడలు బజాఱున అమ్మకమునకుఁ బెట్టిన వస్తువు. విమర్శనీయమగు నూతన కావ్యమో లేక నాటకమో! ఎవరికిఁ దోఁచిన మాటలు వా రాడిపోవుటలో నెవరికిని సంకోచము లేదు.

ప్రదర్శనశాలలోని కొక క్రొత్త జంతువు వచ్చినపుడు మనుజులు గుమిగూడి చూచి పోయిన చందము వసుమతికి గుఱుతు వచ్చెను. వసుమతి పల్లెటూరి పిల్లయే కావున ఈ చూడవచ్చినవారి వ్యాఖ్యానములను టీకలను శాంతముగనే గ్రహించెను. వసుమతికి తన యత్తింటి సంగతు లన్నియు బోధపడెను. ఆమఱునాఁడు వసుమతి తనయత్తగారి పను లన్నియుఁ దానే నవరింపఁదొడఁగెను.

'తలపాగ పెట్టుకొని ఆపీసుకు వెళ్లుదు వనుకొంటిని గాని గరిటెగూడ చేతఁ దొడఁగఁ గలవటమ్మా? ఇవి నేర్చుకొనుటకు నీకు తీరిక యేడది తల్లీ?' యని అత్తగారు కోడలిని ప్రశ్నించెను. వసుమతి మాటాడక తనపనులు తాను జూచుకొనుచుండెను. వీరవెంకమ్మ కోడలికరకౌశలమును అబ్బురముగాఁ జూచుచు నిలువఁబడెను. తా నీ యింటికి క్రొత్తగా కాఁపురమునకు వచ్చిననాఁటిముచ్చటలన్నియు వీరవెంకమ్మ మనోదర్పణమున బింబితము లగుచుండెను. ఆమె యాపాదమస్తకము గగురుపొడిచెను. కనులలో బాష్పము లుదయించెను. ఆమె వెనుదిరిగి కన్నీరు తుడిచికొనెను. ఈలోపుగావసుమతిచాలఁ బనులుచేసివైచెను. వీరవెంకమ్మ కోడలిని జూచి, 'కోడ లత్తయయినది. అత్త కోడలయినది' అనెను, వసుమతి చిఱునవ్వుతో 'ఈ పూఁట నేను వంట చేయుదు' ననెను. అత్త పక్కున నవ్వి, 'నాకును నీ చేతిపాకము రుచి చూడవలయునని తొందరగనే యున్నది; కాని ఇదిగో వసుమతీ! ఇంగ్లీషు బడులలోఁ జదువువారికి మనకు ఆచారములని కొన్ని యున్నవనియే తెలియదు. కాని నీకు తెలియుటకెంతకాలమో పట్టదులే! కన్నె చెఱ నెంత వదలించుకొనిన అంత వడిగా నీవు నాకు రుచి చూపఁగలవు' అనెను.

అత్తగారు వంటయింటిపెత్తనము వహించి కోడలికి గది చూపెను. వసుమతి గదిలోఁ గూరుచుండెను. తాను రాఁగనే భర్త తలిలి పోవుట అపుడు వసుమతికి లెస్సగా నాటెను.

సంసారము, బడిచదువు, తండ్రిశిక్ష యీ మూఁడును వసుమతిమానసమున ఆవర్తముల వలెఁ దిరుగఁజొచ్చెను. సంసారము సాపేక్షము. బడిచదువు ఉదరపూరకము. తండ్రి శిక్షణము శాంతి కపోష్టికము.

విసంవాదముతో గృహప్రవేశము. గృహప్రవేశముతో పతివివాసము. ఈయపశ్రుతిలో అత్తగారి ప్రేమాలాపము జీవగర్ర.

వసుమతి ప్రకృతవిషమస్థితిలో నొక్కొక్క విషయమునే వేఱువేఱుగా నాలోచింపఁ గడఁగెను. ఎంత యాలోచించినను ఆదియే గాని యంతము లేదు. ఒకొక్కవిషయ మొకొక్క రస్తా. ఆరస్తా బ్రహ్మాండమంతయుఁ జుట్టఁబెట్టి మఱల మొదటికే వచ్చి కలియుచుండెను.

వీరవెంకమ్మ వసుమతిని భోజనమునకుఁ బిలిచెను. అత్తయుఁ గోడలును భుజింపఁ గూరుచుండిరి. అత్త యిటులనెను—'అమ్మాయీ! నేను పెద్దదాన నయితిని. ఇఁక ఈయింటిభార మంతయు నీది. నేను గృహదేవతను, మీరు ఉత్సవవిగ్రహములరు. మీ నాయనగారా తీయకు గుఱియయిరి. మావాఁడాయిఁకవ్యవసాయము వేదాయము చూచుకొనవలయును. నీ వింకను బడి నంటిపెట్టుకొనియుంట తగదు. ఇప్పటికే నిన్నందఱును అనరానిమాట లను చున్నారు. ఏమందు వమ్మా? నామాటకు మాఱుమాట చెప్పవని నాకుఁ దెలియును.'

కోడలు మాఱుమాట చెప్ప లేదు. 'సమాధానము లేదా' యని యత్త యడిగెను. కోడలు మాటాడ లేదు. అత్తగారిముఖము గంభీరమాయెను. ఆమె చేయి విదిల్చి అన్నము విడనాడి లేచెను. కోడలును లేచెను. లేచి పను లన్నియుఁ జక్కఁబెట్టెను. వీరవెంకమ్మ ఆపసోపాలుపడుచు వంటయింటనే పయఁట పఱచెను. వసుమతి గదిలో శయనించెను. అచట నున్న ప్రతివస్తువును పరికించెను. కుంకుమాలంకృతమయిన వీరాంజనేయవిగ్రహ మొకటి వసుమతి నాకర్షించెను. ఆంజనేయుని గాథలఁ దలఁచికొనుచు నట నిదిరించెను.

ఉన్న మూఁడురోజులును అత్తకోడండ్రకు మఱి సంభాషణ లేదు. తెచ్చిన వస్త్రములు తెచ్చినటులనే యుండెను. వసుమతి వచ్చిన చందముగా వెళ్లిపోయెను. అత్తగారు చూచుచుండఁగా వీరాంజనేయ విగ్రహమును వసుమతి తనపెట్టెలోఁ బెట్టుకొనెను.

వసుమతి యిటు వెళ్లఁగనే అహోబలుఁ డటు వచ్చెను. అహోబలుఁడు రాఁగనే వీరవెంకమ్మ 'నాయనా! కోడలు నీ వీరాంజనేయము చూచి చాల మెచ్చుకొన్నది. తీసికొని వెళ్లు' మని ఇచ్చితి ననెను.

అతఁ డీమాట కిష్టానిష్టము లేమియుఁ గనఁబడనీయ లేదు. తల్లికిఁగూడ దాఁపఁదగిన

వింత యొకటి కుమారుని మనస్సునఁ దూఱిన దని వీరవెంకమ్మ యనుకొనెను.

౧౦

అమ్మవారిని ఓలలాడించి యింటికి వచ్చు ముత్తైదువులవలెను, పీరులను బంపి వచ్చు ముసలమానులవలెను బాలు రందఱును బడులకు వచ్చిరి.

అహోబలుఁ డీతూరి మిగుల నోపికతో వ్యాసంగము చేయఁదొడఁగెను. 'పాఠము రావలయును; కడుపు నిండవలయును' అని యతఁడు శపథము చేసికొనెను. అతఁడు వల్లింపఁ గూరుచున్నచో టఱిగిపోఁ దొడఁగెను. చెమటకుఁ దడిసి కాకితము చినఁగఁ బాఱును. అప్పటికి పాఠము వచ్చును. పిదప నన్నము తినును. చేయి కడుగుకొనఁగనే ధారణయు తేలిక మయినటు లగును. అతఁడు క్రమ్మఱఁ జదువును. వల్లించుచునే బడికిఁ బోవును. పాఠము నెటులనో యప్పగించును. ఉపాధ్యాయుఁ డుపన్యసించున దతని కయోమయము. అవమాన మనుకొనక అతఁడు ప్రశ్నించును. చివాట్లు తినితిని బోధపఱుచుకొనును. బడినుండి పోవుచు మననము చేయును. గదిమెట్లు ఎక్కఁగనే యదియంతయు వమనమయిపోయినటులగును. దుర్బల మగు నెద్దును గానుగకు కట్టినచో నెటులీడ్చు నని యతఁడు లోలోపల ననుకొనెను.

ఉపన్యాసరంగములం దహోబలుఁడు పలుమాఱులు ప్రాణాయామ పరాక్రమము వినియుండెను. తెలవారుజామున నేసాము చేసిన పిదప స్నానమొనరించి యతఁ డిపుడు ప్రాణాయామమునకుఁ గూరుచుండును. నీటివేళ దాఁటినపిదప నల్లిని త్రిప్పినచో నది యొక ధ్వనిచేయును. గుడుగుడు పీల్చుచో నొకకల రవముదయమగును. అతఁడట్టిధ్వనితో గాలిని లోనికిఁ బీల్చును. పొట్టపడునటులు ముక్కుమూసికొనును. ఊపిరితిత్తులు క్రిందట్టు మీఁదట్టగును: గ్రుడ్లు ప్రత్తికాయ లగును. ఉబ్బిన నీరు గట్టు త్రెంచుకొని పాఱినటులు శ్వాసలు గుండెలతోఁగూడ బయటఁబడును.

ఇటు లొక యరగంట గాలితో గరిడీ చేసి యతఁడు పుస్తకము చేతఁబట్టును. అక్షరములన్నియు నతని కేకాకారముగా గానిపించును; సొక్కు వచ్చును. అప్రయత్నముగా నిదురించును. పిదప గాలి లోనికివచ్చుట యొకయెత్తు; బయటి కేఁగుట యొకయెత్తు. అతఁడు లేచి దగ్గును. ఈరీతిగా ప్రాణాయామముచే పుస్తకము విడనాడుట యటుండఁగా శరీరమును గూడ విడనాడవలసినపని పట్టె నని యతఁడు తెలిసికొనెను. ఆనాఁడే ప్రాణాయామమున కతఁడు తిలోదకములు విడుచుకొనెను.

ఆఁడు దని సరస్వతి నహోబలుఁడు పూజింపఁడు. గణపతి గజ మని కాసునకుఁ గొనఁడు. హయగ్రీవునిది గుర్రపుఁ జదువని పెదవి విఱుచును. బ్రహ్మ యతనికి విద్యాపతి. అతఁడు తన యెట్టెదుటిగోడకు నలువ చిత్తరువును నిలువఁదీసెను. అతఁ డర్చించు గంధమాల్యములతో చిత్తరువు లోపించెను.

ఈపూజలచే కాలమునందు వ్యయము మాత్రము అతనికిఁ గానిపించుచుండెను గాని విద్యలోమాత్రము ఆయము కానిపించుచుండుటలేదు. గ్రుడ్డివాఁడు కావున మిల్టను విద్యాదేవతను కొండాడుకొనెనని యతఁడు తెగడెను. సరస్వతిని స్తవ మొనరించిన విట్మన్ అతనికి వైరివాఁడు. మఱునాఁ డాచిత్తరువు ముక్కలుముక్కలయి మునిసిపాలిటీ ఖజానాలో నిలువయాయెను.

ఒకనాఁ డాతఁడు యతుల కొఱకును, ప్రాసములకొఱకును అప్పకవీయము నవలోకించుచుండఁగా కర్మము చాలక కవితారసాయనములు కంటఁబడెను. బాగుగా పరిశీలించి దినుసులపేరులు వ్రాసికొని ఒకరూపాయ డబ్బులు జేబున వేసికొని బజారునకుఁ బోయి వసయుఁ దేనెయు బెల్లమును గొని గదికి వచ్చి మెత్తగా నూఱి తాల్చి వస్త్రగాళిత మొనరించి కలిపి రెండు పెద్ద పారణ-ముద్దలు చేసెను. దీపము జేగంటవలె నుండెను. పుస్తకముల నిటులు నమిలి మ్రింగవలయు ననునటులు అతఁడు పుటలు విప్పి చదువుకొనుచు వస ముద్ద విఱిచి నమిలి మ్రింగఁదొడఁగెను.

'అబ్బా! బెల్లము తక్కువ యయినది' అని యతఁడు మఱి కొంచెము బెల్లము కలిపి మరల మింగ్రెను. ముఖద్వారము మూసికొనెను. ఇంత తేనె కలిపెను. ముద్ద పలుచబడెను. కొంచెము వసయు బెల్లమును గలిపి ముద్దకట్టు సరిగాఁ జేసెను. పిదప పుస్తకము చూచుచు వసముద్ద మ్రింగుచు, వసముద్ద మ్రింగుచు పుస్తకము చూచుచు, ఓకరించుచు సహ్యాము చేసికొనుచు, సహ్యాముచేసికొనుచు ఓకరించుచు, గూండ్రించుచు అడఁచుకొనుచు, అడఁచుకొనుచు గూండ్రించుచు రెండుజాములగువఱకు రెండు ముద్దలను మ్రింగి కూరుచుండెను. అటుపైని పుస్తకము భూమ్యాకాశములు చీఁకటివెలుఁగులు ఏకమయి పోయెను. చేతితో నెవరో అంత్రమును దేవినటులుండెను. హఠాత్తుగా వాంతి సూచిత మాయెను. అతఁడు దమించుకొనెను. అతఁడు చాలసేపు జీర్ణకోశముతో పోరాడెను. వస కైవసము కాలేదు. తుద కతఁడా విద్యారసాయనము నంతయు వెడలఁద్రోలవలసివచ్చెను. బొడ్డు నుండి నోటిదాఁక నొకటే వసకంపు. అహో బలుఁ డంతయు వసాగంధుఁడయిపోయెను. అతనికి గ్లాని హెచ్చెను. కనులు లోనికిఁ బోయెను. ముఖము చెమట చెలమయాయెను. శయ్యాపయిఁ బడెను. వస యంతయు బయటఁ బడినపిదప నతఁడు నిదురఁబడెను.

అతఁడు పదిగంటలకు లేచెను. వస గుఱుతువచ్చెను. బుద్ధి బరువాయెను. విద్యారసాయనమున కుపవాసమే విఱుగుడని నిశ్చయించెను. కోలుకొనుటకు కొన్నాళ్లు పట్టెను.

అతఁడు వసుమతిమీఁద కారములు మిరియములు నూఱెను. చిన్ననాఁటఁ దనకుఁ దిన్నగా వసపోయలేదని తల్లిని తిట్టుకొనెను. వసుమతికి మరల నొకలేఖ వ్రాసెను. దాని

కెన్నాళ్లకును ప్రత్యుత్తరము రాలేదు. దాన వసుమతి బడి మానియుండు నని కొంచెము నిశ్చయించెను. సందేహముమాత్రము సమయలేదు. గడియారమును గాంచెను. పది. రైలుకు బయలు దేఱెను.

ప్లాట్‌ఫారముమీఁద నొకపిట్టయేని లేదు. రైళ్లుమాఱినవేమో యనుకొని స్టేషనులోని కేఁగి గడియారము చూచెను. పండ్రెండు. అతనియొడలు మండుకొనిపోయెను. వెనుదిరిగి వచ్చెను. గడియారమును గోతవయిచెను.

ఆమఱునాఁడు కాకినాడకు రవానా యాయెను. స్కూలుగోడలప్రక్క నక్కినక్కి కూరుచుండెను. ఒంటియెద్దుబండి యొకటి వచ్చుచుండెను. దాన నలుగురు బాలికలు కలరు. వారు గేటుగడ దిగి పుస్తకహస్తములతో లోనికిఁ బోవుచుండిరి. అహోబలుని హృదయమున నొక సుడిగుండము గిర్రునఁ దిరిగెను. అహోబలుఁ డచటనే కూరుచుండి దుఃఖించుచు ఆలోచించుచు, ఆలోచించుచు దుఃఖించుచు నుండెను.

అహోబలుఁ డిటులు దుఃఖించి యాలోచించి, యాలోచించి దుఃఖించి యత్తెత్తిచూచు వఱకు బడినుండి బాలురందఱును వెళ్లిపోవుచుండిరి. తుట్టతుదకు పదిమంది బాలికలలో రాణివలె వసుమతి నడచిపోవుచుండెను. ఒక సౌందర్య తరంగ మాకాశమును ముంచి గాలిలోఁ బోయెను. దాన నహోబలుఁడు ముగ్ధుఁడై పిదప శాంతుఁడై తిరుగు రై లెక్కెను.

అతఁడొకనాఁ డిటులనుకొనెను.— మన చదువు వేదము కాదు, శాస్త్రము కాదు, భూగోళము, చరిత్రము. వీని నెందులకు కంఠపాఠ మొనరింపవలయును?

అతఁడు వల్లన మానివయిచెను. గుఱుతిడికొను టలవాటు చేసికొనెను: దానితో బుద్ధిపయి శ్రద్ధ కలిగెను. అతఁడిపుడు మఱపు గుఱుతులనడుమఁ బడెను. క్రమక్రమముగా గుఱుతుముడి యుండెను. మ ఱ పు వో టు న గుఱుతు ఆదిష్టమాయెను. ఇపుడు ప్రవాహము నందు కొంచెము కొంచెము శాలానఁదొడఁగెను.

లోఁగడ ఆంధ్రోపాధ్యాయునిమొదలు ఆంగ్లోపాధ్యాయునివఱకును అహోబలున కెద్దుముడ్డి చూపిరి. ఆంధ్రోపాధ్యాయుఁడు మహిష శతక మంతయును వినిపించెను. ఇతఁ డికఁ బనికి రావచ్చు నని ఆంగ్లోపాధ్యాయుఁడుకూడ ననుకొనెను.

విద్యార్థులలో పెద్ద కలరవ మొకటి బయలుదేఱెను. అహోబలుఁడు పరీక్షకుఁ బంపఁబడియెను. నాయకుఁడు హాజరుకాలేదు గాని బాడ్‌మింటన్ కోర్టుముందు టీపార్టీ యొకటి అహోబలునిపేర బాలురు జరిపిరి.

పరీక్షలు సమీపించెను. సగము బెదురుతోడను సగము ధైర్యముతోడను అతఁడు పరీక్షకుఁ గూరుచుండెను. కంగారను మాట అహోబలుఁ డెఱుఁగఁడు. చేతినుండి కాకితములు లాగుకొనువఱకును మెలమెల్లగా నాలో

చించి వ్రాయుచు 'ఈయవలసివచ్చెనే' యని యతఁడు పరీక్షాపత్రము లిచ్చెను.

౧౧

అహోబలున కెఱుక లేకుండ వీరవెంకమ్మ గ్రామమునందు నలుగురిని విందునకుఁ బిలిచి వచ్చెను. బడివంతు లహోబలుని జూచి వెనుక వెనుక కొదిగెను. 'వీరు మాకు కలకట్ట రయి రావాలి' అని పెద్దరయితు రామయ్య ప్రశంసించెను. బడిపిల్ల లందఱును అహోబలుని చుట్టు మూఁగిరి. అహోబలుఁడు ప్యాసాయెను!

ప్యాసయినవాఁడు జుట్టు ఝాడించును. వానికి బంధము లుండవు. వాఁ డొక భావ విహంగము. లా అండ్ ఆర్డరులకు అతఁ డతీతుఁడు. అతఁ డొక జీవన్ముక్తుఁడు.

అహోబలునిసంగతి వేఱు. అతఁడు చెమరోడ్చియోడ్చి రోఁజిరోఁజి యేడ్చియేడ్చి తా నీబరువును బాఱవయిచెను. కర్మము చాలక ఆబరువు సరియగుచోటునఁ బడెను. దీనితో మరల నొక క్రొత్తబరువు తయారు!

వసుమతి తప్ప దని యతనికి నమ్మకము. పిదప నామె చదువు మానకపోవుట శిలాక్షరము. దానితోఁ దన కిఁకఁ జదువు నిర్బంధము. అందఱును పరీక్షలు తప్పి యేడ్తురు. అహోబలుఁడు పరీక్ష యిచ్చి యేడ్చెను. 'వసుమతికి మఱల చీటి వ్రాయుచో చండాలుఁడు!' అని యతఁ డొట్టిడుకొనెను.

ఈసెలవులలో మంచిరోజు చూచి ముహూర్తము పెట్టింపుఁడని వీరవెంకమ్మ స్వయముగా వెళ్లి కైలాసరావు నింటికడ తేవిణీవేసెను.

'మా అమ్మాయి స్కూల్ ఫైనల్ పరీక్ష యిచ్చిన తరువాత' నని కైలాసరా వనెను.

అల్లుఁడు ప్యాసగుటచే సోమమ్మ కైలాసరావులకు రాజీకుదిరిపోయెను గాని ముహూర్తమాఁపుటచే దొడ్డకలఁత యేర్పడెను. కైలాసరావు క్షయపీడితుఁడయియుండుటచే వియ్యపురాలు మూకీభావముతోడనే తనపక్షమును సమర్థించుకొని వెళ్లిపోయెనుగాని సోమమ్మ మాత్రము వ్యాధి చేయునలసియున్న పను లన్నిఁటికిని తిట్లతోడను తిమ్ములతోడను దాను పూఁటపడెను.

వసుమతి డబుల్ ప్రమోషను బడసి స్కూలుఫైనలులోఁ జేరెను; అహోబలుఁ డింటర్మీడియేటులో.

ఇపు డిచట నతనికి దిగ్భ్రమ కలిగెను. ఈయడవిలో దారియు లేదు; డొంకయు లేదు. దొర యుపన్యసించుచుఁబోవు నింగ్లీషు-ఉచ్చారణ మతనికి గొంతుక దిగలేదు. ఇదివఱకుఁ దనకు వచ్చిన పదజాలమునం దెచటను అట్టి పద మొకటియు లేదు. ఇదంతయు నొక గొలుసుకట్టు. ఒకవేదారణ్యము. కాసుపాసు!

హిందూప్రొఫెసర్లసంగతిగూడఁ దక్కువగా లేదు. తుదకుఁ దోడిబాలురసంగతియు నీడుజోడే. తుదకు హోటలులోఁగూడ

గల్లంతే. ఇది లండనా? తెలుఁగుపండితుఁడు కూడ నింగ్లీషే. ఇట్టి యీయింగ్లీషుగుర్రముతోఁ దా బరుగులెత్తు టెటులు?

హైస్కూలులో తెలిసీతెలియని స్థితి. అచట విచారపడుటకుఁగాని వల్లించుటకుఁగాని కొంచె మవకాశము కలదు. ఇచట విచార మొకటియే శరణ్యమే. అహోబలుఁడు మరల నహోబలుఁ డాయెనని యతఁడు తెలిసికొనియెను. ఒకొక్కరోజు గతించినకొలఁదియు నతని కఠీరత మెండు కాఁదొడఁగెను. అతని కనుల కంధకారము కానిపించెను. క్రమముగా ఆచీఁకటి అభేద్య మగు గోడ యయిపోయెను.

అహోబలునకు మాటిమాటికి వసుమతి గుఱుతువచ్చును. పుస్తకములు చేతఁ దాల్చి తల యెత్తుకొని సూటిగాఁ బోవుచున్నటు లుండును.

ఆఁడుది. విశేషించి యొకని భార్య. దానను రూపము. ఈరూపపరిమళముతో పలువురు బాలురలో నిత్యనివాసము. తన మాట వినమి. ప్రత్యుత్తరముగూడ పంపని అవినయము. ఇది యంతేయు నతనిగోఁగుచుట్టు నకు రోఁకఁటిపోటు.

ఇట్టి దుస్థితిలో నతనిపాలిట కృతయుగ మారంభమాయెను. 'ఇంగ్లీషు బడులను బహిష్కరింపుఁ డ'ని గాంధి శంఖము పూరించెను.

ఈశంఖధ్వని ముమ్మొదట నహోబలునకు వినఁబడెను. వెంటనే బడిని బహిష్కరించి కూరుచుండెను.

బడిని బహిష్కరించినవారి నామావళిలో అహోబలుని పేరు ఆద్యము. ప్రతి పత్రికయు నతనికి జయవెట్టెను. ప్రతివిద్యార్థియు నతనిని సందర్శించెను. అతఁడు తొల్లి ప్యానయిన దసత్యము; ఇపుడు నిజము.

మెడికల్ కాలేజీలోఁ జదువుచున్న వాసుదేవరావు అహోబలుని జూడవచ్చి 'తలకుఁ దగనిపని చేసితివోయీ!' అనెను. అహోబలుఁ డటనుండి యోసరిల్లెను.

మంగలకత్తియొకటి, ట్రంకుపెట్టె యొకటి కిట్ బ్యాగొకటి కొని యతఁడు రైలెక్కెను. అహోబలుఁ డీ బలువుతో నింట దిగఁగనే తల్లి చూచి—'పరీక్ష గెలిచి వచ్చితివా నాయనా?' అని యడిగెను.

గెలుపును ఓటమిని దాఁటియే యతఁడు వచ్చెను గాన 'లేదమ్మా! గాంధిగారిహుకుము చొప్పున బడిని బహిష్కరించివచ్చితిని'అనెను.

'వసుమతిగూడ మానుకొనెనా?'

అహోబలుఁ డీమాటకు బదులాడలేదు. తాను దెచ్చినవస్తువుల నన్నిటిని అచటనచట సర్దుకొనుచుఁ గూరుచుండెను.

వీరవెంకమ్మ దాని యర్థమును గమనించెను. ఆమె హృదయము కంటకితమాయెను. ఆమె చాల వాచాల. కాని యపుడు మూకీభావము వహించి మప్పితముగా నిటు లనెను.—నీ కింకొక పెండ్లి చేయుదును.'

అహోబలుఁడు తల్లిని జూచెను. తల్లి యహోబలుని జూచెను. కుమారుని కనులలో

రెండు బాష్పబిందువులు. తల్లి కనులలో రెండు స్ఫులింగములు. ఇటు లోకరి మొగము లోకరు చూచుకొని యెవరిపనులకు వారేఁగిరి.

ఆ మఱునాఁటినుండియు అహోబలుఁడు తన పూర్వసంకల్పములు కొనసాగుటకుఁ గావలసిన పరికరముల నన్నిఁటిని సమకూరుచు కొనఁదొడఁగెను. వీరవెంకమ్మ సంబంధములను వెతుకఁజొచ్చెను.

అహోబలునకు ప్రకృతోద్యమమున నచ్చిన దొక్కటియే. అది పాఠశాలా బహిష్కరణము ఈ విషయమున మహాత్మునితో నతనికి సంపూర్ణైకమత్యము. విదేశవస్త్ర బహిష్కరణ మతనికి గిట్టదు. అహింస యొకటి యతని కభిమతము. మిగిలిన విషయములయెడ నతఁడు జాత్యంధుఁడు. ఇపుడే వార్తాపత్రిక తెప్పింపఁదొడఁగెను.

వీర వెంకమ్మ బంధుసముద్రమునందలి కన్యారత్నములఁ జాలవఱకేతెఱుఁగాని గుణమునను, రూపమునను, చదువునను గృహనిర్వాహకత్వమునను వసుమతి కీడయిన దింకొకతె కల దని యనుకొనలేదు. వసుమతి యున్న మూఁడు రోజులును మూఁడునెలలై, మూఁడేఁడులై, మూఁడుశతాబ్దులై యామెకుఁ గానిపించెను. ప్రతిపనిమీఁదను వసుమతి కరశిల్పము రూపముతాల్చి కానిపించెను. ఇట్టి కోడలిని విడనాడి మఱియొకకోడలిని వెతుకుటలో నామెకు కష్టము లేకపోలేదు. అయినను తప్పని సరి.

దగ్గఱ బందుగులలోఁ దనకుమారునకు పిల్ల నిచ్చుటకు ముం దడుగువేసినవా రొకరును లేరు. ఆ స్థితిచూచి కైలాసరావు టోపి పడిపోయినాఁడని చాటుటలోఁగూడ వారు వెనుదీసినవారు కారు. అట్టిచుట్టములు పెండ్లిమీఁదిపెండ్లి యయినను ఇపుడు పిల్ల నిచ్చుటకు సందేహింపరని యామె నమ్మకము. ఏల? చుట్టములే మోసపడిపోయిరి. అహోబలుఁడు ప్యాసయి కూర్చున్నాఁడు!

ఇంటివెనుక నున్న రెండెకరములదొడ్డిని అహోబలుఁ డాశ్రమముగాఁ జేయ సంకల్పించుకొనెను. నూయి యుండనేయుండెను. కొన్ని మావి ళ్లున్నవి. కొన్ని మొక్కలు, పాకలు మాత్రమే తరవాయి. పాకలనియు, పర్ణశాలలనియు, ఆశ్రమము లనియు పేరులోమాత్రము దారిద్ర్యము కాని అవి రాతికట్టడములే కావలయును.

అతఁ డెన్నఁడేని యేపనినేని చేయించి యుండలేదు. ఇదియే మొదలు. 'ఇల్లు కట్టి చూడు; పెండ్లి చేసి చూడు' అను సామెత తను గూడ వినియుండలేదు. బస్తీనుండి పనివాండ్ర రావింపఁ దలఁచుకొనెను గాని గ్రామమునందలి కొందఱ సలహావలన ఊరిపని వారిచేతనే పనిచేయింపఁదలఁచెను. స్వదేశాభిమానములో స్వగ్రామాభిమాన మున్న దని యతఁడు సులువుగనే గ్రహింపఁగలిగెను.

దావీదు వచ్చి సలాము చేసెను. అహోబలుఁడు తల వంచుకొని 'మన

యూరిలో వడ్రంగ మెవరు బాగుగాఁ జేయుదురు ? 'అని యడిగెను.

'హుణ్ణాడ్ గాఅండీ షుబ్బణ్ణాసారి!'

ఇంతలో సుబ్బన్నాచారి వచ్చి నమస్కరించెను. అహోబలుఁడు తల వంచుకొని 'మన యూరిలో గోడ లెవరు బాగుగాఁ గట్టుదురు ?' అని యడిగెను.

'దావీదువంటి మేస్త్రీ మఱి దొరకఁడు' అని సుబ్బన్నాచారి యనెను.

అహోబలుఁడు తలయెత్తి దావీదును జూచి 'రోజుకూలి యెంత ?' అని యడిగెను.

ఈప్రశ్న వినినతోడనే దావీదు కను లెర్రబాఱెను. 'మేం ఖూలి సేస్తాం? రోజ్ నామా బోలో సర్కార్! రోజ్ నామా! రోజీనా బోలో సర్కార్! ఆ ఫంతుల్ గారు వుండాదే హూల్ ఖాంతంగాను!' అని యూదా వీదు దూరముగానున్న పూలకాంతమ్మయిల్లు చూపి 'ఆరు యిచ్చార్ గాహాండీ రెండో రూ ఫాయకు ఫావల్ తక్వా' అని యనెను.

'రెండురూపాయలకు పావలాతక్కువా?

'హాఁ సర్కార్.'

'కాదు రూపాయన్నర.'

'అట్లాగయితే అన్నం పెట్టించండి' అని సుబ్బన్నాచారి యనెను.

అహోబలుఁడు కొంచె మాలోచించి అంగీకరించెను. దావీదును సుబ్బన్నాచారియు బజానా తీసికొని వెళ్లిరి.

౧౨

వేయి రూకలు చాటుగా నిచ్చినచో పిల్ల నిత్తుమని దగ్గఱి చుట్టములలో నొకరు వీరవెంకమ్మకు వార్తనంపిరి. వీరవెంకమ్మయే వేయి నూటపదార్ల కట్నమున కాసపడియుండఁగా ఈవార్త. దీనితో నామెయొడలు మండుకొని పోయెను.

'మేము రెండవపెండ్లి చేసికొనుచున్నా మ'ని వీరవెంకమ్మ యీసందడిలో సోమమ్మకు కబురు పంపకుండ నూరకుండలేదు. 'మా పిల్లకు మేమును రెండవపెండ్లి చేయఁగలమ'ని వియ్యపురాలికి సమాధాన మిడుటలో సోమమ్మయు వెనుకాడలేదు. ఈవార్త లన్నియు విని శయ్యాగతుఁడగు కైలాసరావు చెవులు మూసికొనియెను. వసుమతి నవ్వెను.

అహోబలుఁడు బడిని బహిష్కరించి నటులును ఆశ్రమమొకటి స్థాపించుచున్నటులును ఇంగ్లీషు పత్రికలలోను, తెలుఁగుపత్రికల లోను కైలాసరావు చదివియుండెను. బడి మానుకొనుట అంత యుపాయము కాదుఁగాని ఈ యాశ్రమస్థాపనము మించిన పని యని యతఁ డనుకొనెను. ఊరక సోమరిపోతయి తిరుగుటకన్న నిది మంచిదే యని యతఁ డెంచెను.

వసుమతి యత్తింటి కొంటిగా వెళ్లినపుడు అహోబలుఁడు గ్రామాంతర మేఁగుటయు తన జబ్బులో నొకమాఱేని రాకుండుటయుఁ జూడ నతనిమనమునఁ గలఁకపుట్టెను. కూఁతు నిపు

డ త్తింటికిఁ బంపఁ దలఁచెను గాని పరీతులు సమీపించెను దినదినమును దనకు నూట రెండు డిగ్రీలకుఁ దక్కువలేదు. అల్లుఁడు తన కడకు రానిచోఁ దానే పోవలసిన స్థితి పట్టెను. మఱియు రెండవ పెండ్లికి ఏర్పాటులు జరుగు చున్న యీసమయమున తా నచటికి వెళ్లుట చెల్లదు. ఈచిక్కులచే సతనిజ్వరమునకు మనోజ్వరము తోడాయెను.

వసుమతి తండ్రిస్థితిని గుఱుతించెను. తన మీఁది ప్రేమచేతనే యిరువాగులవారును ఇక్కట్టులపా లగుచున్నారని తనకుఁ దెలి యును. కావునఁ దండ్రితో నిటు లనెను.— 'తమ యాజ్ఞ యగుచో నే నత్తింటి కేఁగెదను'.

నిక్కమున కత్తవారియింటి కేఁగుట కొకరియాజ్ఞానుజ్ఞ లక్కఱలేదు. తలిదండ్రులు పంపు టనున దాచారము. మగనికడ కరుగు టకు మనస్సే గురుపు. వాంఛ కలుగుచో కాలభూము లడ్డమూఁకలు గావు.

కూఁతుమాట నాలకించి తండ్రి యిటు లనెను.—'అమ్మా! ఈ యాజ్ఞ యను కళ్లె మును నాచేతులలో నుంచుకొనలేదు.'

కూఁతు రిటు లనెను.—'తమ శిక్షవలన నామెఱిఁగినమాట మనవిచేయుచున్నాను. పుట్టినతరువాత ఆఁడుదానికి మగనితో కాఁపు రము చేయుటయే పనికాదు.'

తండ్రియిటులనెను.—'అది యు ఒక మకామము.'

కూఁతు రిటు లనెను.—'ఆ మకామము చేరుటకు బాట బాగుచేసికొనవలయుఁగదా!'

'అగును. అట్టిధీరత యున్నచో నా కికఁ జింత లేదు.

'మీ రధైర్యపడకుఁడు! తమ యనుగ్రహమువలన నా కట్టిధీరతలోఁ గొఱతలేదు.'

కైలాసరావు ముఖము వికసించెను. కొంచెమునే పూరకుండి—' అతఁడు తొందర పడి రెండవపెండ్లి,—అనిఆవాక్యమును పూర్తి చేయఁజాలక పోయెను.

'నాయనా! దానికిఁజింత వలదు. అట్టిది జఱుగదు. జఱిగినా ఆరెండవయామె నాబరు వులోఁ జాలభాగము వహింపఁగలదు.'

కైలాసరా వాకసము చూచి 'సంసార మెఱుఁగని బాలికమాటలేనా యివి?' అని యనుకొనియెను.

దినములు గతించుచున్నకొలఁదిన్ని వీర వెంకమ్మ కశాంతి యెక్కుడాయెను. బెండ కాయ ముదిరినను, బ్రహ్మచారి ముదిరినను పనికిరా రని యామెకుఁ దెలియును. ఎన్ని సంబంధములు వచ్చినను శుల్కబలి గోరు చునే యుండెను. దీనితో నామెకు తనస్థితి బాగుగాఁ దెలిసివచ్చెను.

అహోబలునకు రెండవపెండ్లి యెందు లకో నిక్కముగా నెవరికిని దెలియదు. కర్మము చాలకయో దిద్దువారి పొరపాటుననో అహో బలుఁడు ప్యాసాయె ననియు నిపుడు చదువు

మానుకొని కూరుచుండుటచే వసుమతి యతని నవహేళన చేసె ననియు సందఱును అనుకొనిరి. 'ఆఁడువారు చదువులు చదివినచో మానమర్యాద లుండునా? అహోబలుఁడు అహోబలమ్మయు, వసుమతి వసుమయ్యయు నయిపోయి' రని కొంద ఱనుకొనిరి. వంటింటి కప్పగించి గొడ్డుచాకిరి చేయించు మగవారి బయిసి బయటఁబడిన దని కొంద ఱనుకొనిరి. వీరవెంకమ్మ లోలోపల కోడలిగుణముల కాకర్షింపఁబడకపోలేదు. ఆయాకర్షణమే ప్రకృత మీసుగా పరిణమించెను.

వీరవెంకమ్మ యిక్ష్వాకులకాలమునాఁటి దని వేఱుగా నిర్వచింపఁ బనిలేదు. ఆమెకు చదువుసందెలు రావు. చదువుసందెలు నేర్చిన కుటుంబమునకేని కోడలుగా రాలేదు. పుట్టినింట నేడుతరములవారిలోను, మెట్టినింట నేడుతరములవారిలోను విద్యాదేవతా కటాక్షము లేదు. పెట్టిపెంచినవారి చెప్పుచేతల వలనఁ గలిగిన యనుభవమే యామె చదువు. కులగౌరవ కుటుంబగౌరవములే యామెకు పరమావధి. ఆపరమావధికి ప్రాఁకులాడుటయే నిత్యకర్మ. దాని కిపుడు భంగము కలుగఁ జొచ్చెను. కోడ లెంత గుణవతి యయినను ఈడేఱినపిదప చదువులబడిలోనికి వెళ్లుట ప్రాయశ్చిత్తము లేని యధర్మము. అదిగాక చదివి పరీక్ష లిచ్చి పాగబెట్టుకొని ఆఫీసుకు వెళ్లునా? కొడుకు గరిటె బట్టుకొని వంటయింటఁ గూరుచుండునా? తా నిది యంతయుఁ జూచుచుఁ జూచుచు నెటులు సహింపఁగలదు? కావున శుల్కము నొసఁగియయినను ఎవతెనో యొకతెను దెచ్చి ముడిపెట్టవలయును. వియ్యపురాలి ధిమాకును చూర్ణము చేయవలయును. కోడలి యవినయమునకు జవా బొసఁగి తీఱవలయును.

వీరవెంకమ్మ శుల్క మిచ్చెద నని వంగి వచ్చినను దగ్గఱచుట్టము లిపు డెవరును ముందులకు రాలేదు. భరణమునకు వసుమతి దావా తెచ్చితీఱునని వారికి బెదురు. భరణము లెన్నగా నిప్పించుచున్న హైకోర్టు తీర్పులు వారి కోదార్పులుగా లేవు. అహోబలునిలో నుద్యోగసద్యోగములు చేయు సందర్భములా కానరావు. 'పిల్లవాని కేమి? బంగారుపిచ్చుక. ఒకరిజోలి యతని కక్కఱలేదు. ఇచ్చుటయేకాని పుచ్చుకొను టెఱుఁగఁడు. ఉపకారమే కాని యపకారము లేదు. కొట్టిన దులుపుకొనిపోవును; తిట్టిన తుడిచికొనిపోవును. ఉండవలసిన 'మనిషి.' ఈభరణమునంగతి చూచినతరువాత పిల్ల నిచ్చు విషయ మాలోచింత మ' ని యెవరికి వారు లోలోపల ననుకొనిరి.

వసుమతికి పరీక్షలయి పదినాళ్లాయెను. కైలాసరావు వెముకల గూఁడై పోయెను. అతని శరీర మొక తెల్ల మడత. ముడుతలు లేని యతనిమోమున బ్రహ్మవర్చసము ఘటపిహితమగు దీపకళికవలె చూపఱ కక్కజము గొలుపును. అతఁ డమ్మా యనఁ డబ్బా యనఁడు. ఓరిమి యతనిని అతఁ డోరిమిని పన్నిదము

చఱచి పరీక్షించుచుండిరని వసుమతి యను కొనెను. రేయుంబవలు తండ్రిశయ్యకడఁ గూరుచుండి కనిపట్టుచున్న వసుమతికి ఆస్థితి యంతేయు తన యదృష్టమును తొంగిచూచుచున్నయటు లుండెను.

రోగికి రోగ మొక యనుభూతి. మృత్యువొక ద్వారము. ద్రష్టకు రోగ మొక పాశము. మృత్యు వొక పరీక్ష.

కైలాసరావు కష్టముతో కనులెత్తి చూచెను. లక్ష్యసిద్ధుఁడగు యోగివలె వసుమతి యతనిని జూచెను. పరస్పరాలోకనము లాముష్మికమును గుఱించి యాలోచించు కొనుచుండెను.

సెలవులలో వాసుదేవరావు రైలు దిగి వచ్చి కైలాసరావునకుఁ బ్రణమిల్లెను. కైలాసరా వాశీర్వదించి 'నాయనా నీకు సెలవులు లేవు. ఇచటఁ గూడ నీవు చదువుకొనుట కొక క్రొత్త కాలేజి కలదు' అనెను. ఈమాటకు చిఱునగవే ప్రత్యుత్తరముగా వాసుదేవరావు కైలాసరావును కనుఁగొనుచు నిలువఁబడియెను. గాలితో నతఁడు పోరాడు టొక యెత్తుగను, అతని మొగమున వెలుఁగొక యెత్తుగను ఉండుటచే వాసుదేవరావు సంభ్రమాశ్చర్యములతో కైలాసరావునం దొక యపూర్వమగు వ్యాధి సాధకుల సమ్మేళనమును కనుఁగొనుచు నిలువఁబడిపోయెను.

ఇంతలో సోమమ్మ దర్భలతో నచటికి వచ్చెను. వాసుదేవరా వామెకు నమస్కరించి యాశీర్వాదము బడసెను. వాసుదేవరావు సోమమ్మకేసి చూచెను. ఆమె మొగమున రూకంత కుంకుమబొట్టు కలకలలాడుచుండెనుగాని అధైర్య మొక బొట్టయినను లేదు. ఈకుటుంబము కాలప్రవాహమున కనుకూలముగా గతి గలుపుకొనఁగల దని యతఁ డనుకొనియెను.

సోమమ్మ తెచ్చిన దర్భలను కైలాసరావు చూచి—'అచట పఱపుము' అనెను. సోమమ్మ పఱచెను. నడుమనడుమ నెడముండుటచే మరల లోనికేఁగి కొంతదర్భ తెచ్చి చక్కఁగాఁ బఱచెను.

కైలాసరావు మెల్లగా మంచముమీఁది నుండి లేచి యాదర్భశయ్యపై నొఱగి నాతో మీరంఱును నంత్యప్రార్థన చేయుఁడని కనులు మూసికొనెను. అందఱును ప్రక్కఁగాఁ గూరుచుండి ప్రార్థింపఁగడఁగిరి. కైలాసరావు ముఖము గంభీరమయి లలాటమున తేజస్సు పుంజీభవించెను

'ఓబయ్య' సవరణ (వెనుకటి సంచికలో)

పుట	కలం	బంతి	తప్పు	ఒప్పు
౫౦౧	౧	౨	గమనము	వమనము
౫౦౨	౨	౧౫	సేయఁబడిన	సేయఁబడని
,,	,,	౧౬	తోఁములు	తెమ్మలు
,,	,,	౧౮	దయనీయములు	వగపుతోఁములు
౫౦౯	౨	౧౯	నచ్చకపోవుటే	వచ్చకపోవుటే

గ్రుక్కెడు నీళ్లు

బందా కనకలింగేశ్వరరావుగారు, బి. ఏ.

'దూరంగా ఉండరా, కళ్లు కనపడటల్లేదు?'

'...................'

'నిన్నే; మాట వినిపించుకోవేమిరా, మాయస్వరాజ్యం వచ్చిందని మంకిపడిపోతున్నావేం?'

'...................'

'దూరంగా పోరా' అని మునసబు వెంకటస్వామి మందలించగానే వెంకటప్ప తప్పుకున్నాడు. మహాలక్ష్మమ్మగారు మడినీళ్లు పట్టుకుని వెళ్లింది.

ఇల్లు చేరగానే మహాలక్ష్మమ్మ, మడినీళ్ల బిందె దింపి, అరుగుమీద పెద్దమనుష్యులతో మాట్లాడే భర్తను 'ఒకమాటిలా రండి' అని లోపలికి పిలిచింది.

పూరసంగతి కనుక్కోటానికి గావును లోపలికి రమ్మన్నదనుకొని లోపలికి వెళ్లాడు బ్రహ్మయ్య.

'చూశారండి! వెంకటప్ప కంత పొయ్యేకాలం వచ్చిందేం, దారి తప్పుకోరా అంటే తలతిక్కతనంగా వినిపించుకోడు, కాస్త కనుక్కోకపోతే ఆడవాళ్లం మడినీళ్లు తేలేం' అని కసిరింది మహాలక్ష్మమ్మ.

'కనుక్కుంటాలే' అంటూ కరణం బ్రహ్మయ్య వాకిట్లోకి వచ్చి కబురంపేడు వెంకటప్పకు.

వెంకటప్ప ఊరు వెట్టి. ఆ ఊళ్లో వాడొక్కడే మాల. తల్లిదండ్రులు చిన్నతనంలో పోవటంచేత గాలికి పెరిగి ధూళికి ఎదిగి కన్నంగట్టుమీద చుట్టుగుడిసె వేసుకుని కాపురం ఉంటున్నాడు వెంకటప్ప. పుట్టుక తక్కువైనా బుద్ధిమంతుడు. అందువల్ల ఊళ్లోవాళ్లు బట్టలు పాతలు ఇస్తూ అంత పచ్చడిరవ్వ, ఇంత పప్పుచారు పెడుతూ ఆదరంగా చూస్తుండేవారు.

కరణంగారి కోపానికి కాకైనా అదురుతుంది. అలాంటప్పుడు వెట్టిపని చేసే వెంకటప్పకు చెప్పాలా! వెంటనే కరణం బ్రహ్మయ్యగారింటి కెళ్లి దణ్ణం పెట్టేడు.

బ్రహ్మయ్యగారు వెంకటప్పను చూడగానే మనుష్యునకు రావలసినంత కోపం తెప్పించుకొని ఎడమకాలి పాతచెప్పు తీసి వెంకటప్ప మొగానకొట్టేడు. అది చాలక బండబూతులు తిట్టి బొండకొయ్య వేయించాడు. ఏం చేస్తాడు వెంకటప్ప? తల వంచుకొని దండన భరించాడు. ఇంతకు వెంకటప్ప చేసిన తప్పేమిటో!

బ్రహ్మయ్యగారు బ్రాహ్మణులు. ఊరికరణం. రామవరంలో వారంటే మంచిపలుకుబడి ఉంది. వ్యాజ్యాలలో మధ్యవర్తిత్వం చేయాలన్నా, అన్నదమ్ముల పాలుపంపుల్లు పెట్టాలన్నా, కవులుకత్తులు వీల్లు గాని వ్రాయాలన్నా, లక్షాధికారి లక్ష్మణస్వామైనా ఆయనకే కబురంపాలి. ఏభైవేలరూపాయాల నగదు, పాతిక ఎకరముల భూమి, పురాతనపు ఇల్లు, ఆయన ఉన్న ఆస్తి. కాని ఎన్నుంటేనేం, బిడ్డలు లేరు. ఎలాగైనా ఒక్క కాయ కాస్తుందేమో యని తాయత్తులమీద తాయత్తులూ, జపాలమీద జపాలు, తపాలుమీద తపాలు, ఇక నేమిటి! సూర్యనమస్కారాలేకాదు సుందరకాండపారాయణాలే కాదు, పుత్రకామేష్టివ్రతాలే కాదు, పుణ్యతీర్థాల మునగటమే కాదు, గోసాయీలవేరుముక్కలే కాదు, గోకులబృందావనదర్శనాలే కాదు, ఎన్ని చేసినా ఒక్క పిల్లడు గాని, పోనీ, పిల్లయినా కలుగలేదు. భోగేశ్వరం దేవుడికి మొక్కేరు. మొక్కటమే కాదు, స్నానం చేసి తడిగుడ్డతో తెల్లవార్లు సాగిలపడ్డది మహాలక్ష్మమ్మ గుడివెనుక: అబ్బే! మాటవరసకైనా నెల తప్పలేదు.

కాలం ఒక్కమాదిరిగా ఉండదు. రామవరంలో కొంచెం కలరా తటస్థించింది. కొంచెంగా ఉన్నదల్లా కొద్దిరోజుల్లో గొప్పదైనది. రోజూ నాలుగైదు పీనుగలు వెడుతున్నాయి. ప్రొద్దు క్రుంకితే తలుపు తీయటం లేదు. వీధులలో సంచారం కనపడటల్లేదు. మునసబు వెంకటస్వామి ముడుపు గట్టించాడు. మొక్కి దేవతలకు

మ్రొక్కుతున్నారు. చేసేపూజలు చేస్తున్నారు. గణాచార్లమీద గణాచార్లు. మంగలితిర్పతిగాని భార్యకు మారెమ్మ పూనింది. గవళ్లగంగులు చెల్లెలుకు గంగానమ్మ పూనింది. చాకలిపేరాయ మరదలుకు చల్లలమ్మ, పోలిశాని ఆడబడుచుకు పోలేరమ్మ పూనింది. 'ఆయ్యో నా అక్కయ్య, నే వస్తున్నానే' అంటూ వచ్చాడు గాలి వీరయ్య. 'ఎవరు నువ్వన్నాడు వెంకటస్వామి. సమయం దొరికినప్పుడే తిట్టాలనుకొని వీరయ్య 'ఎవ్వరో ఎరుగవట్రా గాడిద! నేపోతరాజునురా అన్నాడు.' ఈ ప్రకారంగా వారివెనుక వీరు, వీరివెనుక వారు, చల్లాలమ్మ, గొడ్డళ్లమ్మ, మారెమ్మ, మహాలక్ష్మమ్మ, పోలేరమ్మ, పెద్దింటమ్మ, కామాక్షమ్మ, గంగానమ్మ, కనకదుర్గమ్మ, గావుళక్కెమ్మ, దిబ్బమ్మ తీర్థమమ్మ—'ఓ', స్నానాలు చేసి బండెడువేపమండలు చేత బట్టుకొని గొంతి తాండవమాడుతున్నారు వీధులవెంబడి. డప్పులు తడవతడవకూ కాచి మరీ కొడుతున్నారు. వీరయ్య సిస్తు ఇవ్వలేదనే కోపంచేత కరణం బ్రహ్మయ్య కేకలువేశా మనుకొని వచ్చేటప్పటికి వీరయ్య పోతరాజురూపాన కరణంగారి పీక పట్టుకున్నాడు. పదిమంది గుమిగూడి విడిపించారు. పెద్ద కాపు రాఘవయ్య విడదీసి వీరయ్యను మందలించాడు. బ్రహ్మయ్యగారి ఒళ్లు ఝల్లుమన్నది. పదిమంది ఇంటికి చేర్చారు. దేవతలంతా ఈదెబ్బలాటలో బాగుండదని ఊరుకున్నారు. ఏం గావాలో 'చెప్పి చేయించుకోవాలి గాని మనుష్యులను చంపితే ఎలా గన్నాడు రాఘవయ్య దేవతల్తోటి. దేవతలకు మనభాష బాగా తెలుసుట!

'ఓ! నరుడ నరుడ నరుడ నరుడో! నాకు పదివేలెట్టి గుడి కట్టించరో! లేకపోతే సెత్తురు తాగేస్తారో అంది గంగానమ్మ.

'నాకు కొత్తది తోపురంగు పెడనసేత జరీచీర పెడితే గాని వింగుతా' నంది పోలేరమ్మ.

'ఇంటికి కుంచెడుచొప్పున వనూలుచేసి నాకిస్తే గాని ఊరు నాశనంచేస్తా' నంది పల్లాలమ్మ.

'వాళ్లందరకన్న నే తీసిపోయినానా! ధోవతుల్చాపు మంచిది ఇవ్వండి, మెంగదేవుడినికూడా'నన్నాడు పోతరాజు. ఇవి వీరి కోరికలు.

'మావల్ల ఏం గావు! మీాయిష్ట మెచ్చినట్లు చెయ్యండి; మర్యాదగా కావాలంటేజాతరచేస్తాం, లేకపోతేమీాపెద్దదేవత కాశెమ్మదగ్గర్నుంచి తిరుగుటపాలో ఏసంగతి కనుకోం' డన్నాడు మునసబు.

'చద్దివణ్ణాల కెల్లాలని ఉప్పులవాళ్లు దారిపట్టేరు ఆనాటికథ అలా ముగిసింది.

ఇంటి కొచ్చిన కరణం బ్రహ్మయ్యకు స్పృహ లేదు. వాంతులు ప్రారంభించి కలరాలోనికి దింపినవి. మందు లేదు, మాకు లేదు. పాపం తోడునీడ లేరు. మహాలక్ష్మమ్మ ఉపచారం చేస్తోంది. ఏం చెయ్యగలదు ఒక్కతి? కంటికి మంటి కేకధారగా ఏడ్చింది, పాపం, పసుపు కుంకుమ పోయేరోజు వచ్చిందని. చూస్తూ చూస్తూ ఉండగానే పెనిమిటి కాళ్లు చేతులు చల్లబడినవి. గొల్లుమన్నది ఇల్లాలు. తిరిగి చూసేవారైనా లేరు. ఓదార్చేవారు లేరు. లంకంతకొంప. పిట్టచప్పుడైనా లేదు. గుడ్లగూబమాత్రం నేనున్నా నన్నట్లుగా మూరాన్నుంచి కూసింది. భర్తశవంమీద పడి రోదనం చేసి చేసి మూర్ఛపోయింది మహాలక్ష్మమ్మ.

తెల్లవారింది. సూర్యు డుదయించాడు. పశువుల చప్పుడు తప్ప వీధిలో సంచారం లేదు. ఊరంతా గొడ్డుపోయిన ట్లుంది. మహాలక్ష్మమ్మ దుఃఖానికి మేర లేదు. కర్తవ్యంకూడా మరచింది. బిడ్డలేని లోపం కనపడింది. చుట్టుప్రక్కలవాళ్లు గాని తనవాళ్లు గాని ఎవరూ రాలేదు. కలరా అంటువ్యాధి. అందుచేతనే గావును ఎవ్వరూ తునకు ఊళ్లో ఉన్న అన్నగారైనా తొంగిచూడలేదు. నెమ్మదిగా లేచి, వస్తూన్న దుఃఖమును ఆపుకొని, శవం తీసుకెళ్లేప్రయత్నంకోసంబయలు దేరింది. వెనుకవీథిలోని పుట్టింటివారింటి కెళ్లింది. మూరాన్నుంచి ఈమెను చూచి కామయ్య దొడ్లో కెళ్లేడు. ఒదినగారిని చూచి బావురుమని ఏడ్చింది మహాలక్ష్మమ్మ. 'ఎంత ఆపద ఒదినా' అంటూ గుడ్ల

నీరు గ్రుక్కెడు కొన్నది మరదలు. కామయ్య ఇంట్లోకి వచ్చి చెల్లెలును జూచి కౌగలించుకొని ఏడ్చేడు కాసేపు. 'చెల్లీ, శవంమాట ఎల్లాగే' అన్నాడు కామయ్య. 'అన్నిటికి మళ్ళే చూడాలి అన్నయ్యా' అన్నది చెల్లెలు. 'నేనూ అదే చూస్తున్నాను. మీావదినెకు ఏడో నెల! పోనీ, పదిరూపాయిలు పారేదామంటే పల్లెటూరు' అన్నాడు కామయ్య. మహాలక్ష్మమ్మ కాసంగతి వింతగా తోచింది. ఒదినే తను క్రిందటి ఏకాదసి నాడే స్నానం చేశారు. పెదవి విరచింది. సంగతి గ్రహించింది. తనమరదైన సూరయ్యగారింటికి త్రోవ పట్టింది. తోడికోడలు వాకిట్లోకి వచ్చి ఊరడిస్తో 'మరది లేరమ్మా, మారుటే కళ్లా' రండి. మహాలక్ష్మమ్మ తెల్లబోయింది. తాను వీథివాకిలిగుండా వస్తే బాగుండదని దొడ్డిత్రోవగుండా వస్తుంటే సూరయ్యగారు చుట్ట కాల్చుకుంటూ బయిటి కెళ్లటం చూచింది. ఇదంతా కాలమహాత్మ్యం అనుకుంది. కలరాగాలి కింత భయం గావు ననుకున్నది. పోనిమ్మని పెరటివీధిని ఆడపడుచుగారింటి కెళ్లింది. 'పుట్టెడుదుఃఖంతో మాచమ్మా, నీ కెంతచిక్కు వచ్చిందే; అన్నయ్య దాటిపోయినాడటే' అని బావురు మన్నది సుందరమ్మ. కళ్ల నీళ్లు తుడుచుకుంటూ 'రాత్రి వస్తా మనుకొన్నా నమ్మా! మీా అన్నయ్య జ్వరంతో మూల్గుతుంటే ఎలా విడిచి రాను' అని చక్రం అడ్డువేసింది సుందరమ్మ. మహాలక్ష్మమ్మ వెనుతిరిగి వస్తున్న దుఃఖాన్ని దిగమ్రింగుకుంటు, వస్తున్నది. ఊరట చెందట మేలాగు? శవాన్ని తీసికెళ్లేవారైనా లేరు. ఆమెరోదనముసు విని ప్రకృతి కూడా విలపిస్తూంది. ఆవులమందలు తప్ప మానవపురుగులే డావీథిని. "మేము మనుష్యులమైనా కాకపోతిమే శవాన్ని తీసుకొని వెళ్లేటందు" కని గావుమ, తలలు పంకిస్తున్నవి గోవులు. మానవవిశ్వాసమును తిరస్కరిస్తూ కావుమ, యింటికుక్క కంట నీరు పెట్టింది. కష్టదశ వచ్చినప్పుడే కావాలి బంధువులు. తల వంచుకొని వస్తూంది మహాలక్ష్మమ్మ. దారిలో వీథిబడిదగ్గిర కనపడ్డాడు వెంకటప్ప. తల వంచుకున్నది మహాలక్ష్మమ్మ. "అమ్మగారూ, మాగొప్పఆపద సంభవించిందండీ" అన్నాడు వెంకటప్ప. పయిటకొంగుతో కళ్లు తుడుచుకొన్నది.

"ఊరుకోండమ్మ, తక్కినపని చూడం"డన్నాడు.

గద్గదస్వరముతో "వెంకటప్పా! కరణంగారి శవము తీసుకవెళ్లదాము వస్తావా" అన్నది.

"అయ్యో! మాలోండ్లమం"డన్నాడు.

"పరవా లేదు, వస్తావట్రా? ఈసహాయం చేయ్యి నీకడుపున పుడతా" నన్నది.

"మీాకు లేకపోతే నాకు భయంలే" దన్నాడు వెంకటప్ప.

"అయ్యో మీావాం ల్లేమైనా అంటారేమో, అమ్మవారిజాడ్యం, అంటుజాడ్యముకూడాను."

"నా కెవరండీ యేడ్చేవాండ్లు.కన్నవాండ్లు గంగ కలిసిపోయేరు" అంటూనే పాడె తయారుచేసేడు వెంకటప్ప.

వెంకటప్ప, మహాలక్ష్మమ్మ చెరోకవైపు పట్టుకొని శవమును తీసికెళ్లారు.

పురోహితుడు లేడు పుణ్యపురుషుడు లేడు. మహాలక్ష్మమ్మ హృదయం శాంతి పడ్డది. ఎల్లా తన వాడిబుణం తీర్చవలెనా అనుకొన్నది. ....

* * * * *

వెంకటప్ప తిరిగి యింటికి వస్తున్నాడు. కొంచెం కడుపులో బాధగా వుంది. కళ్లు తిరుగటం మొదలుపెట్టినవి. కొంచెముసేపటిలో కాళ్లు చేతులు లాక్కొనిపోవటం మొదలుపెట్టినవి. వాంతులు ప్రారంభించి అవయవపటుత్వం తప్పి స్పృహలేకుండా మునసబు వెంకటస్వామి యింటియొద్ద పడిపోయినాడువెంకటప్ప. వెంకటప్పకు కలరా తగిలిం దన్నమాట ప్రాకింది వూరంతా. వెంటనే మున్నబు వూళ్లో కలరాటీకాలు వేస్తున్న కలరా డాక్టరుకు కబురంపేడు. వెంకటప్పకు 'నా' అన్నవారు లేరు. బట్టలు మలమూత్రములతో నిండిపోయినవి. చూస్తూ వూరుకున్నారు చుట్టుప్రక్కలవారు, గారడివాడిని

చూచినట్లు. ఇంతటిలో ఒక పూర్వసువాసినీదేవత కుడి భుజముమీద తడివస్త్రాలు యెడమభుజముమీద మడి నీళ్లు పట్టుకొని తన త్రొక్కపొయ్యే దారిపొడుగున నీళ్లు చల్లుచు తులసిపాటో లేక గోవిందరామపాటో గొణుక్కుంటూ వస్తూంది. వెంకటప్పను చూడలేదు. దాహం దాహం అని మూల్గుతున్నాడు. 'పాపం యెవ శైనా పొయ్యండిరా' అని ఒకడు, 'యేంచెయ్యగలం భగ వత్ యిష్టం' అని ఒకరు, 'దిక్కు లేనివానికి దేవుడే దిక్కని ఒకరు, కంటితో లేకపోయినా నోటితో యేడుస్తున్నారు. వినలేదు, యీసంగతి, మడినీళ్ల పెద్దవా విడె. చూడలేదు, యెదుట నున్న వెంకటప్పను, దగ్గిర కొచ్చినదాక. వెంకటప్పకు గజందగ్గర కొచ్చి, "అయ్యో, నీయమ్మకడుపుకాల. వెధవవాళ్ళం, బ్రాహ్మణులం, మడి నీళ్లు తెస్తుంటె చెప్పనక్కరలేదురా? కొంప తీసేవు" అని బిందెకునీళ్లు మయిలపడినవని తిట్టుతూ వెంకటప్ప మీద పోసింది. వెంకటప్పకు స్పృహ లేదు. ఆమె కోపంతో పోసిననీళ్లు అతనిదాహం తీర్చినవి. ఆహూ సంతో మూల్గుతు కొంచెము ప్రక్కకు దొర్లినాడు, వెంకటప్ప, బ్రాహ్మణుల త్రోవ మయిలపర్చట మెందు కని. ఇంతటిలోనే కలరాడాక్టరు వచ్చి నాడి చూచి మించిపోలే దనుకున్నాడు. గొంతుకలో మాత్రలు వేసి నల్లనిచుక్కలు నీళ్లలో కలిపి పోశాడు మహానుభావుడు. మునసబు వెంకటసామికొంచెము అసహ్యించుకున్నాడు, డాక్టరు తనకులమువాడు అనగా తెలగ మాలవానిని ముట్టుకొని కాళ్లు పిసుకుతున్నాడని. ఈతెలగ యీ వెంకటస్వామినాయుడు పెద్దకాపు వెనక బ్రాహ్మణులు భోజనం చేస్తుంటె తనని రానివ్వకపోవట మేమిటని దెబ్బలాడిన పెద్దమనిషి; ఈనాడు డాక్టరును కొంచెము కోరచూపుతో చూచాడు.

వెంకటప్పసంగతి మహాలక్ష్మమ్మగారు విన్నది, రోడ్డుమీద స్పృహ లేకుండా పడిపోయినాడని. కర్తవ్యం గ్రహించి వెంటనే నిట్టూర్పు విడిచి, వెలివేసినా సరే అనుకుంది. తొందరతొందరగా వీథిలోనికి పోయి వెంక టప్పను చూచింది. కన్నతల్లిలాగున కంట తడిపెట్టినది. చుట్టు వున్నవాళ్లు మందలిస్తూనే వున్నారు. నెమ్మదిగా లేవతీసినది. తన మెడమీద అతనిచెయ్యి వేసుకొని నెమ్మ దిగా నడిపించుకుంటూ తనయింటికి తీసికొని వచ్చి పడు కుండబెట్టినది. పాపము ఆమెమాతృప్రేమ యెటువంటి దో యెరుగడు. కాని నేటికి ఆమె కడుపులోని తల్లి పేగు కదులుకొని పోవుచున్నది. దుఃఖం దిగమ్రింగు కుంటూ ఉపచారం చేస్తున్నది. మాడుకు పట్టు వేస్తూ వెంకటప్ప మొగంవంక చూచింది. దైవము అనుకూలంగా ఉండటంవల్ల గావును వెంకటప్ప కన్నులు తెరచి చూచాడు. కళ్లవెంట నీళ్లు యేకధారగా కారుచున్నవి. దిక్కుమొగముతో వెక్కివెక్కి యేడవటం మొదలు పెట్టాడు. తన పయిటకొంగుతో మహాలక్ష్మమ్మ వెంక టప్పకంటినీళ్లు అద్దినది.

"ఎందుకు యేడుస్తావు వెంకటప్పా" అని చెంప లు నిమిరింది తల్లిప్రేమతో. "నేనుమాలవాడిని అమ్మ" అన్నాడు వెంకటప్ప. అంటూనే చిన్నపిల్లవాని లాగున యేడ్చాడు.

"అయ్యో, అంతమాత్రమునకు యేడుస్తావు యెందుకూ?"

"మీరు బ్రాహ్మణులు నేను కడజాతివాడను."

"కావు, కావు; నీవు నాకు కొడుకువు. సందేహం లేదు. కాకపోతే నాగర్భం యెన్నడూ యీమాదిరిగా దుఃఖించలేదు. నాయనా, యీజన్మలో కాకపోయినా పూర్వజన్మలోనైన అయివుంటావు. అందువల్లనే తండ్రి గారి ఋణం తీర్చగలిగావు."

* * *

వారం తిరిగింది. మహాలక్ష్మమ్మను కులంవారు వెలివైచినారు. ఆబాలగోపాలం ఆమె యింటివంకనైనా తిరిగి చూడలేదు. మునసబు వెంకటసామిగారి ఆజ్ఞప్ర కారం చాకలిమంగళ్లుకూడా కట్టుకట్టినారు. వెంకటప్ప మలినవస్త్రముల సయితము మహాలక్ష్మమ్మ వుతుకు తున్నది. దైవానుగ్రహంవల్ల, వెంకటప్ప లేచు కున్నాడు. కొంచెము యిటూ అటూ తిరుగు తున్నాడు. మహాలక్ష్మమ్మతల్లి పత్యం పెట్టింది. నీర సంగా వుండటంవల్ల అదిడేకలిపి పెట్టుతూవుంది. ఇంటి

కోమటి వంటకర్పులుగూడ అమ్మటం లేదు. మహాలక్ష్మమ్మకు బెంగ పడిపోయింది. కాని ధైర్యవంతురాలవడంవల్ల సమస్తచాకిరీ చేస్తున్నది. అతనిపాలిటికి ఆమెయే మాతృదేవతయైనది. నిర్భాగ్యుడు వెంకటప్ప. "అమ్మా" అని పిలుచుకునే యోగ్యత లేదు. ఇతని పరిచర్య చెయ్యటంవల్ల ఆమెకు కొంచెము జ్వరం తటస్థించింది. కెమ్మదిగా మంచము పట్టించింది. ఇప్పుడు ఆమెకు సేవ చెయ్యటం వెంకటప్పవంతు అయినది. మందుమాకులు లేనిదే జ్వరం తగ్గట మేలాగు? వైద్య మహాశయులుకూడా వెలివైచారు, మునసబు వేంకటస్వామిగారి తీవ్రశాసనంచేత. వీరిశాసనం వైస్రాయిగారి ఆర్డినెన్సులకన్న బలమైనది. ఆర్డినెన్సులనైన తిరస్కరిస్తారు గాని ప్రజలు, మునసబు వెంకటసామిగారి ముక్కోపితనానికి జడవని ముసలిదైనా లేదు. వారే పల్లెటూరి ప్రభువులు. ... ...

* * * *

రాత్రి తొమ్మిదిగంట లయినది. జ్వరం మిక్కటముగా వుంది. మైకం తల కెక్కుతున్నది. తనకాలం ఘడియలమీద వుందని గ్రహించింది. కాళ్లు పిసుకుతున్న వెంకటప్పను దగ్గరకు తీసుకున్నది. ఆలువారు తాళంచెవులు తెమ్మని ఆయాసంతో చెప్పింది. అందులోని తాను ఆశ్రితంరోజానే వెంకటప్పకు తెలియకుండా వ్రాసిన వీలు చదివింది. యావదాస్తి అతని పేర వ్రాసింది. ఇనుపపెట్టెలోని లెక్కగా యాబదివేలరూపాయిలనోట్లు అతనికిచ్చి, "నాయనా, నాకుపుత్రులు లేరనే లోపంతీర్చావు. మాతాపితరులఋణం తీర్చటం నీకుఅందువల్లనే గలిగింది. ఇందులో సగం నీవు తీసుకొని తక్కిన సగం అస్పృశ్యతానివారణకోసం ప్రచారం చేసి వారలకు గృహములు సత్రములు కట్టించవలెను. వారలకై చెరువులు బావులు త్రవ్వించు. ఈపుణ్యకర్తవ్యం నీకు అప్పగించుకున్నాను. మాఋణం యెల్లా తీర్చావో మాకోర్కెకూడా అలాగునవే నెరవేర్చు. నీవే ముందు జన్మంలోకూడా నాకు పుత్రుడవుకావాలని సర్వేశ్వరుడిని ప్రార్థిస్తున్నాను."అంది. ఆయాసం యెక్కువైంది మహాలక్ష్మమ్మకు. వెంకటప్పను దొడ్డిలోని తులసియాకు తెచ్చి నీటిలో కలపమన్నది. ఆనీళ్లు గొంతుకలో పొయ్యమన్నది. సందేహించాడు వెంకటప్ప మరణకాలమందున మహాలక్ష్మమ్మతల్లికి మాలవానిచేతి నీరా అని. ఆయాసం యెక్కువవటంవల్ల చెప్పలేక చెప్పలేక, "గ్రుక్కెడు నీళ్లు" అన్నది. వెంకటప్పసందేహం నివారణమయినది. వెంటనే తులసీతీర్థం గొంతుకలో పోసి తల్లిరుణం తీర్చుకున్నాడు. కాళ్లు చేతులు చల్లబడినవి మహాలక్ష్మమ్మకు. కడసారివందనం చెబుతా మనుకున్నాడు. కాని కాలం చేసింది కన్నతల్లి. దుఃఖములో చిన్నపిల్లవానిలాగున యేడుస్తూ ఆమెశరీరంమీద పడి మూర్ఛపోయాడు వెంకటప్ప.

"కర్రలే చుట్టాలు కట్టెలే బంధువులు
కన్నతల్లెవ్వరే చిలుకా."

అని పాడుతూ ఉదయం దాసరి లేపినదాకా ప్రపంచం యెరుగడు వెంకటప్ప.

అలవాటు

పిశిపాటి వెంకటరమణయ్యగారు

ఒకవూళ్లో వోపేదబ్రాహ్మడు వుండేవాడు. చాలారోజులు వూహూరు తిరిగి అతి కష్టంమీదపదిరూపాయలుసంపాదించుకొన్నాడు. తిరిగి యింటికివస్తూంటే దారిలోనలుగురు దొంగలు యెదురుపడి ఆరూపాయలు అక్కడ పెట్టమన్నారు. బ్రాహ్మడికి గత్యంతరం లేక పోయింది. దొంగలు నలుగురు ఆడబ్బును సంతోషంగా పంచుకొని పోవడం చూచి బ్రాహ్మడి కోఆలోచన తట్టింది? వాండ్లను పిలిచి ఇట్లా అన్నాడు. "ఓఅన్నలారా! నేను రెండుమూడు మాసాలు, ఎండనక, వాననక వూహూరు తిరిగితే కాని పదిరూపాయలు సంపాదించుకోలేక పోయినాను. మీరో నిమిషంలో పదిరూపాయలు సంపాదించుకోకలిగారు. మీ వృత్తే అన్నివృత్తులలోకి శ్రేష్ఠంగా కనిపిస్తుంది. నేను పిల్లలు గలవాణ్ణి. నన్నుకూడా మీతో చేర్చుకొంటే మీకు పుణ్యం వస్తుంది. నా భార్యాపిల్లలు సుఖంగా బ్రతుకుతారు." అనేటప్పటికి దొంగలకు గూడ జాలివేసింది. "సరే అలాగే చేర్చుకొంటాము. కాని జాగ్రత్తగా మేము చెప్పినట్లుచేస్తూండు. నీకుగూడమాతో పాటు కావలసినంత డబ్బు దొరుకుతుంది" అన్నారు.

ఆరాత్రి ప్రక్కవూళ్లో ఓవ్యాపారి పంతులింటికి కందంవేశారు. పాతదొంగలు నలుగురు బయట నిలబడి బ్రాహ్మడిని కందంలోనుంచి లోపలికి తోశారు. లోపలి సామానంతా ఒక్కొకటే బయటకి, చప్పుడు కాకుండా అందించమన్నారు. ఆరోజు ఏకాదశి అవడంచేత దినమంత భోజనంకూడా చెయ్యలేదు బ్రాహ్మడు. లోపలికి వెళ్లి చూచేటప్పటికి వ్యాపారి పంతులింట్లో తెల్లవారి ద్వాదశి పారణకు, కూరలన్నీ తరిగి పొయిలంతా శుభ్రపరిచి, వంట కన్నీ సిద్ధంచేసి పెట్టివుండడం చూచి బ్రాహ్మడికి నోరూరింది. ముందు వంటచేసికొని చెవుల్లో వున్న ప్రాణాల్ని చిక్కబట్టుకొని అటుతరువాత వోపిగ్గా కావలసినంత సామానందివ్వవచ్చనుకొన్నాడు. నూతివద్ద చప్పుడు గాకుండా స్నానంచేసి, నాలుగుపొయిలూ అంటబెట్టి వంట ప్రారంభించాడు. అది తయారయ్యేలోపల వూరికేచూస్తూ కూర్చోడమెందుకు దేవతార్చనగూడ ముగించుకొందామనుకొన్నాడు. బయట దొంగలు యింకా బ్రాహ్మడు సాధించుకొని తెస్తాడని, ఆదుర్దాగా కందంవంక చూస్తూ కూలబడివున్నారు. ఇంత వరకు బ్రాహ్మడు చప్పుడయితే అందరు లేస్తా

రన్నమాట మరవకుండానే తంటాలుబడ్డాడు. దేవతార్చనముందు కూర్చొన్నప్పుడుమాత్రం ప్రపంచమే మరిచిపోయినట్టు గంట చేతికి తీసికొని "ఆగమార్థంతు" అనే మంత్రం చదువుతూ, త్రిప్పడం మొదలుపెట్టాడు గంటశబ్దం విని అంతా యిదేమిటా అనిఆశ్చర్యంగా లేచి చూచారు. పంతులవారు సంగతంతా తెలుసుకొని, బ్రాహ్మడికి సంతుష్టిగా భోజనంపెట్టి, నిండుగా దక్షిణతాంబూలా లిచ్చి, కథను కాశీకి, బ్రాహ్మడిని యింటికి పంపించారు.

నాలుగేండ్ల ముసలివాడు

గోబ్బూరు వేంకటానందరాఘవరావుగారు, బి. ఎ.

అతడు శతవృద్ధు. తల ఏకులబుట్టవలె నున్నది. గడ్డము, మీసము పూర్తిగ తెల్లబడినవి. శరీరము ముడుతలు పడినది. కాటికి కాళ్లు చాచుకొనియున్న ముదుసలి; అయినను మానక ఆ వృద్ధుడు రాజమార్గమున కటునిటు తొల్లికతో త్రవ్వుచున్నాడు. మంచి మంచి మామిడిటెంకలను పాతుచున్నాడు; నీళ్లు బోయుచున్నాడు.

రాజుగారు మంత్రి సామంతాదులతో సాయంతన విహారముచేయుచు అక్కడకు వచ్చినారు. శరీర మోపిక తప్పినను ఆవృద్ధుడట్లు లేని బలము తెచ్చుకొని శ్రమపడుచుండుట గమనించినారు. 'వీని వయస్సెంత యుండు'నని యొక సామంతుని ప్రశ్నించినారు.

"వీనికి తొంబయి యేండ్లుంటవి. మహాప్రభూ! అయినను ముసలివాళ్లకు కాపీర్ణ మెక్కువ. ఈ టెంకలు మొక్కలైపెరిగి పెద్దవై కాయలుకాచువఱకు వీడు బ్రతికియుండి పండ్లు తినగలననే వీనియాలోచన!" అని యాసామంతుడు జవాబుచెప్పుచు వ్యాఖ్యానముచేసినాడు.

"తాతా! నీ కెన్నిసంవత్సరములు" అని మంత్రి యావృద్ధుని పలుకరించి బిగ్గరగా ప్రశ్నచేసెను. ముసలివాడు తిరిగిచూచి, తన కాలిచెప్పులచట విడిచి, తొల్లిక క్రిందపెట్టి, చేతులుజోడించి, సవినయముగా నమస్కరించి "మహాప్రభూ! నావయస్సు నాలుగు సంవత్సరములు" అని మారుపలికెను. రాజుగారు పక్కున నవ్వినారు. "ఛీ! ఛీ! ముసలివాడా, చావగూరుచున్నవాడవు, ఇంకనూ అబద్ధము లేనా? నీకు నాలుగేళ్లు వయస్సన్న నెవరైన నమ్ముదురా? అతిరాభ్యాసముకాని కుఱ్ఱవాడవా? చిన్నకూచమ్మవా?" అని కోపపడి మందలించినారు.

వృద్ధుడు—"మహాప్రభూ! ఏట్లో కొట్టుకొనిపోయిన దెంతైతే నేమండి? దక్కినదే లెక్క—" అని యింకనుఏమేమో చెప్పబోవుచుండగా సామంతుడడ్డమువచ్చి "ఈకాయలూ పళ్లూ నీకు దక్కుతా యనీ- నువ్వు తిందామనీ అనుకునే పాతుతున్నావాయీ టెంకలు? తాతా" అని సహేళనముగా ప్రశ్నించెను.

వృద్ధుడు—"అదే-బాబూ- మనవిచేసుకుంటున్నాను. కాకిలాగ నాతిండి, నాకడుపు, నాసుఖము నేను చూచుకుంటువుండగా చాలా కాలం చెల్లిపోయిందండి. స్వార్థవిషయంలో

ఎప్పటికైనా, ఎవరికైనా, ఎంతైనా అంతేనని నాకు తుదకు బోధపడిందండి. మనతాతలు, తండ్రులు వేసిన చెట్లఫలం మనం తిన్నాము కామా? ఆలాగే మనం పాతిన చెట్లఫలితం మనపిల్లలు మనమలు తింటారు. మనకడుపున పుట్టినవాళ్లేకాదు. లోకమే కుటుంబము. మానవు లెవరు సంతోషించినా సంతోషము. చెట్టుపెట్టి నీళ్లుపోసి పెంచువాడు ఒకడు; దాని ఫలము అనుభవించువాడు మరియొకడు. పనిచెయ్యడానికే మనకు అధికార మున్నది. దానిఫలితం మనమే అనుభవించవలెనని ఆశ పడుటకు మన కెవరికి అధికారం లేదండి. భగవంతుడు ఎక్కడో వున్నాడా? నరలోక మాయన విభూతికాదా? మన పనివల్ల నలుగురు సంతోషించి సుఖించడమే కార్యసిద్ధి. స్వలాభం ఆశించని మానవసేవ భగవత్సేవయే నని నాకు తెలిసి నాలుగేళ్లేఅయింది. అందుచేతనే తమ రడిగితే నావయస్సు నాలుగేళ్లని యథార్థం మనవిచేశాను. అంతకుముందు నా స్వార్థమనే రోట్లో కొట్టుకొనిపోయినదంతా ఎంతైతే నేమండి. అదంతా లెక్కలోకి వస్తుందాండి? రాదు. నా బదుకులో నికరంగా లెక్కవచ్చేది యీనాలుగేళ్లేనండి" అని వివరించి తెలిపెను. రాజుగారు సంతోషాశ్చర్యములతో "మేలు, మేలు. వృద్ధుడా,కర్మయోగ భావము బాగా ఉపన్యసించినావు" అనిమెచ్చుకొనిరి. ప్రభువువారు మేలనిమెచ్చుకొనినపుడు వేయివరహాల సంచి బహుమాన మిచ్చుట ఆయాస్థానములో నాచారము. కనుక మంత్రి వెంటనే వేయివరాల సంచి ముదుసలి కిచ్చి గౌరవించెను. అప్పు డావృద్ధుడు రాజుగారికి మరల నమస్కారముచేసి "మహాప్రభూ! చిత్తగించినారా? ఇతరులుపాతిన మామిడిటెంకలు నాటి, మొక్కలై పెరిగి, పెద్దవై కాయలు కాచి పండ్లు పండునరికి ఎన్నో సంవత్సరములు పట్టును. కాని దైవకృపవలనను, ఏలినవారి కటాక్షమువలనను నా టెంకలు పాతుచుండగనే ఫలించినవి. ఆపరాత్పరునిచర్య లద్భుతములు కదా?" అని విన్నవించెను. ఆ వాక్యముల సారస్యముగ్రహించి దేశాధిపుడు మందహాసముతో తలయూచి "మేలు, భళీ;వృద్ధుడా! చక్కగా చెప్పినావు" అని శ్లాఘించెను. వెంటనే మంత్రి మరియొకసంచి వేయివరాలతో వృద్ధుని చేతబెట్టెను.

వృద్ధు డానందముతో "మహాప్రభూ! ఈచిత్రము చూచితిరా! ఇతరుల మామిడి చెట్లు ఫలోన్ముఖములైనను ఏడాది ఒకమారే కాయలుకాచి పండ్లు పండును. నాచెట్లు అర గడియలో రెండుసారులు ఫలించినవి. ఇది కూడ పరమేశ్వరుని సంకల్పమే" అనెను.

ఆప్రసంగమునకు రాజుమరల ముదితుడై "బలే ముసలివాడా! మంచి సొగసుగా చమత్కరించినావు" అనెను. మంత్రియు వెంటనే మూడవమారు ఇంకొక వేయివరాల సంచినిచ్చి ముసలివానిని సన్మానించెను. వృద్ధుడు మరల ప్రసంగ మారంభింపకపూర్వమే రాజు తొందరగా గుఱ్ఱమెక్కి "మహానుభావుడా! నీవు మరల మాటలాడితివేని నిన్ను సత్కరించుటకిపుడిక నావద్ద ద్రవ్యము చాలదు. స్వార్థరహితమైన మానవసేవచేయుచు, నీవంటికర్మయోగులను తయారుచేయుచు సుఖింపుము" అనిపలికి గృహోన్ముఖుడై రిప్పన పేరెమువారెను. స్వార్థరహితుడగు నాకర్మయోగి ఆద్రవ్యమునుమానవసేవయందేవినియోగముచేసెను.

కమ్మిపని, జాబులతొట్టి
(Letter Tray)

కొ. నరసింహాచారిగారు

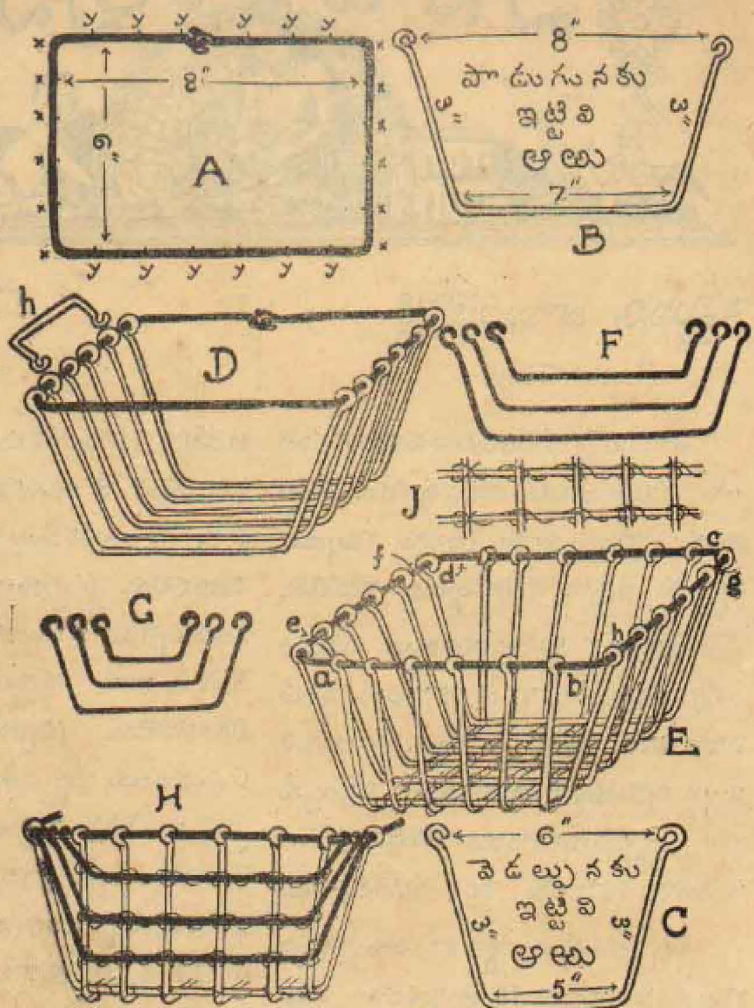
జాబులతొట్టిని చేయుటకు మూడువిధము లగు కమ్ములుండుట యావశ్యకము. తొట్టి యొక్క పైయంచునకు లావగు కమ్మియు, కట్టుటకు సన్నని తంతికమ్మియు కావలెను.

సుమారు 30 అంగుళముల నిడివికల లావు కమ్మిని దీసికొని దానికొనలను వంచు కొనవలెను. పిమ్మట ఆకమ్మిని, 8 అంగుళ ములు నిడివియు, 6 అంగుళముల వెడల్పును గల దీర్ఘచతురాకారము (Rectangle) గా వంచుకొని కొనలను చేర్చి బిగించవలెను.

(చిత్రము A). తర్వాత కొంచెము సన్నని కమ్మినుండి సుమారు 13 అంగుళముల నిడివి కల తునుకలను ఆఱింటినిన్ని (చిత్రము B), 11 అంగుళముల నిడివికల తునుకలను ఆఱింటి నిన్ని (చిత్రము C) తీసికొనవలసినది. అన్ని తునుకల కొనలనుకొక్కెములవలె వంచుకొన వలసినది. 13 అంగుళముల తునుకలను ఒక్కొ క్కదానిని కొనలనుండి 3 అంగుళముల వఱకు ఏటవాలుగా వంచి మధ్య 7 అంగుళముల నిడివి యుండునట్లు చేయవలెను (చిత్రము B), అదేరీతిని 11 అంగుళముల తునుకలను కూడ కొనలనుండి 3 అంగుళముల వఱకును వంచి మధ్య 5 అంగుళముల నిడివి యుండునట్లు చేయవలెను. (చిత్రము C). పిమ్మట B తును కలను చిత్రము A యందలి దీర్ఘచతురములోని X X X అను గుర్తులవద్ద సమదూరమున బిగించవలెను. (చిత్రము D). తర్వాత C తునుకలను దీర్ఘచతురమునందలి పొడుగు ప్రక్కన YYY గుర్తులవద్ద బిగించవలెను. C తునుకల మధ్యభాగము, B తునుకల మధ్య భాగమునకు క్రిందుగా నుండవలెను. (చి. E). తొట్టియొక్క అడుగుభాగమునమాత్రము పొడ వునను అడ్డమునను కమ్ములు పోవుటవలన అది వలవలె నుండును. పొడపుకమ్ముల కడ్డముగా అడ్డకమ్ములు పోవు చోటులందు (Crosses) తంతికమ్మితో చుట్టవలెను. తంతికమ్మితో కట్టునపుడు సాధ్యమయినంతవఱకు ఒకే కమ్మిని మాటిమాటికి త్రెంచక ఉపయో గించవలెను. ఒకప్రాసువద్ద తంతికమ్మితో కట్టుట ప్రారంభించి చిత్రము J వద్ద చూపిన

రీతిని తక్కినగ్రాసుల నన్నిటిని కట్టుచుపోవలెను.

ఇప్పుడు తొట్టియొక్క ప్రక్కలందు పై యంచునుండి అడుగు అంచువఱకు మాత్రము పెద్దనందులుగా నుండును. (చి. E.) వాటినిమూయుటకు మఱికొన్ని కమ్ములు కావలెను. చిత్రము F నందలి విధమున మూడు కమ్ములు ఒక నిలువు ప్రక్కకును, అట్టివే మఱిమూడుకమ్ములు రెండవ నిలువుప్రక్కకును, చిత్రము G యందలి విధమున రెండువెడల్పుప్రక్కలకును మూడేసి కమ్ములనుకావలెను. అన్నిటియొక్క కొనలనువంచుకొనవలెను. Fతునుకలను తొట్టియొక్క నిలువుప్రక్కలందు a b అను మూలలందును, c d అను మూలలందును చిత్రము H యందు చూపబడినరీతిని బిగించవలెను. G తునుకలను వెడల్పు ప్రక్కలందు e f,— g h అను మూలలందును బిగించవలెను. తర్వాత సన్నని తంతికమ్మితో H యందలి రీతిగ కట్టవలెను. అటుపిమ్మట చిత్రము D లో h గుర్తుగల రెండుకమ్ములను వంచుకొని తొట్టియొక్క వెడల్పుప్రక్కలందు అంచులకు బిగించినయెడల తొట్టిని ఎత్తుటకు పట్టుకమ్ములగును. ఇందు వర్ణించబడినతొట్టిని మనకు కావలసినంతపెద్దదిగా చేసికొనవలెనన్న దానికి తగినట్లు కొలతలను మార్చుకొనవలెను.

LETTER TRAY

రూమీనిగూర్చి—కొంచెం

పి. సీతాదేవిగారు

జలాలుద్దీన్ రూమీ క్రీ. శ. ౧౨౦౭ వ సంవత్సరమున 'బలఖ్'లో జన్మించి క్రీ. శ. ౧౨౭౩ లో దివంగతు డైనాడు. పారసీక భాషలో సుమారు ముప్పై నలభైవేల పద్యాలు(Couplets) రచించి అమరకీర్తిని గడించాడు.

'సూఫీ' మత ప్రచారకులలో ప్రథమస్థాన మాక్రమిస్తాడు రూమీ. సూఫీమతమునకు ప్రేమయే ప్రధానము. ప్రేమయే కర్మ, ప్రేమయే ధర్మము, ప్రేమయే సర్వస్వము. సూఫీ మతము ప్రేమతో ఓతప్రోతమై వుంటుంది. నిస్స్వార్థప్రేమయే ఆమతానికి ప్రాణము. పారసీకవాణిలో గానముచేసిన సూఫీకవు లందరూ తమకవితాకన్యను ప్రేమగంగలో జలకము లాడించారు. అట్లాంటికవులలో జలాలుద్దీన్ రూమీ ముఖ్యుడు.

సూఫీకవులు ఈశ్వరుని స్త్రీరూపంలో ఆరాధిస్తారు. ఆ దేవికి ప్రసన్నత కలుగజేయడం వారిపరాకాష్ఠ. ఆమె పావనకరకమలాల నుండి ద్రాక్షారసాన్ని పానం జేయడానికి పరితపిస్తారు. ఆమెదేహళీప్రదేశమున నిలిచి ప్రేమభిక్షను యాచిస్తారు.

ఆత్మ పరమాత్మను పొందడానికి పవిత్రత అవశ్యకము. ప ర మా త్మ ను పొందడానికి ఉత్కృష్టమైన ఆకాంక్ష, దందహ్యమానమైన ప్రేమ వున్నప్పటికీ పవిత్రత లేనియెడల పరమాత్మను పొందజాలదు ఆత్మ. పరాకాష్ఠను పొందిన ఆకాంక్ష అయినా పవిత్రతకు తులతూగజాలదు. వాసన, ఛలము, కురుచి, అస్తేయము మొదలగు వ్యభిచారభావాలను పారద్రోలినయెడల పవిత్రాలోకంతో వెలిగిపోతుంది ఆత్మ. అట్టి ఆత్మ అద్దమువలె తళతళ మెరుస్తుంది. ఆ ఆత్మకు దైవికగుణాలు అబ్బుతవి. ఆ పవిత్రాత్మ పరమాత్మకు నివాసస్థాన మవుతుంది. ఈవిషయాన్నే జలాలుద్దీన్ రూమీ కథారూపంలో చిత్రించాడు.

చైనావారు—మేము మంచి కళానిపుణులము.

గ్రీకులు—మాయం దెక్కువ ఉత్కృష్టత, శక్తీ ఉన్నది.

రాజు—ఇందు మిమ్ముల నిద్దరినీ పరీక్షిస్తాను. అప్పుడు మీలో ఎవ రెక్కువో తెలుస్తుంది.

చైనావారు, గ్రీకులు వాదానికి దిగారు. గ్రీకులు వివాదమునుండి తొలగిపోయారు.

చైనావారు అప్పు డిట్లు పలికారు—మా కొక గది నివ్వండి; మీరు కూడ ఒక గదిని తీసికోండి.

ఎదురుగుమ్మములు గల రెండుగదులు ఉన్నవి. చైనావా రొకగదీ, గ్రీకులు మరియొకటీ తీసికొన్నారు.

రూమీనిగూర్చి—కొంచెం

పి. సీతాదేవిగారు

జలాలుద్దీన్ రూమీ క్రీ. శ. ౧౨౦౭ వ సంవత్సరమున 'బల్ఖ్'లో జన్మించి క్రీ. శ. ౧౨౭౩ లో దివంగతు డైనాడు. పారసీక భాషలో సుమారు ముప్పై నలభైవేల పద్యాలు(Couplets) రచించి అమరకీర్తిని గడించాడు.

'సూఫీ' మత ప్రచారకులలో ప్రథమస్థాన మాక్రమిస్తాడు రూమీ. సూఫీమతమునకు ప్రేమయే ప్రధానము. ప్రేమయే కర్మ, ప్రేమయే ధర్మము, ప్రేమయే సర్వస్వము. సూఫీ మతము ప్రేమతో ఓతప్రోతమై వుంటుంది. నిస్స్వార్థప్రేమయే ఆమతానికి ప్రాణము. పారసీకవాణిలో గానముచేసిన సూఫీకవులందరూ తమకవితాకన్యను ప్రేమగంగలో జలకము లాడించారు. అట్లాంటికవులలో జలాలుద్దీన్ రూమీ ముఖ్యుడు.

సూఫీకవులు ఈశ్వరుని స్త్రీరూపంలో ఆరాధిస్తారు. ఆ దేవికి ప్రసన్నత కలుగజేయడం వారిపరాకాష్ఠ. ఆమె పావనకరకమలాల నుండి ద్రాక్షారసాన్ని పానం జేయడానికి పరితపిస్తారు. ఆమెదేహళీప్రదేశమున నిలిచి ప్రేమభిక్షను యాచిస్తారు.

ఆత్మ పరమాత్మను పొందడానికి పవిత్రత ఆవశ్యకము. పరమాత్మను పొందడానికి ఉత్కృష్టమైన ఆకాంక్ష, దందహ్యమానమైన ప్రేమ వున్నప్పటికీ పవిత్రత లేనియెడల పరమాత్మను పొందజాలదు ఆత్మ. పరాకాష్ఠను పొందిన ఆకాంక్ష అయినా పవిత్రతకు తులతూగజాలదు. వాసన, ఛలము, కురుచి, అస్తేయము మొదలగు వ్యభిచారభావాలను పారద్రోలినయెడల పవిత్రాలోకంతో వెలిగిపోతుంది ఆత్మ. అట్టి ఆత్మ అద్దమువలె తళతళ మెరుస్తుంది. ఆ ఆత్మకు దైవికగుణాలు అబ్బుతవి. ఆ పవిత్రాత్మ పరమాత్మకు నివాసస్థాన మవుతుంది. ఈవిషయాన్నే జలాలుద్దీన్ రూమీ కథారూపంలో చిత్రించాడు.

చైనావారు—మేము మంచి కళానిపుణులము.

గ్రీకులు—మాయం దెక్కువ ఉత్కృష్టత, శక్తి ఉన్నది.

రాజు—ఇందు మిమ్ముల నిద్దరినీ పరీక్షిస్తాను. అప్పుడు మీలో ఎవ రెక్కువో తెలుస్తుంది.

చైనావారు, గ్రీకులు వాదానికి దిగారు. గ్రీకులు వివాదమునుండి తొలగిపోయారు.

చైనావారు అప్పు డిట్లు పలికారు— మా కొక గది నివ్వండి; మీరు కూడ ఒక గదిని తీసికోండి.

ఎదురుగుమ్మములు గల రెండుగదులు ఉన్నవి. చైనావా రొకగదీ, గ్రీకులు మరియొకటీ తీసికొన్నారు.

'మాకు నూరురంగుల నిప్పింపు' డని రాజుగారిని వేడికొన్నారు చైనావారు. చైనావారు తమ కిచ్చవచ్చిన వస్తువులను గైకొనడానికి రాజుగారు తమఖజానాలను తెరపించారు.

రాజుగారి ఔదార్యంవల్ల చైనావారికి ప్రతిదినం ఖజానాలనుండి రంగు లొసంగబడుతున్నవి.

గ్రీకులు చెప్పారు—మాపనికోసం ఎట్టి రంగులూ అక్కరలేదు; త్రుప్పును మాత్రమే తొలగించాలి.

వారు ద్వారాలను బంధించి పరిశుభ్రము చేయదొడగారు. గదిలోని వస్తువు లన్నీ ఆకాశంవలె స్వచ్ఛంగాను, పవిత్రంగాను అయిపోయినవి.

శూన్యవర్ణమువైపు వివిధవర్ణప్రగతి ఉంటుంది. రంగు మేఘమువలెను, శూన్యవర్ణము చంద్రుని ప్రగిధి ఉంటుంది. మేఘమండలిలో దృగ్గోచరమయ్యే వైభవము, ప్రకాశము నక్షత్రములనుండీ, చంద్రునినుండీ, సూర్యునినుండీ వస్తవి.

చైనావారు తమపని ముగియగానే ప్రసన్నతాదుంధుభులను మ్రోయింపసాగారు.

రాజుగారు వచ్చారు. అచ్చటి చిత్రపటాలను జూచి ఆశ్చర్యభరితు లైపోయినారు.

పిమ్మట గ్రీకులగదివైపునకు వెళ్లారు: ద్వారమందలి యవనికను తొలగించారు.

చైనావారి చిత్రపటాలు తళతళ మెరసిపోవుచున్న గోడలపై ప్రతిబింబించాయి.

చైనావారిగదిలో చూచిన చిత్రపటాలే ఇచ్చట ఇంకా సుందరంగా కనుపడుతున్నవి. రాజుగారికళ్లు మెరసిపోయినవి.

అద్దమందలి స్వచ్ఛతయే హృదయము; అదియే అనేకచిత్రాలను గ్రహిస్తుంది.

దేవుడు చేసిన అన్యాయం

పిలకా గణపతిగారు

[ఏకాంకరూపకము]

౧-వ దృశ్యం

[ఓమహాపట్టణంలో ఓచిన్నవీథి. రాత్రి సుమారు ౧౦ గంట లవుతుంది. గాఢాంధ కారం అయినా మెఱుపుల వెలుతురుచేత దారి అప్పుడప్పుడు కనిపిస్తుంది. భయంకరమైన ఉరుములూ, గాలీ, అప్పుడప్పుడు వర్షం. అంధురాలైన ఓముసలిది-చింకిగుడ్డలు కట్టుగున్నది. ఆమెను, మనుమడు కఱ్ఱపట్టుగుని వీథుల్లో నడిపిస్తూంటాడు. ఆమె "అన్నం అమ్మా" అని అరిచినపుడల్లా ఆశబ్దం వీథుల్లో ప్రతిధ్వనిస్తుంది.]

ముసలిది—మాదాకబళ మమ్మా......

....

ము—ముసలిదాన్ని, ఆకలి ప్రాణం పోతోంది. ఓకబళం పెట్టించం డమ్మా......

[తలుపుతీసికొని ఒకబ్రాహ్మణీ,ఎనిమిది ఏండ్ల ఆమెకూతురూ అన్నంతో ఇవతలికి వస్తారు.]

బ్రాహ్మణి—అమ్మా, ఇల్లా రా, ఇదుగో అన్నం పట్టు.

ము—అమ్మా, నీకడుపు చల్లగా ప్రాణాలు నిలబెట్టావు తల్లీ!

బాలిక—అమ్మా, చీకట్లో అన్నానికి వచ్చింది. ముసలిదానికి భయమెయ్యదూ పాపం?

బ్రా—[వినిపించుకోకుండా] ఏమే, ఈ వేళ అన్నం ఎవరూ పెట్టలేదూ?

ముసలిది—లేదమ్మా. ఈ ఉరుముల్లోనూ, మెఱుపుల్లోనూ, నాకేక వినేవా రెవరు తల్లీ!

బా—[తల్లిచేయి ఆడిస్తూ] అమ్మా, అమ్మా.

బ్రా—ఏమీా, ఎందుకూ?

బా—చీకట్లో అన్నానికివచ్చింది ముసలిదానికి భయమెయ్యదూ, పాపం?

బ్రా—[నిట్టూర్పు విడిచి] భయమేస్తే ఎల్లాగమ్మా, ఆకలికాదూ పాపం! [ముసలిదానితో] ఆఅబ్బాయి నీమనమడేనా?

ము—అవునమ్మా. [గద్గదికతో] తల్లి చిన్నప్పుడే చనిపోయింది. అప్పటినుంచీ నేనే పెంచి పెద్దవాణ్ణి చేశాను. ఇప్పుడు కొంచెము పెద్దవాడై కఱ్ఱపట్టుగు నడిపిస్తున్నాడు తల్లీ.

[ఆమె అంధనేత్రాలమీాది కన్నీళ్లు, మెఱుపు వెలుతురులో బ్రాహ్మణి చూస్తుంది.]

బ్రా—ఏడవకు. కొంచెము పెద్దవాడయితే నిన్ను సుఖపెడతాడులే.

బా—అమ్మా, ముసలిదానికి వాళ్లింట్లో అన్నం లేదూ?

బ్రా—లేదమ్మా పాపం.

బా—ఏం?

బ్రాహ్మ—[నిట్టూర్పుతో] వెనకజన్మం లో చేసిన పాపం.

బా—[తల్లిని కదుపుతూ] అమ్మా, వెనకజన్మంలో పాపం ఎందుకు చేసింది?

బ్రా—[విసుగుతో] అబ్బా నీ కెందుకు ఆప్రశ్న లన్నీని, పోయి పడుకోక.

బా—[మారుమాట్లాడక. ఏదో తనలో ఆలోచిస్తుంది.]

బ్రా—పెంద్రాళ్లే మీా గుడిసెకి వెళ్లి పోండి; వర్షంకూడా వస్తోంది పాపం.

[తల్లీ, కూతురూ ఇంట్లోకి వెళ్లిపోతారు.]

ము—[మసమడితో, దారిలో] నాయ నా, రంగన్నా!

రం—ఆఁ. నేను నడిపిస్తున్నానులే. భయములేదు మాన్మా.

[కొంచెము నేపుండి]

రం—మామ్మా వెనకజన్మంలో మనము పాపంచేశామా?

ము—చేశాముకాబోలు నాయనా!

రం—ఎందుకు చేశాము?

ము—[కొంచెం ఆలోచించి] మనము చేసేదేమిటినాయనా. [ఆకాశంకేసి చూపించి] అన్నీ ఆతండ్రి చేయిస్తున్నాడు.

రం—అయితే మనకి అన్నం లేకుండా ఎందుకు చేశాడు?

ము—ఏమో ఈ అన్యాయం, నాకు తెలి యదు నాయనా.

[గట్టిగా] మాదాకబళం అమ్మా.

[అంటూ ఇద్దరూ నిష్క్రమిస్తారు.]

౨-వ దృశ్యం

[మధ్యాహ్నం ఒంటిగంట అవుతుంది. ఎండ మిక్కిలి తీక్ష్ణంగా ఉంది. అక్కడక్కడ చెట్లమీద కాకులు కా, కా, అనికూస్తాయి. ఓపెద్ద మేడదగ్గర జోలితో రంగన్న ప్రవే శిస్తాడు.]

రం—[గట్టిగా] బిచ్చం పెట్టండమ్మా.

[నౌకరు—ప్రవేశించి] కేకలు పెట్టకు పెద్దషాహుకారు నిద్రపోతున్నారు. మరో యింటికి వెళ్లు.

రం—ఒక్కపిడచ పెట్టించండి. చాలు. మా ముసలమ్మ ఆకలిచేత శోషొచ్చి పడిపో యిందండి. మీా పాదాలకి దణ్ణం పెడతాను. కొంచెము—

[లోపల] ఏమిటాగొడవ. ఆముష్టివాణ్ణి పొమ్మను.

నౌ—అదుగో చూచావా? పెద్దషాహు కారు చూచారంటే, నిన్నూ, నన్నూ బతక నివ్వరు. ఇంకోచోటికి ఎక్కడికైనా పో.

రం—ఊరంతా తిరిగానండి.ఎక్కడా—

షాహుకారు—[కళ్లు నులుముకుంటూ లేచివచ్చి] ఏకీగానివేళ ఇప్పుడు ముష్టేమిటి? మెకపట్టుకు గెంటివెయ్యి. పోతులాగున్నాడు. కూలిపని చేసుకోకూడదూ?

రం—కూలికోసం ఊరంతాతిరిగానండి. రేపటినుంచి తమదగ్గిరకి కూలికి వస్తానండి. ఏం పని చెప్పినా చేస్తానండి. ఈవేళ మా ముసలమ్మకి ఒక్కపిడచ పెట్టించండి. ఒక్క పిడచ—

షా—ఛా, నాకు సమాధానం చెపుతావు? ముష్టిమరిగినవాడికి నీకు కూలిప నెందుకు? పెంకిఘటం. నిద్రపట్టకుండా ఒకటే గొడవ! [నౌకరుతో] చూస్తావేం? గెంటెయ్యకుండా.

నౌ—వెళ్లిపో. షాహుకారు కోప్పడుతున్నారు. నేను చెప్పలేదూ?

[చేతితో నెట్టుతాడు.]

రం—నేనే వెళ్లిపోతానండి [కళ్లమ్మట నీళ్లతో వెళ్లిపోతాడు.] [తెరపడును.]

3-వ దృశ్యం

[సాహుకారు ఇంట్లో. అర్ధరాత్రివేళ. శ, శీ, గురు సాయుధులైన అనుచరులతో, రంగన్న ప్రవేశిస్తాడు. అతడుకూడా ఆయుధాలు ధరించి సైనికవేషంతో ఉంటాడు. ఆయిల్లంతా నిప్పుముట్టుగున్నట్టు ఒక్కసారి గందరగోళంతో నిండిపోతుంది.]

షా—దొంగలు!! — బందిపోటు! పట్టుకో! అయ్యో! నాయిల్లంతా గుల్లచేసేస్తున్నారు.

రం—[కత్తి చూపించి] మాట్లాడకు. నోరు కదిపితే ప్రాణాలు దక్కవు. [అనుచరులతో] ఆపెట్టెలన్నీ విడగొట్టండి.

షా—[మాట్లాడకుండా గుండె బాదుకుంటాడు.]

నౌ—[కళ్లు నులుముకుంటూ ప్రవేశించి] దొంగలు - దొంగలు - అయ్యో బందిపోటు! [రంగన్న కేసి చూసి] ఓరిదుర్మార్గుడ; చివరకి దొంగతనాల్లోకి దిగావ్రా? [కత్తిచూసి మాట్లాడకుండా పారిపోతాడు.]

రం—[అనుచరులతో] పట్టుగోండి! పట్టుగోండి! వీధులోకి పోనివ్వకండి ఆనౌకరుని. [ఒకడు నౌకరువెంట బడతాడు.]

రం—[షాహుకారుతో] ఇం కెక్కడన్నా దాచిన ధనముందా? ప్రాణాలమీద ఆశ ఉంటే అబద్ధాలాడకు!

షా—ఛీ దొంగా, నాదగ్గర ఒక్కపైస కూడా లేదు. ఉన్నా నా ప్రాణం పోయినా నేను చెప్పను.

రంగన్న—నువ్వా, నేనా దొంగని? చూడు. ఎంతమంది బీదల్నిమాడ్చి డబ్బు పెట్టెల్లో మూలగబెట్టావో. త్వరగా చెబుతావా? చెప్పించమన్నావా? చూస్తావేం శీతన్నా? [శీతన్న కత్తితో పొడవబోతాడు.]

షా—అయ్యో చంపెయ్యకు; చంపెయ్యకు. అదిగో ఆమూల పాతిపెట్టాను. నీ కడుపునపెట్టుకో. అయ్యో నాడబ్బు-నాడబ్బు.

రం — అరవకు - ఇదిగో చూశావా? [కత్తిమొన గుండెకు గురిపెట్టును.]

షా—[మాట్లాడకుండా గుండె బాదుకుంటాడు.]

[అనుచరులు డబ్బుమూటలుకట్టి తెస్తారు.]

రం—నడవండి పక్క ఇంటికి. కొంచెము భాగ్యవంతుల్లాగున్నారు.

[పూర్వంవెళ్లినఅనుచరుడు రోజుకుంటూవచ్చి]

అను—ఆనౌకరు ఎక్కడికు వెళ్లాడో, కనబడలేదు.

రం—మరేమీభయములేదు. ఎక్కడో దాక్కొని ఉంటాడు. నడవండి ప్రక్క ఇంటికి. [అనుచరులతో వెళ్లిపోతాడు.]

నౌకరు—[రోజుకుంటూ వచ్చి కోమటితో] పోలీసులకి, వాళ్లు వెళ్లేదోవచూపించి వచ్చాను. బహుశా దొంగలు దొరకచ్చు.

షా—అయ్యో! ఈ పోలీసులు కూడా నాకొంప గుల్లచేస్తారు కాబోలు దేవుడా!

నౌ—[తనలో] ఆవేళ వాడికి ఒక్క పిడచపెడితే, ఇంత పుట్టకపోనుగా. అనుభవించు! [పైకి] భయములేదు లెండి.

[తెరపడును.]

౪-వ దృశ్యం

[ఒక సామాన్య సంసారిఇల్లు. రంగన్న అనుచరులతో ఆ యింట్లో ప్రవేశిస్తాడు. ఇల్లంతా గందరగోళము. పిల్లల ఏడ్పులు.]

రం—ఎవర్నీ ఇల్లుకదిలి ఆవతలకి వెళ్లనీయకండి. త్వరగా వెళ్లండి. [తను కూడా అటూఇటూ తిరుగుతూంటాడు.]

ఇంటియజమాని—దొంగలు. దొంగలు. సహాయం చెయ్యండి. బాబూ! [వీథులోకి వెళుతూంటే అనుచరులు పట్టుకుని స్తంభానికి కట్టుతారు.]

౧-వ అనుచరుడు—మాట్లాడకు.డబ్బు ఎక్కడుందో చెప్పు. లేకపోతే చూచావా? [కత్తి చూపిస్తాడు.]

ఇంటి యజమాని— అయ్యా, నన్ను చంపినాసరే. [దీనభావంతో] డబ్బు ఎక్కడా లేనిదే ఎట్లు ఉందని చెప్పడం? ఏరోజుకష్టపడి సంపాయించేది ఆరోజుకే సరిపోవడం లేదు. కూడికకూడానా?

అతనిభార్య—రక్షించం డయ్యలారా; చంపెయ్యకండి. ఇల్లంతా చూసుగోండి. ఏం దొరికితే అది పట్టుకుపొండి.

[రంగన్న కాళ్లమీద పడుతుంది. పక్కనే ఆమె 3 ఏళ్లబిడ్డ ఏడుస్తూంటాడు.]

రం—[తనలో] ఛీ, అన్యాయం. ఒకడు లోభి అయినా — అతని సొమ్ము మాత్రం, అపహరించడం ఏమిన్యాయం? ఆ సొమ్ము బీదలకి పంచిపెట్టినా అదీ పాపమే. [కొంతసేపుండి] వీళ్లని దయతలచకూడదు—వీళ్లు ఎంత మందిని ఇల్లా ఏడిపిస్తున్నారో.

ఒక అనుచరుడు—[వచ్చి రంగన్న చెవిలో] పాపం, వీళ్లూ మనలాంటివాళ్లే. మనం మొదట సందేహించినట్లే అయింది. ఇంట్లో ఎంతవెతికినా, ఒక్కపైసకూడా లేదు.

రం—అలాగా. నేనింకా ఏమో అనుకున్నాను. [అనుచరులతో] వీళ్లందరినీ వదిలి

నికి అంతదెబ్బ తగిలి ఉండవచ్చు. నేను నా ప్రాణాలు రక్షించు—

నా—చాలు. నీవు ఈతప్పునకు పశ్చాత్తాపపడతావా? పశ్చాత్తాపపడితే శిక్ష తగ్గుతుంది. ఆలోచించుకో.

రం—నేను పడను. నేను చేసింది తప్పు కాదు. నేను మీదగ్గర ప్రాణభిక్ష రాలేదు. నేను నాతోటి బీదల దుస్థితి చూడలేక—

న్యా—నీకు ఉరిశిక్షా — నీ అనుచరులకి యావజ్జీవ ద్వీపాంతరవాసమూ విధిస్తున్నాను. నీవు చేసిన అపరాధానికి పశ్చాత్తాపపడి, భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించుకో.

రం—నన్ను ఈశ్వరుడు మనస్ఫూర్తిగా అభినందిస్తాడు. నేను చేసింది తప్పు అనుకొనే ఈశ్వరుడు నన్ను క్షమించక పోయినా, విచారంలేదు.—

[న్యాయాధికారి వినకుండా లేచిపోతాడు కోర్టు చాలించి; రక్షకభటులు రంగన్నని మాట్లాడనియ్యకుండా ఈడ్చుకుపోతారు.]

[తెరలో ఒకస్త్రీ ఆర్తనాదము]

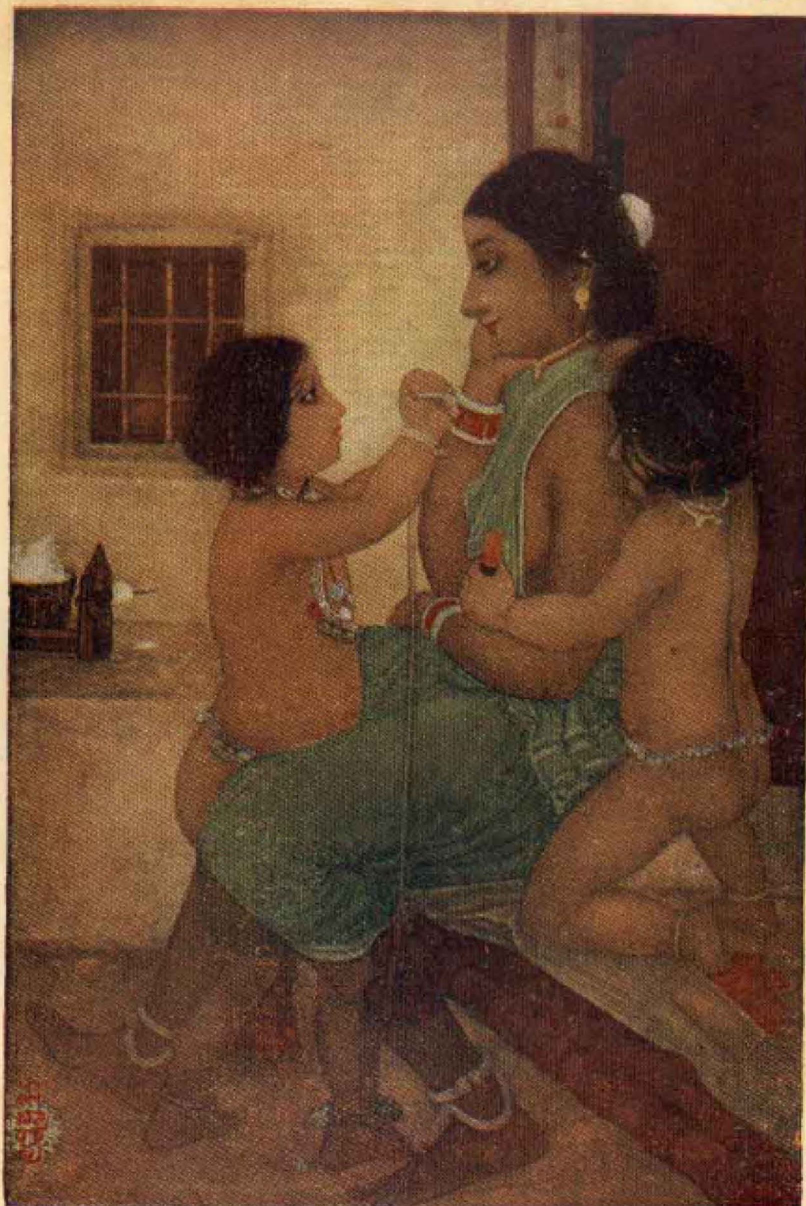
అతన్ని విడిచిపెట్టండి. అతడు దొంగ కాదు; దేవుడు!!

[తెర పడును.]

మా వ్యాసకర్తలకు

వ్యాసములు సంపూర్ణముగ చిన్నసైజు కాగితములపై ఒకవైపున మాత్రమే విడిఅక్షరములతో బంతులు దూరదూరముగా, దిద్దుబాట్లు లేకుండ, తిన్నగా వ్రాసి, వర్ణక్రమమునను తప్పులు లేకుండ చూచుకొని పంప వేడికోలు. లేకున్న ముద్రణకార్యములయందు మిగుల కష్టము కలుగుటయే కాక తప్పులుకూడ నిలిచిపోవునని మనవి. ప్రకటింపనివ్యాసముల తమకు తిప్పిపంపుటకయి తపాలుబిళ్లలు పంపవలయును.

సంపాదకుడు, 'భారతి'

చల్లని కడుపు

చిత్రకారుడు: శ్రీ అనిశెట్టి సుబ్బారావుగారు, శారదానికేతనము, గుంటూరు.

దక్షిణభారతదేశ విజ్ఞానము

శేకుమళ్ల రామచంద్రరావుగారు, ఎమ్.ఏ.,బి.యల్.

(సం॥ క్రీ. పూ. ౨౦౦౦ మొదలు ౩౦౦౦ వఱకు)

ఉపక్రమణిక

ప్రాచీన విజ్ఞానమునుగూర్చి గడచిన యేబది సంవత్సరములనుండియు ఇంగ్లీషు, అమెరికన్, జర్మన్, ఫ్రెంచివారనేక పరిశోధనలను గావించియున్నారు. ఇన్ని పరిశోధనలను చేసియు,చేయుచును వారు కనిపెట్టిన యంశము లేవనఁగా: రాజకీయ విజ్ఞానమునకు గ్రీస్, రోమన్ దేశస్థులు పితామహులనియు, తక్కుంగల విజ్ఞానసర్వస్వమునకు ఈజిప్టుదేశస్థులు పితామహులనియు వారు కనిపెట్టిరి.

ప్రపంచములో గంగా, యమున, సింధు, గోదావరీ, కృష్ణమున్నగు నదీప్రాంతముల నివసించిన భారతీయు లుండగా, యూఫ్రెటీస్, టైగ్రీస్ నదీప్రాంతముల నివసించిన సిథియను లుండఁగా, యాంగ్ట్సీకియాంగ్ నదీప్రాంతముల నివసించిన మంగోలు లుండఁగా, అమెజాన్, ఆరినాకో మున్నగు నదీప్రాంతముల నివసించిన ఇంకాలు, అజ్టెక్లు మొదలైనవా రుండఁగా నైల్ నదీప్రాంతముల నివసించిన ఈజిప్టువాసులదే పూర్వతప్రాచీన విజ్ఞానధనము నని నేఁటి పాశ్చాత్య పరిశోధకులలో ననేకు లభిప్రాయపడుట యితర దేశములందలి సుప్రసిద్ధ పరిశోధకులకు మిక్కిలి అక్కజము గలిగించు విషయమై యున్నది. ఆర్యుల యాదిమవాసము ఆస్ట్రియా ప్రాంతభూమి యనియు, ప్రపంచమున సరియగు రాజకీయ విజ్ఞాన పితామహత్వము గ్రీకులదనియు మొదలుకొన్ని కొన్ని వ్రాఁతలను వ్రాయుపాశ్చాత్యపరిశోధకులే కారణమున పప్పులోఁ గాలువైచుచున్నారని మనము ప్రశ్నించినచో మనకొక్కటియే సరియగుసమాధానము రాఁగలదు. అదియేదన, యీపాశ్చాత్యపరిశోధకులు తమ పరిశోధన నారంభించునప్పుడును, అటుతరువాతను, మెడిటరేనియన్ (మధ్యధరా) సముద్రప్రాంతభూములే మొట్టమొదట నన్నివిషయములందును ప్రపంచమునకుఁ గేంద్రత్వము వహించియుండె ననునొక యారోపణా సమన్వితమగు నమ్మకముతో పనిచేయుచున్నారు. ఇంతేగాక పాశ్చాత్యుల క్రైస్తవమతగ్రంథమగు బైబిలులో నెచ్చటఁజూచినను ఈజిప్టుయొక్క ప్రశంస విస్తారముగా కానవచ్చుచున్నది. పాశ్చాత్యులకు తక్కిన దేశము లన్నిటికంటె ఈజిప్టు మిక్కిలి సమీపమున నుండుటచే ప్రయాణము చేయుటకును, పరిశోధనకు ప్రధానములగు వస్తుజాలమును సేకరించుటకును వారి కక్కడ నెక్కువ వీలు గలదు. ఈజిప్టునుగూర్చిన పరిశోధనాంశములు విరివిగ పత్రికలలో ప్రచురితములై యుండుటయు తటస్థించినది. ఈ కారణములచేత పాశ్చాత్యుల పరిశోధనలు చాల వఱకు ఈజిప్టుప్రాచీనతచే నావృతములై యున్నవి.

ప్రాచీనవిజ్ఞాన పరిశోధకాగ్రేసరులలో నొకడగు డాక్టరు గ్రాఫ్టన్ ఎలియట్ స్మిత్ అను నతఁడిటీవల (అనఁగా ౧౯౨౯ వ సంవత్సరమున) 'ప్రాచీనవిజ్ఞాన ప్రయాణము'* అనునొక గ్రంథమును రచించెను. ఈ గ్రంథమున మొదటినుండి తుదివఱకును ఈజిప్టుదేశమే ప్రపంచవిజ్ఞానమునకు మాతృభూమియనునంశము తీక్ష్ణముగ ప్రతిపాదించఁబడియున్నది. ఈవిషయము నుచ్చరించునప్పుడు ముఖ్యముగ 'హీలియోలిథిక్' (అనఁగా సూర్యారాధన సమన్వితమైన) విజ్ఞానము ఈజిప్టులో క్రీ. పూ. ౪౦౦౦ మొదలు ౨౦౦ సంవత్సరమువఱకు నిలిచియుండెననియు, ఆసూర్యారాధన సమన్వితమగు విజ్ఞానము ఈజిప్టునుండియే యావత్ప్రపంచమునకును ప్రయాణము సాగించినదనియు నాతఁడు ఘంటాపథముగ చెప్పుచున్నాఁడు.

---

* Migrations of Early Culture by Dr. G. E. Smith; Manchester University Press (1929).

అయినను సూర్యారాధనసమన్వితమైన యావిజ్ఞానము నంతటినిగూర్చి యాతఁడు పూర్తిగ పరిశోధించలేదు; పరిశోధింపఁదలఁచను లేదు. ఏతద్విజ్ఞానములో నొక యంశమగు 'భద్రపరుపఁబడిన శవము'లను (Mummies) గూర్చియే యాతఁడు పరిశోధన విరివిగ సాగించెను. తత్పరిశోధనఫలితముగ ఈజిప్టుదేశమే యీశవభద్రత కాటపట్టని యతఁడు తలపోసెను. తలపోసి, అచ్చట నుండి భారతదేశమునకును, భారతదేశమునుండి చీనా, జపాన్, ఇండొనీసియా, మెలనీసియా, ఆస్ట్రేలియా, పాలినీసియా, అమెరికాలకును ఈవిజ్ఞానము వ్యాపించె ననియు అతఁడు పైగ్రంథరూపమున ప్రపంచమునందలి పరిశోధకులకును, విద్యార్థులకును, తక్కినవారికిని చాట నారంభించెను. ఈపరిశోధనఫలితముగ సూర్యారాధన సమన్వితమగు యావద్విజ్ఞానముకూడ 'శవభద్రత'తో పాటు ఈజిప్టునుండియే యితరదేశములకు వ్యాపించెనని యాతఁడు నదురుబెదురులేక చెప్పుటకు సాహసించెను.

డాక్టర్ గ్రాఫ్టన్ ఎలియట్‌స్మిత్ పండితుని పరిశోధనలఫలితము లతఁ డనుకొనునంత దృఢమైనవి కావనియు, నేను ప్రస్తుతవ్యాసమున చూపఁబోవు తార్కాణముల ననుసరించి యాతఁడు తన యభిప్రాయ ములను మార్చుకొనవలసివచ్చుననియు మనవిచేయు చున్నాను.

'సూర్యారాధనసమన్వితమగు విజ్ఞాన' మనఁగా నేమి?

'హీలియోలిథిక్' అను పదమునకు ఎలియట్ స్మిత్ పండితుఁ డీక్రిందిప్రకార మర్థము చెప్పుచున్నాఁడు:— ఏవిజ్ఞానమునందు సూర్యారాధనకూడ ఒకయంగ ముగ నుండెనో అది 'హీలియోలిథిక్' విజ్ఞానము. ఈ విజ్ఞానమునందలి యితరాంగములు కొన్ని గలవు. రాతి కట్టడములు, సూర్యారాధనతోపాటు సర్పముల నారా ధించుట, చెవులకు చిల్లులు పొడుచుట, పచ్చ పొడిపించు కొనుట, సుంతీ, భార్య ప్రసవించినప్పుడు భార్యకు ఎదుట భర్తయే మంచమెక్కుట, దేహమును మాలీసు చేయించుకొనుట, మానవులను రాళ్లనుగా చేయుట, శవ ములను చెడిపోకుండ భద్రపరచుట, ప్రళయమునందు నమ్మకము, రాజులు దేవునినుండి ప్రభవించిరను విశ్వాసము, వావివరుసలు లేని స్త్రీపురుషసంబంధముల వలన దేవునకు ప్రియతములైన మానవశ్రేష్ఠు లుద్భవించి రను నమ్మిక, స్వస్తిక, తలయొక్క స్వరూపమును మార్చుట మొదలగు ననేకాంగములు గలసి 'సూర్యారాధన సమన్వితమగు విజ్ఞాన'మైనదని ఎలియట్ స్మిత్ వాదము.

ఈవిజ్ఞానము ఈజిప్టునుండి యావత్ప్రపంచము నకు వ్యాపించినదని ఎలియట్ స్మిత్ చాటుచున్నాఁడు. అతని యభిప్రాయముప్రకారము పైన పేర్కొనఁబడిన అన్ని అంగములును యావత్ప్రపంచమునను గనుపించ నక్కరలేదు. అందు కొన్ని కనపడకపోయినను బాధ లేదు. ప్రపంచమున కొన్ని భాగములలో కొన్ని యంగములును, మఱికొన్ని భాగములలో మొదటిభాగము లందు గనుపించినవానిలో కొన్ని యంగములును, పైన పేర్కొనఁబడిన 'హీలియోలిథిక్' విజ్ఞానాంగములలో మరికొన్నియు కనఁబడిన చాలును. కాని యీ యంగము లలో చాలమట్టుకు కన్నిచోట్లను గానఁబడవలెను.

స్మిత్ పండితుని పైనిర్వచనము సమంజసముగనే యున్నది. శవములను చెడిపోకుండ భద్రపరచు నాచా రమును, సూర్యుని, సర్పములను ఆరాధించు నాచార మును, మానవులనురాళ్లనుచేయు నాచారమునుమాత్రము ముఖ్యముగా నాతఁడు ప్రపంచమునం దంతట నున్న ట్లు కనఁబరచినాఁడు. ఇంతవఱకు మనకాతనితో నేవిధ మగు తగాదాయును లేదు. కాని ఈజిప్టు ఈ విజ్ఞానము నకు మాతృభూమి యనుటలో నాతఁడు పొరపడి నాఁడు.

ఈజిప్టు-'హీలియోలిథిక్' విజ్ఞానము

స్మిత్ పండితుఁడు శవములను చెడిపోకుండ భద్ర పరచు విధానమును ముఖ్యముగ నాలోచించినాఁడు; కావున మనమును దానినే ముఖ్యముగ తీసికొని యాలో చన సాగింతము. ఈశవములను భద్రపరుచు విధానము ప్రపంచములో నొకచోటనే పుట్టినదని ఎందు కభిప్రా యపడవలెను? ప్రపంచములో రెండుమూఁడు చోట్ల

నీవిధాన మెందుకు ప్రభవించి ఏకోన్ముఖముగ నభివృద్ధి నందియుండకూడదు? తమ పెద్ద లెల్లప్పుడును తమకండ్ల యెదుట కనపడున ట్లుంచుటకు ప్రయత్నించుటకంటె స్వభావసిద్ధమగు వంశ మేమున్నది? అని కొందఱు మానవశాస్త్రజ్ఞులు ప్రశ్నించుచున్నారు. ఈ ప్రశ్నల కన్నిటికిని నొక్కటే సదుత్తరము గలదు. ఇట్టి ప్రశ్నలు వైచువారికి మన తత్వశాస్త్ర మేమాత్రమును తెలియదు. ఒకవేళ తమ పెద్దల శవములను భద్రపరచవలెనను నభిలాష వివిధదేశములందును పుట్టినదని మాటవరుసకు మన మొప్పుకొన్నను అన్నిచోట్లను కొంచెపు భేదములతోఁ గనఁబడుచున్నందున వీని కన్నిటికి నొకవిధమగు సామరస్య ముండకతప్పదు. కాఁబట్టి ఈ విజ్ఞానాంగము వేర్వేరుచోట్ల పుట్టినదను నభిప్రాయమును విసర్జించి, ఏదో యొకచోటనే యిది పుట్టినదని మనము నిర్ధారణచేయుట సమంజసమైయున్నది. ఆచోటు ఈజిప్టు దేశమేనా? అనునదియే సమస్య.

ఈయభ్యాసము ప్రపంచమున నేయే భాగములందు గనఁబడుచున్నదో ముందాలోచింతము. ఈజిప్టు, న్యూగినీ, దక్షిణఅరేబియా, గ్రీసు, పశ్చిమయూరోపు, ఎథియోపియా, తూర్పుఆఫ్రికా, మెడగాస్కర్, బాబిలోనియా, పర్షియా, ఇండియా, బర్మా, ఇండోచీనా, చీనా, జపాన్, ఇండోనీసియా, పాలినీసియా, ఆస్ట్రేలియా, పెరూ, మెక్సికో, బొలీవియా, ఈక్వెడార్, అలాస్కా మొదలగు ప్రదేశములలో శవములను భద్రపరచు నభ్యాస మున్నట్లు పాశ్చాత్యుల పరిశోధనఫలితముగ మనకు దెలియవచ్చినది.

ఎలియట్‌స్మిత్ చెప్పిన దేమనగా ఈజిప్టు మాతృభూమిగ నీయాచార ముద్భవించి అచ్చటినుండి ౧. ఆఫ్రికా యుత్తరభాగమును చుట్టిపశ్చిమాఫ్రికాకును, ౨. మధ్యధరా సముద్రమునుండ యూరోపునకును, ౩. దక్షిణముగ ఎథియోపియా, తూర్పు ఆఫ్రికాలకును, ౪. తూర్పుగ బాబిలోనియా, పర్షియా, ఇండియాలకును, ౫. దక్షిణ అరేబియాకును, ప్రవహించెనని. ఈజిప్టుతరువాత నీయాచారము రెండుప్రదేశములనుండి పునఃప్రవహించెను. ఈరెండు ప్రదేశములలో నొకటి దక్షిణ అరేబియా, రెండవది ఇండియా. దక్షిణ అరేబియా అంతముఖ్యమైనది కాదు. అచ్చటినుం డీయాచార మొక్క మెడగాస్కరు ద్వీపమునకే ప్రవహించెను. ఇంకెక్కడికిని ప్రవహించలేదు. కాని ఇండియానుండియే తక్కుంగల యావత్ప్రపంచకమునకును నీయాచారము భారతీయులచేతనే గొంపోఁబడెను. అనఁగా ఇండియాకు తూర్పున నున్న అన్నిప్రదేశములకును భారతీయులే యీయభ్యాసమును తీసికొనిపోయిరి. ఈ పైదంతయు ఎలియట్‌స్మిత్ పండితుని సిద్ధాంతము.

ఇండియా యొక్క కేంద్రముమాత్రమేనా?

ఇండియాలో హేలియోలిథిక్ అను సూర్యారాధనసమన్వితమగు విజ్ఞానము విజృంభించియుండెననుటకు కొన్ని నిదర్శనములు గలవని మన పండితుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు.

(౧) నేటికిని బైరాగులు చాలమంది చనిపోయిన తమ బైరాగివారిని ఉప్పులో పాతిపెట్టుచున్నారు.[౧]

(౨) ఇండియాలో ప్రాచీనులు చనిపోయినవారి శవములకు పవిత్రములగు మూలికలను, నేతిని రాచియుంచెడువారు.[౨]

(౩) ఇండియాలో ప్రాచీనులు చనిపోయినవారి శవములకడుపులలోనుండి మెత్తనిభాగముల నీవలకులాగి పారవైచి, శవముకడుపునిండ నేతినిపోసియుంచెడివారు.[౩]

(౪) హిమాలయప్రాంతవాసులలో ఖాసియాలను వారు కొందఱు గలరు. వీరు తమలో చనిపోయినవారిని దహనముగావించకముందు వారి శవములను తేనెతో తడుపుచున్నారు.[౪]

౧ హూక్ అను పరిశోధకుఁ డిట్లు చెప్పియున్నాఁడు.

౨ J. A. S. Bombay, Vol. I. (1886), p. 39.

౩ Mitra : Indo - Aryans (1881), Vol. I. p. 135.

౪ Sir Joseph Hooker : Himalayan Journal.

శవములను భద్రపరచు విషయమేగాక తక్కిన సూర్యారాధనసమన్వితమగు విజ్ఞానాంగములును భారతదేశమున నున్నవి. రాతికట్టడములలో చాల ప్రాచీనకాలమునందే భారతదేశస్థులు నిపుణులైయుండిరి. నీలగిరుల ప్రాంతములందలి ప్రప్రథమాంకురము లనదగు కట్టడములనుండి జగద్విఖ్యాతములగు దేవాలయనిర్మాణములవఱకు దక్షిణభారతదేశము పేరువడసియున్నది. ఈదేవాలయముల గోపురములకును ఈజిప్టుదేశపు ప్రాచీనాలయములకును గల పోలికను ఫెర్గ్యుసన్ చాలకాలము క్రితమే గుర్తించియున్నాఁడు. ఈరాతికట్టడములలో ప్రప్రథమున నమర్పఁబడినవి వట్టిశిలలే. వీనిని నిలువుగ పాతుట ఎక్కువవాడుకలో నుండినపద్ధతి. ఇట్టిరాళ్లు గుంపులు గుంపులుగ దక్షిణభారతదేశమునఁ గానవచ్చుచుండును. ఈరాళ్లు చనిపోయినవారికి ప్రత్యామ్నాయముగ నమర్పఁబడిన వనుట నిస్సందేహము. ఇట్టివే ఈజిప్టులోగూడ గలవు. ఈ 'హీలియోలితిక్' విజ్ఞానము వ్యాపించిన దేశములలో చాల చోట్లయం దివిగూడ కానవచ్చుచున్నవి.

సూర్యవంశము, సూర్యారాధనము, చెవులు పొడిపించుకొనుట, పచ్చ పొడిపించుకొనుట మొదలగున వన్నియుఁగూడ భారతదేశమున నున్నవని ఎలియట్ స్మిత్ పండితుఁడు వ్రాయుచు చెవులకు చిల్లులు పొడిపించుకొనుట బహుశః భారతదేశమునందే తొలుదొల్త ఆరంభమయ్యెననికూడ అంగీకరించుచున్నాఁడు. ఇంతేగాక దక్షిణభారతదేశమున, అందు ముఖ్యముగ ఆంధ్రదేశమున నివసించిన నాగులను జాతివారు పాములను సూర్యునికూడ ఆరాధించుచుండిరి. సూర్యుని వంగడమున నుద్భవించి, సూర్యుఁడే గురుతుగ గల జనులలో నాగులనువారు ప్రప్రథములని ఓల్డుహాం అను నాంగ్ల పండితుఁడు వ్రాసియున్నాఁడు.

ఈ పైయంశములనుబట్టి 'హీలియోలితిక్' విజ్ఞానము భారతభూమియందు చాల ప్రాచీనకాలమున నుండెనను విషయము తేటతెల్లమగుచున్నది. ఈ విజ్ఞానమును మనదేశమునుండి మనకు తూర్పున నున్న బర్మా, చీనా, ఇండోనీసియా మొదలగు దేశముల కెవ్వరు తీసికొనిపోయిరనునది తరువాతి ప్రశ్న. ఆంధ్రదేశమున ప్రాచీనకాలమున నివాస మేర్పరుచుకొన్న నాగు లనుజాతివారే యీవిజ్ఞానమును సముద్రములమీదుగా తూర్పుదేశములకు గొనిపోయినట్లు పాశ్చాత్యపరిశోధకు లభిప్రాయపడుచున్నారు. ఈయభిప్రాయము సకారణమైనదిగనే కానఁబడుచున్నది.

మహాభారతమునందలి ఆదిపర్వమునందు సముద్రము నాగుల నివాసస్థానమని చెప్పఁబడియున్నది. మహాభారతమునందే మఱియొకచోట కద్రువ తనకుమారులైన నాగులను సముద్రతీరమునందలి రమ్యకాశోక సుందరమగు దేశమునకు తీసికొనిపొమ్మని గరుడుని నిర్బంధించినట్లును, గరుడుఁడును వల్లెయని నాగులను రమణీయకమను దేశమునకు తీసికొని పోయినట్లును, త్రోవలో గొప్ప తుపాను కలిగినట్లును కలదు. ఇంతేగాక నాగులు సముద్రముక్రిందనున్న దేశముల నేలు రాజులైనట్లు పురాణాది గ్రంథములందు కానవచ్చును. ప్రాచీన సంస్కృతగ్రంథములయందు నాగులు జ్యోతిశ్శాస్త్రపారంగతులైనట్లు వర్ణింపఁబడినది. దీని నన్నిటినిబట్టి చూచినచో నాగులు నావికులును, సముద్రయానమునకు చక్కఁగ నలవాటుపడినవారును, వాణిజ్యాదులయందు నిపుణులును ననుసంగతులు వెల్లడియగుచున్నవి.

బర్మాయందలి నాగరకతావిశేషమును, ఇండో-చీనా ఇండోనీసియాలయందలి నాగరకతావిశేషమును చక్కఁగ పరిశీలించినచో నాగు లనుజాతివారు తమ నాగరకత నచ్చట వెదఁజల్లినట్లు మనకు కానవచ్చును. ఆయా దేశముల చరిత్రకారులుగూడ నాగులవలన తమకు నాగరకత కలిగినట్లు వ్రాసియున్నారు.

ఈ పైవిషయములు నిర్వివాదాంశములు. వీనినిబట్టి ఈజిప్టునుండి భారతదేశమునకు వచ్చిన సూర్యారాధన సమన్వితమగు విజ్ఞానము భారతభూమినుండి నాగు లనుజాతివారిచే తూర్పుదేశములకును, అందుండి పెరూ, మెక్సికో మున్నగు దేశములకును కొంపోఁబడెనని పాశ్చాత్యపరిశోధకుల వాదన.

ఈ విజ్ఞానకాల మేది?

ఎలియట్ పండితుఁ డీ ఈజిప్టు-ఇండియా ప్రయాణము క్రీస్తుపూర్వము సుమారు ౯౦౦ సంవత్సరముల క్రింద జరిగిన ట్లభిప్రాయపడుచున్నాఁడు. ఇండియా కీవిజ్ఞానము వచ్చియుండకముందే అనఁగా క్రీ. పూ. ౮౦౦ సంవత్సర ప్రాంతములందే నాగులచేత నది ప్రాన్దేశములకు గొంపోబడెననియు, ఇండియాలోమాత్రము శవముల భద్రత యను నంగము నశించిపోయెననియు ఎలియట్ స్మిత్ పండితుఁ డభిప్రాయమిచ్చినాఁడు. ఇండియానుండి యేప్రాన్దేశముల కీవిజ్ఞానము ప్రవహించెనో ఆ ప్రాన్దేశములందు మాత్రము శవముల భద్రత యను నంగము వ్యాప్తమై విజృంభించెనట.

ఇట్టి యభిప్రాయము పాఠకుల కెల్లరకును చాల యసమంజసముగఁదోఁచకమానదు. ఎచ్చటనుండియో మన దేశమునకువచ్చిన యాచారమును జీర్ణముచేసికొనకుండనే మనదేశవాసు లితరదేశములకు తీసికొనిపోయి యచ్చట దానిని నాటఁజేసినారనుట పరిశోధనమాత్రముల కన్నిటికిని మిక్కిలి దూరమైన యంశము; అసంభవములగు విషయములం దన్నిటను ప్రప్రథమమున నిలచియుండు నంశము. కావున క్రీ. పూ. ౮౦౦ లేక ౯౦౦ సంవత్సర ప్రాంతములలో నీయాచారము ఈజిప్టునుండి మనదేశమునకు వచ్చినదనుట హాస్యాస్పదము.

కాని, మనదేశమునుండి యీ యాచారము ప్రాన్దేశములకు వ్యాపించినమాటమాత్రము నిశ్చయము. పైన పేర్కొనఁబడిన విషయజాలమును పరిశీలించినచో నాగులు ప్రాన్దేశముల కీయాచారమును గొంపోవట్లు కనఁబడుచున్నది. ఇది నిర్వివాదాంశము. ప్రాన్దేశములందలి శవభద్రతయొక్క లక్షణములకును, ఇండియాయం దున్నట్లు కనఁబడు శవభద్రతయొక్క లక్షణములకును గలసామీప్యమును బట్టియు ఈజిప్టునందలి శవభద్రతయొక్క లక్షణములకును, ఇండియాయందును, ఇండియాకు ప్రాన్దేశములందున్న శవభద్రతయొక్క లక్షణములకును గల వ్యతిరేకతనుబట్టియు పాశ్చాత్యపండితులును, పరిశోధకులును ఈజిప్టునుండిగాక ఇండియానుండియే యిది ప్రాన్దేశములకు వ్యాపించెనని సిద్ధాంతీకరించిరి. ఇది మనము కాదనజాలము.

ఈ పై నిర్ణయములనుండి తేలఁదగునంశ మేమనఁగా:—శవభద్రతయును, యిట్టిది యేసూర్యారాధన సమన్వితమగు విజ్ఞానమున నొక యంగమో యా విజ్ఞానమును క్రీ. పూ. ౮౦౦ లేక ౯౦౦ సంవత్సర ప్రాంతములందుగాక అంతకు పూర్వమో, అంతకుతరువాతనో భారతదేశమున స్థావర మేర్పరచికొని యిచ్చటనుండి ప్రాన్దేశములకు వ్యాపించెననుట సరియగు పథమైయున్నది. క్రీ. పూ. ౮౦౦ లేక ౯౦౦ సంవత్సర ప్రాంతములకు తరువాత భారతదేశమున సూర్యారాధన సమన్వితమగు విజ్ఞానముగాని, శవభద్రతయను నంగము గాని మన కగుపడదు. చరిత్రములను, శాసనాదులకు సంబంధించిన నివేదికలను, పరిశోధనకు సంబంధించిన పత్రికలను వెదకి శోధించిన మచ్చున కొక్కటైనను క్రీ. పూ. ౮౦౦ లేక ౯౦౦ సంవత్సరప్రాంతములందుగాని, అటుతరువాతగాని మన కగుపడఁజాలదు. అది యేతత్ప్రాంతములలో నున్న యేసల యేబౌద్ధవాఙ్మయమునందో, యే యవసరచనలందో యీపాటికే బయలుపడియుండును. కావున పైని పేర్కొనఁబడిన కాలమునకు చాలపూర్వమే యీవిజ్ఞానము మన దేశమున వ్యాపించియుండవలెను. అట్టి నిదర్శనము లేవైన కలవేమో చూతము.

ఆంధ్రవేణుఁడు

మాతండ్రిగారగు మ. రా. శ్రీ. వేదమల్లి రాజగోపాలరావుగారు ౧౯౧౪-వ సంవత్సరమున శుద్ధాంధ్ర జాతుల కులగౌరవములను దెలుపు కథలను 'ఆంధ్రదేశీయ కథావలి' యను పేర ప్రకటించియున్నారు. అందలి మూఁడవకథ మన కీవిషయమున కొంతసాహాయ్యము చేయఁగలదు.

"బ్రహ్మదేవుని గోత్రముననే సాక్షాత్తుగా మధ్యవించిన యాంధ్రవేణుఁడు భూలోకమును బరిపాలించిన కాలములో, లోకమున క్షామములు రోగములు లేక జను లెల్లరును భాగ్యభోగ్యసంపన్నులై సుఖముగా నుండిరి.

కాని యెన్ని జపములు తపములు చేసినను వేనునికి పుత్రులు కలుగనందున అపుత్రకుఁడై ప్రథమాంధ్రచక్రవర్తి దివి కరిగెను. వేనుని మరణానంతరమున లోకపాలకుఁడు లేక ప్రపంచక మరాజకముగా నున్నందున జనులతని కళేబరమైన రాజరూపమున నిలిచియుండునని తలఁచి యా దేహమునకు దహనాదిసంస్కారములు చేయరైరి. వేనుని యధికారమునకు లోఁబడి లోకము నేలుచుండిన సూర్యచంద్రాదిగ్రహసప్తకము రాజులేమికి వగచి యొకచోట చేరి మంత్రాలోచనము చేసి, వేనుని శరీరమునుండియే నూతనపురుషుని నొక్కని సృజించి భూమికి పట్టభద్రత్వ మీయ నిశ్చయించిరి. వేనుని కుడికాలినుండి విరూపియైన పురుషుఁ డొక్కఁడు సృజింపఁబడెను. నోలవశరీరము గల యీవిరూపికి నిషాదుఁడని పేరు పెట్టఁబడెను. హాస్యరసము రూపము నొందినదో యనునట్లు వికృతాకారుఁడై పుట్టిన యీనిషాదునకు రాజ్య మీయ నిచ్ఛగింపక యీసప్తగ్రహములును మఱల మంత్రాలోచనము చేసి వేనుని కుడిభుజమునుండి మఱియొక పురుషుని బుట్టించిరి. విశాలమైన వక్షమును, దీర్ఘములైన బాహువులును, ఉన్నతమైన యాకారమును గల యీసుందరపురుషుఁడు చక్రవర్తి యనునామమును దాల్చి లోకనాయకుఁ డయ్యెను. అప్పుడు నిషాదుఁడు వేనుని ప్రథమపుత్రుఁడగు తా నుండఁగా తన తమ్మునికి అన్యాయముగా రాజ్య మొసగిన దుష్టగ్రహసప్తకము యొక్క చేఁతలకు వగచి యొక ఘోరమగు నరణ్యము చేరి ఉగ్రతప మొనరించెను. దేవత లీతపస్సునకు మెచ్చి వరము లడుగుమని నిషాదుని నడిగిరి. అన్న యుండఁగా తమ్మునికి రాజ్యమిచ్చుట అన్యాయము, కాఁబట్టి నారాజ్యము నా కిప్పింపుఁడని యాతఁడు దేవతలను వేఁడెను. భూరాజ్యభారమునుండి చక్రవర్తిని తప్పించుట కిష్టము లేనివారై దేవతలు నిషాదునికి సగమురాజ్యము నిత్తుమనియు, భూమిని చక్రవర్తి యేలుచుండెనుగాన, అరణ్యములన్నిటికిని నిషాదుఁడే యికమీఁద సర్వాధికారియగునని యు ననుగ్రహపూర్వకముగా వాక్రుచ్చిరి. దండకనైమిశాది మహారణ్యములన్నిటికిని నాయకుఁడై నిషాదుఁడు రాజ్యపరిపాలనము చేయుచుండెను. కోలవలు, చెంచులు, ఏనాదులు, బోయలు, వేనుని కుమారుఁడగు నిషాదుఁడు కన్నబిడ్డలే."

ఈ పైకథయందు ఆంధ్రవేనుని శరీరమునకు దహనాది సంస్కారములు గావించక ఆకళేబరమునే నిలిపియుంచినట్లు మనకు తెలియుచున్నది గదా! ఇట్టి విషయమునుగూర్చియే మఱియొక కథ కలదు. అది యీ దిగువను పొందుపరచెదను.

బేతాళరెడ్డి

"పంటపనువారలగు కులముల కాఁపులును పూర్వకాలమునందు అయోధ్యానగరమున నివసించుచుండెడివారు. రామవనవాస కాలమున భరతుఁడు అయోధ్య నేలునప్పుడు పిల్లలమఱ్ఱి బేతాళరెడ్డి తనకు బండిన ధాన్యము నంతను దాఁచుకొని పట్టిగడ్డిని గొనిపోయి భరతునికి సుంకము చెల్లించుచుండెను. అతనినిఁ జూచి కాఁపు పొలమువా రందఱును నట్లే చేయసాగిరి. ఇట్లు భరతుని పట్టము 'రామ' రాజ్యముగా పండ్రెండేండ్లు కడచినవెనుక శ్రీరాముఁడు పట్టభద్రుఁడై పంటకాఁపుల మోసమును గనిపెట్టి, తరువాత రాఁబోవు దశరథుని శ్రాద్ధదినమునాఁటికి కొక్కొక్కకాఁపు యొక్కొక్క పెద్ద గుమ్మడికాయను దెచ్చునట్లు శాసించెను. కాఁపులందఱును దమ పొలములలో గుమ్మడి విత్తనములను జల్లుకొనిరి. కాని యింతలో రామభక్తుఁడగు హనుమంతుఁ డీ పొలములపైఁ బడి పాదుల నన్నింటిని నిర్మూల మొనరించెను. ఇందువలన శ్రాద్ధదినమునాఁటికి గుమ్మడి కాయలు దొరుకనందున నీ పంట కాఁపులందఱును శ్రీరాముని సన్నిధికిఁ జేరి గుమ్మడికాయకు బదులుగా నాకాయయెత్తు బంగారమును గానుక నిత్తుమని విన్నవించుకొనిరి. శ్రీరాముఁ డిందులకు సమ్మతించెను. అది ధర్మపరిపాలన మగుటచే నొక్కొక్కకాఁపు భరతుని కాలమునందు దా నన్యాయముగా నార్జించిన యాపద్ధనమును తులయందుంచువఱకును తూనిక సరి రాకపోవుచుండెను. బేతాళరెడ్డి వంశమువారు తమ భార్యల మెడలయందు పసుపుబొట్టు కట్టి మంగళసూత్రములనుగూడ త్రాసులోఁ బెట్టవలసివచ్చెను." అందువల

వనే యాతని వంశపుకాఁపు లిప్పటికిని మెడయందు బంగారు తాళిని గట్టుకొనక పసుపుదారముతో నొక పసుపుకొమ్మును మాత్రమే మంగళసూత్రముగా ధరింతురు.

"ఇట్లు తన మోసము బట్టబయలైనందున భేతాళరెడ్డి యయోధ్యాపురిలోఁ దలయెత్తుకొని తిరుగలేక యొక భార్యతోను, డెబ్బదియేడుగురు పుత్రులతోను నాయూరు వెడలి దక్షిణమునకు వచ్చెను. ఆతని తక్కిన పదుమువ్వురు భార్యలును అయోధ్యయందే నిలిచిపోయిరి. ఇట్లు వారు ప్రయాణమై పోవుచుండఁగా మార్గమధ్యమున శిలానది యడ్డమయ్యెను. అందు దిగినవారు తాళ్లయిపోదురని యెఱిఁగి యాపంటకాఁపు దారితప్పించి యాప్రాంతము లలోని ధనకొండపైపున కరిగి యచ్చట గంగమ్మ తల్లిని అర్చించి యొకవిగ్రహముతల నఱికి యాప్రవాహమునఁ బడవైచెను. తోడనే ఆనది పాయవిచ్చెను. ఇట్లు గంగాభవాని తమ కొసఁగిన సాయమునకు నాదినదిని దాఁటి యాదేవిని తమకు కులదైవతముగా చేసికొని యాతఁడు దక్షిణాభిముఖుఁడై పోయిపోయి తుదకు మల్లికార్జున క్షేత్రమగు బెజవాడ చేరెను." వివాహసమయములందు కాఁపు లిప్పటికిని గంగపూజ చేయుట కిదియే కారణము.

"మల్లికార్జున క్షేత్ర మాకాలమున జంగముల స్వాధీనమందుండెను. భేతాళరెడ్డి (నారోగ్యోపాసకుఁడయ్యెను) దేవపూజోపచారములందచ్చటిజంగముల కత్యంతసాహాయ్యమొనర్చుచుండెను. ఒకసమయమునం దాజంగములు శైటియూరి కరుగుచు నాదేవాలయమును భేతాళరెడ్డి స్వాధీనమునం దుంచిరి. జంగములు తిరిగివచ్చినతరువాత కాఁపు లాదేవళమును వారి కొసఁగనందున నీయుభయ జాతులవారికిని చాలతర్కములు జరిగెను. నాగలోకము నందు నాగమల్లి కలదనియు, దాని నెవరు తెత్తురో వారా మల్లికార్జునాలయమున కధికారు లనియు వారిలో వారు నిర్ణయించుకొనిరి. యంత్రతంత్ర రహస్యవేత్తలయిన జంగము లాపనిని దాము చేయఁగలమని చెప్పి వెంటనే తమ ప్రాణములను బొందినుండి వెలికిదీసి వారు పాతాళమున కరిగిరి. వా రట్లు వెడలఁగానే బేతాళరెడ్డి వారి కళేబరముల నన్నింటిని దెప్పించి భస్మముచేయించెను. జంగములు నాగమల్లిని గొని తిరిగి వచ్చి తమ శరీరములను గానక పరితపింపసాగిరి. తన కిష్టమగు పుష్పమును తెచ్చిన యా పూర్వభక్తుల కీభేతాళరెడ్డి యొనరించిన మోసమునకుఁ గోపించి మల్లికార్జునఁ డాజంగముల ప్రాణములను కాకుల శరీరములలోఁ బ్రవేశపెట్టెను.........". *

ఈ పైకథయందు జంగముల ప్రాణములుపోయిన కళేబరములు చెడిపోక మిగిలియున్నట్లును, బేతాళరెడ్డి వానినిదెప్పించి దహనముచేసినట్లును తెలియుచున్నది. ఈజంగములు నాగలోకమునుండి నాగమల్లి తెచ్చు ఘట్టమునుగూర్చి యించుక యోచించినచో నాగులకును జంగములకును గల దగ్గరిసంబంధముకూడ మనకు ద్యోతకమగుచున్నదికదా? మఱియొకవిశేష మేమనఁగా: మనుష్యుని బదులు శిలానదియందు విగ్రహముతలను నఱికిపడవేయుట. ఈఁటప్పు పశ్చిమయూరోపు మొదలగు దేశములందు కూడ ఇండియాలోవలెనే చనిపోయిన మనుష్యుల బదులు శిలలను నిలువుగ నిలువుటయు మనకు తెలిసినయంశమేకదా?

ఈ పై కథలనుఁబట్టి మన మాలోచించితిమేని భారతదేశమున చాల పురాతనకాలమున శవముల భద్రతయను కళ యొకటి యున్నట్లు నిస్సందేహముగ మనము చెప్పఁగలుగుచున్నాము. ఇఁక నాంధ్రవేణుని కాలమును, బేతాళరెడ్డికాలమును నిర్ణయింతము.

కాలనిర్ణయము

కలియుగము క్రీ. పూ. ౩౧౦౦ సంవత్సర ప్రాంతములం దారంభమయ్యెను. అప్పుడు పాండవుల వంశస్థుఁడగు బ్రహ్మక్షత్రుఁడు భూమి పాలించుచుండెను. ఈ బ్రహ్మక్షత్రుఁడు పాండవుల తరువాత ముప్పదిరెండవ వాఁడు. ఒక్కొక్కరాజు సగటున ఇరువది సంవత్సరములు రాజ్యముచేసినట్లు చరిత్రకారులు లెక్కవేయు

* ఆంధ్రదేశీయ కథావలి, మ-రా-శ్రీ వేదమల్ల రాజగోపాలరావుగారు.

నురు. ఈ లెక్కనుబట్టి చూచిన పాండవులు క్రీ. పూ. ౩౭౨౦ ప్రాంతములలో నుండినట్లు స్పష్టపడుచున్నది. కుంతికుమారుడగు కర్ణుని అతిరథుడు పెంచుకొన్నట్లు పురాణేతిహాసములవలన తెలియుచున్నది. ఈ అతిరథుడు పురూరవునితరువాత నిరువదితొమ్మిదవవాడు కావున పురూరవుడు క్రీ. పూ. ౩౭౨౦ + ౫౮౦ = ౪౩౦౦ సంవత్సర ప్రాంతములందు రాజ్యముచేసెను. పురూరవుని తరువాత పదునాల్గవతరము విశ్వామిత్రునిది. విశ్వామిత్రునకన్న శ్రీరాముడొకతరము చిన్నవాడు. కాబట్టి శ్రీరాముడు క్రీ. పూ. ౪౩౦౦ - ౨౮౦ = ౪౦౨౦-౨౦ = ౪౦౦౦ సంవత్సర ప్రాంతములందు రాజ్యముచేసెను. శ్రీరాముడు వైవస్వతమనువు తరువాత ఏబదియేడవరాజు. కావున వైవస్వతుడు క్రీ. పూ. ౪౦౨౦ + ౧౦౪౦ = ౫౦౬౦ ప్రాంతములం దుండెను. నిషాదునకు వైవస్వతునకు ఎనిమిదితరములు కావున నిషాదుని కాలము క్రీ. పూ. ౫౦౬౦ + ౧౬౦ = ౫౨౨౦ అనుచున్నది. నిషాదుని తండ్రి అంగ్రవేణుడు. కాబట్టి భారతదేశమున శవముల భద్రతయను కళ క్రీ. పూ. ౫౦౦౦ సంవత్సరప్రాంతములం దుండెననియు, క్రీ.పూ. ౪౦౦౦ సంవత్సరప్రాంతములందుఁ గూడ కనఁబడుచున్న దనియు మనము ఘంటాపథముగ చెప్పవచ్చును. కాని యిది వింధ్యపర్వతములకు దక్షిణముననే కనఁబడుచున్నది. కాని ఉత్తరదేశమున కనఁబడుటలేదు. బేతాళరెడ్డి కథలోఁగూడ దక్షిణదేశపు జంగములు కళేబరము లుంచుకొనిరిగాని అయోధ్యనుండి వచ్చిన బేతాళరెడ్డి యుంచుకున్నట్లు కనఁబడదు.

హేలియోలిథిక్ విజ్ఞానము - ఇండియా

ఏతత్సంవత్సర ప్రాంతములందే సూర్యారాధన సమన్వితమగు విజ్ఞానమునందలి తక్కిన యంగములుగూడ ప్రాముఖ్యము వహించియున్నట్లు మనకు కానవచ్చును. ఇట్టి యంగములలో ముఖ్యమైనది సూర్యవంశము. సూర్యవంశపు రాజు లీప్రాంతములందే రాజ్యము చేసిరిగదా? పైన పేర్కొనఁబడిన లెక్కప్రకారము సూర్యవంశోద్భవుడగు శ్రీరాముడు క్రీ. పూ. ౪౦౦౦ సంవత్సర ప్రాంతములందు రాజ్యముచేసినట్లు ధ్రువపడుచున్నది. సూర్యుని కుమారుడగు సుగ్రీవుఁ డావాఁటివాఁడే గదా? ఆతఁడు దక్షిణదేశమునందలి ఋష్యమూక పర్వతప్రాంతవాసి. అంత కింకను కొన్ని సంవత్సరముల పిమ్మట సూర్యసుతుఁడగు కర్ణుఁడును భూమిపై విలసిల్లియుండె నని ఇతిహాసములు తెలుపుచున్నవి.

సూర్యారాధనము కూడ అప్పటిలో ప్రబలియుండెను. బేతాళరెడ్డి సూర్యోపాసకుఁడని పై కథలో చెప్పఁబడియున్నది. ఇంతేగాక, నెల్లూరుమండలమునందలి ఉదయగిరి పూర్వము సూర్యునకు ప్రియతమమగు క్షేత్రమైనట్లును, సూర్యునికుమార్తెయగు భద్రావతి భావనమహర్షిని వివాహమాడుట కచ్చట తపము గావించెననియు నీక్రింది భావనమహర్షి కథవలన మనకు తెలియుచున్నది.

“ప్రపంచోత్పత్తి యయినప్పుడు దేవమానవులు దిగంబరులై చరించుచున్నందున, పదునాలుగేండ్ల బాలుఁడగు మార్కండేయుఁడు వస్త్రములు చేయుపనికి నియమింపఁబడెను. ఆబాలుఁడు వలసిన పరికరములకై యుగ్రతప మాచరింపఁగా నాతని హోమకుండమునుండి విష్ణునాభీకమలములోని నారను దీసియుంచుకొన్న భావనమహర్షి యుదయించెను. ఆతఁడు వస్త్రములనుఁ జేసి దేవతల కొసఁగి, తుదిబట్టను భైరవున కిచ్చెను. అది భైరవునికి పనికిరానందున కోపించి భైరవుఁడు నేయఁబడు బట్టలన్నియు ఆఱుమాసములనాఁటికే చినిగి పోవునట్లు శపించెను. అందువలన శివునికి మేలైన వస్త్రములు లేకపోయెను. అందుచే నాతఁడు తన కొక పులిచర్మమును వస్త్రముగా నొసఁగుమని భావనమహర్షిని కోరుకొనెను. పులితోలు నెట్లు తెత్తునాయని భావనుఁడు ఆలోచించుచుండఁగా నారదుఁ డాతనికి గానఁబడి ‘ఓయీ, ఉదయగిరి క్షేత్రమునందు సూర్యుని కూఁతురగు భద్రావతి నిన్నుఁ బెండ్లియాడుటకై తప మాచరించుచున్నది. నీ వామెకోరికను దీర్చితివేని యామెయే నీకు వ్యాఘ్రాజినము నీయఁగల’ దని చెప్పెను. అంత నాతఁడు ఉదయగిరికిఁ బోయి భద్రావతిని వివాహమాడెను. ఆమె యొకపులి నిచ్చెను. భావన భద్రావతు లాపులిపై నెక్కి కైలాసమునకు వచ్చుచుండఁ

గా దారిలో నొక రాక్షసుఁడు కిరి వడ్డగించెను. వానితోఁ బోరి జయించి ఆయాసముతోఁ జెమ్మటలు గార నీశుఁడు తన ప్రియసఖితో వ్యాఘ్రవాహనుఁడై మఱల బయలుదేరెను. ఆసమయమున నాతనిశరీరమునుండి క్రిందఁబడిన చెమ్మటబొట్లవలన ఆదిగాఁడును పాడిగాఁడును బాలుఁడును నుద్భవించి పద్మసాలెకులమునకు ఆదిపూరుషు లైరి. భావనుఁడు కైలాసము చేరఁగానే శివుఁ డాతని వాహనముపై నింత విభూతిని జల్లెను. తోడనే యాపులి పాము కుబుసమును విడుచునట్లు తన చర్మపు పొరను విడిచెను. అదియే శివునికి వ్యాఘ్రాజిన మయ్యెను. *

ఆంధ్రవేణునికథయందు సూర్యుఁ డాదిగఁగల గ్రహకూట మారాజేంద్రుని సామంతబృందమైనట్లు చెప్పఁబడినది. ఆంధ్రవేణుఁడు సూర్యారాధకులకు పెట్టనికోటయై యుండినట్లు దీనివలన మనకు బోధపడుచున్నది. నిషాదుఁడు సూర్యారాధకులకు శత్రువును, చక్రవర్తిమిత్రుఁడును నైన కారణముచే సూర్యాది గ్రహారాధకులు చక్రవర్తిని రాజునుగా చేసి నిషాదుని పారద్రోలుట తటస్థించెను.

సూర్యారాధనతోపాటు సర్పారాధనమును ప్రబలమైయుండెనను టీవఱకే చరిత్రకారు లంగీకరించిన విషయమైయున్నది. జంగములు నాగులతో సంబంధముగలిగి నాగమల్లి తెచ్చుటయు పైసంవత్సరప్రాంతములందు జరిగిన వంశమేగదా?

చెవులు పొడిపించుకొనుటగూడ అప్పటికాలమునం దుండెనని మనకు తెలియుచున్నది. కర్ణుఁడు చెవులకు కుండలములను ధరించెను. ఈకుండలముల నింద్రునకు దాన మిచ్చెననియు కథ మహాభారతమున నున్నది.

నాగులలో పేరెన్నిక గలవాఁడు మయుఁడు. అర్జునుఁడు ఖాండవదహనసమయమున నాగులందెల్ల మయుని సంరక్షించెను. మయుఁడు పాండవులకు చక్కని యద్భుతభవనమును నిర్మించియిచ్చెను.

రాతికట్టడములుగూడ సూర్యారాధన సమన్వితమగు విజ్ఞానమున నంగముగ నున్నవిగదా? నాగులలో నొకఁడగు మయుఁ డీభవననిర్మాణమున ప్రశస్తిగాంచిన వాఁడనుట స్వభావానుగుణ్యముగ నున్నది.

మనుష్యులను రాళ్లనుగా మార్చు విషయమున మన కహల్యకథయు, మంగలికొలమునకు తల్లియగు బ్రాహ్మణాంగన కథయు, నింక నిట్టి యనేకకథలును తార్కాణములుగ నున్నవి.

ఈ 'పేలియోలిథిక్' విజ్ఞానము భారతదేశమున నెప్పుడు నశించినదో చూతము. ధర్మరాజు భీముఁడు చనిపోయినప్పుడు భీముని కళేబరమును మోసికొని పోవుచుండెను. అప్పుడు నారదుఁడెదురై 'ఏమిటీపిచ్చి'యని వేదాంత ముపదేశించి ధర్మజుని యారాటమును బాపెను. దీనివలన మనకు తెలియఁదగు నంశమేమనఁగా ఆర్యుల నాగరకత భారతదేశమున పూర్తిగ వ్యాపించుచున్న దినములలో పాఁతనాగరకత లన్నియు నడుగంటవలసి వచ్చినది. ఆర్యుల వేదాంతమువలన కాయ మస్థిరమనియు శవముల భద్రత వట్టిపిచ్చిపనియనియు నామోదింపఁబడినది. ఈ యార్యుల విజ్ఞానమే ధర్మరాజును పూర్వపు త్రోవనుండి మార్చివైచినది.

ఆప్రాంతములందే మరికొన్ని నిదర్శనములు మనకు కానఁబడుచున్నవి. శ్రీకృష్ణునిపై చాలసార్లు జరాసంధుఁడు దండెత్తివచ్చెను. అందొకసారి శ్రీకృష్ణుఁడు పలాయితుఁ డగుటయు జరాసంధుఁడు వెంబడించుటయు తటస్థించెను. శ్రీకృష్ణుఁ డప్పు డొకగుహలో దూరెను. అచ్చట నెన్నివేల యేండ్లనుండియో ముచికుందుఁడు నిద్రించుచుండెను. జరాసంధుఁ డాతఁడే శ్రీకృష్ణుఁడని యాతని గొట్టెను. అతఁడు లేచి జరాసంధుని శపించెను. ఆగుహలో నన్నివేలయేండ్లు ముచికుందుఁడు నిద్రించలేదనియు, నాతని మృతకళేబరమందు భద్రపరుపఁబడియుండెననియు పాఠకులు గ్రహించియుందురు.

ఆరోజులలోనే అగ్నియు నర్జునుఁడును ఖాండవవనముతోపాటు నాగులనుగూడ కుదముట్టించిరి. సూర్యా

* ఆంధ్రదేశీయకథావళి—మ-రా-రా-శ్రీ వేకమళ్ల రాజగోపాలరావుగారు.

రాధన సమన్వితమగు జ్ఞానముయొక్క చరమదశ యిది. ఆతరువాత కొలది సంవత్సరములకే జనమేజయుని సర్పయాగము. నాగకేతనుడగు దుర్యోధనుడు రణరంగమున నిహతుడైన దప్పుడేయని చదువరు లెఱుంగుదురు. సూర్యవంశపురాజుల గొప్పకాల మప్పటికే గతించినది.

పైయంశములనుబట్టి యాలోచించిన చో క్రీ. పూ. ౬౦౦౦, ౫౦౦౦ సంవత్సరప్రాంతములందు ప్రబలముగ నున్న సూర్యారాధనసమన్విత మగు (హీలియోలితిక్) విజ్ఞానము క్రీ. పూ. 3000 సంవత్సర ప్రాంతములకు పూర్తిగ నాశనమైపోయెనని మనకు తెలియుచున్నది. భారతదేశము 'శవభద్రత'ను విసర్జించుచున్నకాలమున ఈజిప్టు యొక్క నాగరకత యారంభమయ్యెను. అప్పుడు మనదేశ మించుమించుగ విసర్జించిన యీయాచారమును ఈజిప్టు అందుకొనెను. శవములను భద్రపరచు కళను దేశానుగుణముగ ఈజిప్టు మార్చుకొనవలసివచ్చెను. ఇండియాయందలివా రప్పటి కప్పుడే దీనిని వదలినందున ఈజిప్టు కెక్కుడు సాహాయ్యము లభింపలేదు. తుదకెట్లో ఈజిప్టుదేశము తన 'తంటాలు' తాను పడెను. ప్రాగ్దేశముల కప్పటికప్పుడే ఇండియానుండి ఈయాచారము ప్రాకియుండుటచే తనే ప్రాగ్దేశముల 'శవభద్రత'కును, ఈజిప్టుశవభద్రతకును తారతమ్యము కనబడుచున్నది. అమెరికా మొదలగు ప్రాగ్దేశములం దార్యుల నాగరకత వ్యాపించుటకు ఇండియాకంటె రెండుమూడువేల సంవత్సరము లైనను ఆలస్య మైనందున యీదేశములలో 'శవభద్రత' నశించలేదు.

కాబట్టి ఇండియా ఈజిప్టునుండి 'శవభద్రత' నేర్చుకొన్నదనియు, దీనికిని సూర్యారాధన సమన్వితమగు విజ్ఞానమునకును ఈజిప్టు కేంద్రమనియు వాదించు ఎలియట్‌స్మిత్ పండితుని వాదము కేవలము నిరాధారమైయున్నది. నేటికైనను విజ్ఞానవిషయములందు పాశ్చాత్యపరిశోధకులు సంకుచిత దృష్టిని విసర్జించుట ప్రపంచమునకు శ్రేయోదాయకము.

హిందూదేశ పరిపాలనావిధానము

(నాల్గవ భాగము) చావలి వెంకట హనుమంతరావుగారు, యమ్.ఏ., బి.ఇ.డి.

౧

౧౯౧౭-వ సం. ఆగష్టు 20-వ తేదీ హిందూదేశ పరిపాలనా విధానపు చరిత్రలో చాల ముఖ్యమైన దివసము. ఆ రోజున పార్లమెంటుసభలో హిందూదేశ రాజ్యాంగమంత్రియగు ఎడ్విన్ సామ్యూల్ మాంటేగ్యూగారు (Mr. E. S. Montagu, Secretary of state for India) మనదేశపు భావిపరిపాలనాపద్ధతిని గురించి ఒకప్రకటన చేసియుండిరి. దానిసారాంశ మిూక్రింద పొందుపర్చబడినది:—

"హిందూదేశపు ప్రభుత్వవిషయములలో బ్రిటిష్ పార్లమెంటువారి విధానము ప్రభుత్వవిషయములలో హిందూదేశస్థుల కెక్కువ యగు స్థానము నిచ్చుటయు, స్వపరిపాలనాసంస్థలను దేశమునందు క్రమముగ ప్రవేశపెట్టుట వాటిద్వారా హిందూదేశమును బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యములో అంతర్భాగముగ పూర్తియగుబాధ్యతాయుత స్వపరిపాలనావిధానము నేర్పాటుచేయుటయునైయున్నది. ఈవిధానము నేర్పరుచుటలో భారతప్రభుత్వమువారు పూర్తిగ పార్లమెంటువారితో ఏకీభవించుచున్నారు. కాని ఈ విధానమును ఒక్కసారిగా గాక క్రమముగ ప్రవేశపెట్టుట ముఖ్యకర్తవ్యమని నేను చెప్పవలసి యున్నది. దానిని ప్రవేశపెట్టుటలో ఎప్పుడెప్పుడు ఎంతెంతవరకు మార్పుచేయవలసియుండునో నిర్ణయించు నధికారము, హిందూదేశప్రజల భాగ్యోదయములకు బాధ్యత కలిగియున్న ఇండియా గవర్నమెంటువారియొక్కయు, బ్రిటిష్ గవర్నమెంటువారియొక్కయు చేతులలో నుండవలెను. మరియు హిందూదేశప్రజలు ఎంతవరకు బ్రిటిష్ గవర్నమెంటువారి యుద్దేశ్యములను ఆచరణయం దుంచుటయందు సహకారము సల్పుదురో దానిపైనను, వారికి బాధ్యతామాత్రము నాచరణయందు పెట్టుట కెంతవరకు సమర్థత కలదో దానిపైనను, ఈ చేయబడు మార్పులు ఆధారపడియుండును."

౨

ఈప్రకటనయందు కొన్ని ప్రధానవిషయములను గురించిన లోపములు కలవని చెప్పక తప్పదు. ముఖ్యముగ హిందూదేశమున కెప్పుడెప్పుడు ఎంతెంత స్వపరిపాలన నీయవలయునో నిర్ణయించుటకు హైందవులకు గాక బ్రిటిష్‌పార్లమెంటువారి కధికారము నిచ్చుట చాల ఆక్షేపణీయము అసంతృప్తికరమునగు విషయము నై యున్నది. మరియు తత్క్షణమే బ్రిటిష్‌పార్లమెంటువారీయదలంచిన సంస్కరణములు, వారిలక్ష్యము (అనగా సంపూర్ణస్వపరిపాలనము) దృక్పథమునుండి చూచిన చాల తక్కువగా నుండెను. అయినప్పటికిని హిందూదేశపరిపాలనవిషయమునుగూర్చి బ్రిటిష్‌వారి అభిప్రాయములను అధికారరీతిని తెల్పుటలో ఈ ప్రకటన ప్రథమమును ప్రధానమునై యున్నదని చెప్పవచ్చును. ఇదివరలో ఏబాధ్యతగల ఇంగ్లీషురాజకీయవేత్తయు హిందూదేశమునకు స్వపరిపాలన నిచ్చుటనుగూర్చి ఇట్టిప్రకటన చేయుటగాని, అభిప్రాయమును వెలిపుచ్చుటగాని చేసియుండలేదు. మార్లేప్రభువు తనపేరుతో ఏర్పాటుకాబడిన సంస్కరణములను పార్లమెంటులో ప్రవేశపెట్టునపుడు అవి "పార్లమెంటరీపద్ధతులపై బాధ్యతాయుతప్రభుత్వము నేర్పాటుచేయుట కెంతమాత్ర ముద్దేశింపబడలే"దని ఖండితముగ చెప్పియుండెను. తరువాత 1911 లో హార్డింజ్‌ప్రభువు * (Lord Hardinge) ఒక సందర్భములో "హిందూదేశములో రాష్ట్రములకు కొద్దికొద్దిగా స్వాతంత్ర్యము నిచ్చుటయు, కొంతకాలమునకు పూర్తియగు రాష్ట్రీయస్వాతంత్ర్యమును నేర్పాటుచేయు

* హిందూదేశపు రాజప్రతినిధి.

టయునే బ్రిటిష్‌విధానముయొక్క ప్రధానలక్ష్యమని వ్రాసియుండినప్పుడు చాలమంది ఇంగ్లీషుఉద్యోగస్థులు తీవ్రముగ తమఅసమ్మతిని వెలిపుచ్చియుండిరి. ఈవిధముగ మాంటేగ్యూగారు తమపార్లమెంటరీప్రకటనచేయువరకు చాలకొద్దిమంది హిందూదేశ పరిపాలనకు సంబంధించిన వారు మనదేశపు భావి రాజకీయసంస్కరణములను గూర్చి అనుకూలాభిప్రాయములను వెలిపుచ్చియుండలేదు. మాంటేగ్యూగారి ప్రకటనకుకూడ కొంతమంది పెద్ద ఇంగ్లీషు అధికారులు మొదలగువారు ప్రతికూలురుగా నుండకపోలేదు. కాని 1909 లోను, 1911 లోను ప్రబలిన వ్యతిరేకభావమునకును, 1917 లో వెలిబుచ్చబడిన వ్యతిరేకాభిప్రాయమునకును భేదము కలదు. 1917 లో ఐరోపామహాసంగ్రామము జరుగుచుండెను; హైందవ సేనలు చాల ధైర్యముగ బ్రిటిష్ సామ్రాజ్య రక్షణము నకు సహాయపడెను. హైందవుల ద్రవ్యము చాల విరివిగ యుద్ధపుఖర్చుకై చెల్లించబడెను. దానివలన బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యమునందలి ప్రతివారును హిందూదేశరాజకీయ సంస్కరణముల సందర్భములో చాల అనుకూలురుగ నుండవలసిన ఆవశ్యకత కలిగినది. 1916 సం॥పు సెప్టెంబరు నెలలో హిందూదేశపు రాజకీయనాయకులు చేసిన ప్రకటనలో వారు వ్రాసినటుల, "హిందూదేశము తనయొక్క రాజభక్తికి ఏమియు పారితోషికము కోరుట లేదు. కాని ఆమె యుద్ధములో చేసిన సహాయమునకు బదులుగ తన బానిసతనమునకు బదులుగ స్వాతంత్ర్యము నిచ్చు సంస్కరణములు కావలెనని కోరుటకు తగిన కారణము లున్నవి. హిందూదేశమునకు ముఖ్యముగ కావలసినది "మంచి ప్రభుత్వముగాదు; ప్రజాభిప్రాయముపై నాధారపడియుండు స్వపరిపాలనపద్ధతి." ఈ అభిప్రాయము ననుసరించి రాజకీయ-మార్పులు చేయుటకు యుద్ధసమయములో అనుకూలవాతావరణ మేర్పడినది; మాంటేగ్యూగారిప్రకటనకూడ అప్పుడే చేయబడెను. కాన ఇతరులు ఎంతమంది వ్యతిరేకాభిప్రాయులై యున్నను ఏదోవిధముగ సంస్కరణములు ప్రవేశపెట్టుట తప్పనిసరి యైనది.

3

ఇంక మాంటేగ్యూగారి ప్రకటనలోని ప్రధానవిషయములను గూర్చి కొంత విచారింతము. దానివలన మొదట, పార్లమెంటుసభవారు హిందూదేశస్థులకు ప్రభుత్వవిషయములలో ఎక్కువగ పాల్గొనుటకు తగు నవకాశములు కలుగజేయుటకు సాభిప్రాయులై యున్నట్లు స్పష్టమైనది. హైందవీయులకు ప్రభుత్వోద్యోగములలో పెద్దవికూడ ఇచ్చుటకు బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వమువారును, ఇండియాప్రభుత్వమువారును కూడ అంగీకరించిరని ఆప్రకటన సారాంశము.

రెండవవిషయము:— పార్లమెంటు సభవారు ఇండియాలో క్రమముగ పార్లమెంటరీవిధానము ననుసరించి స్వపరిపాలనపద్ధతుల నేర్పాటుచేయుట కియ్యకొనిరి. ఇది కేవలము క్రొత్తపద్ధతికాదు. ఇదివరలో సూచించినటుల ౧౮౬౧ సం॥ లో మొట్టమొదటిసారి హైందవులను (అధికారులను, అనధికారులనుకూడ) శాసనసభలలో సభ్యులుగా నియమించుట మొదలుపెట్టినప్పటినుండియు ఈపద్ధతికి పునాదివేయబడి క్రమక్రమముగా అది పెంపొందింపబడినది కాని "స్వపరిపాలన" సూత్రమునకు వ్రాతమూలకమగు ఏర్పాటుమాత్రము ౧౯౧౯ సం॥ లో జరిగినది. "హిందూదేశపరిపాలనావిధానము బాధ్యతఁ పూర్తిగ హైందవుల చేతులలో నుండుట ముఖ్యావసరముకాని బ్రిటిష్‌వారితోపాటు వారుకూడ ప్రభుత్వవిషయములలో భాగస్వాములుగా నుండుటమాత్రమేకాదు" అను ప్రధానసూత్రము ఈ ప్రకటనవలన అంగీకరింపబడెను.

మూడవవిషయము:—పార్లమెంటువారు తమ లక్ష్యమును అమలునందుంచుటకు వీలైనంతత్వరలో తగిన చర్య తీసుకొనుటకు కృతనిశ్చయులై యుండిరనికూడా దానివలన స్పష్టమైనది. ఆ చర్య సరియైనదా కాదా, ప్రజాభిప్రాయమునకు సరిపోవునదా కాదా యను విషయములనుగూర్చి భేదాభిప్రాయము లుండవచ్చును. కాని అప్పటికి మాత్రము ఏవో కొన్ని సంస్కరణము

లను ప్రవేశపెట్టుటకు పార్లమెంటువా రభిప్రాయపడి యుండిరని చెప్పక తీరదు.

౪

పైన సూచింపబడినట్లు మాంటేగ్యూగారి ప్రకటన మనదేశమునకు కొంతకాలమునకైనను స్వపరిపాలన నిచ్చుట కియ్యకొని నప్పటికిని అది ప్రసాదింపదలచుకొనిన స్వపరిపాలన కొన్ని కట్టుబాట్లకు లోనై యుండునట్లు మాత్రమే ఏర్పాటు చేయబడదలచుకొనిన దని మనము జ్ఞాపక ముంచుకొనుట ముఖ్యము. ఆ కట్టుబాట్లు ఎంతప్రధానములుగ బ్రిటిష్ గవర్నమెంటువారి చేత పరిగణింపబడెనో తెలిసికొనుటకు ఆ ప్రకటనలోని భాగములు ౧౯౧౯-వ సం. పు ఇండియా ప్రభుత్వచట్టము (Government of India Act of 1919) లో ఉపోద్ఘాతము (Premble) గ చేర్చబడిన వని చెప్పిన చాలును. అందు మొదటికట్టుబాటు ఏమన: బాధ్యతాయుత స్వపరిపాలనను ప్రవేశపెట్టుట ఒక్కమారుగా కాక క్రమముగ ప్రవేశపెట్టబడవలెను. రెండవది: అట్లు ప్రవేశపెట్టబడు సంస్కరణములు అప్పటప్పట పార్లమెంటువారి అనుమతిపైననే ప్రవేశపెట్టవలసి యుండును. అనగా ప్రతిమార్పు జరుగునప్పుడును పార్లమెంటు ఆమోదమును బడయవలసియుండును. మరియు ప్రతిమార్పు ప్రవేశపెట్టుటకును ముందు ఎంతవరకు హిందూదేశస్థులు అంతకుముందు ప్రవేశపెట్టబడిన సంస్కరణములను జయప్రదముగ కొనసాగించుటకు తోడ్పడిరో పార్లమెంటువారు విచారించి ఆ తోడ్పాటుపైననే క్రొత్తసంస్కరణము లాధారపడియుండునట్లు చేయుదురు. మూడవది: స్వపరిపాలన గల్గియుండు బ్రిటిష్ ఇండియా బ్రిటిష్‌సామ్రాజ్యములో అంతర్భాగముగ మాత్ర ముండవలెను. అనగా ఇండియా ప్రభుత్వపు చట్టము ప్రకారము హిందూదేశము యొక్క రాజకీయలక్ష్యము అధినివేశస్వపరిపాలన (Dominion Status) కాని సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము (Complete Independence outside the British Empire) ఎంతమాత్రము కాదు.

౫

మాంటేగ్యూగారిప్రకటన చేయబడిన కొలదికాలమునకే దేశమందలి వివిధపక్షనాయకులచేతను అన్ని శాఖలకుచెందిన ప్రముఖులచేతను సంతకము చేయబడిన ఒకపత్రము రాజప్రతినిధికి పంపబడెను. దానిలోని విషయములనుగూర్చి ఆలోచించి తగువిధానము నేర్పాటు చేయుటకు కలకత్తాయందు సమావేశ మొకటి కూడి ఒకనివేదిక తయారుచేయబడెను. దానిప్రకారము: (i) ప్రతిరాష్ట్రమును కొన్ని చిన్నరాజ్యభాగములుగ విభజింపబడవలెను. (ii) ఈరాజ్యభాగములలో బాధ్యతాయుతస్వపరిపాలనయు, శాసనసభవారివోట్లపై ఆధారపడి యుండు కార్యనిర్వాహకవర్గమును ఏర్పాటుచేయబడవలెను. (iii) ప్రతిరాజ్యభాగమునకును రాజకీయాధికారిగ ఒక చీఫ్‌కమీషనరు (Chief Commissioner) ఉండవలెను. (iv) ౫ సంవత్సరము లైనతరువాత ఈవిధానమెట్లు పనిచేయుచున్నది విచారించుట కొకకమీషను ఏర్పాటు కాబడవలెను. (v) ప్రస్తుతమున్న రాష్ట్రప్రభుత్వములు రిజర్వుచేయబడిన కొన్ని ప్రభుత్వశాఖలపై అధికారము కలిగియుండవలెను. మిగిలినశాఖలన్నియు (ముఖ్యముగ విద్యాశాఖ, వ్యవసాయశాఖ, స్థానికస్వపరిపాలనశాఖ మొదలగునవి) పైన చెప్పబడిన రాజ్యభాగముల అధికారముక్రిందకు మార్చవలెను. కొంతకాల మైన పిదప రిజర్వుశాఖలుకూడ వాటియధికారముక్రిందకు మార్చుటయు, మరికొంతకాలమునకు కేంద్రప్రభుత్వము నందుకూడ బాధ్యతాయుత స్వపరిపాలనాసూత్రమును ప్రవేశపెట్టుటయు జరుగవలెను.

పైన చెప్పబడిన విషయములనుబట్టి ఇదివరలో ప్రచురింపబడిన సంస్కరణ నివేదికలకును, ప్రముఖుల నివేదికకును రాష్ట్రములందు ద్వంద్వప్రభుత్వము (Diarchy) ను ప్రవేశపెట్టు ముఖ్యవిషయములో భేదాభిప్రాయ మున్నట్లు గమనింపదగును. అది ఏదన, మొదటిదానిలో ఇప్పుడున్న రాష్ట్రప్రభుత్వములలోనే ద్వంద్వప్రభుత్వవిధానము ప్రవేశపెట్టవలెనని యుండగా రెండవదానియందు ఆరాష్ట్రములను చిన్న

భాగములక్రింద విభజించి వాటియం దావిధానము నేర్పాటు చేయవలెనని యున్నది. కాని స్వపరిపాలనా పద్ధతి మొట్టమొదట రాష్ట్రములలో ప్రవేశపెట్టవలెనని అభిప్రాయపడుటలో రెండుమ యేకీభవించెనని చెప్పవచ్చును.

ప్రముఖులనివేదిక కొన్నికొన్ని విషయములలో సంతృప్తికరముగనే యున్నదికాని దానియందుకూడ కొన్నిలోపములు కలవు. దానిలోని విధానము ననుసరించిన ప్రస్తుతమున్న హిందూదేశ రాజకీయవిధాన మశెడు కట్టడమును పూర్తిగ మార్చి వేయుట అవసర మగును. రాష్ట్రములను చిన్నచిన్న భాగములుగా చేయుట కొన్నిచోట్ల ప్రజాభిప్రాయమునకు వ్యతిరేకముగ నుండి రాజకీయాందోళనకు కారణము కావచ్చును; కాని భాషాప్రయుక్తముగ రాష్ట్రములను విభజించిన దానివలన చాల లాభముకల్గి ఆయాభాగములను వాసు ప్రజలు తమ రాజకీయ, ఆర్థిక, సాంఘిక జీవితములను పెంపొందించుకొనుటకు అవకాశములుకూడ ఏర్పాటగును.

౬

ఈ లోటుపాట్లను గమనించియే మాంటేగ్యూ చెల్మ్‌సుఫర్డు రిపోర్టు (Mantag-Cuhelmsford Report) నందు దానిని గూర్చి చర్చించి అది ఆచరణయోగ్యము కాదని త్రోసిపేయబడెను. కాని దానిలో సూచించినప్రకారము ప్రస్తుతమున్న రాష్ట్రములను చిన్నరాజ్యభాగములుగ విభజించుటయొక్క అవసరమును గూర్చియు, ఉపయోగమును గూర్చియు ఇంకను ఎక్కువగ ఆలోచించి రాష్ట్రప్రభుత్వములు రిపోర్టు చేయవలెనని దానియందు వ్రాయబడెను. కాన భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రనూత్రమునకు మాంటేగ్యూ-ఛెల్మ్‌సుఫర్డు రిపోర్టు బలమొసంగుచున్నదని మనము గ్రహింపనగును.

ఇంక ఆ రిపోర్టునందలి ఇతర విషయములను గూర్చి ఇచ్చట వివరించుట అనవసరము. దానియందు వ్రాయబడిన సూచనలలో చాలవరకు తరువాత మాంటేగ్యూగారు పార్లమెంటులో ప్రవేశపెట్టిన ఇండియా ప్రభుత్వపు బిల్లునందు చేర్చబడియే యున్నవి. ఆ రిపోర్టు గ్రంథకర్తలు ద్వంద్వప్రభుత్వవిధాన సూత్రము నావిష్కరించుటయేకాక, రాష్ట్రీయశాసనసభలు పూర్తియగు స్వతంత్రాధికారము కల్గియుండవలెననియు, ట్రాన్సుఫరు చేయుటకు నిశ్చయింపబడిన ప్రభుత్వశాఖలలో (Transferred subjects) ఇండియను మంత్రులకు వీలైనంతవరకు పూర్తియగు స్వేచ్ఛయుండవలెననియు, ఆశాఖలవిషయములో వారు శాసనసభవారి వోట్లపై ఆధారపడియుండవలెననియు వారు సూచించియుండిరి. వారుకూడ పూర్తిగ మార్లేసంస్కరణముల వాసననుండి తప్పించుకొన లేకపోయినప్పటికిని జాతీయవాదులును జాతీయమహాసభయు కోరినట్లు దేశమందు వీలైనంతవరకు పార్లమెంటరీ విధానము మనదేశమందు ప్రవేశపెట్టుటకు అనుకూలాభిప్రాయము కలవారయి యున్నట్లు పైన సూచించిన విషయములనుబట్టి విదితము. మార్లేసంస్కరణములను వారు పూర్తిగ విడనాడలేదని చూపుటకు రాష్ట్రశాసనసభలందు గల సభ్యులమంది నియమితసభ్యుల సంఖ్య ఎక్కువగా గల గ్రాండుకమిటీల (Grand Committees)ను వాటిని ఏర్పాటు చేయవలెనని సూచించి రని వ్రాసిన విశద మగును. కాని గవర్నమెంటుఆఫ్ఇండియాబిల్లు పార్లమెంటుసభల సెలెక్టుకమిటీ (Joint Select Committee of Parliament) వారి ఎదుటకు వెళ్లినప్పుడు నా రీగ్రాండుకమిటీల సూచనను రాష్ట్రప్రభుత్వ విషయములో నిరాకరించి, కేంద్రప్రభుత్వములో కౌన్సిల్ ఆఫ్ స్టేటు (Council of State) అను పేరుతో శాసనసభాభాగముగను, క్రింది శాసనసభ లేక లెజస్లేటివ్ అసెంబ్లీ (Legislative Assembly or the Lower Chamber of the Central Legislature) వారి తీర్మానములను పునర్విచారణచేయు అధికారము (Revising powers) తో ఏర్పాటుచేయబడవలెననిసూచించిరి. దానితోబాటు గవర్నరులకును, గవర్నరు జనరలుకును శాసనసభవారి తీర్మానములను "వీటో" చేయుటకుఅధికార ముండవలెనని వారు వ్రాసిరి. వారుచేసిన ఇతరముఖ్య-మార్పు లేవన (i) శాసనసభలు మొదటినాలుగుసంవత్సరములు పనిచేసిన పిదప వాటికి అధ్యక్షులనెన్నుకొనుఅధికార మీయబడవలెను. (ii) కేంద్రశాసనసభలలో క్రిందసభయగులెజిస్లేటివ్

ఎసెంబ్లీకి ప్రభుత్వ ఆదాయ వ్యయములను నిర్ణయించు సందర్భములో కొన్ని అధికారములు చెలాయించుటకు వీల్లు కల్పించవలెను.

౨

జాయింటు రిపోర్టునందలి విధానము హిందూదేశములో ప్రచురింపబడినపుడు దానిలోని కేంద్ర విషయమను ద్వంద్వప్రభుత్వపద్ధతినిగూర్చి చర్చ తీవ్రముగ ప్రబలి అది జయప్రదముగా కొనసాగునా యను అనుమానము చాలమంది వెలిబుచ్చిరి. కొంతమంది మిత వాదులు మాత్రము దేశమందు బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వమును ప్రవేశపెట్టుట కిదియే సరియగు మార్గమని తలంచిరి. కాని భారత కేంద్రప్రభుత్వమునకు సంబంధించిన సంస్కరణములు చాల అసంతృప్తికరములుగ నున్నవని అందరును—ముఖ్యముగ జాతీయవాదులు తెల్పిరి. రాష్ట్రములలో ఎట్టి బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వ మాత్రము ప్రవేశపెట్టబడెనో ఆవిధమైనపద్ధతినే కేంద్రమందుకూడ ప్రవేశపెట్టవలెనని వారు సూచించిరి. అదే కాక ఇండియామంత్రి సలహాసంఘమును రద్దుచేయవలెననియు, దానిని తీసివేయుపర్యంతము హిందూదేశప్రభుత్వవిషయములలో ఇంగ్లండునందలి అధికారవర్గముయొక్క పలుకుబడితగ్గి మనదేశములో నిజమగు స్వపరిపాలన పద్ధతి నేర్పాటుచేయబడుట జరుగదనియు వారుచెప్పిరి.

పార్లమెంటు విచారణసంఘము (Joint Select Committee) వారీయభిప్రాయములను తిరిగి విమర్శించిరి. కేంద్రప్రభుత్వములో ద్వంద్వవిధానము నేర్పాటు చేయవలెననువిషయముపై అనుకూలముగకాని ప్రతికూలముగకాని వారభిప్రాయ మెుసంగలేదు. ఇండియామంత్రిసలహాసంఘమును తొలగించవలెనను విషయమును గూర్చి వారీక్రిందియభిప్రాయము నొసగిరి. "ఇండియామంత్రిసంఘమును తీసివేయవలెనను విషయమునుగూర్చి కమిటీవా రనుకూలురుగలేరు. వారిఉద్దేశ్యములో కొంత కాలమువరకైనను ఇండియామంత్రికి హిందూదేశానుభవముకల యధికారులసలహా పొందుట కవకాశము లుండుటకు ఆవశ్యకత కలదు. ఈసంఘమును రద్దుచేసిన అతడితరమార్గములలో సలహాదారులకొరకై అన్వేషింపవలసిన అవసరము కల్గును. ఈసందర్భములలో కమిటీవారు ఇదివరలో చాలకాలమునుండి పనిచేయుచున్న సంఘమును తొలగించి క్రొత్తసంస్థ నొకదాని నేర్పాటుచేయుట అంతమంచిది కాదని తలంచుచున్నారు."

పైవిషయములుగాక ఇతరములనుగురించి హిందూదేశములో భేదాభిప్రాయములు హెచ్చుగ పెరిగెను. సంస్కరణముల నామోదించుటయా నిరాకరించుటయా యనుప్రశ్న తీవ్రరూపమునుదాల్చి అతివాదములు ఇరుపక్షములను ప్రబలెను. అఖిలభారత కాంగ్రెసుసభవారు బొంబాయిలో ప్రత్యేక కాంగ్రెసును ఏర్పాటు చేసి కేంద్రమందు పూర్తియగు బాధ్యతాయుతప్రభుత్వము ౧౫ సంవత్సరములలోపున ప్రవేశపెట్టబడవలెననియు, రాష్ట్రములందు ౬ సంవత్సరములలో అట్టి ప్రభుత్వపద్ధతియే ఏర్పాటుచేయబడవలెననియు తీర్మానము నామోదింపజేసిరి. తరువాత ఢిల్లీలో జరిగిన కాంగ్రెసుమహాసభయందు పై తీర్మానములను మార్చి రాష్ట్రములందు వెంటనే స్వపరిపాలనపద్ధతిని ప్రవేశపెట్టి భారతరాజ్యాంగ ప్రణాళికయందు హక్కుల నిరూపణమాత్రము (Declaration of Rights) ప్రవేశపెట్టబడవలెనని యు సూచించుచు తీర్మానము లామోదింపబడెను.

బడబానలభట్టు

హరి రాధాకృష్ణమూర్తిగారు

[త్రిపురాంతకమునుండి శ్రీశైలమున కరుగు బడబానలభట్టు మార్గంబునందుఁ దెనుఁగు రాయని చెరువులో సూర్యుని కర్ఘ్యం బొసఁగుచుండఁ గుడిచే యుంగరము జారి నీటం బడియె. దానిఁ బడయు నతఁడు చెరువునీళ్లింక శాపం బిడె. తదుపరి నా యుంగరముం గైకొన చనియె.]

అదియే నా జలమందుఁ జూచుచును నీ హస్తంబులం జూచెదో
పదిమారుల్ రవియే స్వయంబుగ ఘనాంభశ్శ్రేణిలోఁ జొచ్చి నీ
హ్రాదమం దెక్కఁడు భక్తి నీయిడిన యర్ఘ్యం బెత్తుకొన్నాఁడొ లే
క దయన్ మాలిన జంతు వేదయిన నీకి న్నిన్ను బాధించెనో.

జారిపోయెనె యేమైన సరసిలోన-సలిలపూరంబుఁ గాన కష్టమ్ము సుమ్ము
నీకు దక్కుట; నీటిలో నిలువకయ్య-క్రూర జలచరములు బాధఁ గూర్చునేమొ.

* * * * * *

ఇంతకు ముందుగా నిట యహీనజలంబులతోడ నీ హ్రాదం
బెంతయు కాంతి నించినది; యెక్కడి కేగిన దీజలంబు? ర
వ్యంతటిలోన నీ కవి పదాహతిఁ జెందిన దేమొ లేక నా
ధ్వాంతహరాగమంబునను దర్పము వాసిన దేమొ చూడఁగా.

దివ్యమా సూర్యకాంతి దీధితుల నీను-నంగుళీయక మెచటి దీ హస్తమునను
దెలిసినది దీనిఁ గోల్పోయి ధీయుతుండు-మరలఁ గైకొన శాపంబు మడుగు కిడెను.

———

వ్యాయామవిద్య

తోట సుబ్బరామయ్యగారు

వ్యాయామవిద్య అనేమాట కొంచెం కొత్తగానే కనబడుతుంది. అనేకవిధాల దీన్ని చెప్పుకొంటారు. డ్రిల్లని, గేమ్సని, స్పోర్ట్సని, బాక్సింగని, రెజిలింగని, తాలింఖానాసామని, కత్తిసామని, కర్రసామని యిలాగా యెవరి కనుకూలమైనట్లు వారర్థం చేస్తారు. కాని ఇందేదో ఒక్కటి మాత్రమే చేరి సరియైన వ్యాయామవిద్య కాలేదు. అన్నీ చేరితే ఒకమోస్తరు అర్థం రావచ్చును.

మనదేశంలో చదువు సంధ్య లేని డ్రిల్లు టీచర్లే చాలాకాలాన్నుంచి వ్యాయామవిద్యా పరిశ్రమలను నడుపుతూవచ్చారు. డ్రిల్లును వదిలి మరోదాని జోలికి పోవడం వారికి గిట్టదు. ఆటలంటే అసలే అసహ్యం. అంచేత వ్యాయామవిద్యమాట అనగానే దరిద్రపు డ్రిల్లొకటి మనకు జ్ఞాపకానికొస్తుంది. కేవలం చెమటపుట్టించే సాధనం కాని మృగబలంతో సమానమైన పరిశ్రమ కాని చేరి వ్యాయామ విద్య అనిపించుకోలేదు. దీన్ని దేహపరిశ్రమ

వ్యాయామమండలి

లయొక్క విద్య అని మొంచడం గొప్ప పొర పాటు. దేహపరిశ్రమలద్వారా, ముఖ్యంగా ఆటలు మున్నగువాని ద్వారా లభ్యపడే విద్యయే వ్యాయామవిద్య అవుతుంది.

ఈ విద్య సాధారణవిద్యలో ఒక ముఖ్యాంగం. ఈ పరిశ్రమలు ముఖ్యంగా శరీరశాస్త్ర, ఆరోగ్యశాస్త్రసూత్రాలపై ఆధారపడి ఉంటవి. స్వాభావికమై, చాలాయుగాలుగా వచ్చేటివై పెద్ద మనస్సు-కండరాలకు, ముఖ్యంగా హృదయం శ్వాసకోశాలు జీర్ణకోశాలు మున్నగు ముఖ్యాంగాలకు, పని యిచ్చేటివై ఉంటవి; మరిన్నీ పాల్గొనేవాళ్లకు ఇష్టమైనవై, వాళ్లకు తృప్తిని సంతోషాన్ని చేకూర్చజాలినవైకూడా ఉంటవి. పరిశ్రమలను ఏర్పఱచుకోవడంలో ఆటలకు ప్రథమస్థానాన్ని డ్రిల్లుకు అంత్యస్థానాన్ని యివ్వాలి. కండరాభివృద్ధిమాత్రమే ప్రధానంగాఉండే పరిశ్రమలకు ప్రోత్సాహ మివ్వడం మానెయ్యాలి. నిత్యం జీవితంలో ఉపయోగపడే నేర్పులను, అలవాటులను అభివృద్ధిచేసేవాటికి ప్రాముఖ్యం యివ్వాలి. కాబట్టి ఎవరుకాని యే ఒక్క ఆటమీదనో పరిశ్రమమీదనో కాలాన్నంతా గడపకూడదు. వీలైనంతవఱకూ ఎక్కువ ఆటలలోను పరిశ్రమలలోను పాల్గొనాలి, యెక్కువ నేర్పులు అభ్యాసపడేటందుకు.

వ్యాయామవిద్యలో యీక్రింది ఉద్దేశ్యాలున్నవి.

(1) అవయవపటుత్వాన్ని ఆరోగ్యాన్ని వృద్ధిచేయడం.

(2) వ్యాయామపరిశ్రమలయందు ముఖ్యంగా ఆటలయందు అభిలాషను ఇష్టాన్ని వృద్ధిచేయడం.

(3) జీవితంలో పనికొచ్చే నేర్పులను అభ్యాసాలను, నడవడికలను వృద్ధిచేయడం.

(4) జీవితాంతంవఱ కుండే ఆట అలవాటుల, ఆరోగ్యపు అలవాటుల వృద్ధి చేయడం. ఆరోగ్య మనేది శరీరరీత్యా మాత్రము ఉంటే సరిపోదు; మనోరీత్యా, నైతికరీత్యా, సాంఘికరీత్యా, ఉత్సాహరీత్యాకూడా ఉండాలి.

పై వన్నీ విద్యాశాస్త్రసూత్ర సమ్మతాలు కాబట్టి వానిని సాధారణ విద్యోద్దేశాలతో చేర్చవచ్చును. ఇంతకు విద్య అనేది మనిషిని యెక్కువకాలం బ్రతికించి యెక్కువసేవ చేయించేటందుకు సహాయమయ్యేదిగా ఉండాలి.

వ్యాయామ విద్యకు ఆరోగ్య విద్యకు చాలా దగ్గర సంబంధం. ప్రతి పాఠశాలలోను, ప్రతికళాశాలలోను రెండును ఉండవలయును. ఆరోగ్యవిద్యకు రెండుభాగాలు. 'ఆరోగ్య బోధన'యని, 'ఆరోగ్యసేవ'యని. 'బోధనను' సాధారణపు టీచర్లే జరుపవచ్చును. 'ఆరోగ్య సేవను'మాత్రము డాక్టరులు చేయవలసుంటుంది. వారు యీపనికి ఉపయోగపడడానికి ప్రత్యేకశిక్షణ పొందియుండడం మంచిది. విద్యా

స్థులకు డాక్టరులు వైద్యపరీక్షచేసి, తద్ద్వారా తేలిన లోపాలను వాళ్ళకును వాళ్ల పెద్దలకును తెలియజేయాలి. పరీక్షచేసిన మాత్రంతోనే ప్రయోజనములేదు. ఆ లోపాలను పోగొట్టడమునకు తగినకృషి చెయ్యాలి, మంచి సలహా నివ్వాలి. ఈవిషయంలో ఫిజికలు డైరక్టరు డాక్టరుకు తోడుపడుచుండాలి.

ఆయాస్థలాల పరిస్థితులను, వాతావరణాన్ని, కాలాన్ని, పాల్గొనేవాళ్లయొక్క యిష్టాలను, ఆవశ్యకాలను, సామర్థ్యాలను, ఉండే అవకాశాలను లెక్కలోకి తీసికొని, పరిశ్రమలను ఏర్పఱచి ప్రోత్సహించడానికి మంచి తెలివితేటలు, నేర్పు, ఆకర్షణశక్తిమాత్రమే కాక ప్రత్యేకశిక్షణంవల్ల లభింపబడిన శాస్త్రజ్ఞానముకూడా కావాలి. పూర్వకాలంనాటి డ్రిల్లు టీచర్లుంటే, ఆ ఫలితాలుకూడా అంతమాత్రమే యేడుస్తాయి. వ్యాయామ విద్యావిధానం జయప్రదంగా జరగాలంటే ప్రత్యేకశిక్షణపొందిన వ్యాయామ విద్యాడైరక్టరులుండాలి. ఈవిషయాన్ని అట్టేనొక్కి చెప్పపనిలేదు.

ఇట్టి ప్రత్యేకశిక్షణ మిచ్చే సంస్థ యావద్భారతము, బర్మా, సింహళ దేశాలకంతా ఒక్కటే ఉన్నది, మద్రాసులో. ఈ పుణ్యం వై. యం. సి. యే. వారు కట్టుకొన్నారు. ఈ వ్యాయామవిద్యాకళాశాల పుట్టి పదిపన్నెండేండ్లయినను, యిలాటి దొకటున్న సంగతి మద్రాసులో ఉన్నవాళ్లకే చాలామందికి తెలియదు. ఇది చాలా విచారకరమైన విషయమే; విచిత్రమైనదిగూడాను. మన దేశంలో యీవిద్యావ్యాప్తికై చాలా పాటుపడుచున్న 'బక్కు' గారు యెంతేయు ప్రశంసనీయులు. రానురాను ప్రభుత్వాలు, విద్యాసంస్థలు యీ విద్యకు ప్రాముఖ్యం యివ్వ మొదలెట్టినవి. మద్రాసు అన్నామలే విద్యాపీఠాలలో నిర్బంధ వ్యాయామవిద్యావిధానం ప్రారంభమయి చాలాకాల మయింది. ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తువారుకూడా వచ్చేసంవత్సరాన్నుంచి నిర్బంధానికి మొదలిడుతారట. ఈ శిక్షణపొందినవారికి మంచి జీతాలే దొరుకుతున్నాయి. దీనికి ఉత్తరహిందూస్థానంవారే, ముఖ్యంగా పంజాబీలే, వచ్చుచున్నారు. అన్ని విషయాల అందరితో సమానంగా ఉండే ఆంధ్రులు దీనికికూడా తగిన ప్రాముఖ్యం ఇవ్వడం మంచిది.

వసంతము

కోడమిల్లి వీరసోమ సత్యనారాయణ, బి.ఏ.

కాంతవినూత్నపల్లవనికాయవికస్వరపుష్పకోరకా
క్రాంతలతానికుంజతరు రమ్యవనాంతము, కీరకోకిలా
త్యంతకలస్వనాంకిత దిగంతము, సమ్ముదితాఖిల ప్రజా
స్వాంతము, మందమారుతనిశాంతముతోఁచె వసంత మంతటన్.

మందసమీరబాలకుఁ డమందసుగంధము లందియీయఁ, మా
కందపు మేడలెక్కి కలకంఠులు స్వాగతగాన మీయ, నం
దందులఁ బూలవాన గురియంగ లతాలలితాంగు లెంతయుఁ
సందడి నొప్ప మాధవుఁడు చారువనాంతరపుణ్యవీథులన్.

నిరుపమాఖిల కళానిపుణుఁడౌ సర్వేశ రచితచిత్రప్రదర్శనమనంగ
ప్రకటభూలోకనాటకసముద్ద్యోతకా రమణీయ సంతోషరంగమనగ
సకలమోహనలీలఁ బ్రకృతికామిని తాల్చు సరసశృంగారవేషంబనంగ
ప్రతివత్సరక్రమాగత కాలచక్ర విరాజితాఖిల సౌఖ్యరాశియనగ
సద్భుతాపాదియై మనోహరము నగుచు - నేత్రపర్వంబునై వాంఛనీయమగుచు
సర్వఋతువులయందుఁ బ్రశస్తమగుచు - నెంతయును మించె భవ్యవసంతహార.

నిండుచెంగావి క్రొన్నిగ్గు లేర్పడఁ జిల్కుఁగాని పూతఁ మెఱుంగు లూనఁబోవు
నిద్దంపుఁగడాల నిగనిగల్ దులకించుఁగాని కాఠిన్యంబుఁ గాంచఁబోవు
తొలిసంజలేఁతచాయల వెలార్చుచునుండుఁగాని కాఁకల నించుకేనిఁ గనవు
గోనబు నున్నైంపు తళ్కుల నోలి వెదచల్లుఁగాని సావలరాపు గానఁబోవు
నవనవస్ఫూర్తి లొప్ప మార్దవము లలర - సరసరుచిరాకృతులమించి సహజకాంతి
భాసురములైన సుందరపల్లవములు - హాళి నైవార వాసంతవేళయందు.

నవకోమలైక పల్లవసంతతులచేత రమణీయనీరాజనములు వట్టి
మలయసుగంధ నిర్మలవాయువులచేత కమనీయతర చామరములువీచి
మకరందసిక్త కప్రమపరాగములచేత ప్రవిమలగంధచర్చలను గూర్చి
అలిగీతపికకీర కలనాదములచేత శ్రుతిహితగాన సన్నుతు లొనర్చి

రాజితలతాంతములచేతఁ బూజసేసి - విమలఫలములచేత నైవేద్య మొసగి
ప్రకృతిభామిని పరమేశునకు సపర్య-సలుపునట్లుండె వాసంతసమయమందు.

ఎలతీగలందు నుయ్యాల లింపుగా నూఁగి పొదరిండ్ల దాఁగుడుమూఁతలాడి
సుడివీఱిఁ దిరిగి పుప్పొడిదూళి విరజల్లి తారి యందందు సందడు లొనర్చి
క్రొత్తావిసిరులఁ జేకొని పర్వులనుబెట్టి తలిరాకు చేతు లందముగ నార్చి
విరిపాత్రలను జేరి వెసఁ దేనె లొలికించి కొదమతుమ్మెద నల్లగుండ్లఁ జిమ్మి
కడఁగి దక్షిణదిక్కాంత కడుపు చలువ-వలనఁబుట్టిన ముద్దులపట్టి యనిల
బాలకుం డాడుకొను వనప్రాంగణముల - సంతతామోదపరత స్వేచ్ఛానుసరణి.

కలికిరాచిల్క-పచ్చల తోరణంబులు కకుబంతవీథులఁ గదలియాడ
తలిరాకుమణివినిర్మలదీపకళికలు తరుకంబములయందుఁ దళ్కు-లీన
గందంపుకొండ "పంకా"చల్లగాలులు తమయంత కమ్మ నెత్తావు లొలయ
తెలిపూల నిగ్గునవ్వులఁ గ్రాలు లతకూన లలితనాట్యముల నింపులు ఘటింప
సమదకలకంఠ లెలమిఁ బంచమనినాద-విమలగానామృతంబుల విందుసేయ
వసరమామాధవులు పూర్ణవైభవంబు - లలరఁ గనుపట్టె నతులకల్యాణలీల.

చివురుం గ్రాసము చొప్పడన్ ప్రతిఫలస్వీకారమున్ మాని మా
ధవలబ్ధామృత మాధురీవిమల గీతాసార సంవ్యాప్తిచే
శ్రవణానందము సేయు చాగమశిఖాసంప్రాప్తిచే కోకిలం
బప్పురా ! మించె వనప్రియాఖ్య తన కన్వర్థంబుగాఁ బాటలన్.

విలసన్నవ్యవికాసయుక్త సుమనో విస్ఫూర్తి సంధిల్లఁ ద
ద్గళితామందమరందధార లకలంకస్ఫూర్తిఁ జెన్నొంద మం
జులతాశ్లేషితపాదపాళి మిగులన్ శోభిల్లఁ గావ్యాకృతిన్
జెలఁగన్ గూర్చెను కాలసత్కవి వన శ్రీమాధవం బిమ్ములన్.

పురాతన వస్తుప్రదర్శనాలయము, హైదరాబాదు

కొమాండూరి వెంకటచారిగారు, బి. ఎ.

నిజాంరాష్ట్రము హిందూ మహమ్మదీయ ప్రభువుల యాధీనమందు చరిత్రాంశములలో మహోన్నతదశను పొందింది. దానికి నిదర్శనము ప్రతిపల్లెలోను, పట్టణములోను, కీకారణ్యాలమధ్యా, ఏదో ఒకగుహో, బురుజో, దేవాలయమో, మసీదో, సగం భూమిలో కప్పడిపోయిన శిలాశాసనమో, కనబడుతూనే వుంటుంది. ప్రస్తుతం వున్న నైజాముగారి గవర్నమెంటు, పూర్వపుఔన్నత్యమును శోభాయమానంగా వెలుగొందించు జీవకళికలను, శిల్పకళ విజ్ఞానమును జాటు విగ్రహములు, శిలాశాసనములు ఇత్యాదిపరిశోధనాంశములు సేకరింపబడి, పూర్వవస్తుప్రదర్శనశాల నలంకరింపబడినవి.

ప్రపంచంలోకల్లా పొగడ్తగన్న, ఎల్లోరా, అజంతాగుహాలయము లీరాజ్యములోనివే. అలంకృతములను చిత్తరువులతోను, తేజోవంతమయిన శిల్పరాజితోను అలరారినఈగుహాలయముల నేటేటఖండాంతరములనుండి యాత్రికు లరుదెంచి దర్శించి, ధన్యులై పోతూవుంటారు. పావనమైన నైతికధర్మాన్ని చాటుతూన్న ఈగుహాలు కాలవారిధిలో శిథిలమయినవి. వేలకొలది రూప్యముల వెచ్చించి నిజాముప్రభుత్వముతిరిగి వాటిని జీవనోద్ధారణ చేసింది.

పూజ్యమైన శ్రీ అక్బరు హైదరీగారి నామము పురాతనవస్తుపరిశోధనవిభాగము స్థాపితమైనప్పటినుంచీ దానితో సంయోగపడివుంది. వారి అపూర్వమైన శ్రద్ధయే ప్రదర్శనశాల నింత ప్రాముఖ్యములోకి తేవటానికి కారణమైంది. గులాం యాజ్దానీగారు ఈశాఖకు అధిపతి. వారు ఉత్సాహపూరితులయిన కొందరియువకుల సాహాయ్యంచే మహత్తరమయిన కార్యముల చేయగలిగారు. జ్ఞానోత్తేజమునకు సాధనమైన యీశాఖకు ఔదార్యవంతుడగు ప్రభువు చేయూత నిచ్చి ప్రోత్సాహపరుచుట యెంతయు కొనియాడదగినది.

ప్రదర్శనశాల (Museum)

స్థూపము, చల్లనిచెట్లనీడల్లో మొగలాయి కట్టడముల నిర్మాణాన్ని మరిపించేటట్లు, ఘనకోణపుచతురము, రెండంతస్థులు కలిగి, చూచుట కతిరమణీయంగా కట్టబడిన దీ ప్రదర్శనశాల. దానిమీద ఆకాశాన్ని పొడుస్తున్నాయా అన్నట్టు మీనారు స్తంభము లొకవిశేషము. రోజూ మ్యూజియము, వారధిగట్టినట్టు ప్రేక్షకజనసమూహములతో నిండియుంటుంది.

రాతివిగ్రహములు (Sculptures)

మ్యూజియము ప్రవేశమున కిరుప్రక్కల లోపలి గోడల నానుకొని, అర్ధచంద్రాకృతిగా వరండాలున్నాయి. వీట్లలో పురాతనసౌందర్యాన్ని వెలుగొందించే బౌద్ధ, జైన, బ్రాహ్మణమతములకు సంబంధించిన రాతివిగ్రహము లమర్చబడివున్నాయి. ఇందున్న బౌద్ధదరజాలు, పలకలు చాలాభాగము అమరావతిశిల్పమును బోలియున్నవి. గాంధారశిల్పము ననుసరించిన మీసకట్టు, వల్లెవాటు వస్త్రధారణ గల్గిన బుద్ధదేవుని ప్రతిమలు కానవసును. కొన్ని పలకలమీద స్తూపచిహ్నములు, వాటి కిరువంకల సేవాతత్పరులగు భక్తవరేణ్యులు తన్మయులై యున్నారు. పద్మాసనాసీనుడై ధ్యానముద్రలో నున్న బుద్ధభగవానుని, యితరములగు విగ్రహముల చూడవసును. ఆరడుగుల చుట్టు కైవారము గలిగి, లోపలిభాగము వికసించిన కమలముతో నలరారిన రాతిగొడుగొకటి వుంది. కాని దానియందు భావగర్భితములగు చిహ్నము లేవీ లేవు. లెక్కలేనన్ని ధర్మచక్రాలు చూపరులకు విందొసగుతున్నాయి.

కాకతీయుల సమాదరణక్రింద శైవమతము రాజ్యమంతా ప్రాకిపోయింది. దీనికి ఫలితంగా గొప్పగొప్ప గుడులు పాలంపేట,రామప్ప,పానుగల్లులందలి దేవాలయ

ములు వరంగల్లులలోని శ్రీస్వయంభూదేవాలయము, ఇంకా ఇతరములగు దేవాలయము లవతరించి విగ్రహవిధ్వంసకుల కోపానలజ్వాలకు గురియై విధ్వంసమునొందినవి. పోగా మిగిలిన శృంగారశిల్పసముదాయ మిందు ప్రదర్శింపబడినది.

బ్రహ్మాండమైన ప్రతిమలు, ఆశ్చర్యచకితులను జేసే అందంతో, అతిలాఘవంగా ఒకేరాయిమీద మల్చిన జైనతీర్థంకరుల విగ్రహములు, పట్టంచెరువు మొదలగు ప్రదేశములనుంచి కొనిరాబడినవి.

ఈవిగ్రహము లెక్కడ దొరికాయో, ఎన్ని సంవత్సరములకు పూర్వపువో, చీటీలు (Labels) లేనికారణముచేత సవిస్తరముగా తెలిసికొనుట దుస్తరముగావుంది.

శిలాశాసనములు

ముక్తాఫలములవంటి అక్షరములతో పారశీకభాషలోని సుందరములైన వాక్యములు గల నలుపురంగు నిగనిగలాడే రాళ్లు గోడల నమర్చబడియున్నవి. పడమటి చాళుక్యుల, కాకతీయుల, శౌర్యపరాక్రమాదుల జాటు ఆంధ్రశిలాశాసనములు (తెలుగువి) మ్యూజియమందు గానరాకుండుట యెంతేయు విషాదకరము. వీటినిరాష్ట్రమందున్న తెలుగుజిల్లాల, ననేకప్రదేశముల శ్రీ శేషాద్రి రమణకవులచే కనుగొనబడినవి.

నాణెములు

బహమనీ, గోల్కొండ, బిజాపూరుసుల్తానులయు, పశ్చిమచాళుక్యులయు, బంగారు, రాగినాణెము లనేకములైన యొత్తుల ననుసరించినవి, సంవత్సర క్రమముగా సరిచూడబడి పొందుగా నమర్చబడినవి.

ఫ్రెస్కో-చిత్తరవులు

మ్యూజియములోపలిగోడలమీద చక్కని అజంతా ఎల్లోరా చిత్తరువుల నకళ్లు అందముగా వ్రేలాడగట్టబడినవి. వాటిని నిపుణులగు సయ్యదు అహమ్మదు, జలాలుద్దీనుగార్లు, అతిరమణీయముగా చిత్రించియున్నారు. అపూర్వమైన సౌందర్యమునకును, సున్నితమునకును ప్రసిద్ధిగాంచిన మొగలు, దక్కని, రాజపుత్రకళల ననుసరించి వ్రాయబడిన చిన్న చిత్తరువులం జూడ కన్నుల కానందమిచ్చును.

కలియుగ సాదీ యను ౧౨ వ శతాబ్దపు పారశీకకవిపుంగవుని పద్యకావ్యము(బొమ్మలతో నిండియున్న గ్రంథము)ను, అనేకరకముల కూర్పు చెందిన షా-నామా ప్రతులను చూడ, పూర్వుల ఓర్పును, పనితనమును మిక్కిలి శ్లాఘనీయమై కన్పట్టును

లోహప్రతిమలు

కంచు, రాగి మొదలగు లోహములతో హిందూ సంప్రదాయా న్ననుసరించి చేయబడిన విష్ణు, రుద్ర, ఉమాసుందరి మొదలగు చిన్నవిగ్రహములు నతిసుందరముగ బీరువాలలో ప్రదర్శింపబడినవి.

రాష్ట్రమందంతటను శిథిలరూపమున నున్న కోటలు, ప్రాకారములు, దేవాలయములు, మసీదులు మొదలగు కట్టడముల ఛాయాచిత్రముల చూడ, పూర్వుల శిల్పకళాకౌశలమున కబ్బురపడవలసియుంటుంది.

చైనాపాత్రలు

హిందూదేశము పూర్వమునుండి విదేశములతో సంబంధము కలిగివుంది అనటానికి దృష్టాంతము, మ్యూజియమునందున్న చైనాపళ్లెరములు, గిన్నెలు సాక్షి. ఇవి క్రీస్త్వంతరము ఒకటి రెండు శతాబ్దములకు చెందినవి. వీటిని ఔరంగాబాదునందున్న బీబీకా ముఖ్బారా (Bibi-Ka-Moqubara)యను సమాధి (ఔరంగజేబు పాద్శాహుని భార్యది) నుండి సేకరింపబడినవి. పైగా వీటిని ఔరంగజేబు కుటుంబము అంతా వాడియుందురని తోస్తూంది. ఇంతకాలము మరుగుపడియుండి కూడా వీటిమీద రంగులు చెక్కుచెదర లేదు.

వృత్తిపనులు

మ్యూజియము మధ్యహాలులోకి రాగానే బీద్రీ (Bidri) వస్తువులు ప్రేక్షకుల కాతిథ్య మిచ్చి మన్నన చేస్తాయి. భామినీరాజ్యమున కొకానొకప్పుడు ముఖ్యనగరమై తనరారిన, బీదరుపట్టణమున బీద్రీ యన పరిశ్రమ అనుక్రమంగా జరుగుతోంది. పంచలోహముల మిశ్రమముచే

వివిధములను పాత్రలచేసి వాటిమీద పుష్పసంబంధమైన లతలు వెండితో స్థగితమయి వుంటాయి. ఇది కూడా పోషణలేక ఇతర పరిశ్రమలతోపాటు అంతరిస్తోంది.

బంగారుమలాముచే నగిషీచేయబడిన, వీరలాంఛనములను అస్త్రశస్త్రములు చూడతగినవి.

ముగింపు

మ్యూజియముకోసం ఈ సర్కారువారు. రు ౫౦౦౦/- సంవత్సరమునకు ఖర్చుపెడతారు. దీనిలో నౌకర్ల బత్తె ఖర్చులు మొదలుకొని ఉద్యోగీయుల జీతములవరకు సరిపెట్టుకోవాలి. ఈ మ్యూజియముయొక్క ఆవశ్యకత, చేస్తూన్న పనిమాత్ర మాలోచిస్తే ఇప్పు డిస్తూన్న డబ్బు చాలదు. ముందునుంచి ఈ సంస్థయొక్క అభివృద్ధికి గాను గవర్నమెంటువారు ఎక్కువగా తోడ్పడుదురని మాయాశయము.

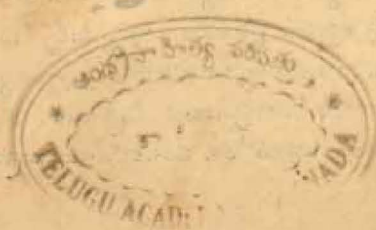
ప్రతిగీత

కొంపెల్ల జనార్దనరావుగారు

'నేను—పాటసోనల నెఱనిగ్గు లెల్ల
దూసికొని రేకు విచ్చు మాధుర్య రుచిని;
సృష్టియెడ మ్రోగు లయకట్టు చిక్కణించి
గుండె తేటల మోహం గల్గుదును—నేను.'—

* * * *

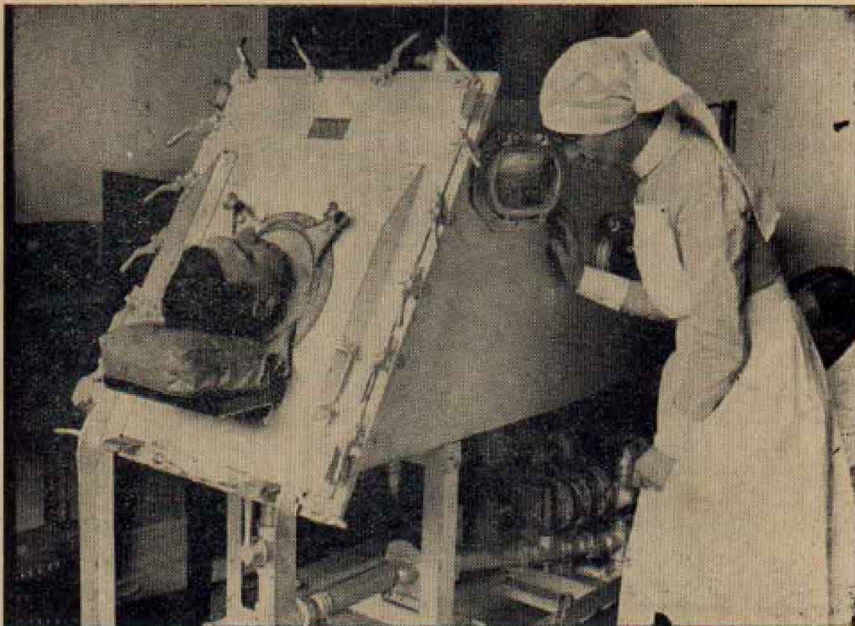
'దిగ్దిగంతాలు గిలిగింతం దేలి మఱచు
నీపిలుపుచిందు మది కిరణించుకొన్న,
నా వలపు వెచ్చనలకు నీనాట్యపటిమ
తలంపులో రేక రేకలు తారసిల్లు.
అది పురాణించుకొనుచు, నృత్యావతార
కృత్స్నమూర్తిని నిను సంతరించి యుందును:
ఏను కొండలుపడ్డ కుంభితుండ నగుచు
లోతుదూరాల తనివి పోలులు భుజింతు.
నీకు కళలోన కళ దేలు నేస్సు మెఱపు
మంతనము లాకళింతకు మనసు పెట్టి,
నాయెద వెలుంగు లోకమ్మునకు కదల్చ,
బత్తికొన్కలు నీకేల బాహిరిల్లు.
ఇట రసాకృతిపడ్డ వాంఛితము లొలసి
ఒక అణుత్వముపుక్కిలింతకు నడంగు:
ఇట పరంజ్యోతి ప్రణయ సంశ్లిష్టిసుమలు
చుంబితము లయి అద్దమ్ము చూచికొనును.'

కురుల కూర్పు

పదునారవ లూయీ (1754 మొదలు 1793 వఱకు ఫ్రాన్సుదేశమును పరిపాలించిన రాజు) నాటిది.
పదునాల్గవశతాబ్దము మొదలు నేటివరకు గల కురులకూర్పుల ప్రదర్శనము లండనున ఇటీవల జరిగినది.

ప్రాణదాన యంత్రము

సర్వప్రయత్నములు వ్యర్థములయి, ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములుకూడ తగ్గి మరణశయ్యపై చావ సిద్ధముగా బడియున్న రోగి నుజ్జీవింపజేయుట కేకైకసాధన మీ యంత్రము. ఇది లండను బార్థలామియో వైద్యాలయమున నున్నది. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములనుండి పంపబడినది. అమెరికాదేశమున దీని యుపయోగము చాల గలిగెను. పై వైద్యాలయమున నొకరోగిని .యంత్రమునకుంచి పరీక్షించుచున్నటులు పైచిత్రమున చూడవగును. దీనివలన నద్భుతఫలములను పొందవగు నను ఆశ కలదు.

ఈయనది వసిష్ఠగోత్రమని వెనుక విన్నవించితిని. ఈ క్రింద చూడుడు.—

నటః. అస్తి శ్రూయతే.

నాట్యాచార్యః. సఖే నటశేఖర! ఆశ్చర్యకరీ ఖలు బుద్ధిమత్తా భవతః. యదహం వాసిష్ఠకుల సౌష్ఠవకృతే కృతావతారం గోవిందమఖీంద్రం నిర్దిశ్య తస్య తనయో ఽయమితి పార్శ్వవర్తిన మేనం కవీంద్రం యావన్న నిర్దిశామి. తతః ప్రాగేవ దేశాంతరేషు తత్ప్రసిద్ధి మాకర్ణితవతా భవతా ప్రకృతే వివిక్త మనుక్తేఽపి సాయం యజ్ఞనారాయణయాయజూకో విజ్ఞ కులశేఖరః హారాంగదాది నృపసాధారణభూషణ విభూషితః సదసి స ఏవాయమితి ప్రత్యభిజ్ఞాతః కవయితా౧.

ఈగోవిందమఖి దక్షిణదేశమునకు వచ్చినవెనుక నే ప్రదేశమును తనకు నివాసముగా నేర్పరుచుకొనె నను విషయమై యనేకభిన్నాభిప్రాయములు కలవు. పట్టీశ్వరమని కొందరును, తిరునాగేశ్వరమని కొందరును, పాపనాశమువద్ద నున్న తిరుప్పాశత్తురై యని మరికొందరును చెప్పుచున్నారు. ఈ ప్రదేశము లన్నియు తంజావూరునకు నాతిదూరమునందుండి ప్రతిదినమును రాకపోకల కవకాశము కలవై యున్నవి. అట్లు తన గ్రామమునుండి పల్లకి బోయీలసహాయమున ప్రతిదినమును తంజావూరువచ్చి రాజకార్యములునిర్వర్తించుచుండెడివారని ప్రతీతి కలదు గాని యది నిజమని గట్టిగా చెప్పజాలము. ప్రతిదినమును రాచకార్యముగల మంత్రి యట్లు వచ్చుచుండుట కష్టమును, రాచకార్యముల కభ్యంతరమునై యుండునని చెప్పక తప్పదు. ఏదో యొక విశ్రాంతిదాయకమగు సెలవునకు విశ్రాంతి యవసర మగునపుడు వెళ్లుచుండె ననియు మామూలుగా నెల్లపుడు తంజావూరుననే యుండెననియు చెప్పుట సమంజసము. రాజమాత్ర మెల్లపుడును తంజావూరుననే నివసించి యుండెను. ఈయన వార్ధక్యము బాగుగా వచ్చువరకు మంత్రిగానే యుండెనని వెనుక తెలిసికొనియున్నాము. అందుచే మరణమునకు పూర్వ మెక్కువకాలము విశ్రాంతి తీర్చుకొన్నట్లుకూడా కన్పట్టదు. పట్టీశ్వరగ్రామమున నాయనగృహ మున్న తావును తద్గృహస్తంభములను చూపుదురు. మరియు నచ్చటి దేవాలయమున రెండువిగ్రహము లున్నట్లును నవి గోవిందమఖియొక్కయు, భార్యయొక్కయు విగ్రహము లగునట్లును చెప్పుచున్నారు. ఇట్టివిగ్రహములు దక్షిణదేశమున ననేక దేవాలయములందు గలవు. తంజావూరుననే యనేక దేవాలయముల నిట్టివి గలవు. వీనిని ఫలానివారివని నిర్దేశించుట కెంతమాత్రమును వలనుపడదు. శ్రీయుత వేంకటేశగారు పట్టీశ్వరగ్రామము కావేరీతీరమై, సర్వదా నదీప్రవాహయుక్తమై బ్రాహ్మణవాసమునకు మిక్కిలి యోగ్యమై యున్నది గాన తత్ప్రదేశమే యాయన నివాసముగా నెంచనగునని సెలవిచ్చుచున్నారు. కాని యింతకంటె ప్రబలసాక్ష్యము దొరకువరకు నిది నిశ్చితమని చెప్పుట కాధారము చాలదు. దక్షిణదేశచరిత్రమున నిట్టి సంప్రదాయము లనేకస్థలముల కలవు. తంజావూరు సరస్వతీ మహాలున నున్న రామపట్టాభిషేకపటమున నొక్క విగ్రహము నాల్గవనాయకరాజగు విజయరాఘవునిది యని చూపుదురు. కాని యాబొమ్మ యాఖరు మహారాష్ట్రరాజై క్రీ. శ. ౧౬౮౦ సంవత్సరములో మృతి నొందిన శివాజీ మహారాజు కాలమున చిత్రింపబడినది యనుట స్పష్టము. పందొమ్మిదవశతాబ్ది మధ్యమున నున్న చిత్రకారుడు క్రీ. శ. ౧౮౫౦ ప్రాంతమున

౧ రఘునాథవిలాసము, యజ్ఞనారాయణదీక్షితకృతము, ప్రస్తావన.
"అరుంధతీజానికులావతంసః కథంను వర్ణ్యస్స కవిప్రవేకః,
యదుక్తిగుంఫా ద్యుతయో యథావత్ విదుః పరం తత్త్వ మతీవ వేద్యమ్". (సాహిత్యరత్నాకరము, స. ౧.)

మన్న విజయరాఘవనాయకుని ప్రతిమ నెట్లు చిత్రించ గలడు? కాని సామాన్యప్రేక్షకు లిది యంతయు తెలియకపోవుటచే మహారాజవాను చెప్పినది నిజముగా గ్రహింతురు.[౧] కావున పట్టీశ్వరప్రసంగ మిది; మిగిలిన ప్రదేశముల విషయమై యీ మాత్రము ప్రబలములైన యాధారములును గావరావు. ఈయన కుంభకోణమున మంగళాంబికాసన్నిధిని చనిపోయెనని యొక గాథయు పట్టీశ్వరముననే చనిపోయెనని మరియొకటియు కలదు. కుంభకోణమున కుంభేశ్వరాలయమున నొకలింగము గోవింద దీక్షితలింగమని నైవేద్యదీపారాధనముల బడయుచున్నది. ఇట్లే పంచనదక్షేత్రమని నామాంతరము గల తిరువాదియందు కూడ గోవిందదీక్షితలింగ మని యర్చింపబడుచున్నది.[౨] ఈ రెండు క్షేత్రములును నాయకరాజులచే పరమపవిత్రములుగా భావింపబడుచుండె ననియు, తత్ప్రదేశములందలి దేవతాకైంకర్యమును వారు బహుభక్తితో నొనరించుచుండిరనియు ప్రసిద్ధము. మరియు నాయకరాజు లీ రెండు దేవాలయములకును వసతులను కల్పించిరి. అట్టియెడ వారిమంత్రియై వసతుల గల్పించుటయు, ముఖ్యుడైన గోవిందదీక్షితున కీ రెండు ప్రదేశములలో నట్టిగౌరవ మొసంగబడుట సహజమే.[3] కాని, తంజావూరున నుద్యోగము! పట్టీశ్వరమున నివాసము! కుంభకోణమున మృతి! ఇట్లుండునా? ఈయననుండి సాక్షాత్తుగా వచ్చు పురుషసంతతి గాన రాదు. ఈయన మనుమరాలినుంచి వచ్చు కుటుంబము మాత్రము కలదు. ఎవ్వరును పట్టీశ్వర మనుట తప్ప అధికారములో చెప్పజాలకున్నారు. ఒకవేళ నీయన కుమాళ్లు వ్రాసిన గ్రంథములవలన నైనను నివాసము తెలియునేమో యని చూచినవారును నా విషయమై యొచ్చటను చెప్పుచుండ లేదు. మరియు వారిలో చాలమందితంజావూరునే పేర్కొనుచున్నారు. రెండవ కుమారుడగు వెంకటమఖిమాత్రము తనకు కుంభకోణము నివాసముగా నుండెనని యొకకీర్తనలో చెప్పుచున్నాడు.[౪] దీనివలన గోవిందుడు కుంభకోణము తన కప్పుడప్పుడు నివాసముగా నుంచుకొన్నట్లును వెంకటమఖికి నిత్యనివాస మైనట్లును స్ఫురించుచున్నది. ఇది నిజమై యుండ వచ్చును. కుంభకోణమందలి మహామఖసరస్సుకు గోవిందుడు సోపానపరంపరను నిర్మించి బాగుచేసెనని చెప్పుదురు. తంజావూరువలెనే కుంభకోణమందును వీథులకు "అయ్యన్" అనుపదసాన్నిధ్యము కలదు. శ్రీ వెంకటేశన్ గారి యూహ ననుసరించి, కుంభకోణము కావేరీ తీర మగుటచేతను, బహుబ్రాహ్మణనివాస మగుటచేతను, నచ్చట గోవిందదీక్షితలింగ ముండి యర్చింపబడుచుండుటచేతను, మంగళాంబికాసన్నిధిని గోవిందుడు ప్రాణముల విడిచె ననువాడుకవలనను నిది నిజము కావచ్చును. వేంకటమఖిగ్రాత పై యూహలకు బలకర మైనందున మన మిట్లనుటకు సావకాశము కలదు.

ఈయన సర్వతంత్రస్వతంత్రుడు. యజ్ఞనారాయణదీక్షితుడు తనయున్న గ్రంథాంత గద్యలయందును గోవిందుడు "త్రిపదవాక్యప్రమాణపారావారపారీణు"డని తెల్పినాడు.[౫] ఈ వచనమునందలి "యద్వైతవిద్యాచార్య"పద మీయననుగూర్చి యనేక కవీశ్వరులు తెల్పుచున్నారు. అందు కవిశిఖామణియగు రాజచూడామణి దీక్షితుడు తన తంత్రశిఖామణియందు "శ్రీమదద్వైతవిద్యాచార్య సర్వతంత్ర స్వతంత్ర సాగ్నిచిత్య సర్వతో

---

౧ ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రసంగ్రహము, ౨౧౨.

౨ J. A. H. R. S. Vol. II. 221.

3 సంగీతసుధా, ౩౮-౪౪; రుక్మిణీపరిణయము, రాజచూడామణి దీక్షితకృతము: Journal of the Music Academy, 62.

౪ సంగీతసంప్రదాయప్రదర్శిని, J. A. H. R. S. Part II. 235.

౫ "ఇతి త్రిపదవాక్యప్రమాణపారావారపారీణ శ్రీమదద్వైతవిద్యాచార్య సాగ్నిచిత్య సర్వతోముఖాతిరాత్రసాగ్నిచిత్యాప్తవాజపేయయాజి గోవిందదీక్షితవరనందనస్య"—అంకాంతగద్యము, రఘునాథవిలాస నాటకము. సాహిత్యరత్నాకరసర్గాంతగద్యము నిట్లే యున్నది.

ముఖ సాగ్నిచిత్యా ప్తవాజపేయయాజి గోవిందదీక్షిత ..." యని చెప్పియున్నాడు.[౧] వెంకటమఖికూడా తన చతుర్దండి ప్రకాశికాంత్యగద్యమునందు, "శ్రీమదద్వైత విద్యాచార్య" యనుపదమును వాడియున్నాడు. ఈపద మప్పయ్యదీక్షితుడు తన తండ్రియగు రంగరాజాధ్వరిని గూర్చికూడా వాడుచున్నాడు. "ఇతి శ్రీమద్భారద్వాజకుల జలధికౌస్తుభ శ్రీమదద్వైతవిద్యాచార్య శ్రీవిశ్వజిద్యాజి రంగరాజాధ్వరివరసూనోః......" ఈ గోవిందు పట్టె యాచార్యుడని చెప్పుట కెట్టె సందియమును లేదు. ఈయన తన రాజకార్యములతోపాటు తనవిద్యను ఇతరులకు ప్రవచనము చేయించుటలోకూడ మిక్కిలి శ్రద్ధ వహించెనని తెలియుట యీయనయొక్క గొప్ప దనమును హెచ్చించుచున్నది. [౩] ఈయన పూర్వ మీమాంసాశాస్త్రములలో గ్రంథములు వ్రాసినట్లు యజ్ఞనారాయణుడు తెల్పుచున్నాడు. [౪] పూర్వోత్తర మీమాంసల రెంటియందును నీయనకు ప్రజ్ఞ యున్నట్లు స్పష్టము.[౫] కాని యీ శాస్త్రములయందు గోవిందుడు వ్రాసిన గ్రంథము లెవ్వియును గానవచ్చుట లేదు. ఈయన కుమారుడగు వేంకటమఖి కుమారిలుడు వ్రాసిన "టుప్టీకా" వార్తికమునకు వార్తికాభరణ మను వ్యాఖ్యానమును రచియించెను. ఇయ్యదియును నముద్రితము. రాజచూడామణి దీనికె తంత్రశిఖామణియనువ్యాఖ్యను రచియించెను. ఇయ్యదియును నముద్రితమే!

ఈయన గొప్పదాత. ౧౬ తినుసులకు పదునార గ్రహారము లిచ్చెననియు, తంజావూరుజిల్లాయందలి "ఇచ్చాంగుడి" యను నేకాదశియగ్రహార మట్టివానిలో నొకటియనియు తెల్పుచున్నారు. దీక్షితసముద్రము, గోవిందపురము నను రెండుగ్రామము లీయనతో సంబంధము కలవనియు, వెంకటసముద్ర మనుగ్రామ మీయన కుమారునితో సంబంధము కలదనియు చెప్పుదురు. ఇవి యన్నియు నీతంజావూరుమండలమున నుండుట యీయూహకు బలకరము.

ఈయన బహుకుటుంబి. ఈయనకు ఎనమండ్రు కుమార్లును, నొక్క కుమార్తెయును కలరనియు, వారిలో నొకకుమారుడు గొప్పసంగీతపాఠకుడై రాజును సభలో మెప్పించి రాజదృష్టికి పాత్రుడై చనిపోయెననియు, కుమార్తెయు రాజు గోవిందునింటికి వచ్చునప్పుడు హారతి యొసగు నవసరమున రాజదృష్టికి పాత్రురాలై మృతి నొందెననియు చెప్పుదురు. వీని కన్నిటికిని తగు నాధారములు కానరావు. కాని యొకకుమారుడు మరణించెనని మాత్రము ప్రతీతి ప్రబలము. ఈయనకుమార్లలో యజ్ఞనారాయణదీక్షితుడు జ్యేష్ఠుడనియు, వెంకటమఖి రెండవవాడనియు నామతము. ఏలన, వెంకటమఖి తన చతుర్దండి ప్రకాశాంత్యగద్యమున తాను రెండవ కుమారుడననియు, యజ్ఞనారాయణ కవ్యవహితానుజుడననియు తెల్పియున్నాడు[౬]. యజ్ఞనారాయణదీక్షితుడు

౧ వెంకటమఖిరచితమగు వార్తికాభరణ మను టుప్టీకావ్యాఖ్యానమున కిది వ్యాఖ్యానము.

౨ హరివంశసారచరిత వ్యాఖ్యానము. ఇందే గాక తన గ్రంథము లన్నిటనిట్లే వ్రాసినాడు.

౩ "నిర్మథ్య వస్తర్కనిరథీన్ యే ధియైవ పారాణ్ణ దదతే బుధేభ్యః." (సాహిత్య రత్నాకరము.)

"అద్వైతవిద్యా సామ్రాజ్యధురంధర మహాంభశే, అధ్యాపితా స్సమస్తాని యేన శాస్త్రాణి కోవిదాః."

(శివసహస్రనామ భాష్యము, లింగాధ్వరీంద్రకృతము.)

౪ "కుర్వణ్ వ్యాక్రియ యాతివిస్రు తతరం కౌమారిలం దర్శనం." (రఘునాథవిలాసము.)

౫ "స్థాపితో వైదికో మార్గో మీమాంసాద్వయచక్షుషా." (శివసహస్రనామభాష్యము.)

"శంకరముని మతప్రతిష్ఠాపనకోవిదు, గోవిందాధ్వరి నాగాంబికసుత." (సంప్రదాయప్రదర్శిని.)

౬ "......గోవిందదీక్షిత నాగమాంబికా వరద్వితీయనందనస్య సాగ్నిచిత్య సర్వక్రతుయాజి యజ్ఞనారాయణదీక్షితావ్యవహితానుజస్య......వేంకటేశ్వరదీక్షితస్య కృతౌ........."

(చతుర్దండి ప్రకాశిక; డాక్టరు సూర్తంకరుగారిచే పూనాపట్టణమున ప్రకాశితము; క్రీ. శ. ౧౯౩౪ సంవత్సరమున ముద్రితము.)

తాను కుమారుడనని మాత్రమే తప్ప ఇన్నవకుమారుడనని చెప్పుకొన లేదు౧. ఇచ్చట నొకవిప్రతిపత్తి కలదు. శ్రీయుత వెంకటేశ్వర గారు తమవ్యాసమున నుదహరించిన చతుర్దండి ప్రకాశికాంత్యగద్యమున "యజ్ఞనారాయణదీక్షితావ్యవహితానుజస్య"యని యున్నది గాని "గోవిందదీక్షిత నాగమాంబా తృతీయనందనస్య" యని మాత్రము కలదు. దీనివలన యజ్ఞనారాయణునికంటె పెద్దవా డొకడుండెనా యని యనుమానము పొడమచున్నది. నేను ముద్రితగ్రంథమును చూచుటయే గాక తంజాపురనివాసులును, నేతద్విషయమున మిక్కిలి పరిశ్రమ నేసినట్టియు, "సంగీతసుధా" గ్రంథమును ప్రచురించుచున్నట్టియు శ్రీయుతులు పి. యస్. సుందరం అయ్యర్, బి.ఏ., యల్.టి., పండిత యస్. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగార్లతో చర్చించితిని. వారిద్దరును వెంకటమఖి ద్వితీయపుత్రుడని నిష్కృష్టముగా చెప్పుటయే గాక శ్రీవెంకటేశ్వరగారి పాఠము ప్రమాదమని చెప్పిరి. ముద్రిత గ్రంథపాఠ మీయూహకు బలదాయకము.౨ శ్రీవెంకటేశ్వరగారి వ్యాసమునకు చాలకాలము క్రిందటనే యీపుస్తకము ముద్రితమగుటచేతను, శ్రీవారు తత్పాఠమును గ్రహించి విమర్శింపకపోవుటచేతను ముద్రితపాఠము సమంజసమని చెప్పవలసివచ్చుచున్నది. కావున ప్రథమద్వితీయపుత్రులనుగూర్చి స్పష్టము. శ్రీవెంకటేశ్వరగా రితరపుత్రులనుగూర్చి యెట్టి సంగతి వ్రాసియుండలేదు. నాకు లభించిన యితరాధారములనుబట్టి కొన్ని విషయములను మనవిచేయుచున్నాను.

లింగాధ్వరి యనునొక పండిత ప్రకాండుడు శివసహస్రనామములకు భాష్యము నొకదానిని, మరియొక వేదార్థతత్త్వనిర్ణయ మనుగ్రంథమును రచియించెను. ఈ రెండిటియందును తాను గోవిందదీక్షితుని కుమారుడనని చెప్పుకొనెను.

"అద్వైతవిద్యాసామ్రాజ్యధురంధర మహం భజే,
అధ్యాపితా స్సమస్తాని యేన శాస్త్రాణి కోవిదాః,
స్థాపితో వైదికో మార్గో మీమాంసాద్వయచక్షుషా,
యథావిధికృతా స్తద్వ ద్వాజపేయముఖా మఖాః;
తం వందే పితరం భక్త్యా గోవిందాధ్వరిశేఖరం
లింగాధ్వరీంద్ర స్తనుతే శివతత్త్వప్రకాశికాం,
శివనామసహస్రస్య వ్యాఖ్యాం విద్వన్మనోరమాం."
(శివసహస్రనామవ్యాఖ్యా.)

"ఇతి శ్రీమదద్వైతవిద్యాచార్య సాగ్నిచిత్యసర్వతోముఖాతిరాత్రసాగ్నిచిత్యాప్తవాజపేయయాజి గోవిందాధ్వరీంద్రతనయ లింగాధ్వరీంద్ర విరచితే వేదార్థతత్త్వనిర్ణయే........."

(వేదార్థ తత్త్వనిర్ణయము.)

ఈరెండుగ్రంథములు నముద్రితములు. తంజాపూరు పుస్తకాలయమున ప్రతులు కలవు.

పై రెండిటియందలి క్రతువులవివరములను బట్టియు, "అద్వైతవిద్యాచార్య" బిరుదమును బట్టియు నందుల్లేఖింపబడినది గోవిందాధ్వరియే యనియు, లింగాధ్వరి యాయనకుమారుడనియు విస్పష్టము. కాని యీయన యెన్నవకుమారుడో తెలియదు. మూడవవాడై యుండవచ్చునని నాయూహ. ఈయన శివసహస్రనామభాష్యము వ్రాయునాటికి వీరికుటుంబము తంజాపూరులోనే యున్నట్లీయనగ్రంథమునందలి యీక్రింది శ్లోకమువలన తెలియును:

"సర్వవిద్యాధిపం దేవం సోమాస్కందం మహేశ్వరం,
సురాసురగురుదేవం వందేహం బృహదీశ్వరం.౩"
(శివసహస్రనామభాష్యము.)

---

౧ "....... గోవిందదీక్షితవరనందనస్య. శ్రీయజ్ఞనారాయణయజ్వనః........."(రఘునాథవిలాసము.)
"ప్రౌఢశ్రీరఘునాథభూపతి కృపాస్ఫారీభవత్సాహితీ సామ్రాజ్యో నిగమాగమార్థనిపుణః శ్రీయజ్ఞనారాయణః, గోవిందాధ్వరిసూనుః ...." (సాహిత్యరత్నాకరము, స. ౧.)

౨ ఒక తెనుగుప్రతి నాధారము చేసుకొని ముద్రించినట్లు ప్రకాశకులు తెలుపుచున్నారు.

౩ బృహదీశ్వర నామము తంజాపూరునందలి పెద్దదేవాలయములోని స్వామిపేరు.

ఇప్పటికి ముగ్గురకుమార్లను గురించి తెల్పియున్నాను. గణేశదీక్షితు డనునొక తార్కికకవి కేశవమిశ్రుని తర్కభాషాగ్రంథమునకు తత్త్వప్రబోధిని యనుటీకను వ్రాయుచు నుపోద్ఘాతమున నీక్రిందిశ్లోకము వ్రాసినాడు:

"గోవిందదీక్షితం తాత ముమాం సత్యాంచ మాతరం,
క్రియతే తర్కభాషాయా ష్టీకా తత్త్వప్రబోధినీ."
(తత్త్వప్రబోధిని ౧.)

ఈతత్త్వప్రబోధినికి విశ్వనాథభట్టారకు డను తార్కికుడు న్యాయవిలాస మనువ్యాఖ్యానమును వ్రాసెను౨. ఈగణేశదీక్షితునికాలమునుబట్టి చూచిన నీయన ౧౭-వశతాబ్దపూర్వార్ధమున నున్నట్లు తెలియుచున్నది3. కాలమునుబట్టియు తండ్రిపేరునుబట్టియు చూచిన నీయనయు గోవిందునికుమారుడని తోపక మానదు. కాని తల్లిపేరువద్ద కొంచె మనుమానము గావ నగును. ఏలన, వెంకటమఖి మొదలైనవారు తల్లిపేరు "నాగమాంబ" యని యిచ్చియున్నారు౪. కాని యీ గణేశదీక్షితుడు "ఉమాం" అని చెప్పుచున్నాడు. అనగా పార్వతి యనియో మరియొక తత్పర్యాయనామమో తెలియకున్నది. రెండువిధములై యుండవలెను. నాగమాంబకే "ఉమా" పదమునకు సమానార్థకమగు పదము మరియొకనామమై యుండవచ్చును. లేదా గోవిందదీక్షితునకు ద్వితీయకళత్ర ముండియుండవలెను. ఆయనకు రెండువివాహములైన ట్లొకవార్త కలదు. దాని కాధారములు గ్రంథతః కానరావు. బహువిధముల నట్లై యుండునని యు, నీగణేశదీక్షితుడు తత్కళత్ర పుత్రుడని యు తోచుచున్నది. ప్రబలమైన ప్రమాణము తెల్పునం తీయన కాదని తెల్పువర కీయనయు గోవిందపుత్రుడే నని మన మనుకొనవలెను. ఇప్పటి కీయనయొక్క నల్గురు పుత్రులు లెక్కకు వచ్చుచున్నారు. ఒక్కరు చనిపోయెనని మనవిచేసియుంటిని. మిగిలిన ముగ్గురుని గూర్చి మన కెంతమాత్రమును తెలియదు. ఈయనకుమార్తె సంతతి యొచ్చటను గానరాదు. ఈయన పుత్రసంతానము యొక్క పుత్రసంతతినిగూర్చియు మన మెరుగము. శ్రీ వేంకటేశగారు చెప్పినట్టియు, మైసూరున నుద్యోగమున నున్నట్టియు నృసింహశాస్త్రిగా రీయన మనుమరాలిసంతతికి చెందినవారు కీ. శే. మహామహోపాధ్యాయ రామ సుబ్బాశాస్త్రిగారును, ప్రస్తుతపు కాంచి కామకోటి పీఠాధిపతులునుతత్సంతతివారే. నాకులభ్యమైనంత వరకువంశవృక్షమునిచ్చుచున్నాను.(చూ. ప్రక్కపుట).* ఈవంశవృక్షములోని వారినిగూర్చి కొంచెముగ చెప్పుదును. మొదటివాంఛేశ్వరయజ్వ గొప్ప పండితుడై తంజాపూరున పదునెనిమిదియవ శతాబ్దారంభమున నేలిన శాహజీయను మహారాష్ట్రరాజుసభ నలంకరించెను. ఈయన శ్లేషకవి సార్వభౌముడు. ఈయనకు కుట్టికవి యని నామాంతర ముండెను. శాహజీరాజపుర మను నామాంతరము గల 'తిరువీశలూ' రనుగ్రామము వీరికాపురము. ఈయనతండ్రిపే రేమియో తెలియలేదు. ఈయన మూడుశతకములను వ్రాసెను.

౧. మహిమశతకము

౨. ధాటీశతకము

3. ఆశీశ్శతకము.

---

౧ అముద్రితము; తంజాపూరు భాండాగారమున ప్రతులు కలవు.

౨ ఇదియు నముద్రితమె.

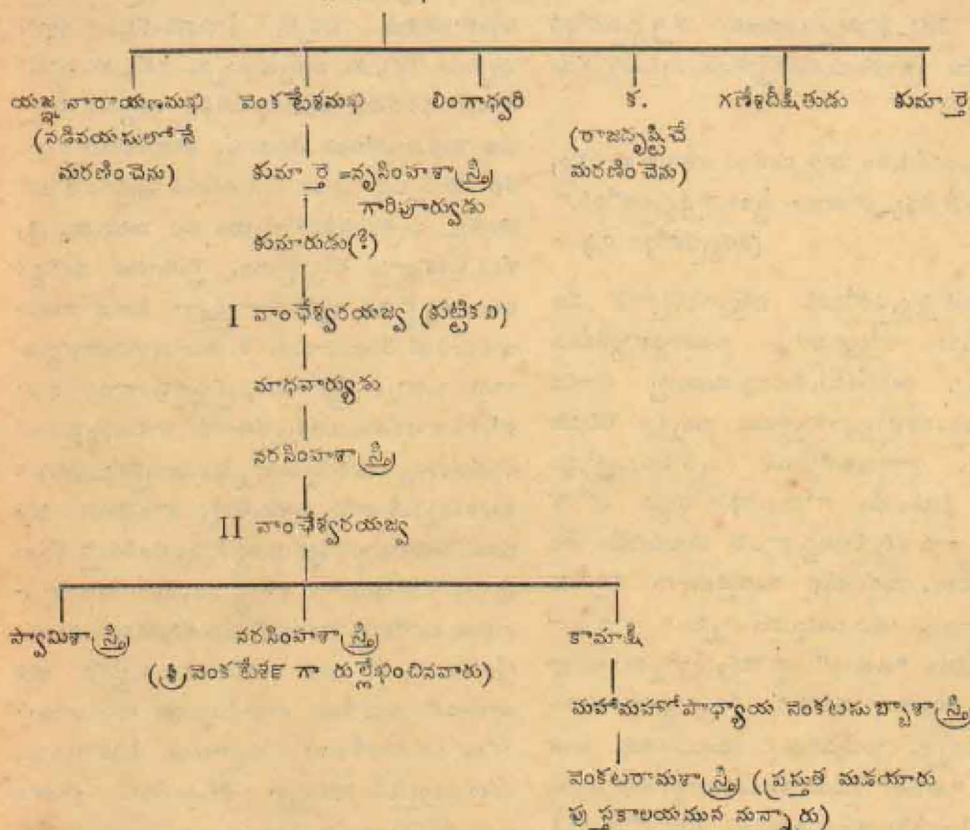
3 Tanjore Sanskrit Catalague, Vol. XI.,XXVIII. & XXIX.

౪ "………గోవిందదీక్షితనాగమాంబికావరద్వితీయనందనస్య……" (చతుర్దండిప్రకాశిక.)

"ఆస్తి గోవిందయజ్వేంద్రనాగమాంబాతపఃఫలం, శ్రీవేంకటేశ్వరమఖీ సర్వతంత్రస్వతంత్రధీః". (తంత్రశిఖామణి.)

"శంకరఅవతార గోవిందాధ్వరిరడె నాగమాంబాళే." (సంప్రదాయప్రదర్శిని.)

౫. వాంఛేశ్వరయజ్వకృత భట్టచింతామణిటీక.

మూడును శ్లేషతో నిండియున్నవి.౧ ఈయన మనుమడను నరసింహపండితుడు సమస్తశాస్త్రప్రవీణు డైనను ఆయన రచియించిన గ్రంథము లెవ్వియు గానరావయ్యె. నరసింహపండితుని కుమారుడగు రెండవవాంఛేశ్వర యజ్వ మహారాష్ట్రరాజగు రెండవ శరభోజిచే పోషింపబడుచు తరువాత కాశికి వెడలి తిరిగివచ్చు మార్గంబున మైసూరుమహారాజావారిచే ప్రార్థింపబడి యచ్చటనే నిలిచిపోయి క్రతువుల నొనర్చి సంతానవంతు డయ్యెను.౨ ఈయన ద్వితీయకుమారుడే శ్రీ వెంకటేశ్వర గారు చెప్పు నృసింహశాస్త్రిగారు. ఈ ద్వితీయ వాంఛేశ్వర యజ్వ బహుగ్రంథనిర్మాతయు, సర్వతంత్రస్వతంత్రుడు నై యుండెను. ఈయన రచియించిన గ్రంథముల నిట కొన్నిటిని జేర్చుచుందుము.

౧. హిరణ్యకేశి శ్రౌతసూత్రవ్యాఖ్యానము

౨. భాట్టచింతామణి౩ (భాట్టదీపికా వ్యాఖ్యానము)

---

౧ "చక్రే మాహిమశతకం ధాటీశతకం తథాఽశిపాం శతకం,
శ్లేషకవిసార్వభౌమః శ్రీమాన్ వాంఛేశ్వరస్వతంత్రోఽసౌ." (భట్టచింతామణి.)

౨ భాట్ట చింతామణి, పీఠిక.

3 నాగాభట్టకృతమగు నీపేరుగల మరియొక మీమాంసాగ్రంథము కలదు.

౩. శ్రాద్ధ చింతామణి

౪. దత్త చింతామణి

౫. అద్వైతచింతామణి

౬. ధూర్తానచంద్రిక

౭. మహిమశతకవ్యాఖ్యానము

౮. శ్లేషార్థచంద్రిక.

వీనిలో దాదాపన్నియు నముద్రితములే గాని భాట్టచింతామణిమాత్రము కుంభకోణ పీఠాధ్యక్షు లచ్చొత్తించుచున్నారు. ఈయన పెద్దకుమారుడుకూడా పండితుడై యన్నదమ్ము లిరువురును మైసూరునందే యుండి పోయిరి. ఈ నృసింహశాస్త్రిగారి పేనల్లుడను శ్రీ. శే. వెంకటసుబ్బాశాస్త్రిగారు గొప్పమీమాంసకులై మైలాపూరునందలి కళాశాలాధ్యక్షత వహించి బహుశిష్యప్రవర్తకులై యిటీవలనే పరమపదించిరి.

గోవిందదీక్షితుడు రచియించిన గ్రంథములగూర్చి చర్చ కలదు. కాన యాయన కుమాళ్ల గ్రంథములను గూర్చి ముందు ముచ్చటింతును. పెద్దవాడగు యజ్ఞనారాయణకూడా షడ్దర్శనీపారగుడు.[౧] రఘునాథునికి శిష్యుడు. ఈయన రచియించిన గ్రంథములలో నీక్రిందివి మాత్రము కన్పట్టుచున్నవి.

౧. సాహిత్యరత్నాకరము [౨]

౨. రఘునాథవిలాస నాటకము

౩. అలంకారరత్నాకరము (ప్రతాపరుద్రీయము వంటిది). ఇది గాక శుల్బసూత్రవ్యాఖ్యానము వ్రాసినట్లు కంఠోక్తిగా నారాయణకవి తన రాఘవేంద్ర విజయ కావ్యమున చెప్పుచున్నాడు.[౩] మరియు రఘునాథవిలాస నాటకమునకు పూర్వము సాహిత్య రత్నాకరమునే గాక రఘునాథభూవిజయ మనుకావ్యమును కూడాతాను వ్రాసినట్లు తన్నాటకమున తానే చెప్పుకొనియున్నాడు.

"నటః.—తత్రభవతా రఘునాథ భూభృతా శిక్షితఇ త్యనేనైవ తావ దస్యాపి కవయితా యజ్ఞనారాయణయాయజూక ఇతి జానామి యోవా రఘునాథభూవిజయసాహిత్యరత్నాకరయోః కావ్యయోః కర్తా".

(రఘునాథవిలాసము: ప్రస్తావన.)

ఈరెండుగ్రంథములు నిప్పు డెచ్చటను లభించ లేదు. కాలము బయటకు తీయునని నమ్ముచున్నాను. రెండవవాడగు వెంకటేశ్వరమఖి యీక్రిందిగ్రంథములు వ్రాసినట్లు తచ్ఛిష్యుడగు రాజచూడామణిదీక్షితుడు తనతంత్రశిఖామణియందు వ్రాసియున్నాడు.

"అస్తి గోవిందయజ్వేంద్రనాగమాం బాతపఃఫలం,
శ్రీవేంకటేశ్వరమఖీ సర్వతంత్రస్వతంత్రధీః.

యేనేష్టం సాగ్నిచిత్యాప్తవాజపేయాదిభి ర్మఖైః,
కృతం సాహిత్యసామ్రాజ్యం నామకావ్యమనుత్తమం.

వ్యతాని శుల్బమీమాంసా తథా కర్మాంతవార్తికం,
టుప్టీకాయాః కృతా టీకా వార్తికాభరణాభిధా.

ప్రతిష్ఠాపితకోశత్మజానే స్తస్య నియోగతః,
చూడామణి ర్వ్యతనుతే యజ్వా తంత్రశిఖామణిం.

(తంత్రశిఖామణిః.)

వీనిలో మొదటి మూడుగ్రంథములును కానవచ్చుటలేదు. నాల్గవదిమాత్ర మసంపూర్తిగా తంజాపూరు భాండాగారమున నున్నది. ఇవ్వియే గాక వెనుక చతుర్దండిప్రకాశిక యను సంగీతగ్రంథమును వ్రాసినట్లు

౧ "పాతంజలం భాట్టమతంచ తర్కమద్వైతరాద్ధాంత మవైమి కీర్తేః,
ప్రబంధ సందర్భ భరైః కవిత్వ విద్యా మిదానీం ప్రకటీకరోమి." (సాహిత్యరత్నాకరము.)

౨ టి. ఆర్. చింతామణిగారు దీనిని "మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయపత్రిక" లో ప్రకటించుచున్నారు. మిగిలిన రెండును నముద్రితములె. ౩-వ గ్రంథము మిక్కిలి శిథిలమై యున్నది.

౩ "తంజాపుర్యా మన్యథా శుల్బసూత్ర వ్యాఖ్యాతారంవావదూకం యజంతం." (రాఘవేంద్రవిజయము,స.౪.)

౪ (౧) సాహిత్యసామ్రాజ్యకావ్యము. (౨) శుల్బమీమాంస. (౩) కర్మాంతవార్తికము. (౪)వార్తికాభరణము.

చూచియున్నాము. ఈయనయు నిజముగా సర్వతంత్ర స్వతంత్రుడే. ఈయనకూడ మంత్రిత్వము చేసినట్లు తెలియుచున్నది. మూడవవాడగు లింగాధ్వరి వ్రాసిన శివసహస్రనామభాష్యమునుగూర్చియు, వేదార్థతత్త్వనిర్ణయమునుగూర్చియు, గణేశదీక్షిత రచితమగు తత్త్వప్రబోధినిని గూర్చియు వెనుకనే మచ్చటించితిని.

ఆతిథ్యము

పండిత చర్ల నగరాజ కుమారి

అలసితివేమొ ఘోరవిపినాంతరసీమల పాదచారివై
కలయ దిరుంగుటన్ మొగము కందెను మేనున ఘర్మబిందువుల్
పొలిచెను పాదపద్మముల బొక్కలు గానగనయ్యె గాన నీ
వలయిక గొమ్ము మాయతిథివై పరిచర్యల సంతసంబునన్.

అల్లదె కొండయేటిదరి నంచితచారుమనోజ్ఞ మాధవీ
వల్లరిపొంత మల్లికల పార్శ్వమునన్ సురసాలజాలస
త్పల్లవకాంతిదిక్కులను బర్వినచెంతను పర్ణశాలలో
చల్లగ విశ్రమించి మరి సాగుము పైనము సేయ నింటికిన్.

ఇమ్ముగ రమ్యహర్మ్యముల నిందు శిలామయవేదికావితా
నమ్ముల ధర్మడోలికల నంచితలీల మెలంగి వానిసౌ
ఖ్యమ్ము నెరింగి తీవు గహనాంతర పర్ణకుటీరమందు వా
సమ్మొనరించి యొక్కత్రుటి నమ్మతి దాని సుఖమ్ము గాంచుమీ.

వనజములెల్ల భీతిగొన భాస్వరతేజముతోడ వైరిభే
దన మొనరించుచున్ దినము దాకడు దవ్వుల కేగి యెంతయున్
జనసముదాయమున్ విడిచి సంస్థితి జూచుచు డస్సి యొంటిమై
వనముల జేరె నీపగిది భాస్కరు డల్లదె చూడు మిత్రమా!

బౌద్ధభిక్షుసంఘము

ఆర్. రంగనాథశాస్త్రిగారు

బుద్ధం జ్ఞాన మనంతంహి ఆకాశవిపులం సమమ్,
క్షపయేత్కల్పనాయుతం తం నచ బుద్ధగుణక్షయః. (లలితవిస్తరము).

ఆకాశ సమ విపులమును అనందము నగుజ్ఞానమున కాధారుడు బుద్ధుడు. క్రమక్రమముగ కల్పములు క్షయమొందుచుండును. కాని బుద్ధభగవానుని సుగుణసంకీర్తనమునకు మాత్రము క్షయము లేదు.

ధర్మము త్రివిధము. ప్రవృత్తిమూలకము, నివృత్తిమూలకము, ప్రవృత్తినివృత్తిమూలకమని. నిరంతరము చిత్తవృత్తుల చరితార్థతకొరకు ప్రయత్నించుచుండుటను ప్రవృత్తిమూలకధర్మ మందురు. ఆర్యావర్తమందు దార్శనికులలో నొకడగు చార్వాకుడును, పశ్చిమఖండములయందు 'ఎపిక్యూరస్' అనువార లిర్వురు బోధించినమతము ప్రవృత్తిధర్మాంతర్గతమై యున్నది. మరియు వర్తమానకాలమందు 'స్రీకాపార్టి' వారుపదేశించు మతముగూడ ప్రవృత్తిమూలకధర్మమునకు సంబంధించియున్నది. చార్వాకు డిట్లు నుడివియున్నాడు:

యావజ్జీవేత్సుఖం జీవేత్ ఋణంకృత్వా ఘృతంపిబేత్,
భస్మీభూతస్య దేహస్య పునరాగమనం కుతః.

(బ్రతికియున్నంతకాలము సుఖముగ జీవితమును గడపుము. ధనము లేనియెడల అప్పుచేసియైనను ఘృతమును త్రాగుము. దేహము భస్మమైనతర్వాత తిరిగిరాదని నమ్ముము.)

చార్వాకునిసిద్ధాంతానుసారము దుఃఖమునుబరిత్యజించి నిరంతరము సుఖానుసంధాన మొనర్చుచుండుటయే పరమపురుషార్థము. సుఖానుధావన మొనర్చునపుడు స్వల్పదుఃఖము కలిగినను కలుగవచ్చును. అట్టి దుఃఖమును సంతోషముగ ననుభవించుము. కాని యెప్పుడును మానవుడు సుఖాన్వేషణమునుండి విరమింపదగదని శిష్యమండలికి ఉపదేశించియుండెను.

త్యాజ్యం సుఖం విషయసంగమజన్మ పుంసాం
దుఃఖోపసృష్టమితి మూర్ఖవిచారణైషా,
వ్రీహీన్ జిహాసతి సితోత్తమతండులాఢ్యాన్
కోనామ భోస్తుషకణోపహితాన్ హితార్థీ."

(రూపరసాదివిషయములనుండి యుత్పన్నమగు సుఖము దుఃఖమిశ్రితమై యుండును. అందువలన నట్టి సుఖమును బరిత్యజింపవలయునని నుడువువాడు పరమ మూర్ఖుడు. ఉత్కృష్టశ్వేతతండులపూర్ణమగు ధాన్యము నూకావృతమగుటవలన హితార్థియగువాడెవ్వడైనను దానిని త్యజించవలయునని నుడువునా!)

చార్వాకుడు, ఎపిక్యూరస్ మొదలగు వారి సిద్ధాంతానుసారము సుఖమును బొందుచుండునప్పుడు కలుగుదుఃఖముగూడ సుఖపదవాచ్యమేయని తేలుచున్నది. పశువులు మొదలగు జంతుజాలము స్వీయనైసర్గికవృత్తుల ననుసరించి ప్రవర్తింపుచు సంతృప్తి నొందుచుండు విధమున మానవుడు స్వీయచిత్తవృత్తుల ననుసరించి ప్రవర్తించుటయే పరమపురుషార్థ మగుచున్నది. కావున నీధర్మమందు నియమనిష్ఠలకు తావు పూజ్యమని గ్రహించవలయును.

ప్రవృత్తిధర్మమునకు సంపూర్ణముగ విపరీతమై చిత్తవృత్తుల నిరోధము ముఖ్యాంగముగ గలిగినదానిని నివృత్తిధర్మ మందురు. 'యోగ శ్చిత్తవృత్తినిరోధః' అని పతంజలిమహర్షి నుడివియున్నాడు. మనుసంహితయందు "ప్రవృత్తి రేషా భూతానాం నివృత్తిస్తు మహాఫలా" అను వాక్యము నివృత్తిధర్మము నుపదేశించుచున్నది.

మానవుని చిత్తవృత్తులయందు సత్యమగువానిని ననుసరించుచు, అసత్యములగువానిని త్యజించుచుండుటను ప్రవృత్తినివృత్తిమూలకధర్మ మందురు. యూరపుఖండ

మందు నైతికవిజ్ఞానవిదులు ఈర్ష్య, హింస, మాత్సర్యము మొదలగు నీచతమవృత్తులను, భక్తి, దయ మొదలగు సద్వృత్తులను విశ్లేషణంబొనర్చి, చిత్త వృత్తులయందు గైకొనతగినవి కొన్నియు, పరిత్యజింపవలసినవికొన్నియు గలవని నిరూపించియున్నారు. వారి మతానుసారము దయ, దాక్షిణ్యము మొదలగు సద్వృత్తులయందు ప్రవృత్తియు, మదమాత్సర్యాది గుణములయందు నివృత్తియు గలిగి ప్రవర్తించుటయే మానవునకు పరమధర్మమని తేలుచున్నది.

ఆర్యావర్తమందలి స్మృతులు, పురాణములు మొదలగున వన్నియు ప్రవృత్తినివృత్తిధర్మమును ప్రధానముగా గలిగియున్నవి. వ్యాసభగవానుఁ డిట్లు నుడివియున్నాడు.

ద్వా విమా వథ పంథానా యత్ర వేదాః ప్రతిష్ఠితాః,
ప్రవృత్తిలక్షణో ధర్మో నివృత్తౌచ విభావితః.

(ద్విపథములుమాత్రము విరాజిల్లుచున్నవి. ఈద్విపథములమీదనే వేదము ప్రతిష్ఠింపబడినది. ఆరెండింటియం దొకదానిని ప్రవృత్తిధర్మమనియు, రెండవదానిని నివృత్తిధర్మమనియు నుడువుదురు.) హిందువుల ధర్మశాస్త్రములన్నియు విధినిషేధములతోడ గూడియున్నవి. అందువలననే విధినిషేధములను నిర్ణయించు గ్రంథములను ధర్మశాస్త్రము లనుచున్నారు.

ఈ త్రివిధధర్మములయందును నివృత్తిధర్మమునే సర్వశ్రేష్ఠముగ దలంపవలయును. చార్వాకుడు మొదలగు వారిమతములు హేయములని నుడువుట కంతగా మతభేదము గన్పట్టదు. ప్రవృత్తినివృత్తులతోగూడిన ధర్మము గృహస్థుల కత్యుత్కృష్టమగు ధర్మమనుటకు సందియము లేదు. కానిముముక్షువుల కిదిపనికిరాదు. సుకృతదుష్కృతకర్మలవలన మానవుడు తిరిగి సంసారమందు బుట్టి వాని ఫలభోగముల ననుభవించును. అనగా, సత్కర్మ యొనర్చు మానవుడు తిరిగి భూమండలమందు ఉచ్చతరయోనియందు జన్మించి యత్యధిక సుఖముల ననుభవించును. దుష్కృతకర్మల నొనర్చువాడు నీచతరమగు యోనియందుజన్మించి యత్యధికదుఃఖముల బొందును. కావున మానవుడు సుకృతదుష్కృతకర్మల నొనర్చుటవలన పునర్జన్మమెత్తి సంసారమందు పరిభ్రమింపక తప్పదు. అందువలననే

యథాలోహమయైః పాశైః పాశైః స్వర్ణమయైరపి,
తావత్ ద్వంధోఽథవేజ్జీవః కర్మభిశ్చ శుభాశుభైః.

లోహనిర్మితశృంఖలముచేతనైనను, సువర్ణశృంఖలములచేతనైనను మానవుడు బద్ధుడగునటులనే జీవుడు శుభాశుభకర్మలద్వారమున సంసారమున బంధింపబడుచున్నాడు. సంసారబంధనచ్ఛేద మైనగాని జీవునకు ముక్తి లభింపదు. ముక్తిని వాంఛించు మానవునకు ప్రవృత్తినివృత్తులతో గూడిన ధర్మము శ్రేయస్కరముకాదు. కావున నివృత్తి ధర్మము ముముక్షుల కవలంబనీయము.

భారతవర్షమందలి దార్శనికులందరు నివృత్తిధర్మమునే యత్యుత్కృష్టమని నిరూపించి యున్నారు. ఒక్క పతంజలిదర్శనమం కే కాక మిగిలినదర్శనము లన్నియు మానవులకునివృత్తిధర్మమే పరమాశ్రయమనినుడువుచున్నవి. వేదాంతదర్శనమం దిట్లు చెప్పబడియున్నది: అవిద్యాధ్వంసమువలన సమస్తవాసనలును క్షయమగును. ప్రవృత్తి కట్టుబడును. చిత్తవృత్తులు నిరోధింపబడును. బంధనవిముక్తి గలిగినంతనే ముముక్షుత్వములభించును. తైత్తిరీయోపనిషత్తునందు క్రియాపథము, సన్న్యాసమునను రెంటియందునను సన్న్యాసము సర్వోత్కృష్టమైనదని వర్ణింపబడియున్నది. మరియుసన్న్యాసమనగా, త్యాగము లేక వాసనానివృత్తియని నిర్వచింపబడినది.

కావున భారతీయదర్శనములును, ఉపనిషత్తులును, పురాణములు మొదలగు గ్రంథము లన్నిటియందును నివృత్తిమార్గ మత్యుత్కృష్టముగ ప్రశంసింపబడియున్నది. మోక్షమును, లేక నిర్వాణమును వాంఛించు మానవుడు నివృత్తిధర్మము ననుష్ఠించి తీరవలయును.

భారతవర్షమందు దర్శనగ్రంథము లన్నియు నివృత్తిధర్మమును బోధించుచుండినను, యోగులు నిష్కామభావమున నివృత్తిమార్గమున నిర్గమించుచుండినను, నివృత్తిమార్గానుష్ఠానమందు బుద్ధభగవానునితోఁ బోల్పతగినవారు కానరారనుట యత్యంతసాహసము కాదు.

సాక్షాత్ భగవానుడు నివృత్తిధర్మమును మానవులకు ప్రత్యక్షగోచర మొనర్చుటకు గౌతమబుద్ధరూపమున మానవమండలియం దవతరించి దైనిక క్రియాకలాపముల యందును, ఉపదేశములయందును నివృత్తిధర్మమును ప్రస్ఫుట మొనర్చియున్నాడు.

బుద్ధత్వము లభించుటకు పూర్వము శాక్యసింహు డొకదినమున కపిలవస్తునగరమందలి స్వీయమందిరమందు శయనించియుండెను. అతనిని నిద్దుర మేల్కొలుపుటకు తెల్లవారుజామున సుందరీమణులు మంగళగీతములు పాడ జొచ్చిరి. సుమధురవేణునినాదమున శ్రుతి గలిపి పాడు రమణీమణుల మృదుమధుర కంఠస్వరముతో గూడిన ప్రాతఃకాల గీతములు శాక్యసింహుని కర్ణకుహరముల బ్రవేశించి యాతని కీక్రిందివిధమున వినబడజొచ్చెను.

"జరావ్యాధిదుఃఖమరణములతో గూడిన ఘోరానలమువలన త్రిభువనములు నిరంతరము దగ్ధమగుచున్నవి. కుంభమందు దగుల్కొనియుండు భ్రమరము రోదనము చేయుచు నందే తిరుగుచుండువిధమున త్రిభువనములును నిష్కృతిని గాంచజాలక నిరంతరము దగ్ధమగుచు చుట్టి చుట్టి తిరుగుచున్నవి. శరత్కాలమందలి మేఘసదృశము త్రిభువనములు అధ్రువములు; రంగభూమి. వీని యందు నిరంతరము జననమరణములు నాట్యము చేయుచున్నవి. పర్వతములనుండి యత్యంత వేగమున బ్రవహించు సెలయేరులబోలిన తీవ్రగామియగు ఆయువు మెరుపు తీగవలె లోపించుచున్నది. పృథ్వియందు, దేవలోకము మొదలగువానియం దంతటనుండు మానవులు తృష్ణ అవిద్యలకు లోనై భ్రమణశీలమగు కుంభకారుని చక్రమును బోలి పంచవిధములగు గతులకు లోనై మూఢభావమున దిరుగుచున్నారు. లోభవశమున మృగములు వ్యాధుని జాలమందు దగుల్కొను విధమున మానవుడు జగత్తునందలి సుందరవస్తువులు, మనోహర శబ్దములు, సుగంధము రసములు మొదలగువాని స్పర్శసుఖ మనుభవించుచు పాపపాశమున బద్ధుడగుచున్నాడు. మానవున కత్యంతభీతిజనకమగు పరమశత్రువు మరణము. వివిధోపద్రవములకును, అనంతశోకమునకును మూలము వాసన. అసిధారాతుల్యములగు భోగ విషయములు విషయాంత్ర సదృశములు. కావున వీని నన్నిటిని ఆర్యజనులు అమేధ్యఘటమును త్యజించునటులు పరిత్యజించవలయును. కామనము మిక్కిలి భయంకరమైనది. సమస్తదుఃఖములకు మూలము నై యున్నది.

అది మనమునకు దట్టినంతనే దుఃఖము పొంగి పొరలును. మోహము మేల్కొనును; భవతృష్ణాలతకాశ్రయమును, పంకతుల్యమును, మధులిప్తక్షురధారాతుల్యమగు వాసనను ఆర్యజనులు ప్రజ్వలితాగ్నికుండమని తలచి భయకంపితు లగుచుందురు." (లలితవిస్తరము)

బుద్ధత్వము లభించిన పరమముహూర్తముననే శాక్యసింహుడు ప్రవృత్తినిగూర్చి యీ క్రిందిభావముగల గీతమును పాడియుండెను.

"నే నీదేహరూప గృహనిర్మాణకారిణి యగు తృష్ణనుగూర్చి యన్వేషణం బొనర్చుచు పలుజన్మము లెత్తి జగత్తునం దనేకవిధముల పరిభ్రమించి యుంటిని. అయ్యో, తిరిగితిరిగి జన్మములెత్తుచుండుట యెంతటి దుఃఖకరవిషయము. ఓ దేహరూప గృహనిర్మాణకారిణీ, నేటికి గదా నిన్ను గాంచ గలిగితిని. ఇక నీవు తిరిగి గృహమును నిర్మింపజాలవు. గృహస్తంభములను, పార్శ్వదండనిచయమును సంపూర్ణముగ భగ్న మొనర్చితిని. వాసనావిహీనమగు నాచిత్తము తృష్ణాక్షయసాధనకు గడంగినది."

(ధర్మపదము)

బుద్ధభగవానుడు ధర్మప్రచార మొనర్చునప్పుడు వాసనాక్షయమును గూర్చియే మిక్కుటముగ బోధించుచుండెను. ఒకప్పుడు బుద్ధుడు శిష్యులతోడ గయాధామమందలి హస్తిశీర్షమను పర్వతముమీద నివసించియుండ, ఒకదినమున నాకస్మికముగ నాపర్వతమునకు తూర్పు దిక్కున నుండు పర్వతముమీద దవానలము ప్రజ్వలింపజొచ్చెను. అప్పుడు బుద్ధభగవానుడు శిష్యబృందమున కిట్లుపదేశించెను:

"సమస్తబ్రహ్మాండములయం దెట్టి ఘోరాగ్ని ప్రజ్వలించుచున్నదో కాంచుడు. ఆదిత్యునినుండి బహిర్గతమగుచుండు మహాగ్ని వలననే మన నేత్రములు ప్రజ్వలించుచున్నవి. జగత్తంతటను నగ్నివృష్టి గురియుచున్నది.

రూపరసగంధశబ్దస్పర్శలు మొదలగునవి యీయగ్నియం దింధనములై మానవులయింద్రియములను దహించుచున్నవి. రాగద్వేషమోహాదులనుండి నిరంతరము బయల్వెడలు చుండు మహాదవానలము మానవమండలిని పరితపింప జేయుచున్నది. జన్మజరామరణశోకదుఃఖాదులయందు ప్రజ్వలితమగు దవానల మాయగ్నినుండియే యుత్పన్న మైనది కదా! ఇంద్రియములు, ఇంద్రియవిషయములు, దేహము, మనస్సు మొదలగువానిని అత్యంతవిశాలమగు అగ్నికుండమని భావించుడు. ఈమహాగ్నికుండమందుండు వాసనానలముచేత జీవులు నిరంతరము దగ్ధమగుచుండు టనుగాంచుడు. ఈయనివార్యజ్వాలలను గాంచి జ్ఞానులు భయయుక్తులై విషజ్వాలలను ప్రశమితమొనర్చుట కుపాయ మునుగూర్చి నిరంతరము చింతింపుచుందురు. మరియు వారు బ్రహ్మచర్యసాధనద్వారమున వాసనలనుండి విముక్తి నొంది నిర్వాణరాజ్యమును చేరగలుగుచున్నారు.

బుద్ధభగవానుడు వాసనానివృత్తినిగూర్చి యనేక మార్గములను శిష్యమండలికి చూపించి రాగద్వేషమోహా దులనుండి యుత్పన్నమగు మహత్తరాగ్నిని సంపూర్ణ ముగ నిర్వాపితమొనర్చుకొని మహాపరినిర్వాణమును బొందియుండెను. ఆమహాపురుషుడు నివృత్తిమార్గమున నిర్గమించుడని మానవమండలికి బోధించుచు స్వీయదైని కానుష్ఠానమందు నివృత్తిమార్గమును జూపించుటతోడ సంతృప్తినిజెందక మానవమండలికి ద్రోవ జూపుటకు గాను సన్న్యాసులసంఘమును నిర్మించెను. దానినే భిక్షు సంఘ మందురు భిక్షుసంఘమున బ్రవేశించినవాడు వినీత భావమున జీవితమును గడపవలయును. దారిద్ర్యమును వరించవలయును. స్వార్థత్యాగము నభ్యసించుచు నిరంత రము బ్రహ్మచర్యానుష్ఠాన మొనర్చుచుండవలెను.

భగవానుడగు మనువు భిక్షుసంఘమును మిక్కుట ముగ బ్రశంసించియున్నాడు. బ్రహ్మచర్యగృహస్థ వాన ప్రస్థసన్న్యాసాశ్రమముల యందు సన్న్యాసాశ్రమమే పరమోత్కృష్టమైనది. బ్రాహ్మణ క్షత్రియవైశ్యశూద్రు లను చాతుర్వర్ణ్యములవారియందును బ్రాహ్మణుడే మిక్కిలి సన్మానార్హుడని నుడువుచుందురు. మనువు బ్రాహ్మణ జీవితమును గూర్చి యిట్లు నుడివియున్నాడు.

"బ్రాహ్మణుడు సృష్టియందలి యేజీవికిని హింస గలుగకుండు వృత్తి నవలంబించి నిరాడంబరముగ జీవిత మును గడపవలయును. గర్హింపబడని కర్మలద్వారమున జీవితయాత్రకు కావలసినంతమాత్రమే ధనమును సమ కూర్చుకొనవలయును. శరీరమును క్లిష్టమొనర్చుకొనుట తగదు. బ్రాహ్మణు డవలంబింపవలసిన ముఖ్యవృత్తి ఉంఛవృత్తి. అది సాగనిచో దానగ్రహణము చేయ వచ్చును. ఇదియు సాధ్యముకానిచో భిక్ష, కృషి, వాణి జ్యముల నొనర్చవలయును. కాని యెప్పుడును కుక్కుర వృత్తి (పరసేవ) నవలంబింప గూడదు. జీవించుటకుగాను మానవులు సాధారణముగ నవలంబించువృత్తులను బ్రాహ్మ ణుడు స్వీకొనరాదు. శఠత్వము మొదలగు దుర్గుణముల వీడి విశుద్ధముగ జీవితమును గడపవలయును. ఇంద్రియ విషయములగు రూపరసాదులయం దెప్పుడును ఆసక్తి గలిగి వర్తింపజనదు. చిత్తమునుండి విషయాసక్తినిదూరీ కృత మొనర్చుకొనవలయును. పరుల కపకారము గలుగుకార్యమును గూర్చి చింతింపవలదు. లోకుల కాగ్ర హము గలుగువాక్యము లెప్పుడును నోటనుండి బహిర్గ తము కానీయగూడదు. మానవులు విషమును కోరనటు లనే బ్రాహ్మణు డెప్పుడును సన్మానమును వాంఛింప జనదు. మానవు లమృతమును గోరుచుండు విధమున బ్రాహ్మణుడు నిరంతరము అవమానమును కాంక్షింపు చుండవలయును. పరులచే నవమానింపబడిన మానవుడు సుఖముగ నిద్రించును. ఆనందముగ దిరుగుచుండును. కాని బ్రాహ్మణుని అవమాన మొనర్చినవానికి వినాశము తప్పదు."

బ్రాహ్మణులును, బౌద్ధులును గూడ నేక గ్రీవ ముగ జీవులు ముక్తినొందుటకు వాసనానివృత్తియే ముఖ్య సాధన మని నుడివియున్నారు. ఇక్కాలమున గూడ భారతవర్షమందు ముక్తిని గోరువారున్నారు కాని వాస నానివృత్తికై ప్రయత్నించు వా రత్యల్పమని నుడువ వచ్చును. కొందరు సన్న్యసించెదరు. కాని ప్రయోజనం బేమి? వారియాహార పానీయములయందు, వేషభాషల యందెచ్చటను వాసనానివృత్తికొరకు చేయుప్రయత్నము కాన్పింపదు.

బుద్ధభగవానుడు స్థాపించిన సన్న్యాస సంప్రదాయమును భిక్షుసంఘ మందురు. ఎనిమిదిసంవత్సరముల వయసుకు లోబడినవా డెవ్వడును బౌద్ధధర్మదీక్షితు డగుటకు వీలులేదు. ఇరువదిసంవత్సరములు దాటినవారుమాత్రమే భిక్షుసంఘమున ప్రవేశించుటకర్హులు. గృహస్థధర్మమును త్యజించుటను ప్రవ్రజ్య యందురు. భిక్షుసంఘమున చేరుటను 'ఉపసంపద'యని తెలియవలెను.

ప్రవ్రజ్య:—ప్రవ్రజ్యధర్మము నవలంబింపదలచిన వ్యక్తి కాషాయవస్త్రమును సంపాదించుకొని యేభిక్షువునైనను ఉపాధ్యాయునిగ వరించి యాతనికడ కేగి సమస్కరించి యిట్లు నుడువవలయును:—

'మహాశయా! సంసారపథమందలి సమస్తదుఃఖముల నివారించుకొనుటకును నిర్వాణసాక్షాత్కారము కొరకును నేను ప్రవ్రజ్యాధర్మమును స్వీకరింప దలచితిని. అనుగ్రహపూర్వకముగ నీకాషాయవస్త్రమును స్వీకరించుడు. అని ముమ్మారు ప్రార్థింపవలయును. అప్పుడు ప్రార్థించుచున్న శిష్యునిహస్తమందు కాషాయవస్త్రమును ఉపాధ్యాయుడు గైకొనును.

ప్రవ్రజ్యాగ్రహణేచ్ఛతో గూడుకొని యుండిన శిష్యుడు గురువును గాంచి ముమ్మారు క్రిందివాక్యముల నుచ్చరించును. "సంసారపథమందు సమస్తదుఃఖముల నివృత్తికిని నిర్వాణసాక్షాత్కారముకొరకును ప్రవ్రజ్యాధర్మము నవలంబింపదలచితిని. అనుగ్రహపూర్వకముగ కాషాయవస్త్రమును నాహస్తమం దిడుడు." ఉపాధ్యాయుడు తనచేత నున్న కాషాయాంబరమును శిష్యుని హస్తములయం దిడి ధరింపవలయునని నుడువును. శిష్యుడావస్త్రమును కట్టుకొని హస్తములు ముకుళించుకొని "మహాశయా నేను త్రిశరణములతో గూడిన దశశీలధర్మమును యాచించుచున్నాను. అనుగ్రహముతోడ నాకు శీలదానం బొసంగుడు." అని ముమ్మారు ప్రార్థించును. తదనంతరము ఉపాధ్యాయుడు 'నేను నుడువు వాక్యములను తిరిగి నుడువుము' అన శిష్యుడు 'ఆజ్ఞ, మహాశయా!' అని యంగీకారమును దెలుపును.

నమస్కారము

'భగవానునకు అనగా సమ్యక్సంబుద్ధునకు నమస్కారము.' అని గురువు నుడువుదానిని శిష్యుడు వరుసగా ముమ్మారు స్మరించును.

త్రిశరణములు

బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి
నేను బుద్ధుని నాశ్రయించుచున్నాను.
ధర్మం శరణం గచ్ఛామి
నేను ధర్మము నాశ్రయించుచున్నాను.
సంఘం శరణం గచ్ఛామి
నేను సంఘము నాశ్రయించుచున్నాను.

అను నీత్రిశరణములను గురువు చెప్పుచుండ శిష్యుడు ముమ్మారు నుడువును.

దశశీలములు

౧. ఏప్రాణినైనను వధింపను.

౨. పరద్రవ్యమును హరింపను.

౩. వ్యభిచారము చేయను.

౪. అబద్ధము లాడను.

౫. ప్రమోదముకొరకు సుర మొదలగువానిని త్రాగను.

౬. అపరాహ్ణములోగా భుజింపను.

౭. నృత్యగీత వాద్యములతో గూడిన యుత్సవములను సందర్శింపను.

౮. అలంకారముకొరకు మాలలను ధరింపను. సుగంధమును బూసికొనను.

౯. బంగారును గాని, వెండిని గాని దానముగ గైకొనను.

౧౦. ఉన్నతాసనము, ఉచ్చశయ్య మొదలగు వానిమీద గూర్చుండను; శయనింపను.

అని ముమ్మారు నుడివినపిమ్మట ఉపాధ్యాయు డిట్లనును: "త్రిశరణములతో గూడిన దశశీలధర్మమును నుత్తమ రూపమున రక్షించుకొనుచు అప్రమాదముగ కాలము గడుపుచుండవలయును." అను వాక్యములకు శిష్యు డంగీకారమును దెల్పును.

ప్రవ్రజ్యగ్రహణ మొనర్చిన మానవుడు ప్రభాత సంధ్యా కాలములయందును, రాత్రిప్రథమయామమునను చతుర్విధ ప్రత్యావేక్షణవిధులను మననము చేయుచుండవలయును. చీవర ప్రత్యావేక్షణము, పిండు ప్రత్యావేక్షణము, శయనాసనప్రత్యావేక్షణము, భైషజ్యప్రత్యావేక్షణము అనువానిని చతుర్విధప్రత్యావేక్షణము లందురు.

చీవరప్రత్యావేక్షణము

శీతగ్రీష్మతాపనివారణకొరకు నేను వస్త్రమును ధరించుచున్నాను. కాని యహంకారముకొరకు కాదు.

---

* భారతీయులు పరమ పవిత్రముగ భావించు మనుస్మృతియందు దశవిధ ధర్మములు పేర్కొనబడి యున్నవి. వాని నీ క్రింద నుదాహరించుచున్నాను.

ధృతిః క్షమా దమోఽస్తేయం శౌచ మింద్రియనిగ్రహః
ధీ ర్విద్యా సత్య మక్రోధో దశకం ధర్మలక్షణం
దశలక్షణాని ధర్మస్య యే విప్రాః సమధీయతే,
అధీత్య చానువర్తంతే తే యాంతిపరమాంగతిమ్.
—మనుసంహిత.

ధృతిః (సంతోషము), క్షమా (పరులుచేయు అపరాధములను క్షమించుట, సహించుట) దమః అస్తేయమ్ (దొంగతనము చేయకుండుట), శౌచమ్, ఇంద్రియనిగ్రహమ్, ధీః (జ్ఞానము), విద్యా (ఆత్మజ్ఞానము), సత్యం, అక్రోధః అను నీపదియును ధర్మలక్షణములు. ఈ దశలక్షణములతో గూడిన ధర్మము నధ్యయనము చేయుచు వాని ననుసరించు బ్రాహ్మణునకు పరమపదము కలుగును. మనుస్మృతియం దుల్లేఖింపబడిన దశధర్మములను బ్రహ్మచర్యగార్హస్థ్యవానప్రస్థసన్న్యాసాశ్రమముల యందుండువా రెల్లరును నాచరించుచుండవలయును. మనుస్మృతియందలి ద్వాదశాధ్యాయమందు దశవిధపాపము లుల్లేఖింపబడియున్నవి.

పరద్రవ్యే ష్వభిధ్యానం మనసాఽనిష్టచింతనమ్,
వితథాభినివేశశ్చ త్రివిధం కర్మ మానసమ్.

పారుష్య మనృతం చైవ పైశున్యఞ్చాపి సర్వశః,
అసంబద్ధప్రలాపశ్చవాఙ్మయం స్యాచ్చతుర్విధమ్.

అదత్తానా ముపాదానం హింసా చైవావిధానతః
పరదారోపసేవాచ శారీరం త్రివిధం స్మృతమ్.

పరద్రవ్యాభిలాష, మనమునం దనిష్టచింతనము, మిథ్యాభినివేశము (మిథ్యాదృష్టి) పారుష్యము, అనృతము, పైశున్యము (పరులసుఖమును భంగపరుచుట,) అసంబద్ధప్రలాపము, పరద్రవ్యాపహరణము, జీవహత్య, పరదారగమనమును దశవిధ పాపకార్యముల వలన మానవుడు స్థావరతిర్యగ్జంతువులయందో, అంత్య యోనియందో జన్మించి పాపఫల మనుభవించుచుండును. మనుస్మృతి యం దుల్లేఖింపబడిన దశవిధపాపములను, బౌద్ధధర్మగ్రంథములయందు దశశీలము లని పేర్కొనియున్నారు. క్రైస్తవమతమందుగూడ దశశీలములు గలవు. బైబిలు మతానుసారము వానిని ఈశ్వరాజ్ఞ లనుచుందురు.

౧. ఒక ఈశ్వరునిమాత్రమే విశ్వసించవలయును.

౨. ప్రతిమల నిర్మించి పూజ లొనర్చవలదు.

౩. ఈశ్వర నామమును వృథాగా నుచ్చరింపవలదు.

౪. వారముదినములలో చివరదినమున విశ్రాంతి గైకొనుము.

౫. తలిదండ్రుల యెడల భక్తి గలిగియుండుము.

౬. నరహత్య యొనర్పరాదు.

౭. వ్యభిచరింప జనదు.

౮. పరద్రవ్యము నపహరింపకుము.

౯. అబద్ధపుసాక్ష్య మొసంగకుము.

౧౦. నీ పొరుగువారి సజీవ నిర్జీవవస్తువులయందు లోభ ముంచకుము.

మారోష్ణత్తాపము, వాయుపీడనము మశక వృశ్చికసర్పముల స్పర్శనివారణకొరకు వస్త్రమును దాల్చుచున్నాను.

పిండప్రత్యావేక్షణము

విలాసము, మత్తత, సౌందర్యాభివృద్ధికొరకు నేను భుజించుటలేదు. శరీరధారణము, జీవరక్షణము, క్షుత్పిపాసానివృత్తులకొరకు భుజింపుచున్నాను. బ్రహ్మచర్యమునకు ప్రతిబంధకము గాక బ్రహ్మచర్యసాధనను పుష్టి గలుగుటకును, పురాతనవేదనలు నశింపజేసికొని నూతనవేదనలు కలుగకుండుటకును నేను తినుచున్నాను మరియు నిర్నిందితభావమున జీవయాత్ర గడచుటకు భుజించుచున్నాను.

శయనాసనప్రత్యావేక్షణము

నేను గ్రీష్మశీతాదుల తాపాదినివారణకొరకు శయనించుచున్నాను; ఉపవేశనం బొనర్చుచున్నాను. మారోష్ణత్తాపము, వాయువు, సర్పవృశ్చికాదుల స్పర్శనివారణకొరకు శయనించుచున్నాను; ఉపవేశనం బొనర్చుచున్నాను.

భైషజ్యప్రత్యావేక్షణము

పిపాసానివారణకొరకు జలమును, రోగనివారణకొరకు ఔషధమును పగలు మూడవయామమున త్రావుచున్నాను.

ప్రవ్రజ్యగ్రహణానంతరము ప్రవ్రజితు డీక్రింది పదిప్రశ్నలకు ప్రత్యుత్తర మీయవలయును. ఒకటి యని దేని నందురు: సర్వజీవఆహారార్థిని. (ఆహారము= ధ్యానాహారము, కబలీకాకారాహార, ప్రత్యాహార, స్పర్శాహార సంచేతనికాహారము లని)

రెండన నేమి? నామరూపములు.

మూడన నేమి? త్రివిధవేదనలు (సుఖదుఃఖములు, అదుఃఖాసుఖములు).

నాల్గింటిని నుడువుము? చతురార్యసత్యములు (దుఃఖము, దుఃఖోత్పత్తి, దుఃఖధ్వంసము, దుఃఖధ్వంసోపాయము).

అయిదింటిని చెప్పుము. పంచస్కంధములు: (రూపస్కంధము, వేదనాస్కంధము, సంజ్ఞాస్కంధము, సంస్కారస్కంధము, విజ్ఞానస్కంధము).

ఆరింటిని వివరింపుము. షడాయతనములు (చక్షుః, కర్ణ, నాసికా, జిహ్వా, త్వక్, మనస్సులు).

ఏడింటిని నుడువుము. సప్తబోధ్యంగములు (స్మృతి, ధర్మవిచారము, వీర్యము, ప్రీతి, ప్రశ్రంది, సమాధి, ఉపేక్ష).

ఎనిమిది యన నేమి? అష్టవిధములగు ఆర్యమార్గములు (సమ్యక్ దృష్టి, సమ్యక్ సంకల్పము, సమ్యక్ వాక్కు, సమ్యక్ కర్మాంతము, సమ్యక్ జీవనము, సమ్యక్ వ్యాయామము, సమ్యక్ స్మృతి, సమ్యక్ సమాధి).

తొమ్మిదిటినిగూర్చి చెప్పుము. నవసత్వావాసములు.

పదియని దేని నందురు? దశశీలములు.

పిమ్మట ప్రవ్రజితున కుపాధ్యాయుడు దేహతత్వశిక్ష నొసంగును.

ఉపసంపద

భిక్షుసంఘమున చేరదలచిన ప్రవ్రజితుడు భిక్షుమండలియం దొకని నుపాధ్యాయునిగ నిర్ణయించుకొని భిక్షాపాత్రను, కాషాయము వెండలనువానిని దీసికొని యుపాధ్యాయునికడ కేగవలయును. ఉపాధ్యాయుడు వానిని గాంచి యిట్లనును:—

ఇదియే నా నీభిక్షాపాత్రము?' 'అవును మహాశయా.'

' ,, బహిర్వాసము?' 'అవును.'

' ,, ఉత్తరీయము?' 'అవును.'

' ,, అంతర్వాసము?' 'అవును.'

ఇట్లు ప్రశ్నించి యుపాధ్యాయుడు భిక్షుసంఘమున ప్రవేశించి వారియనుజ్ఞ నొంది ప్రవ్రజితుని సమీపించి, 'నీవు భిక్షుసంఘమున జేరుటకు కాల మాసన్న

మైనది. నే నడుగుప్రశ్నలకు అవును, కాదని క్లుప్తముగ ప్రత్యుత్తరం బొసంగుము.' అని యిట్లు పలుకును:—

నీకు కుష్ఠు, శ్వేతకుష్ఠు, పిచ్చి మొదలగువ్యాధులు గలవా? 'లేవు మహాశయా!'

'నీవు మనుష్యుడవేనా?' 'అవును మహాశయా'

'పురుషుడవా?' 'అవును.'

'స్వాధీనుడవా?' 'అవును.'

'ఋణబాధ లేనివాడవేనా?' అవును.

'రాజభృత్యుడవా?' 'కాదు'.

'తలిదండ్రుల యనుమతిని గైకొంటివా?' 'అవును.'

'ఇరువదివత్సరములు నిండినవా?' 'అవును'.

ప్రవ్రాజకునికడనుండి ప్రశ్నలకు ప్రత్యుత్తరము గైకొనినపిమ్మట వాతడు భిక్షుబృందమును సమీపించి 'నాగు డనువాడు ఉపసంపదను వాంఛింపుచున్నాడు. ఆజ్ఞ యొసంగినయెడల వానిని మీసమ్ముఖమునకు దీసికొనివచ్చెదను.' అని ప్రార్థింప వారంగీకారమును దెలుపుదురు.

అప్పుడు వెలుపల నున్న నాగుని వెంట నిడుకొని యుపాధ్యాయుడు సంఘమున బ్రవేశించును. అప్పుడు భిక్షుబృందమును గాంచి నాగు డిట్లు ప్రార్థించును. "మహాశయులారా! అనుగ్రహ ముంచి యుపసంపదను నాకొసంగుడు." అని ముమ్మారు ప్రార్థించును. ఉపాధ్యాయుడు పైన వివరించినప్రశ్నల నడిగి ప్రత్యుత్తరము బడయును.

'ఉపాధ్యాయుడు: మాననీయులగు భిక్షుసంఘీయులారా! మీ యంగీకారముతోడ నీవ్యక్తికి యుపసంపద నొసంగుచున్నాను. మీకు సమ్మతమైనచో మౌనము ద్వారమున అంగీకారమును సూచింపుడు. అభ్యంతర మేదైన నుండినయెడల నుడువుడు. అని ముమ్మారడుగును. ఒకింతవడి యూరకుండి 'భిక్షుమహాశయుల అంగీకారము మౌనభావమువలన దెలియుచున్నదని తలచుచున్నాను.' అని నుడివి నాగునిచూచి కాలమును చెప్పమనును. అప్పుడు నాగుడు ఋతువు-మాసము-తిథివారములు ఇన్ని గడియలని నుడువును.

అప్పుడు నాగుని చూచి యుపాధ్యాయుడిట్లాజ్ఞాపించును. 'భిక్షాలబ్ధమగు అన్నమువలననే జీవించుచు జీర్ణవస్త్రమును ధరించుచుండుము. వృక్షతలమే నీనివాసగృహము. ఔషధము గోమూత్రము. ఉల్లాసముగ జీవితమును గడుపుచుండుము. స్త్రీసంపర్కము కూడదు. చౌర్యము చేయరాదు. సామాన్యతమ ప్రాణినిగూడ చంపరాదు. నీ కలౌకికశక్తులు గలవని లోకు లెప్పుడును తలంపజనదు.' అని నుడివి కౌపీనమును, మొలచుట్టుకొను అంగవస్త్రమును, ఉత్తరీయము నొసంగును. నాగుడు వానిని ధరించి 'ధర్మవంశ, ధర్మపాల, ధర్మరక్షిత' మొదలగు నామములయం దేదియో యొక్క నామమున పిలువబడును.

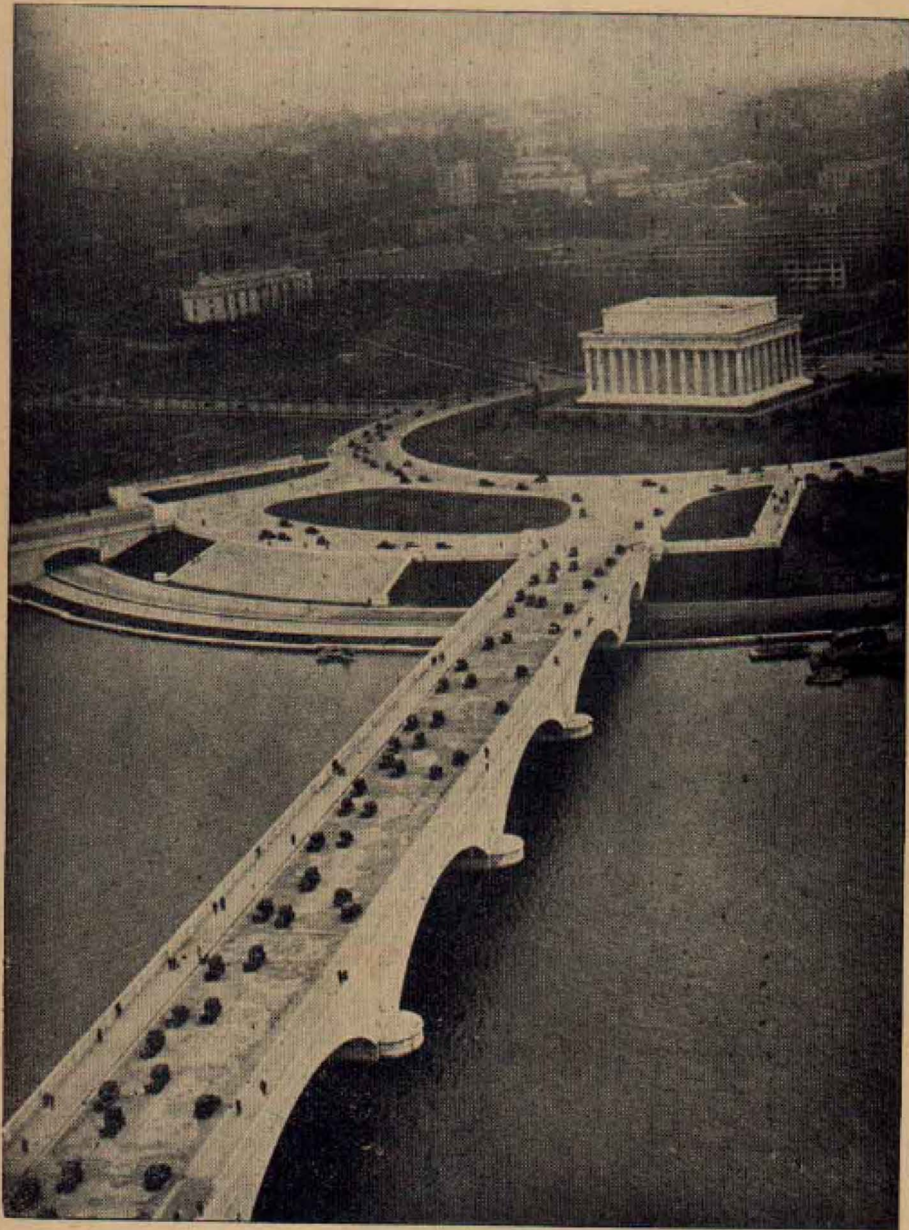
బట్టకట్టు నేర్పుట
(ఫ్రెంచి యువతి)

తిల్లకునతి
(భారతీయశాఖలోని ఒకానొక-నటి, లండను)

పట్టణము-పల్లె
(కాలిఫోర్నియా, అమెరికా)

ఏలింగ్టన్ మెమోరియల్ వంతెన

వాషింగ్టన్, అమెరికా

విమానమునుండి తీసిన ఛాయాచిత్రము. G. S.

అన్నప్రాశనము

బొడ్డు బాపిరాజుగారు

రమ్ము పసిపాప! ఏల జాలమ్ము సేయ - రంగవల్లిక లెలమి నలంకరించి
పీఠమున నన్ని వస్తువుల్ పేర్చినారు - ముందుగా నీవు దేనినిముట్టుకొందో.

అనుచును జుట్టాలందఱుఁ - గనుబండువుగాఁ గనంగఁ గాంక్షించుచు చు
ట్టును నిలువంబడి రలవా - రిని గని లేఁతనగవులను రేఁపెదవేలా ?

చిగురుపాదాల నాడించి సెలవివాఱ - బోసినోటినవ్వులఁ బ్రొద్దుఁబుచ్చుకొనుచు
కులుకుకాటుకకన్నులఁ దళుకుఁజూపు - లన్నిగడలకుఁ జిమ్మెదే చిన్నిపాప!

కాసులపేరుమున్న గునగల్ గననొల్లవు, మల్లెపూవులం
బోసినపళ్లెరమ్ము నటు ముట్టవు, పెట్టినయట్టి గ్రంథముల్ (?)
కోసముపోవు, కుంకుమపు గ్రొంబరణిన్ మనసుంచవమ్మ వై
పే సొలపారఁజూపు నిగిడించెద వేటికి చిట్టిపాపఁడా!

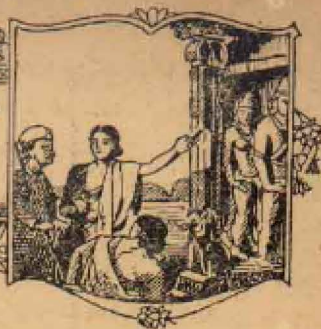
ఎత్తుకనిన్ను లాలించువేళలయందు, సొగసుఁజేతులఁ జిక్కునగలు సుమ్మి
భుజముపై నినునిద్రఁబుచ్చ జోలలుబాడ, మోమెత్తిగనుఁ గొప్పుపూలుసుమ్మి
పోర్వెట్టి యేడ్చునప్పుడు బుజ్జగింపగ, బొమ్మలుసూపు పొత్తమ్ముసుమ్మి
మోము మోమునఁజేర్చి ముద్దాడునప్పుడు, బుడుత నీనొసలంటు బొట్టుసుమ్మి
క్రొత్తగావు నీకు గొనబుచేతులతోడఁ - దెచ్చియిమ్ము మాకు బుచ్చితండ్రి!
యనుచుఁ దల్లిదండ్రు లాడెడుమాటల - వినియును జిరునవ్వుకొనెదె బాబు!

ముందుగా భూషణమ్ములు ముట్టుకొన్నచో, కొలమించు ధనధాన్యములు సెలంగు
ప్రథమమ్మునంబేర్మి ప్రసవముల్ గ్రహియింప, తతవిలాసప్రియస్థితి సుఖింతు
పొత్తముల్ దొలుదొల్త నెత్తినవిద్యల, జాణవై మేటి యశమ్ముఁగాంతు
వాదినిఁ గుంకుమం బంటినయెన లేని, సౌభాగ్యగరిమ ప్రశస్తి గలుగు
నయ్య! వేవేగఁ బోయి నీకందినట్టి - దానిఁ గైకొని తెచ్చియీదగు నటంచు
మదుల వాత్సల్య ముప్పొంగఁ గుదురఁబలుకు - నాప్తజనములవాక్యంబు లాలకించి.

అల్లనఁ బ్రాఁకిపోయి యవియంట కరమ్ములు ముందుఁ ద్రోయుచున్
దల్లిని జూచినంత వదనమ్మును నావలిప్రక్కఁ ద్రిప్పి య
ల్లల్లనఁజేరి వస్తువులనన్నిటిఁ జేతులఁ జిమ్మి గ్రంథముల్
మెల్లననంటె నవ్వులకు మీఁగడబుగ్గలు సొట్టవోవఁగాన్.

చిత్రకళ

అజంత కళాలయములు

తలిశెట్టి రామారావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

౨

చిత్రములు

సుప్రసిద్ధ శిల్పరాజము లనేకములు హిందూదేశమున గానవచ్చుచున్నను పురాతనచిత్రములు విశేషముగ లేవు. బౌద్ధులచే రచింపబడిన చిత్రములు బాఘ్, సింహగిరులందు కానవచ్చినను అజంతయందు గల చిత్రములంతటి పురాతనములు కావు. ఇప్పటిచిత్రకారులకు చిత్తోన్మేషణము గలుగజేసి, మనపూర్వులు చూపిన వింతశైలిని ప్రపంచమునకు జాటుచున్నవి కనుక వీటివిలువకు పరిమితి లేదు. కాని యాధునికుల కివి మరల దెలిసినపిమ్మటగూడ చాలవరకు నశించుట మన దౌర్భాగ్యమే కాని వేరు కాదు.

జేమ్సు ఫెర్గుసనుగారు ౧౮౪౩ వ సంవత్సరమున నీచిత్రముల ప్రతులను కాగితముపై వ్రాయించుమని ఈస్టు ఇండియాకంపెనీవారిని ప్రోద్బలముచేయ వా రీపనిని నిర్వహించుటకు చెన్నపురిసైనికదళమున నుద్యోగిగ నుండిన మేజరు గిల్లు (Majar Gill) గారిని నియమించిరి. వీ రిరువది సంవత్సరములు అనగా ౧౮౬౪ వ సంవత్సరమున సిపాయీలును, తదితర దేశభక్తులును ప్రభుత్వమువారిపై తిరుగుబాటు చేసినవరకు కష్టపడి వారికి ముఖ్యమని తోచిన ముప్పది చిత్రముల ప్రతులను వ్రాసిరి. వీటియం దైదు తప్ప తక్కినవన్నియు ౧౮౬౦ వ సంవత్సరమున క్రిస్టలు భవనప్రదర్శనము (Crystal Palace Exhibition) న గాలిపోయినవి. కాని యాచిత్రముల జూచి రేఖామాత్రములుగ వ్రాయబడినప్రతులు ౧౮౫౬ వ సంవత్సరమున స్పియరుదొరసాని (Mrs Spier) గారును, ఆమెయే మారుపేరుతో ౧౮౬౮ వ సంవత్సరమునను ౧౮౭౯ వ సంవత్సరమున డాక్టరు బర్గెసు (Dr. Burgess) గారును రచించిన గ్రంథము లందు ప్రచురితములైనవి. మిగిలిన యైదు నిప్పుడును సౌతు కెన్సింగ్టన్ ప్రదర్శనశాలలో హిందూదేశపుశాఖ (Indian Section of South Kensington Museum) యందు జూడనగును.

బొంబాయి చిత్రకళాశాలాధికారిగ నుండిన గ్రిఫిత్సు (Grifiths) గారు తమ శిష్యవర్గముయొక్క సహాయముతో మేజరు గిల్లుగారు చేయుచుండిన పనిని కొనసాగించుటకు ౧౮౭౫ వ సంవత్సరమున బూనుకొని సుమారు పదిసంవత్సరములు పాటుపడి నూటయిరువదియైదు చిత్రములను సౌతుకెన్సింగ్టను ప్రదర్శనమునకు బంపిరి. కాని యధికారుల ప్రమత్తతవలననో మరేకారణమువలననో వీటియందు నెనుబదియేడు కాలిపోయినవి. ఏబదియేడు విక్టోరియాఆల్బర్టు ప్రదర్శనశాల (Victoria and Albert Museum) యం దిప్పుడు కలవు. రెండు బొంబాయి చిత్రకళాశాలయం దున్నవి. కాలగా మిగిలినవానిని గ్రిఫిత్సుగారు ౧౮౯౬-వ సంవత్సరమున బ్రచురించిన "అజంతయందలి బౌద్ధగుహలలోని చిత్ర

ములు" (The Paintings in the Buddhist Caves at Ajanta) యను సంపుటములందు లోకమున కర్పించిరి. ప్రదర్శనమున గల ప్రతుల రంగులు వాడుటచే నంత బాగుగ కానరాకున్నవి.

౧౯౧౧-వ సంవత్సరమున హెర్రింఘాము సతి (Lady Herringham) యు, మరికొందరు చిత్రకారులు నీచిత్రముల ప్రతులను వ్రాసిరి. వీటిని విక్టోరియా ఆల్బర్టు ప్రదర్శనశాలయందు చూడనగును. ఆమె వ్రాసిన "అజంత కుడ్యచిత్రములు" (Ajanta Frescoes) అను గ్రంథమున నివి ప్రచురింపబడెను. ముకుళ్ దేవుగారు వ్రాసిన ప్రతులు బొంబాయియందు కళ్యాంజీ కర్మసే గారివద్ద నున్నవి. దేవుగారు "అజంత బాఘులకు నా యాత్ర" (My Pilgrimage to Ajanta and Bagh) అను గ్రంథమునుకూడ ప్రచురించిరి. సయ్యదు అహమదు గారు వ్రాసినప్రతులు ప్రిన్సు ఆఫ్ వేల్సు ప్రదర్శనమున ప్రదర్శింపబడెను.

ఇప్పుడు బొంబాయి చిత్రకళాశాలాధ్యక్షులుగ నున్న కెప్టెను గ్లాడ్‌స్టను సోలొమను (Captain Gladstone Solomon) గారు అజంతకు తమశిష్యవర్గముతో వెళ్లి, చూచి, "అజంతగుహల స్త్రీలు" (Women of the Ajanta Caves), "జాటింగ్సు ఎట్ అజంత" (Jottings at Ajanta) అను చక్కని రెండుచిన్న గ్రంథములను వ్రాసిరి. కన్హయ్యాలాలు వకీలుగారు "అజంతవద్ద" (At Ajanta) యను చక్కని చిన్నగ్రంథమును ప్రచురించిరి. ఫ్రెంచిపండితుడగు మ. ఫౌచర్ (M. Foucher) గారి సహాయమున నజంతగుహల, వాటియందలి శిల్పముల చిత్రముల సమగ్రవర్ణనమును త్రివర్ణచిత్రములతో రెండు సంపుటములుగ నైజాముప్రభుత్వమువారు ప్రచురింప బూనుకొనియున్నారు. ఈగ్రంథములు వెలువడినపిమ్మట అజంతఘనత లోకమునకు పూర్తిగ వెల్లడి కాగలదు.

ఆధునిక ప్రపంచమున కివి తెలియక పూర్వము "నరసంచారము విశేషముగ లేనప్పు డచ్చట చేరిన గబ్బిలములు, పక్షులు, గూడులను కట్టు పురుగులు మొదలగువాటివలనను, వీటిఘనత నెరుగని యాత్రికులు గోడలపై వ్రాయుటవలనను, సన్యాసుల యగ్నిహోత్రముల పొగవలనను వీటిరూపు చాలావరకు చెడెను." ప్రతులను వ్రాయుటకు చిత్రములు బాగుగ కనబడవలెననియో, లేక నివి చెడక యుండవలెననియో మేజరు గిల్లుగారో, గ్రిఫిత్సుగారో వార్నీషును బూయుటవలన నది మాసి, పసుపువర్ణముగ మారి వాటిరూపును మరి కొంత చెరిపినది. హైదరాబాదు ప్రభుత్వమువారిచే "గుహలపై నధికారులుగ నియమింపబడినవారును వాటిని చూడ వచ్చినకళాభిమానులకు యాత్రికుల నానందపరచుటకు చిత్తరువులందలి వ్యక్తుల శిరస్సు లుండు భాగమును బిళ్లలుగ గోసి బహుమతులుగ నర్పింపసాగిరి. బొంబాయియందలి ప్రదర్శనమందిరముకొరకు డాక్టరు బర్డుగారు నిటులనే చేసిరి. సహజముగ నిట్టిబిళ్లలన్నియు కొలదికాలమునకు చితికి ముక్కలై పోయినవి." ఈకారణములవలన "౧౮౧౯-వ సంవత్సరమున నుండిన చిత్తరువులలో కొన్ని ౧౮౪౯-వ కానరాలేదు. ౧౮౪౯-న బర్గెస్సుగారు పేర్కొనిన విప్పుడు కానవచ్చుటలేదు."

ఇటుల చెడగా మిగిలిన చిత్తరువులను గాపాడుటకు నైజాముప్రభుత్వమువారు ధనమును వెచ్చించి ౧౯౦౩-౦౪-వ సంవత్సరమున నీగోడలను శుభ్రపరచి వాటిముందు తీగలవలల నమర్చిరి. బాగుగవీటిని కాపాడుటకు ౧౯౧౪-వ సంవత్సరమున వీరు సర్ జాన్ మార్షలు (Sir John Marshall) గారి సహాయముతో నొక ఆర్కియాలజికలుడిపార్టుమెంటు నేర్పరచి, కుడ్యచిత్రములవిషయమై బాగుగ నెరిగిన ఇటలీపండితుడగు లొరెంజో సెక్కొని (Lorenzo Cecconi) గారిని నియమించిరి. వీరిసలహా ననుసరించి కాపాడుచుండిన గోడల మిగిలిన చిత్రములు చాలకాలమువరకు మన కన్నుల నానందపరుపగలవను నాశ కలదు.

మిగిలియు రూపుమాసియున్న చిత్రములు సగము చెడిన చిత్రములు, చిత్రములలో నొకమూల చేయి మరి యొకమూలకన్న కనబడుచున్నవియు చూచి యానిరుపమానమైన చిత్రముల సౌందర్యము నూహింపవలసి వచ్చెను. ఈమిగిలినవైనను మనలను దేవునిసన్నిధానమును జేర్పజాలినవై, ధనమునే దేవునిగ భావించెడి

యీకాలమున మరల మనోజ్ఞకళలను సింహాసనమున గూర్చుండ జేయజాలునవై యున్నవి.

"గుహాలు" నిర్మింపబడిన కాలముననే చిత్రములను వ్రాయబడెనని చెప్పుటకు ప్రబలాధారములు లేవు. నాల్గవకందరము పూర్తికానప్పటికిని దానియందు చిత్రములు కానవచ్చుటచేత నొకవంక శిల్పులు పనిచేయుచుండ వేరొకవంక చిత్రకారులు చిత్రించుచుండిరని కొందరనుచున్నారు. కాని కందరనిర్మాణమును విడనాడిన కొన్నిసంవత్సరములకు చిత్రములను వ్రాయబూనరాదా? ఒక చైత్యము నలంకరించినపిమ్మట దానిని జూచి, సంతసించి, తక్కిన చైత్యములను, ఆతరువాత విహారములను వర్ణములతో మండనముజేయుట కాయూల యాధికారు లాజ్ఞనిచ్చుటయు సంభవము. తొలుదొలుత, సుమారు క్రీ. పూ. రెండవ శతాబ్దమున నిర్మింపబడిన గుహాలందు చిత్రము లెవ్వియు లేవు. ఆశతాబ్దములందు విగ్రహారాధన, విగ్రహముల వినియోగము బౌద్ధమతమున లేనందువలనను, మతమున నలంకారములును సౌఖ్యములును నిషేధములగుటవలనను, కందరములందు చిత్రములను వారు వ్రాయలేకపోవుటయు, విగ్రహములును చిత్రములును మతప్రచారమునకు ప్రబలమైన యాధారములైన నాటినుండియు చిత్రములను వ్రాయించుటయు సంభవించెను. ఏయాధారమువలననో కందర నిర్మాణకాలమును నిర్ణయించి యాకాలముననే చిత్రములు వ్రాయబడెననుట సరికాదు. కాని కంధరనిర్మాణకాలము తెలిసినయెడల చిత్రరచనకాలము నిర్ణయించుట సులభమగును.

"౧,౨,౪,౬,౯,౧౦,౧౧,౧౫,౧౬,౧౭,౧౯, ౨౦,౨౧,౨౨,౨౬ సంఖ్యల గుహాలందు చిత్తరువు లుండినటుల నిదర్శనములు కలవు. ఇప్పుడు ౧,౨,౯,౧౦,౧౧, ౧౬,౧౭,౧౯,౨౧-వ గుహాలుమాత్రము సచిత్రితములుగ నున్నవి." కాని వీటియందు ౧,౨,౯,౧౦,౧౬,౧౭-వ గుహాలు ముఖ్యమైనవి. కొన్నికందరములందు కప్పులపైని, స్తంభములపైని చిత్తరువులు కలవు. ఒకానొకప్పు డీవిహారములు, చైత్యములు మనోహరములగు రంగులతో వింత ప్రపంచములవలె, భూలోకస్వర్గములవలె విరాజిల్లుచుండెననుటయం దతిశయోక్తి లేదు.

ఈచిత్రములను జూచునప్పు డజంతవిహారములు బౌద్ధమతావలంబకుల నిర్మాణములని జ్ఞాపకముంచుకొనవలెను. బుద్ధునిజన్మమును గూర్చియే కాక యామహాత్ముని పూర్వజన్మములనుగూర్చి జాతకకథల చిత్రములిందు విశేషముగ గానవచ్చును. బుద్ధుని నిర్యాణము తరువాత బౌద్ధమతమున ప్రవేశించిన యవలోకితేశ్వరుడు మొదలగుదేవుళ్ల చిత్రములు, జీవితచక్రాదిమతవిషయక చిత్రములును కలవు. వీటితోపాటు "పర్షియా రాయబారము" వంటి చరిత్రాత్మక చిత్రములు, అనుదినమున గానవచ్చు మనోహరదృశ్యములు చూడగలము. కావన నీచిత్రములవలన మత, చారిత్రక, సాంఘికాదివిషయములనేకములు మనకు దెలియవచ్చుచున్నవి.

౯,౧౦ సంఖ్యలుకల కందరములు క్రీ. పూ. మొదటిశతాబ్దమున దొలువబడెననియు, నిందలి చిత్రములు క్రీ.శ. మూడవశతాబ్దమువరకు జిత్రింపబడెననియు పండితులు బరుహుతు, అమరావతి, సాంచీస్తూపములందలి శిల్పములతో సరిపోల్చినిర్ణయించిరి. ఆంధ్రులాకాలమున దక్షిణహిందూదేశమున ప్రబలరాజ్యమున కధిపతులుగ నుండుటవలనను, వీరు బౌద్ధమునందు సానుభూతిని జూపుచుండుటవలనను వీరిప్రోత్సాహమువలన గాకపోయినను ఆటంకము లేక నిర్విఘ్నముగ నీరచనలు సాగెను.

౯-వ గుహయందు చిత్రములు చాలవరకు చెడినవి. నేవకురాండ్ర ఏనుగులచిత్రములు చక్కగ నున్నవి. పశువు లానందముగ బరుగిడుచుండ వానివెన్నంటి పోవు కాపరిచిత్ర మతిసహజముగ, సుందరముగ నున్నది. రేఖలు దృఢముగ నుండుటవలనను, స్వల్పప్రయత్నముతో వర్ణములలావణ్యము కుదురుటవలనను ఆచిత్రకారు డతిప్రవీణుడై యుండవలెనని తోచును. అప్పటికే యెన్నివేల సంవత్సరములో నాగరికత యున్నతదశయం దుండి చిత్రరచనను పోషింపకపోయినయెడల నిట్టిసుందరచిత్రముల నొక్కపరి చిత్రింపబూనుట సాధ్యము కాదు. స్తంభములపై నున్న బుద్ధునిచిత్రములును, తక్కినచిత్రములును ఆకాలపు చిత్రకారుల వివిధములైన రుచులను తెలియజేయుచున్నవి. పూర్వ విభాగోపలం దుండిన

సుద్రపురోతు, బల్లెపుబంటులు, స్త్రీలు కల చిత్తరువు లిప్పుడు కానరాకున్నవి.

౧౦-వ సంఖ్యకల చైత్యమున చిత్రితులైన వ్యక్తు లిప్పటిభిల్లులు, బ్రింజారివారివలె నున్నారు. ఆచిత్రకారులు తమచుట్టు గానవచ్చెడి జనుల నచ్చట చిత్రించి నటు లున్నది. ఒకరాజును, రాణియు సపరివారముగ నున్నటుల నొకచిత్రము కలదు కాని చాలావరకు చెడి పోయినది.

ఈకందరముయొక్క స్తంభములపై నున్న చిత్తరువులు నాల్గవ శతాబ్దినాటివి. అప్పటికి మనదేశమున గొంత వ్యాపించిన గాంధార శిల్పరీతు లీచిత్రముల గల దుస్తులందును, కాంతిమకుటములందు కానవచ్చుచున్నవి.

"౧౭, ౧౯-వ గుహ" లందు చిత్రములు విశేషముగ గలవు. క్రీ. శ. ఆరవశతాబ్దమున చాళుక్యులు దక్షిణమున కధిపతులుగ నున్నకాలమున నీ చిత్రములు వ్రాయబడెను.

"౧౭ వ గుహ" చాళుక్యుల యమాత్యునియాజ్ఞవలన నిర్మింపబడెనని సగము శిథిలమైయున్న యొక శాసనమువలన దెలియుచున్నది. ఇందలి బొమ్మలును విశేషము చెడియున్నను పూర్వ మీగోడలన్నియు చిత్రములతో నిండియుండినటుల కానవచ్చును. మిగిలియున్న చిత్రము లతి సుందరముగ నున్నవి. ఇచ్చట కల బుద్ధునిజాతకకథ లాచిత్రకారులమతమును, గుహానిర్మాణోద్దేశములను చక్కగ జూపుచున్నవి. ఈచిత్రము లేయేకథలనుగూర్చినవియో పూర్తిగ నింకను తెలియరాకయున్నది. కనుక నీపనిని నిర్వహించుటకు నైజాము ప్రభుత్వమువారు ఖౌమరుగారిని నియమించియున్నారు.

ఇంద్రప్రస్థపు రాజును, బోధిసత్త్వుడును అగు సుతోస్సముడు పద్మతటాకమున స్నానముచేసి మరలివచ్చుచుండ నొక నరాశనుడను దొంగకు పట్టువడెను. ఒక బ్రాహ్మణుడు పవిత్రగీతములను బఠింప విని,బుద్ధు నారాధించి,సూర్యోదయముకాకమును పేమరలివచ్చెదననివాగ్దానము చేయ రాజును దొంగ విడిచిపెట్టెను. వాగ్దానము నేమరక సుతోస్సము డాదొంగయొద్దకు మరలెను. తుదకాచోరుడు బౌద్ధమతమును స్వీకరించెను. ఈజాతకకథను జూపుచిత్ర మొక టీచైత్యమున గలదు.

బుద్ధునిసోదరుడగు నందుడు బౌద్ధమతమును స్వీకరించుటను జూపుచిత్ర మొకటి కలదు. బుద్ధునిజన్మము, అసితుడను ఋషి జాతకపరీక్ష చేయుట, బుద్ధునివిద్యాభ్యాసము, పురమున నాతడు నాల్గుమారులు సంచారము చేసి రోగము, దారిద్ర్యము, వృద్ధాప్యము, మరణముల గూర్చి చూచుట, తపస్సు, రాజగృహమునకు మొదట వచ్చుట, సుజాతత్రపుస్సభల్లికు లాతని నాదరించుట చిత్రితములై యున్నవి.

అన్నిటికిని మించినది "మరణించుచున్న రాకుమార్తె" యను చిత్ర మని పేరు పొందినది. దీనిని గ్రిఫీత్సుగా రిటుల వర్ణించిరి:—

"ఒకయుత్తమవంశజాత తలగడపై నెడమచేతి నాతగమంచి పరిచారికయొక్క సాహాయ్యమున మంచముపై గూర్చుండియున్నది. వెనుకనుండి యొక బాలిక తనరొమ్ముపై చేతి నుంచి యామెను చూచుచున్నది. రొమ్ముపై వస్త్రబంధనము కల పరిచారికయొకతె వింజామరముతో నామెకు విసరుచుండ నొకతొకతె స్తంభమునొద్ద గూర్చొనియున్నది. ముందిరువురు స్త్రీలు కూర్చొనియున్నారు. ప్రక్కగదియం దిరువు రున్నారు. అం దొకడు పర్షియాదేశపు అంగరకాను ధరించి కలశమును, గిన్నెను పట్టుకొని నిలువబడియుండ నీగ్రోజాతి శిరోజములతో నున్న యితరవ్యక్తి యేమియో యాతని నడుగుచున్నాడు. మరియొకగదియం దిరువురు సేవకురాండ్రు కూర్చొనియున్నారు."

శోనయూపిరితో కండ్లను మూసివేయుచున్న యీరాజతనయను జూచుచు, నింతటివిపత్తు సంభవించుచున్నది కదా యనువిచారమున నున్న పరిచారిక, తమ్ముల నాదరించుచుండినయామె బ్రతుకునను నాళతో నుపచారములు చేయుచుండిన సేవకులు, ఇక లాభము లేదని నిస్పృహతో గూర్చొనియున్నవారు, ఏడ్చువారు నీవిషాదభావమును కేయిరె ట్లధికము చేయుచున్నారు. విచారభావప్రదర్శనమునందును, కథను స్ఫుటముగ

జెప్పుటయందును దీనికి మించిన చిత్ర మిం కెచ్చటను లేదని గ్రిఫిత్సుగారు వ్రాసిరి.

పరిచారిక శిరోజములయేర్పాటునకు వ్యతిరేకముగ రాజతనయయొక్క శిరోజము లామెయొక్క భుజములపై వ్రేలాడియుండుట యామె బలహీనతను బాగుగ తెలియజేయుననియు, నిందు చిత్రకారుని ప్రవీణత బోధపడుననియు, సుందరమైన స్త్రీయొక్క మరణము విచారములలో గొప్పది కాన నామెముఖమున రోగచిహ్నములను జూపజాలక దేహవిన్యాసమున నాభావమును చిత్రకారుడు చూపె ననియు బొంబాయి చిత్రకళాధ్యక్షులగు గ్లాడ్‌స్టన్ సోలొమనుగారు వ్రాసియున్నారు.

ఈవిహారచిత్రములందు పర్షియావారిటోపీలు కనబడుచుండుటచే నాదేశపుచిత్రరచన కొంత యిందు కలదా యని కొంద రూహించుచున్నారు కాని యంతకు ముందు రచింపబడిన చిత్తరువులను, వారిరచనయందు గల జాతీయవ్యక్తిత్వమును జూచిననో నీయూహ సరికాదని తెలియును. ఆకాలమున పర్షియావా రిచ్చటికి వచ్చుచుండిరనియు, గొప్పకుటుంబములలో వీరు సేవకులుగ నుండిరనియు నీదుస్తులవలన స్పష్టమగుచున్నది.

"౧౭-వ గుహ" ను చిత్రించినపిమ్మట "౧౬-వ గుహ" ను చిత్రించినటుల నున్నది. ఈవిహారమున గల అరువదియొక్క చిత్రములను డాక్టరు బర్గెస్సు గారు వర్ణించిరి. ఈ చిత్రాగార మతి విలువయైన దగుటచే లోకము నాకర్షించుచున్నది. ప్రాంగణమునగల "సంసారచక్రము" బౌద్ధమత పరివర్తనమును తెలియజేయుచున్నది. ఇప్పటికిని తిబెత్తునం దుపయోగమున నున్న పతాకములపై నిట్టిచిత్రములను వ్రాయుట కలదు. ఆకాలమునకే బౌద్ధమతము క్షీణదశకు వచ్చుటచే చిత్రరూపముగ ప్రజల నాకర్షించుట కీవిహారము నిటుల చిత్రించిరని కొందరి యభిప్రాయము. దీనిద్వార మతిసుందరముగ నున్నదనియు, చిత్రములు శిల్పములు చిత్రరచనావిధానములను బోధించుచున్న వనియు పలువురు పొగడుచున్నారు.

హెర్రింఘాముసతి యిటుల నీ చిత్రములగూర్చి వ్రాసెను:—

"సింహము కణుతుల వేటాడుట, ఏనుగులవేట, రాజదర్బారున నేనుగు సలాము చేయుట యను మూడు చిత్రములు పదునేడవగుహాయం దున్నవి. తక్కినవాటికిని వీటికిని భేదము కలదు. ఈచిత్రములు ఛాయవెలుతురుల యేర్పాటున పదునేడవశతాబ్దమునకు పూర్వపు ఇటలీ చిత్తరువులకు మించియున్నవి. పచ్చిక, ఆకులయొక్క తేజోహీనమైన యాకుపచ్చరంగు తప్ప, చిత్రములు లేతరంగులతో గలవు. పొందిక, యేర్పాటులందు నవీనములుగను, స్వాభావికములుగను, వ్రాతయందు స్వేచ్ఛతోను......వర్ణ లేపనమున దృఢముగను...... ఉన్నవి. మృగములు—గుఱ్ఱములు, ఏనుగులు, కుక్కలు కణుతులు—చక్కగ వ్రాయబడినవి."

ఒక గోడపైని రాజును, రాణియు గూర్చొనియున్నటుల గలదు. భార్యాభర్తల యనురాగ మిందు బాగుగ బ్రదర్శింపబడెను. ఆప్రక్కనే పరివారము చుట్టియుండ నొకరాణి శీవితో నిలువబడియున్నది. రాణియు, ఛత్రమును బట్టియున్న పరిచారికయు, వెనుక నిలువబడియున్న యామెయు చక్కగ నున్నారు. అజంతయందలి స్త్రీలందరు మనోహరమూర్తులే యన వీరుమాత్ర మన్యముగ నుందురా? వారిమీదిపైభున నొకగవాక్షము వద్ద నిరువురు స్త్రీ లేమియో యాలోచించుచున్నటుల గలదు.

ఈదగ్గరనే యొక యద్భుతమైన చిత్రము కలదు. ఇందు గంధర్వులును, అప్సరసలును పాడుచు నాకాశమున నెగురుచున్నటుల గలదు. గంధర్వ దక్షినయము చేయుచు, బహుశః పాడుచు, తన్మయుడైయున్నాడు. సేవకు డొక డాయుధపాణుడై వెన్నంటియున్నాడు. గంధర్వుని ప్రక్క నిరువురు సుందరులైన స్త్రీలు తాళములు వాయించుచున్నారు. దిగువభాగమున నొకతె మద్దెల వాయించుచున్నది. మరియొకతె మురళిని బట్టియున్నది. వ్యక్తులకూటమియం దేమి, రేఖారచనయం దేమి యిది చక్కగ నున్నదనియు, మీది కెగురునటుల

వ్రాయుటయందు నిరుపమాన నైపుణియు డాక్టరు బర్గెస్సుగారు తమ "హైందవగుహాలయము"లను గ్రంథ

మున వ్రాసియున్నారు. నగలు, శిరోజములు నొక ప్రక్క కొరుచున్నటుల నుండుటచే నీ రాకాశమున నెనుదు నటుల స్పష్టముగ గానవచ్చును. అజంతయందుగల చిన్న చిత్రములలో నిది పేరుగాంచినది.

ప్రాంగణమున కుడివైపుగోడమీద బుద్ధుని నాశనము గోరి దేవదత్తుడు పంపిన పిచ్చియేనుగుయొక్క చిత్రము కలదు. లోపల షడ్దంతజాతకచిత్రము కలదు. కాశీదేశపురాణి తనపూర్వజన్మమున నిప్పు డేనుగుల రాజుగ నున్నవానిచే నవమానముచేయబడెనని యాను కొని యా యేనుగును బట్టితెమ్మని యాజ్ఞాపించెను. మృగయులు తీయేనుగును బట్టిరి. కాని దానిదంతములను కోయలేకపోయిరి. బోధిసత్వుడను గజరాజు తనదంతములను తానే తీసి యిచ్చుటకు బూనుకొనెను. రాణి తుదకు తనతప్పిదమును గ్రహించి విషాదముతో మరణించెను. అజంతయందలి సుప్రసిద్ధచిత్రములలో నిది యొకటి. బోధిసత్వుడు శాంతముతో దంతమును తీయుచుండుట, ఆతనివెన్నంటి వచ్చిన గజముల విషాదము చాల చక్కగ రచింపబడెను. మృగయులు దంతములను బట్టియున్నారు. సుందరమైన యా రాణితనభర్తపై చేరబడియున్నది. పరిచారికలు పరిచర్యలను చేయుచున్నారు. వ్యక్తులయేర్పాటు, వారిసౌందర్యము, భావప్రదర్శనము అతినిపుణముగ వ్రాయబడెను. పదునారవ కందరమున గల చిత్తరువునందువలె నిచ్చటను రాణి యొక్క ముఖమున విషాదచిహ్నములు కానరావు కాని యీభావ మామెయంగములయేర్పాటునందు స్పష్టముగ గానవచ్చుచున్నది.

"మహాకపిజాతకము"ను తెలియజేయుచిత్రమున బోధిసత్త్వుడను మర్కటము దానియనుచరులను మర్కటములను కాశీరాజ్యాధిపతినుండి సంరక్షించుచున్నటులగలదు

"విశ్వంతరజాతక" చిత్రము చక్కగ నున్నది. శిబిచక్రవర్తిబంధువను విశ్వంతరుడు మహాదాత. అడిగిన వానికి లేదనక తన సర్వస్వమును ధారపోయుచుండెను. తనకుగల మహత్తువలన సంపాదించి, కళింగరాజ్యమునకు వర్షమును బ్రసాదించిన గజరాజమునుగూడ దానము చేయ నా దేశపు ప్రజలకు జలము చాలనందున కోపము వచ్చెను. రాజు విశ్వంతరుని, ఆతనిభార్యయైన మాద్రిని, బిడ్డలను దేశమునుండి వెడల గొట్టెను. తన్నితరదేశములకు గొనిపోనున్న యశ్వములనుగూడ ఇచ్చివేసెను. జూజాకుడను బ్రాహ్మణు డడుగ

తన బిడ్డలను గూడ సమర్పించెను. ఈ చిత్రమున గల బ్రాహ్మణునిముఖమున ఆశ, క్రౌర్యము మొదలగు భావములు బాగుగ కానవచ్చుచున్నవి. విశ్వంతరుని కెచ్చటను నగలు లేకపోవుటయు, ఆతనిముఖభావమును, రాణియొక్క యాత్రమును జూడతగ్గవి.

పదునారవగుహయందుగల "సుతోసోమజాతక" కథ యిచ్చటను కలదు.

బుద్ధునియుపదేశములను సారిపుత్రుడును, తక్కిన వారును వినుచున్నటుల నొకచిత్రము కలదు. జ్ఞానియగు సారిపుత్రునకు బుద్ధుడు ప్రశ్నల నడిగి తక్కినవారికి జ్ఞానము నుపదేశించెను.

"తల్లియు, పిల్లయు బుద్ధు నారాధించుచునటుల నీ విహారమునం దొకచిత్రము కలదు. కుమార్తెముఖమునం

దానందమును, బుద్ధదేవుని జీవితాదర్శములను గ్రహింప జాలిన తల్లియొక్క వదనమున గౌరవభావము, భక్తి తాండవమాడుచున్నవి. తల్లి యొక్క హస్తములు కుమారిక భుజముపై నుండుటవలన నామె తనయనుంగుబిడ్డను బుద్ధదేవు నారాధించి పవిత్రురాలవు కమ్మని ప్రోత్సాహపరచుచున్నటులు తోచును." జావాయందలిబోరోబుదరు శిల్పరాజములతో నీచిత్రము సరిపోలుననియు, భావప్రదర్శన మత్యద్భుతముగ నున్నదనియు సుప్రసిద్ధహైందవ చిత్రకళాభిమానియగు హేవెలుగారి యభిప్రాయము. తలలయొక్క రచన సుందరముగ నున్నదనియు, తల్లియొక్క నోరును, కండ్లును, చేతులును, వ్రేళ్లును చూడ నాచిత్రకారు డతిప్రజ్ఞావంతుడుగ గనబడుననియు లోరెంజో సెక్కొని పండితుడు వ్రాసియున్నాడు. అజంతచిత్రములలో మరువరాని చిత్ర మిది యొకటని లారెన్సు బిని యనుగారు వ్రాసిరి.

లోతైన గోతినుండి కాశీరాజును బోధిసత్త్వుడను నొకజింక సంరక్షించుచున్నటుల "శరభజాతక" కథా చిత్రము కుడిపై పుగోడకు కలదు.

"మాతృపోషకజాతక" చిత్రము సుందరమైనది. చంద్రోనపర్వతమున బోధిసత్త్వుడను నొకగజము గ్రుడ్డిదైన తనతల్లిని రక్షించుచుండెను. ఒకమృగయు వాడేనుగు ప్రాణాపాయమునుండి రక్షింప నాతడు దుర్మార్గు డగుటవలన కాశీదేశాధిపతియగు బ్రహ్మదత్తున కాయేనుగును బట్టి యిచ్చెను. ఆరాజేనుగు నెంత యలంకరించినను, ఎన్నియాహారపదార్థముల నిచ్చినను దుఃఖించుచు తల్లి లేనిది యాహారమును భుజింపనని చెప్పి యుపవాసములను చేయుచుండెను. రాజు కనికరించి యాహస్తిని విడిచిపెట్ట తనతల్లిదగ్గరకు మరలి వచ్చెను. సంతోషముతో నీయేనుగు మరలుట యతి చిత్రముగ నిచ్చట చిత్రితమై యున్నది.

వర్షము లేక చేపలు బాధపడుచుండ బోధిసత్త్వుడను నొకచేప దేవుని ప్రార్థించి వర్షమును గురిపించి యామత్స్యములను రక్షించెను. ఈ "మత్స్యజాతక" కథ యాప్రక్కనే చిత్రింపబడెను.

మృగయుని కుమారుడును, బోధిసత్త్వుడగు నగు శ్యాము డంధులగు తన తల్లిదండ్రులను బోషించుచుండెను. ఈతడు దగ్గర నున్న కొలనుకు నీళ్లకై పోవు కాశీరాజు లేడి యని యనుకొని యాతనిని గొట్టెను. తన తల్లిదండ్రు లేమైపోయెదరో యని విచారించుచున్న యాతని నొకదేవత కాపాడెను. ఈకథకు "శ్యామజాతక" మనెదరు. మత్స్యజాతక చిత్రము దగ్గరనే యీ చిత్రమును గలదు.

కుడిపై పుగోడయందు వ్రాయబడిన "సింహళావదానము" మహాచిత్రము. విజయుడు సింహళమున బ్రవేశించుటను జూపుచిత్ర మిది యని కొంతకాలము పండితు లభిప్రాయపడిరి. సింహళుని పరాక్రమమును, పద్మని

భగ్నమగుట, రాక్షసస్త్రీలతో నాతఁ డానందముగ కాలముఁ గడపుట, కారాగృహవాసము, బలాహుఁడను తెల్లని గుఱ్ఱముపై నాతఁడు తప్పించుకొని వచ్చుట, రాక్షస స్త్రీ యాతని వెంబడించుట, సింహకల్ప రాజుయొక్క మరణము, దండయాత్ర, తిరిగి వచ్చుట మొదలైన వన్నియు నిచ్చట నతినిపుణముగ వ్రాయఁబడెను. ఈ చిత్రమును వర్ణచిత్ర సాహాయ్యమువలన గాక యక్షరములతో సమగ్రముగ వర్ణించుట దుర్లభము. ఉత్సవమునగల నటులు ఏనుగులు, రౌతులు, రాజు, పతాకములు, పడవలు మొదలగున వన్నియు, నతిమనోహరముగ నున్నవి. వ్యక్తుల యేర్పాటు, చిత్రముయొక్క మధ్యభాగమునకు బోయెడి యేనుగుల స్వాభావికరచన చక్కఁగ నున్నదని పెక్కొని పండితుఁడు ప్రశంసించెను. పర్షియాలో తక్ తైబోస్టానున గల శిల్పచిత్రమును బోలియున్నదని గ్రిఫిత్తుగారు వ్రాసిరి. ముఖ్యవిషయమగు యుద్ధమును మధ్యను రచించి చిత్రకారుఁడు భావకేంద్రీకరణమును బాగుగ జేసెననియు, రాక్షసస్త్రీలు మీఁది కెగురుట చాల అద్భుతముగ నున్నదనియు గ్లాడ్‌స్టన్ సోలొమనుగారు పొగడిరి.

భిక్షుకుఁడుగ వచ్చిన శక్రునకు బోధిసత్త్వుఁడగు శిబిచక్రవర్తి తనకండ్లను దానమిచ్చుటను గూర్చి తెలియజేయు "శిబిజాతక" చిత్ర మొకటి కలదు.

బోధిసత్త్వుఁడు లేడిగను, ఎలుగుగొడ్డుగను అవతరించి చేసిన మహాకార్యములను తెలియజేయు చిత్రములిచ్చటనే కలవు.

ఈవిహారముననే యున్న యీచిత్రము నెగురుచున్నయప్సరసలతో బోల్చి చూచినయెడలనీచిత్రకారులెట్టిభిన్నరుచుల నొకేవిధమగుచిత్రమున జూపగలిగిరో బాగుగ దెలియును.

ఒకరాజతనయ యద్దమున తనముఖమును జూచుకొని యలంకరించుకొనుచుండ నొకవైపున నామె బడలిక తీరుటకు విసరుచున్న పరిచారికయు, మరియొక వైపున చందనాదివస్తువులను పళ్లెములో బట్టుకొని యున్నటుల మరియొక పరిచారికయు గలరు. ఈచిత్రమున రాజతనయయొక్క "ఒయ్యారము, కీవి బాగుగ

కానవచ్చుచున్నవి. ఇందు పరిచారికయొక్క పొందిక చాల నిండుగ నున్నది. నిలువబడిన తీరు, విసరువిధానము స్వేచ్ఛతో వ్రాయబడెను. ముఖమున గౌరవభావము, సంతోషము, వినమ్రత మూర్తీభవించియున్నవి."

శిల్పమునకు ప్రసిద్ధి బడసిన పందొమ్మిదవ సంఖ్యకల విహారమున "బుద్ధునకు తల్లియు, ఆమె శిశువును భిక్షమిచ్చుచు గౌరవించుచున్నటు లొకచిత్తరువు కలదు. ఇది పదునేడవగుహయందలి చిత్తరువును పోలియున్నది. బుద్ధదేవుని విగ్రహము, గౌరవముతో తనశిశువుచే భిక్షమిప్పించుచున్న మాతృప్రేమభరితయు, నలంకృతయు నగు స్త్రీరూపము, భయభక్తులు తాండవమాడు హృదయము కల బాలుడు నెట్టి వారినైన నాకర్షింపక మానరు."

౧, ౨ సంఖ్యలుకల కందరములు క్రీ. శ. ఏడవ శతాబ్దమున చెక్కబడినవి. అప్పటికి బౌద్ధ మతము హిందూదేశమున తన పూర్వస్థానమును గోల్పోయెను. కాని యజంతయం దప్పటికి పెక్కువవిహారములు కానలసివచ్చుటచే నాసంస్థ ప్రాముఖ్యమును గలిగియుండెనని

తోచును. బౌద్ధసన్యాసులు మతప్రచారమునకై చైనా మొదలగు దేశములకు వెళ్లివచ్చుటయు, పర్షియా దేశీ

యులు మన దేశమునకు వచ్చుచుండుటయు కలుగుటచే నాయా దేశముల చిత్రరచనావిధానము లజంతయందు కానవచ్చుచున్నవని పండితులు చెప్పుచున్నారు.

"ఒకటవ గుహాయం దలంకార ప్రాయముగ చిత్రింపబడిన చిత్తరువు లాహ్లాదకరములు. ఈగుహాచిత్తరువులు పేరుప్రోగుట కివియే చాలును. ఎద్దులు రెండు పౌరుషముతో పోరాడుచున్నటుల గల చిత్తరువున నిజముగు జీవచలన చిహ్నము లద్భుతముగ నున్నవి."

బోధిసత్త్వుడగు శిబిచక్రవర్తి యొకపావురమును సంరక్షించుటకు డేగకు తనదేహమునుండి మాంసమును కోసి యిచ్చెను. ఈ "శిబిజాతక" చిత్ర మతిమనోహరమైన దిచ్చట గలదు.

బోధిసత్త్వునిచిత్రము, జగద్విఖ్యాతి కన్నది, ఇందు గలదు. "ఇందు కనబడు విచారము, కనికరము మహాద్భుతములు. ఇది చూచువారికి విచారకరమగు గొప్పకార్యమును జేయ సిద్ధమైన మహాపురుషునియెదుట

నిలువబడినటుల దోచును. ప్రాపంచిక సుఖమును విడనాడు విచారమును, దానివలన ముందు గల[illegible]గబోవు శాంతియు నిందు మేళవించి యున్నవి. చిత్తరువు పెద్దదగుటవలన నీభావములు ద్విగుణీకృతము లగుచున్నవి." రచన యతిసుందరముగ నున్నది దేహవర్ణ మతిసహజముగను, ఛాయ సున్నితముగను ఉన్నవి. హస్తముల సౌందర్య మాహ్లాదకరముగ నున్నది.

ఈ చెంతనే యున్న స్త్రీ చిత్రము నిటులనే చిత్రరచనను శోభించుచున్నది. పుష్పమును బట్టుకొన్న యాచేయియే చాలును— దీని గొప్పతనమునకు. ఈ చిత్రము యొక్క యర్థ మింకను నిశ్చయింపబడలేదు.

బుద్ధుడు తపస్సును చాలించి మహాబోధివృక్షముక్రింద గూర్చొని యాలోచనయందు నిమగ్నుడై యున్న ప్పుడామహాత్మునకు మనశ్చాంచల్యమును గలుగ

చేయుటకు మారు డనేకయత్నములను జేసెను. ఈవిష యమును తెలుపుచిత్ర మతిచిత్రముగ నున్నది.

మీద జెప్పిన బోధిసత్త్వునితో బోల్పజాలు చిత్ర మొకటి యాప్రక్కనే కలదు. చిన్నదైనను రచన యందు దానికి తీసిపోదు.

బుద్ధభగవాను డొకకాలమున ననేక స్థలములందు కానవచ్చుట మొదలగు నద్భుతములను శ్రావస్తినృపుడగు ప్రసేనజిత్తు చూచెను. దీనినిగూర్చి యొకచిత్రము కలదు.

ప్రాంగణముయొక్క కప్పుపై "పర్షియారాయ బార" మని పిలువబడు చిత్ర మొకటి కలదు. "ఖుస్రు రాజు సుప్రసిద్ధురాలైన తన షిరీన్‌రాణితో గూర్చుని మద్యపానము చేయుచున్నటుల గలదు. ఇందలిరూపము లత్యద్భుతముగ మొగలాయీలను బోలియున్నవి."

ఒక చిత్తరువున రాణియు, నామెపరిచారికలును భిక్షు నిడుచున్నటుల గలదు.

రెండవసంఖ్యకల కందరములోని చిత్తరువులును సుప్రసిద్ధములు.

"స్త్రీలయొయ్యారము నీకాలపుచిత్రకారు లతినిపుణముగ బ్రదర్శింపగలిగిరి. అలంకృతయై యాతురతతోను, సిగ్గుతోను, ప్రేమతోను స్తంభమునకు జేరబడి యున్న యీ యౌవనవతిని జూడుడు. ప్రియుడెంతకు రాకపోవుటచే నేమియుదోచక యామె యెటుల తన గోటిని మీటుచున్నదో చూడుడు. "ముద్ర" యందజంతచిత్రకారులకుగల ప్రవీణత యిందు మనకు గొంత యగపడును. చిత్రకారుడు తన ప్రియురాలినే యిటుల చిత్రించెనేమో! ఈమె కిట్టి సొగసైన నగ లుండుట కిదియే కారణమేమో!"

బోధిసత్త్వ డొకబ్రాహ్మణ సన్యాసిరూపమున శాంతమును బోధింప వాతని గొరడాలతో గొట్టిరి. ఆతని చేతులు, పాదములు, చెవులు, ముక్కు కోసివేయవలెనని యాజ్ఞయయ్యెను. కాని యాతడు చలింపక తాను బోధించువిషయమును సమర్థించెను. ఈకథకు "క్షాంతిత్యాది జాతక" మందురు. దీనిగూర్చి యొక చిత్రము విహారప్రాంగణమున గలదు.

హంసజాతకమునుగూర్చి పెర్సీబ్రౌనుగారు తమ "హైందవ వర్ణలేపన" మనుగ్రంథమున నిటుల వ్రాసిరి: "పదునేడవగుహ (?) యందు మహా హంసజాతకమును గూర్చి చెప్పు కుడ్యచిత్రమున చిత్రకారుని వర్ణజ్ఞానము చూడదగును. క్షేమరాణి బంగారుహంసలను కలయందు జూచి యట్టిదాని నొకటి దనకు తెప్పింపుమని సంయమ నృపుని బ్రతిమాలెను. తనపాలితులచే త్యజింపబడిన హంసరాజును, తన్ను విడువక యుండిన సుముఖుడను మంత్రిని రాజమృగయుడు పట్టి సంయముని యొద్దకు దేగా నాతడు వాటిని విశేషముగ గౌరవించెను. హంసరా జాతనికి నీతిని బోధింపవానిని వాసమను చిత్రకూట సానువులకు బొమ్మని విడిచిపెట్టెను. ....
ఒక సేవకుడు ఛత్రమును బట్టియుండ, రెండవ సేవకుడు వింజామరమును వీచుచుండ, పరివార మాజ్ఞకై వేచియుండ, రాజు సింహాసనారూఢుడై యున్నాడు. మూడవసేవకునిముఖము నల్లగ నున్నది. ఈతడు బహుశః నీగ్రో కావచ్చును. తీవ్రమైనయెరుపుచాయకలవాడు రాజు పాదములయొద్ద నున్నాడు. ఈతడు తనకథను చెప్పు రాజమృగయుడు కావలెను. కాని మధ్య నున్న హంసల నందరు నేకాగ్రచిత్తముతో జూచుచున్నారు. మీద నున్న చాందినీని రాజు బహుశః ఆపక్షులను గౌరవించుటకు కట్టించినటుల కనబడును. వెనుకభాగమున వ్రేలాడుచు నలంకారముతో నున్న 'కణాతు' (తెర) యీసభ బహిరంగము కాదని తెలియజేయును. ఈహంసలను బట్టిన విధానము నిజమని చెప్పుచు కాబోలు నొక

హీనకులజుడు రాజుయొక్క పాదములచెంత గూర్చొని యున్నాడు. ముందుభాగమున తెల్లనిపద్మములతోను, నీటికోళ్లతోను నిండియున్న జలాశయము కలదు. ఇం దాడుచున్న జలపక్షులకు, వడలిపక్షులకు గల స్వేచ్ఛను తెలియజేయును.

... ...ఈచిత్తరువున లేలికరంగులతో నున్న మానవులకు గాఢమైన యాకుపచ్చరంగులతో నున్న వెనకభాగము వ్యతిరేకముగ వ్రాయబడెను. ఈ యాకుపచ్చరంగు దినుచ నలుపుగ బరిణమించెను. చిత్రముయొక్క క్రిందిభాగమున పసుపు పచ్చయు, మధ్యమధ్యగల తెలుపును, లేతయెరుపును మనోహరముగ సంకీర్ణమై యున్నవి."

బుద్ధుని తల్లియగు మాయాదేవి కాలుదంతముల యేనుగు కలలో కనబడెను. ముప్పదిరెండుశుభచిహ్నములు కల కుమారు డామెకు కలుగునని యాస్థానము నాశ్రయించియుండిన బ్రాహ్మణులాకలకర్థము జెప్పిరి. అటులనే లంబినియారామమున బుద్ధుడు జన్మింప బ్రహ్మయు, నింద్రుడు నాతని నాహ్వానము చేసిరి. ఇంద్రుడు ఛత్రమును ధరింప నారాజకుమారు డేడడుగులను వేసెను. తూర్పునకు బోయి, "నేను నిర్వాణమును బొందెద"ననియు, పశ్చిమమునకు బోయి "ఇది నాతుది జన్మ" యనియు, దక్షిణమునకు బోయి "నేను జీవాత్మలలో మొదటివాడ" ననియు, ఉత్తరమునకు బోయి "సంసారసాగరమును దాటెద" ననియు బలికెను. ఈవిషయములను దెలియజేయుచిత్రమాలిక యిచ్చట గలదు.

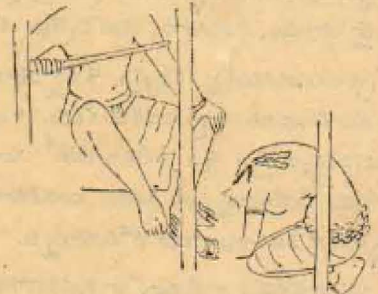
"శ్రావస్తిమహిమల" గూర్చి యిచ్చటను చిత్రము కలదు.

పురన్న, భాబిల యను నిరువురుసోదరులకు సముద్రమున నాపత్తు కలుగ బుద్ధభగవానుని ధ్యానించి, యపాయమునుండి తప్పించుకొనిరి. కృతజ్ఞతతో వీ రా మహాత్మునకు చందనదారువులతో నొకయాలయమును గట్టిరి. ఈవిషయము చిత్రితమైయున్నది.

ముసలివాని, స్త్రీల చిత్రములు ప్రసిద్ధి గన్నవి.

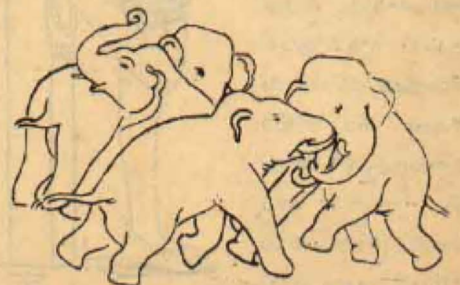
పాపము చేయుచున్న దనుకారణమున నొక సానిని జంప రా జాజ్ఞాపించెను. ఈవిషయమును జూపు చిత్ర మతిరమ్యముగ నున్నది. దీనిని గ్లాడ్‌స్టను సోలోమనుగా రిటుల వర్ణించిరి:—

"ఒకటవ (?)గుహాయందలి ఫలకముపదునొకటవ(?)ముతో నున్న స్త్రీచిత్రమొకటి కలదు. .... చంప నుద్దేశించి ఖడ్గపాణి యైయున్న రాజునెదుట

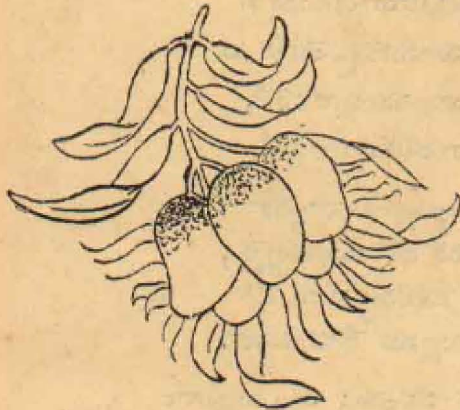

యామె వినమ్రయై యున్నది. చిత్రలేఖనము మనోహరము; నల్లనిరేఖలు ఇంగ్రెసుగారి రచనను బోలును. ఇంతటి మహాసమయమున నా ముఖ సౌందర్యమును దాచినటులు చేసినకళ యద్భుత మనదగును. తన్ను నశింప జేయుటకు దృఢసంకల్పముతో నున్నవాని పాదములను సోకుటకు వెరచుచు, వణకుతో సాచియున్న హస్తముల మధ్య శిరముమాత్రము కానవచ్చుచున్నది. రానున్న శిక్ష న్యాయ్యమైనది; కాని యెంత యద్భుతముగ కరుణరసమును చిత్రకారుడు ప్రదర్శించెను! నాశనమునకు సిద్ధముగ నున్న యామహాసౌందర్యము పాపియొక్క పాపమును మరుగుపరచుచున్నది.... ... ..."

అజంతకందరములందు పెక్కుచోటుల జంతువులయు, పక్షులయు చిత్రము లనేకములు కలవు. సకల

జీవరాసులయెడల వీరికి గౌరవ మధికమగుటచే నన్నిటి నతిభక్తితోను, ప్రేమతోను రచించిరి. నాల్గవ గుహ యందు గల యీ దేవగుల గుంపు చాల చిత్రముగ చిత్రింపబడెను. అజంతగుహాల దిగువనున్న యడవులందు పూర్వ మిటుల గజము లాడుకొనుచుండెను కాబోలు!

రచన యెంత సహజముగ, సౌందర్యవంతముగ నున్నదో చూడవలసినవిషయము.

పండ్లను, పుష్పములను, పత్రములనుకూడ చిత్రములకు చుట్టును, ఆలయముల కప్పులపైన నలంకారముగ వ్రాసిరి. ఇట్టి వనేకములు కలవు. ఈ మామిడిపండ్ల గుత్తి యెంతయు బాగుగ నున్నది. ఏజంతువును బోలని కొన్ని జంతువుల నాచిత్రకారులు సృజించి చిత్రబ్రహ్మ లైరి.

ఇట్టిరచన కీచిత్ర మొకనిదర్శనము. ముఖములు జంతువుల వైనను వెనుకభాగములు చిత్రముగ లతలుగ మారి పోయినవి.

చీఁకటిరేయి

వేంకట కాళిదాస కవులు

చీఁకటిరేయి, లేనిదుర సెందనివేఁదులు కన్నురెప్ప, ల
త్యాకులవృత్తి, గమ్యపద మారయ నేరని సంభ్రమమ్ము, స్వే
చ్ఛాకలనాస్వయంగమన సక్తపదద్వయ, మీయనంతబం
ధీకృత తామసీ గలయఁద్రిప్పిన రాగకరీత తారకల్.

ఆకనుదోయి సోయగపుటంచుల కాటుకపూఁత నీలిపూ
రేకులు, మూగవౌ పలుకరింతలనవ్వుల లేమెరుంగు; లీ
చీఁకటిగుడ్డివోయిన నిశీథపథమ్ముననో, తళత్తళల్
సోఁకఁగ సైఁగసేయు నునుజొక్కుల చక్కఁదనమ్ములోననో.

ఆరమణీయముగ్ధ నయనాంచలకోమల వీక్షణమ్ములన్
దీరనియర్థసంశయగతిన్ స్ఫురియించు నిగూఢభావముల్
కూరుచుకొందునా యిపుడు కూర్కు వహించిన యీగభీర కా
సారతమోవినిశ్చల విశాలజలమ్ముల యంతరమ్ములన్.

చాటుగ, నోరగా, నెదురుసాగినరీతిగ, లేఁతమోవ్పుగా,
మాటలులేని ప్రేమమయమంత్రములన్ బఠియించి నన్ను నా
నాఁటికి ముగ్ధమూర్తిగ నొనర్చిన యామధువీథి లీనిశా
వాటిక నెంతగాఁ గనులువాల్చకచూచినఁ గానరావుగా.

ఈయెడ రోదసిన్ బెరసి హెచ్చినచీఁకటిమూఁకలందు నీ
లేమెడఁదన్ బిగించి నొగిలించిన మామకవిప్రయోగ బా
ధాయత పాశబంధములె, యాపలునల్లదనంపురాసులే,
పాయలుపాయలై విరియఁబాఱిన నాచెలికుంతలంబులే.

అల్లికసొంపునింప వదులై జఘనమ్ముల నంటువాల్జడన్
మల్లియపూలు నవ్వినవి నాఁడు మనోజశిలీముఖమ్ములై;
నల్లనిచీఁకటిన్ నిలిచినన్ బరిహాస మొనర్చు నేఁడు, సం
ఫుల్లములైన తారకలమొత్తము, లుల్లము వేగిపోవఁగన్.

మృదుపదనూపురమ్ము లొనరించిన చప్పుడు; మెల్లమెల్లఁగాఁ
గదలిన జాళువాపసిఁడిగాజు లొనర్చిన మ్రోఁత; యేదయా
హృదయము, లేసుధామయము, లేనవశీతమృణాళనాళముల్
వదలని ప్రేమపాశ మురివైచునొ నాగళసీమ కియ్యెడన్.

ఆచివురాకుచేతులు రహస్యముగా నిడు కౌఁగిలింతకున్
వాచిననామెడన్ వెనుకప్రక్కకుఁద్రిప్పి తమస్సులోనికిన్
జూచెద వెఱ్ఱినై యిపుడు శుష్కమతిన్ విరహాశ్రుబిందువుల్
తోఁచిన లోచనమ్ముల నెదుర్కొని శూన్యమె గోచరింపఁగన్.

నావలెఁగాక చీఁకటిపెనంగిన యీనడిరేయి పాన్పునన్
స్థావరజంగమప్రకృతి సర్వమువిశ్వ మభంగగాఢని
ద్రావివశత్వ మందినకతమ్మున భావనసేయలేదుగా,
జీవితఖేదమోదములఁ జీఁకటివెల్గులఁ గల్గుభేదమున్.

ఆమధుమాసవాసరము లాత్మఁదలంచి యెటుల్ సహింతునో,
ప్రేమవతీవియుక్తిఁ బలవింపుచు నిద్దురరాని రాగరే
ఖామయవీక్షలన్ బరపి కార్తికమాసవిశాలయామినీ
శ్యామలయామముల్ పవనసంకుల శైత్యభరాభిరామముల్.

చెన్నరాజధానియందు ౧౯౩౯-వ సంవత్సరము జనవరి ప్రారంభము మొదలు మార్చి తుదవరకు గల మూడునెలల కాలమున ముద్రితములయి ప్రకటితములయిన

ఆంధ్ర గ్రంథముల పట్టిక*

ఆంధ్రవాఙ్మయ మీ క్రింద పేర్కొనిన వివిధశాఖలతో వెలసియుండుటచేత నీపట్టికయం దాయాశాఖల నుత్పన్నములగు గ్రంథము లాయా శాఖలకే చేర్పబడును. గ్రంథముల నామములన్నియు నకారాదిక్రమమున నుండును.

1. అర్థశాస్త్రము, 2. అలంకారశాస్త్రము-నాట్యకళకు సంబంధించిన గ్రంథములు నయిత మీ శీర్షిక క్రిందనే చేర్పబడును, 3. ఆయుధధనుశ్శాస్త్రములు, 4. ఆరోగ్యశాస్త్రము, 5. ఇతిహాసములు-ఇతిహాసములలోని భాగములు, కథలు, మార్పుచేయక ప్రత్యేకముగ ముద్రింపబడునవి - యీశీర్షికక్రిందనే చేర్పబడును, 6. కథలు—ఐతిహాసికములు, పౌరాణికములు, 7.—కల్పితములు, 8.—చారిత్రకములు, 9. కల్పము, 10. కామశాస్త్రము, 11. కావ్యములు, 12. గణితశాస్త్రము, 13. గేయములు, 14. చరిత్ర(దేశ), 15. చిత్రలేఖనము, 16. చట్టము(Law), 17. ఛందశ్శాస్త్రము, 18. జంతుశాస్త్రము, 19. జీవితములు, 20. జ్యోతిషశాస్త్రము, 21. తర్క-శాస్త్రము, 22. దండకములు, 23. ధర్మశాస్త్రము, 24. నవలలు, 25. నాటకములు, 26. నాట్యశాస్త్రము, 27. నిఘంటువులు, 28. నీతి- నీతికథలుకూడ యీశీర్షికక్రిందనే వచ్చును, 29. పరిశిష్టము, 30. పాకశాస్త్రము, 31. పారిశ్రామికము, 32. పురాణములు- ప్రత్యేకముగ ముద్రింపబడి ప్రకటింపబడు పురాణములలోని భాగములు నయిత మీ శీర్షికక్రిందనే చేర్పబడును, 33. ప్రకృతిశాస్త్రము, 34. ప్రబంధములు- ఆంధ్రసారస్వతమునందు ప్రసిద్ధములగు 'హరివంశము', 'ఆంధ్రచంపూభారతము', 'అచ్చతెలుగు రామాయణము'వంటి పురాణేతిహాస కావ్యములకు సంబంధించినవి, 'పాండురంగమాహాత్మ్యము' వంటి మాహాత్మ్యములు, 'ఆంధ్రమేఘసందేశము'వంటి అనువాదములు, రంగనాథరామాయణము'వంటి ద్విపద గ్రంథములు మొదలయినవి యీశీర్షికక్రిందవచ్చును, 35. ప్రహసనములు, 36. భూగోళశాస్త్రము, 37. భౌతికశాస్త్రము, 38. మంత్రశాస్త్రము, 39. మతము - హిందు, 40.— ఇతరములు (బౌద్ధ, జైన, క్రైస్తవాదిమతములు)- ఇతరమతములకు సంబంధించినగ్రంథములు— ఏ విషయ విభాగమునకు సంబంధించిన వయినను- ఈశీర్షికక్రిందనే చేర్పబడును, 41. మాహాత్మ్యములు, 42. మీమాంసాశాస్త్రము, 43. యక్షగానములు, 44 యోగశాస్త్రము, 45. రత్నశాస్త్రము, 46. రాజకీయములు, 47. వాస్తుశాస్త్రము, 48. విమర్శనము- ఇందు సారస్వతమునకు సంబంధించిన విమర్శనలు మాత్రముండును, 49. వృక్షశాస్త్రము, 50. వేదవాఙ్మయము- ఉపనిషత్తులు, ఇతర వైదికగ్రంథములునయితే నిందే చేర్పబడును, 51. వేదాంతము - భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్య విషయకగ్రంథములీశీర్షికక్రింద వచ్చును, 52. వైద్యశాస్త్రము, 53. వ్యవసాయశాస్త్రము, 54. వ్యాకరణ శాస్త్రము, 55. వ్యాపారము, 56. వ్యాయామము, 57. శకునశాస్త్రము, 58. శతకములు 59. సంగీతశాస్త్రము, 60. సాంఘికములు, 61. సాముద్రికశాస్త్రము, 62. సారస్వతము-భాష, 63. స్తోత్రములు, 64. హరికథలు.

---

* ఈ పట్టికయందుగల సంకేతపదముల వివరణము: అ.— అధ్యాయము; అను.— అనువాదము; అనువాదకులు. ప.—పద్యము. ప్ర.—ప్రకాశకులు. భా.—భాగము. వ.—వచనము. సం.—సంపాదకులు. సటీ.—సటీకము.

ఆరోగ్యశాస్త్రము

అనారోగ్యసంహారము—పి. శ్రీనివాసరావు.

కథలు—ఐతిహాసికములు, పౌరాణికములు

ఆంధ్రవచనభారతము, భా. ౧—(ప్ర.) వి. రామస్వామిశాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు
ద్రౌపతీచరిత్ర—భ. పలనరాజు.
భారతకథాసారము—డి. లక్ష్మీనరసమ్మ.
మాధవదాసునిచరిత్రము—యస్. వీరరాఘవదాసు.
శ్రీదంతిరాజుచరిత్రము—యస్. వీరరాఘవదాసు.
శ్రీమదుపనిషత్కథలు—పి. మల్లయ్యశాస్త్రి.

—కల్పితములు

తిన్నడు, గుణనిధి—వి. లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి.
నవీనచిత్రకథలు—(ప్ర.) కె. మునిసామినాయుడు అండ్ కో, మదరాసు.
స్త్రీచరిత్రకదంబము—టి. రాజగోపాలరావు

—చారిత్రకము

రుద్రమదేవి—యం. వెంకటరత్నం.

కల్పము

బుధాష్టమీవ్రతకల్పము—కె. సుబ్బరాయుడు.

గణితశాస్త్రము

గణితచంద్రిక, తరగతులు ౧, ౨—యస్. రంగరావు.
గణితదీపిక, తరగతి 3—జె. సీతారామసోమయాజులు.
బాలబోధగణితశాస్త్రము—ఏ. జె. ఎడ్వర్డ్ స్వామికన్.
మారుతిగణితబోధిని. తరగతులు, ౧, ౨, 3, ౪, ౫—జి. రంగరావునాయుడు, పి. సత్యనారాయణనాయుడు.

గేయములు

బాలికాభూషణము—టి. అప్పలస్వామి.
మానసబోధయనుతత్వములు—కే. చలమయ్యదాసు.
శోభనపాట—యం. వి. పాపయ్యనాయుడు.
శ్రీకృష్ణతులాభారము నాటకమునందలికీర్తనలు—సి. కేశవదాసు.
శ్రీకృష్ణసంకీర్తనము—జి. ఆంజనేయులు.
శ్రీగౌరీశ్వరనక్షత్రమాల—జి. అనంతలక్ష్మణాచారి.
శ్రీమద్రామాయణకీర్తనలు—కె. చలమయ్యదాసు.
శ్రీరాధాకృష్ణ నాటకమునందలి కీర్తనలు—సి. కేశవదాసు.
హరినామసంకీర్తనలు—కె. చలమయ్యదాసు.

చరిత్ర

అనంతపురము జిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.
కర్నూలు జిల్లా చరిత్ర—కె. జయరామరావు.
కృష్ణాజిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.
గంజాంజిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.
గుంటూరుజిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.
గోదావరిజిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.
చిత్తూరుజిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.
నెల్లూరుజిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.
బళ్లారిజిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.
విశాఖపట్టణముజిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.
హిందూదేశచరిత్రము, భా. ౧, ౨—(ప్ర.) క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొసైటి, మదరాసు.

చిత్రలేఖనము

శతశిల్పి డ్రాయింగుబుక్కు—యస్. నరసింహం.

చట్టము

సివిల్, క్రిమినల్, రివిన్యూవ్యవహారమతలబి—(ప్ర.) జి. సేతుమాధవరావు, గుంటూరు.

జంతుశాస్త్రము

సర్పశాస్త్రము—కే. కామేశ్వరరావు, జే. రాధాకృష్ణయ్య.

జీవితములు

నృసింహాచార్యస్వామివారిజీవితము—యం. వెంకట్రాఘవాచారి.

మధ్వాచారిజీవితము—యల్. వీరభద్రరావు.
శంకరజీవితచరిత్రము—బి. రంగస్వామిరెడ్డి.
శ్రీస్వామిదయానందసరస్వతీజీవితము—యల్. వీరభద్రరావు.

జ్యోతిషశాస్త్రము

ఉడుదశాప్రదీపిక—యస్. వి. రాఘవాచారి.
నక్షత్రదశాంతర్దశాపరిమాణ ప్రకాశిక—వై. లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి.
స్త్రీజాతకము—వి. సీతారామయ్య.

దండకములు

శ్రీ విరూపాక్షదండకము, శ్రీ వీరభద్రదండకము—యన్. సత్యనారాయణరావు.

ధర్మశాస్త్రము

వృద్ధపారాశరస్మృతి—(ప్ర.) వి. రామస్వామి శాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు.

నవలలు

అల్లాహో అక్బర్—భ. నారాయణమూర్తి.
అంతఃపురము, భా. ౨—(ప్ర.) ఏ. లక్ష్మణస్వామి నాయుడు, రాజమహేంద్రవరము.
గూఢహత్యలు—జి. శ్రీరామశర్మ
చాందసుల్తానా—డి. వెంకటరమణయ్య.
చోరాబహద్దూర్—పి. సీతారామయ్య.
ఛత్రసాలుడు, భా. ౨ — కొంపెల్ల జనార్దనరావు, ప్రతివాదిభయంకరం రంగాచార్యులు
పాతాళగృహము—యం. రామరావు.
మాయామయి, భా. ౧—కె. రంగయ్య.
వీరవిలాసిని—జి. సత్యగోదావరిశర్మ.
సతీసోనారాణి—పి. వి. రాజు.

నాటకములు

ఒకపెగ్—(అను) యం. దుర్గశంకరామాత్యుడు.
ఉత్తమవంచకుడు—కె. సుందరరామమూర్తి.
తగినశాస్తి—(అను) యన్. కామేశ్వరరావు.
పలనాటివీరచరిత్రము—కె. ప్రభులింగాచార్యులు.
పునర్వివాహము—(అను) యన్. కామేశ్వరరావు.
భీమప్రతిజ్ఞ—కె. కోదండరామయ్య.
విజయప్రతిజ్ఞ—టి. జగన్నాథశాస్త్రి.
శ్రీసత్యహరిశ్చంద్రనాటకము—జి. రాజవర్ధన్.

నీతి

నీతిబోధిని, భా. ౧, ౨—సి. వెంకటరమణయ్య.
మానసోల్లాసినీ నీతికథలు—యస్. రాధాకృష్ణయ్య.
మిత్రభేదము—బి. వెంకటరామయ్య.
సతీహితోపదేశము—లక్ష్మీదేవమ్మ.

పరిశిష్టము

అంగవిద్య అను ప్రశ్నశాస్త్రము—(ప్ర.) బి. త్యాగరాయశాస్త్రి అండ్ సన్స్, మద్రాసు.
అచ్చయ్యమ్మ—ఏ. మృత్యుంజయశాస్త్రి.
అయిదవ వైశ్యమహాసభ అధ్యక్షోపన్యాసము—(ప్ర.) టి. సాంబమూర్తి, తెక్కలి.
ఆంధ్రనవీనవాచకములు ౨, ౩, ౪, ౫—సి. సూర్యప్రకాశరావు, హెచ్. పేరయ్యశాస్త్రి, ఎం.
ఆంధ్రవాచకము, తరగతులు, ౪, ౫, ౬, ౭—ఏ. జయరామరావు, డి. జగన్నాథశాస్త్రి, కె. హెచ్. వి. యస్. నారాయణ.
ఆస్తినిసంపాదించి కాపాడుకొనుట—జె. యం. శేకర్.
ఉపాధ్యాయసహాయిని—యస్. భూషణం.
ఎప్పుడు వైద్యుని సహాయముకోరవలసినది—(ప్ర.) ఆరోగ్యసంఘము, మదనపల్లి.
కలియుగమాహాత్మ్యము—భ. అమరయ్యశాస్త్రి.
కుస్తీ, మల్లయుద్ధబోధిని—బి. లక్ష్మీపతిశాస్త్రి.
ఖద్దరుప్రదర్శనము—(ప్ర.) కే. నాగేశ్వరరావు, మదరాసు.
గర్భిణిస్త్రీచేయకూడనిపనులు—(ప్ర.) ఆరోగ్యసంఘము, మదనపల్లి.
గర్భిణిస్త్రీ చూలాలుపోషణ—(ప్ర.) ఆరోగ్యసంఘము, మదనపల్లి.

గర్భిణీస్త్రీ వహించుకొనవలసినవిధులు—(ప్ర.) ఆరోగ్య సంఘము, మదనపల్లి.

గురుశిష్యసంవాదము—యస్. నరసింహరాజు, డి. చెన్న కృష్ణదాసు.

గోవిందనామామృతము—రంగదాసు.

చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారి దండకము—ఆర్. నర సింహరాజు.

తల్లి యనగా నేమి—(ప్ర) ఆరోగ్యసంఘము, మదనపల్లి.

దివాళి—వెంకటకాళిదాసకవులు.

నీతికథావాచకము, తరగతులు ౧, ౩—యస్. వెంక టప్పయ్యశాస్త్రి.

నూతనశిశువు—(ప్ర) ఆరోగ్యసంఘము, మదనపల్లి.

నూరేండ్లు జీవించుమార్గము—వి. దుర్గశర్మ.

పడకటింటిముచ్చటలు—బి. తిరుమలనరసింహాచారి.

పడకటింటిరహస్యాలు—కే. కామేశ్వరరావు, కే. వి. రాధాకృష్ణయ్య.

పతివ్రతావిభవము — యస్. కూరత్తాళ్వార్ అయ్యం గారు.

పరమభాగవతులు—యం. వెంకటశాస్త్రి.

పరిసరములు—(ప్ర.)ఆరోగ్యసంఘము, మదనపల్లి.

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా ప్రాథమికోపాధ్యాయమహాసభ— (ప్ర.) బి. వియ్యన్న, ఏలూరు.

పేరిమినిరులు—డి. రామచంద్రరావు.

ప్రథమదత్తమండల సమావేశము—(ప్ర.) కె. కోటిరెడ్డి, కడప.

ప్రమాణమెద్ది?— కృష్ణాజిస్వామి.

బాలవితంతువిలాపము—యం. వెంకటశర్మ.

బింబదర్శిని—యస్. గోపాలనాయుడు.

భద్రాద్రి శ్రీమత్కనకవల్లి తాయారు ప్రతిష్ఠ—టి. సీతారామయ్య.

మాక్మిలన్ తెనుగు మొదటివాచకపుస్తకము—కె. వీరేశ లింగం.

మూడవతరగతి పుస్తకము—(ప్ర.) క్రిశ్చియన్ లిటరే చర్ సొసైటి, మదరాసు.

మొదటితరగతి క్రొత్తతెనుగువాచకపుస్తకము—యస్. భూషణం.

రహస్య శాస్త్రరత్నావళి—పి. వెంకటాచలదాసు.

రామన్న చరిత్రము—యం. రాజారెడ్డి.

రామావాచకము, తరగతులు ౩, ౪, ౫—జి. దామో దరముదలియార్, పి. యస్. రామశర్మ.

వటుబోధ కల్యాణగీతము—ఏ. హనుమంతరాయ శర్మ పాకయాజి.

వర్ణనరత్నాకరము—(ప్ర.) డి. లక్ష్మణస్వామి, పిఠా పురము.

వశీకరణతంత్రము—ప్రేమానందస్వామి.

వివేక వర్ధనీపాఠశాల ప్రారంభోత్సవము—(ప్ర.) సి. కోటయ్య, మునిపల్లి.

వేణుగానము—ఆర్. చంగనార్యకవి.

శయ్యాగృహరహస్యములు—సారథి

శారదాపద్యవాచకములు నెం. ౭ (7) టి. రాజగోపాల రావు.

శృంగవరపు బసయ్యగారి అత్యద్భుతచరిత్ర— (ప్ర.) పంచాననబుక్ డిపో, సోంపేట.

శ్రీకృష్ణరాసక్రీడాభివర్ణనము—టి. అన్నపూర్ణమ్మ.

శ్రీరామపట్టాభిషేకము—కె. గురులింగదాసు.

శ్రీవైష్ణవ తిరుమాలిగ—కూరత్తాళ్వార్ అయ్యంగార్.

సంగ్రహచరిత్ర—యస్. సత్యనారాయణ.

సంఘకార్యదర్శుల మూడవసమావేశము—(ప్ర.) యస్. సత్యనారాయణ, ఆలమూరు.

సహకారదీపిక—(ప్ర.) తూర్పుగోదావరిజిల్లా సహకార సంఘము, ఆలమూరు.

సహకారసంఘసభ్యత్వము— (ప్ర.) తూర్పుగోదావరి సహకారసమ్మేళనము, ఆలమూరు.

సావిత్రిపరిణయము, భా. ౧—పి. రామదాసు.

సౌజన్యము—యస్. కృష్ణయ్యశాస్త్రి.

స్మృతి—యం. సత్యానందరావు.

స్వప్నచింతామణి—యస్. శేషాచలశాస్త్రి.

హంసలదీవిప్రభావము—సి. పిచ్చయ్యశాస్త్రి.

హరిహరాదికీర్తనామృతసారము—ఆర్. సోమయాజికవి,

ప్రకృతిశాస్త్రము

శాస్త్రవాచకము, తరగతులు. ౧, ౩—చ. యస్. ప్రకాశరావు, క. హెచ్. వి. యస్. నారాయణ.

ప్రబంధములు

అచ్చ తెలుగు ఋతుసంహారము—(అను) పి. రామకృష్ణ మూర్తిశాస్త్రి.

శృంగారసత్యభామాసాంత్వనము—కామేశ్వరకవి.

భూగోళశాస్త్రము

కృష్ణాజిల్లా భూగోళము—డి. సత్యనారాయణమూర్తి.

చంద్రగిరితాలూకా భూగోళశాస్త్రము—ఆర్. క. నారాయణఅయ్యంగార్.

మారుతిభూగోళశాస్త్రము—ఏ. నారాయణమూర్తి.

మతము—హిందు

ఋగ్వేదసంధ్యావందనము—(ప్ర.) వి. రామస్వామి శాస్త్రి. అండ్ సన్స్, మదరాసు.

ముముక్షుప్పడి—డి. రామానుజాచారి.

శ్రీరామతత్వము—క. కృష్ణదాసు.

సత్యరామవ్రతకథ—(ప్ర.)మహారాణీఆదిలక్ష్మీదేవమ్మ, గద్వాల.

— ఇతరములు

ఆదికాండము—ఆర్. హెచ్. మిస్. సాసర్.

ఆనందనామామృతము—జి. సామ్యూల్.

కృష్ణామండల కనెడియన్ బాప్టిస్టుమిషన్ సునాదవర్త్న రపు విశేషములు—ఒ. గాబ్రియల్.

సుద్దిబుద్ధిమయుకథ—(ప్ర)క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొసైటి, మదరాసు.

గ్రామప్రసంగదీపిక—జె.మాక్నీర్ కేమ్స్.

చిన్నప్రవక్తలు—(ప్ర.) యస్. పి. సి. క. డిపాజిటరి మదరాసు.

దేవునిసంఘము ఏమి నమ్ముచున్నది? ఎందుచేత—ఏ. యస్. దుగ్గర్.

నిర్గమకాండము—ఆర్. హెచ్. మిస్. సాసర్.

పడిపోయినగింజ—యఫ్. యం. మిస్. బార్.

పారిపోయినమేక—యఫ్. యం. మిస్. బార్.

మొదటి కొరింథిపత్రిక—వి. యస్. అజరయ్య.

మోక్షవాకిలి—(ప్ర.) జె. ఆలక్, నెల్లూరు.

శాంతినిలయము—జె. యస్. జెన్ని.

మాహాత్మ్యములు

బ్రహ్మనామ మాహాత్మ్యము, గురు మహత్వము—ఏ షణ్ముఖశాస్త్రి.

యల్లమందకోటీశ్వరమాహాత్మ్యము—క. రామలింగాచారి.

శ్రీబుగ్గరామేశ్వరస్వామి మాహాత్మ్యము—(ప్ర.) పి. రామచంద్రయ్య, కర్నూలు.

శ్రీశైలమాహాత్మ్యము—పి. రామచంద్రయ్య.

రాజకీయములు

అఖిలపక్షమహాసభ—(ప్ర.) కే. నాగేశ్వరరావుపంతులు, మదరాసు,

వాస్తుశాస్త్రము

శ్రీకృష్ణవాస్తుశాస్త్రము—(ప్ర.) బి. త్యాగరాయ శాస్త్రిఅండ్ సన్స్, మదరాసు.

విమర్శనము

శబ్దతత్వశాస్త్రము—(ప్ర.) ఆంధ్రరిసర్చ యూనివర్సిటి, విజయనగరము.

వృక్షశాస్త్రము

బాలురస్థావరశాస్త్రము—యం. పి. రాజ,

వేదాంతశాస్త్రము

అచలబోధశిఖామణి—శివానందస్వామి.

అద్వైతబ్రహ్మవాదము—యం. రామకృష్ణయ్యనులు.

అపరోక్షానుభూతి—(ప్ర.) వి. రామస్వామిశాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు.

అయంగ్రాహిని—ఏ. పుండరీకాక్షుడు.

వేదజ్ఞానసారము—యం. శ్రీరాములు.
శ్రీఅష్టావక్రగీత—పి. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.
శ్రీమదాంధ్రభగవద్గీతము—పి. లక్ష్మణదాసు.
శ్రీశుష్క వేదాంత తమోభాస్కరము—శ్రీ. మలయాలస్వామి.

వైద్యశాస్త్రము

ఓషధీగుణపంచభాషి—కె. బుచ్చయ్యశర్మ.
కలరా—(ప్ర.) క్రిశ్చియన్ లిటరేచర్ సొసైటి, మదరాసు.
కుష్ఠరోగము—(ప్ర.) క్రిశ్చియన్ లిటరేచర్ సొసైటీ, మదరాసు.
ప్రమేహచికిత్స—కె. అనంతాచారి.
మాధవనిదానము—మాధవకవి.
వస్తుగుణమహోదధి—పి. ఆదినారాయణశాస్త్రి.
శిశువ్యాధులు—ఇ. సత్యనారాయణశర్మ.

వ్యాకరణశాస్త్రము

ఆరంభవ్యాకరణము—వీ. పరబ్రహ్మశాస్త్రి, వీ. వ్యాసశర్మ.
విభక్తిచంద్రిక—కె. సుబ్బరాయులునాయుడు.

వ్యాపారము

వర్తకమర్మములు—పి. పిచ్చయ్యశాస్త్రి.

శతకములు

వి చౌడప్పశతకము—(ప్ర.) వి. కుప్పుసామి ముదలి, మదరాసు.
కుమారశతకము—కి. వీరబ్రహ్మం.
గౌరీపతిశతకము—యం. కృష్ణమూర్తి.
తిర్తూరు రంగనాయకశతకము—వి. పిచ్చయ్యశాస్త్రి.
బాలనీతిశతకము—టి. శేషయ్య.
భద్రాద్రిరామశతకము—పి. నరసింహదాసు.
రామదేవశతకము—టి. వెంకటనరసనూరి.
శ్రీవేంకటేశశతకము—కి. వెంకటరామకవి.
శ్రీసకలేశశతకము—వి. సోమసుందరావధాని.

సంగీతశాస్త్రము

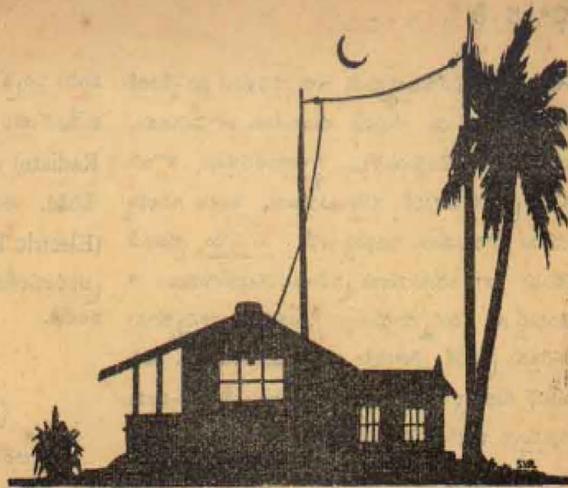
సంగీతవిద్యాదర్పణము—యు. వెంకటస్వామినాయుడు.

స్తోత్రములు

శ్రీకన్యకాపరమేశ్వరీస్తవనక్షత్రమాల—ఏ. వేంకటేశ్వరగుప్త.
శ్రీకాళహస్తీశ్వర శివస్తోత్రం—పి. వెంకటరంగయ్య.
శ్రీగజాననస్తోత్రమాలిక, శివలీలలు—వి. పేరయ్యలింగం.
శ్రీమాతృలక్ష్మ్యంబతారావళి—వి. హనుమయ్య.
శ్రీరామనక్షత్రమాల—యం. వీరరాఘవశర్మ.
శ్రీ వెంకటేశ్వరవింశతిక—యం. హరిభూషణంనాయుడు.

హరికథలు

శ్రీచిత్రసేన దేవదాసులచరిత్రము—యస్. వీరరాఘవదాసు.
శ్రీరామజననము—పి. ఏ. వి. యల్. యన్. యస్. దీక్షితదాసు.
సత్యభామగర్వభంగము—పి. రామదాసు.

రేడియో (Wireless)

శంకర వేంకటరావుగారు

"రేడియో" యంత్రసంబంధమగు జ్ఞానము మనబుద్ధి కతీతమయినదని మనలోఁ జాలమంది తలంచుచున్నారు. అట్టిదయని పైకిఁ గాన్పించుచున్నను, "రేడియో" యంత్రమఁ బనిచేయుట దుష్కరమైన పని గాదు. అది కేవలము విద్యుచ్ఛక్తి (Electricity) తో సంప్రతింపఁబడుచున్నది. అట్టి విద్యుచ్ఛక్తివిధానము మనకు సుబోధ మయ్యేనేని దీనిని మిక్కిలి సులువుగా గ్రహింపఁగలుగుదుము.

ఇప్పుడు మనవారనేకులు "రేడియో సమాకర్షణ యంత్రము" (Radio Receiving Set) ల దమతమ యిండ్లలో నెలకొల్పుకొని ప్రపంచమునందచ్చటచ్చట జరుగుచున్న సంగీతాదిశ్రావ్యధ్వనులను ఇంటనే యుండి విని యానందించుచున్నారు. కనుక సర్వజనులకు సుబోధ మగునటుల సమాకర్షణయంత్రము (Receiving Sets) లకును, విక్షేపకయంత్రము (Broad Casting Sets) లకును గల సంబంధమును గొంతవరకుఁ దెలిసికొనుట మన కిప్పు డావశ్యకము.

"రేడియో" యంత్రము నడచుటకుఁ గావలసిన ముఖ్యపదార్థములు మూఁడు.

౧. రేడియోవిక్షేపక యంత్రసామగ్రి (Radio Broad Casting apparatus).

౨. రాయబారపు సాధనము—"ఈథరు—" (Conducting Medium—Ether)

౩. రేడియో సమాకర్షణయంత్రసామగ్రి Radio Receiving Apparatus) పైని చెప్పిన మూఁడింటివలననే ధ్వనియొక్క ప్రసారణము (Transmission), వహనము (Conduction) ప్రతిగ్రహణము (Reception) జరుగుచున్నవి.

అయిన నిట్టిధ్వనులు వందలకొలఁది మైళ్లు ప్రసరించుచున్న వన, నంతరాళ (Space) మూలముననే యని కానుపించుచున్నది. అంతరాళమునఁ దరంగచలనమువంటి చలనము (Wave motion) వలన నీపని జరుగుచున్నది. ఆచలన మెట్టిదో మనకుఁ దెలియవలసి యున్నది. అది సులభముగా బోధపడుట కుదాహరణ మొకటి చెప్పుచున్నాము. ఒక చిన్నరాతిని నిశ్చలముగా నున్న తటాకజలమునఁ బడవేసిన నారాయి పడినచోటి నుండి చక్రాకారముగా నీటి కెరటములు చుట్టును బ్రసరింప నారంభించును. ఈరాతినే యొకదారమునకుఁ గట్టి నీటిని దాఁకునట్లు పదే పదే విడుచుచు లాగుచు నుండిన యెడల దానిచుట్టును జక్రాకారముగ నెడతెరపి లేకుండఁ గెరటము లుద్భవిల్లుచుండి వ్యాప్తిని బొందుచుండును. దీనినే కెరటములసంచలన (Wavemotion) మందురు. అట్టిసంచలనము గల నీటిపైభాగమం దొక్కడనయిన నొక బెండుముక్క (Cork float)ను గాని, మఱి యేద

యిన నొక తేలికపదార్థమును గాని పడవేసిన నది క్రిందికి మీఁదికిఁ బడుచు లేచుచు నుండుటను జూడఁగలను. మఱియు నాబెండుముక్క స్థానాంతరమును బొందకయే క్రిందికి మీఁదికిఁ గదలుటయును, జలము గదలమియును గెరటముల సంఘర్షణచే నుత్తమై యుండి బెండు నాడించుటయును గ్రహింపఁగలుగుదుము. ఆ సంఘర్షణ మెన్నిమారులు గలుగునో యన్నిమారు లీబెండు క్రిందికి మీఁదికిఁ గదల్పఁబడుచుండును. అవి సులభ మయ్యు బహువిధమును గొల్పు నీవిశేషమును మనస్సున నాటించుకొనినయెడల నీ "రేడియో" యంత్రముల మూలమంత్రమును మనము గ్రహింప నగుపడును.

ఇదివరకుఁ జెప్పిన "రేడియో" యంత్రసామగ్రి యందలి ప్రధానాంగమగు విక్షేపకస్థానము (Broad Casting Station) నీటిమట్టముపై ప్రేలాడఁగట్టి క్రిందికి మీఁదికి దించుచు నెత్తుచునుండిన తాతివంటిది. రెండవ యంగమగు రాయబారపు సాధనము పై నుదాహరించిన సంచలనక్షోభమునకు లోఁగిన నీటివంటిది. దీనినే "ఈథరు"(Ether) అని చెప్పుదురు. మూఁడవయంగమగు సమాకర్షణయంత్రము నీటిపైఁ దేలియాడు బెండువంటిది.

విక్షేపకయంత్రసామగ్రి
(Broadcasting Apparatus)

మొదటిదియు, ముఖ్యమైనదియు నగు ధ్వనివిక్షేపకయంత్రనిర్మాణమునకు వలలవంటి సంచలనము గలిగించు సాధనసామగ్రి యావశ్యకము. ఆసంచలనమును నభోంతరాళమునఁ బ్రసరింపఁజేయు సామర్థ్యము దానికుండవలెను. అట్టిసామర్థ్యము విద్యుచ్ఛక్తితోఁ గూడి యుండిన లోహతంత్రుల యవిచ్ఛిన్నస్పందనమువలనఁ గలుగఁగలదని పెద్దలు గ్రహించిరి. తద్ద్వారమున నీసంచలనము వాహకపదార్థమును జేర నిర్మింపఁబడినట్టియు, గాలిలో నెత్తుగాఁ గట్టఁబడినట్టియు, విక్షేపక యంత్రమునకుఁ దగుల్పఁబడినట్టియు, "ఆంటినా" Antenna or Aerial) అని చెప్పఁబడు నొకలోహపుతీఁగను గాని తీఁగలను గాని చేరును. పిమ్మటఁ దన్మూలమున "ఈథరు"నందు సంక్రమించి సర్వవ్యాప్తి నొందును. ఇట్లు ధ్వని విక్షేపకయంత్రమునుండి సర్వవ్యాప్తిని బొందుట Radiate) బట్టియే దీనికి "రేడియో" (Radio) యని పేరిడిరి. ఈ "ఆంటినా" యనునది విద్యుద్దీపము (Electric Lamp) లో నమర్పఁబడి ప్రబలకాంతిని బ్రసరింపఁజేయు సన్నని లోహపుతీఁగ (Filament) వంటిది.

రాయబార పదార్థము
(Conducting medium)

"ఆంటినా" తీఁగనుండి యీసంచలనము సుకరముగా దృఢ, దృఢేతర ద్రవ్యభేదము లేక సమస్తపదార్థముల సర్వత్ర కొనిపోవుట కొక యాధారముండి తీరవలెను. అట్టిది వాయువు కానేరదు. కాన సర్వవ్యాప్తి గల "ఈథరు" దానికి సరిపడినదిగా నాలోచింపఁబడినది. దానిమూలమున నీసంచలనము సర్వత్ర ప్రసరింపఁజేయనగును. ఇట్టి దృశ్యాదృశ్యపదార్థముల విసర్జించుట కాధారములు లేకపోయినను నేనొ యొక సర్వవ్యాప్తి గల ద్రవ్య ముండితీరవలెను. అదియే "ఈథరు". "ఈథరు" అను నీవహనసాధనములోని తరంగ సంచలనము తదితరద్రవ్యములలోని తరంగసంచలనము వలెనే సర్వవ్యాప్తిని బొంది క్షణములో ౧౮౬,౦౦౦ మైళ్లదూరము పోఁగలుగుచున్నది. ఇచ్చటఁ గలిగిన స్పందనమెట్టి మహావేగముతోఁ బ్రసరించి ౧/౮ క్షణములో భూమి చుట్టును దిరిగివచ్చును. విద్యుచ్ఛక్తివలనఁ గదల్పఁబడు నీ సంచలనమును గూర్చి యిదివరకే చెప్పియున్నాము. ఈసంచలన మెంత సున్నితమైనదైనను "ఆంటినా" నుండి "ఈథరు"ను జేరి మహావేగముతో సర్వవ్యాప్తిని గాంచుచున్నది.

సమాకర్షణ యంత్రసామగ్రి
(Receiving apparatus)

ఇదియే మనము తప్పక తెలుసుకోఁదగిన మూఁడవది యగు ముఖ్యపదార్థము. విక్షేపకయంత్రము నుండి బయలుదేఱు సంచలనము, "ఆంటినా"కును, దానినుండి, "ఈథరు"నకును, నందుండి తిరిగి సమాకర్షణ

యంత్రముయొక్క "ఆంటినా"కును జేరుచున్నది. ఆ సంచలన మతిశీఘ్రకాలములో నెచ్చటెచ్చట సమాకర్షణ యంత్రము లమర్చఁబడి యున్నవో యచ్చటచ్చటఁ గలుగుచున్నది. ఇప్పటికి నొకచోటునుండి మరియొక చోటునకు నెంతదూరమైనను లక్ష్యము చేయక యతి వేగముతో సంచలన మెటుల ననుభవయోగ్య మగుచున్నదో తెలిసికొంటిమి. ఇఁక సంగీతము మొదలగు నాద శబ్దాదిక మెట్లు గ్రహింపఁబడునో విచారింతము. ఇంతియకాక యితరసంచలనముల యాతంక మీసమాకర్షణ యంత్రముల కేల యడ్డుతగులదో యను నొకవిశేషాంశము తెలిసికోవలసియున్నది. సంగీతము గాని, మరి యేయితరధ్వని గాని సమీపమునఁ బ్రాదుర్భవింపఁగానే యది విక్షేపకయంత్రమున కమర్చఁబడి యుండు "మైక్రోఫోను" (Microphone)వలనవాకర్షింపఁబడినవిద్యుచ్ఛక్తి ప్రసారమువలన నతిశీఘ్రముగా"ఆంటినా"ను జేరును. "ఆంటినా"నుండి "ఈథరు" మూలమునఁ బ్రసరించును. ఈధ్వనివిశేషము సమాకర్షణయంత్రమూలమున సంగ్రహింపఁబడి దానిలో నమర్చఁబడియుండు సాధనములమూలమున విజృంభింపఁ జేయఁబడును. ఈసాధనము తేరేచలనములను గ్రహించవలెనో (Tuning), దేనిని మానివేయవలెనో యట్టియేర్పాటులపైననే నిర్మింపఁబడి యుండును. కాని యేకకాలమునందుఁ గలుగు సంచలనముల యాతంకము గలుగకుండఁ జేయఁబడినను, విద్యుచ్ఛక్తివలన నతిశీఘ్రముగాఁ(At Radio frequencies) బ్రసారింపఁబడునట్టియు, వాకర్షింపఁబడునట్టియు ధ్వనులు స్థూలమున మన శ్రుతివ్యాపారమున కనుగుణముగా నుండనేరవు. కనుక సమాకర్షణయంత్రములలో నుండు మరికొన్ని సాధనముల మూలమున వాస్తవములు శ్రవణానుకూలముగా నుండునట్లు వానిశీఘ్రగతి తగ్గింపఁబడి (At Andio frequencies) సముచితములగు ధ్వనులును, శబ్దములును యథారూపమున మనకుఁ గర్ణగోచరము లగుచుండును.

"రేడియో"విధానమును సమగ్రముగాఁ దెలియఁగోరువెడల మున్ముందుఁ బ్రతిభాగముయొక్క నిర్మాణమును, దాని యుపయోగమును బూర్తిగాఁ బ్రత్యేకించి తెలిసికొనవలసియుండును.

[ఈ 'రేడియో' విధానమును సమగ్రముగా నాంధ్రలోకమునకు భారతిద్వారమున దెలుప నీవ్యాసము రచియించిన శ్రీ శంకర వెంకటరావుగారిని వేడెదము. —సం. భారతి.].

అతివృష్టికష్టహరణాష్టకము

కీ. శే. మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి గారు

ప్రాశస్త్యంబె దయారసంబునకు సర్వజ్ఞుండవయ్యున్ భళీ,
ధీశీలంబు లెఱుంగన ట్లతిమరుద్వృష్టింబొనంగించి, నీ
యాశక్త్యాతిశయంబుఁజూపితివి; నీవే యిట్లు పీడించినన్,
దేశోపద్రవమార్చువారు గలరే, దేవా, కటాక్షింపవే!
మును పే ముక్కిడి, దానిమీఁదఁ బడిసెంబుం బట్టె నన్నట్లు, నీ
వనలోపంబునఁ గుందువారికి మహావాయుప్రసారంబుతో

ననివార్యంబగు ఘోరవర్షమున నూత్నాయాత తత్పూర్వ శీ
వనలోపంబునఁ గుందఁగావలసె; దేవా, చూచి రక్షింపవే.

గోడల్ వీడఁ దొడంగె; సర్ణవములై ఘూర్ణిల్లుచుం జెర్వులుం
దోడందోడనె చేలుగూలు కరణిం దోయప్రవాహత్వరా
పీడం బీటలువారఁ జొచ్చెఁ బ్రజయున్ భీతిల్లుచుండెం గటా
నేఁ డీ వి య్యతివృష్టి మాన్పి కరుణన్ దేవా కటాక్షింపవే.

జిగిలేనట్టి గృహంబులన్ మెలఁగుచున్ జీవించుచే దుర్ఘటం
బగునట్లుండిన బీదసాదు లతివాతాయాతవర్షప్రపా
తగళజ్జీర్ణకుటీరులై చెడినచోఁ దద్రక్షగావించువాఁ
డగపింపం డతివృష్టి మాన్చి, యిఁక దేవా, మమ్మురక్షింపవే.

అతి సర్వత్ర పరిత్యజింపఁదగునం ద్రాత్మజ్ఞ యీవేలమా
కతివర్షం బతిమారుత ప్రసరణం బత్యంత మత్యాహితం
బతికోపంబునఁ గల్గఁజేసితివి; నాయం బే, జగద్రక్షణ
వ్రతదీక్షన్ వహియించి, యింతేపయి, దేవా, మమ్మురక్షింపవే.

పశువుల్, పక్షులు, కీటముల్ మొదలుగాఁ బ్రాణుల్ ప్రపంచంబునం
దు శతంబుల్ మఱివేలు లక్షలును, గోటుల్ నీటిచే గాలిచేఁ
గృశతం జెందునటుల్ ఘటించుటిది కీర్తిం దెచ్చునే నీకు స
ర్వశరీరుల్ సుఖియించునట్లు లిఁక దేవా, పూని రక్షింపవే.

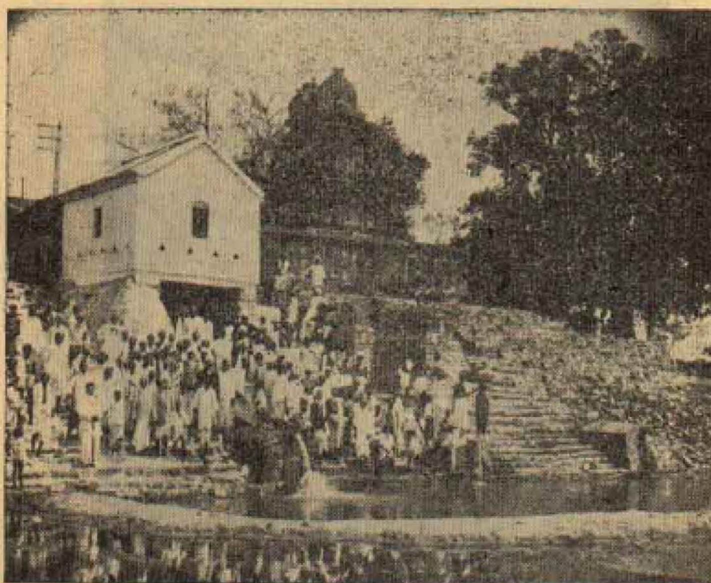
తరువుల్ పైఁబడునో, గృహంబు పడునో, తత్తత్తటాకాపగల్
వరుజల్ మీఱుచుఁ బారి వచ్చిపడునో, వారించువా రెవ్వ రీ
దురవస్థన్ మన కంచు నిట్లు బహుగా దుఃఖించు లోకంబు; తీ
వ్రరయం బాపఁగ గాలివాన నిఁక దేవా, మాన్పి రక్షింపవే.

వృష్టిం బంటలు పండునట్లొసఁగుచున్ హృష్టిన్ సమస్తప్రజా
పుష్టింగూర్పు మటంచు వేడుకొనినం బూర్ణాతివృష్టిం గ్రియా
నష్టిం గూర్పఁ దొడంగినాఁడ విది యన్యాయంబుగాదే, దయా
దృష్టిన్ విష్టపకష్ట మార్చి యిటపై దేవా, కటాక్షింపవే.

— —

బుగ్గ దేవాలయము

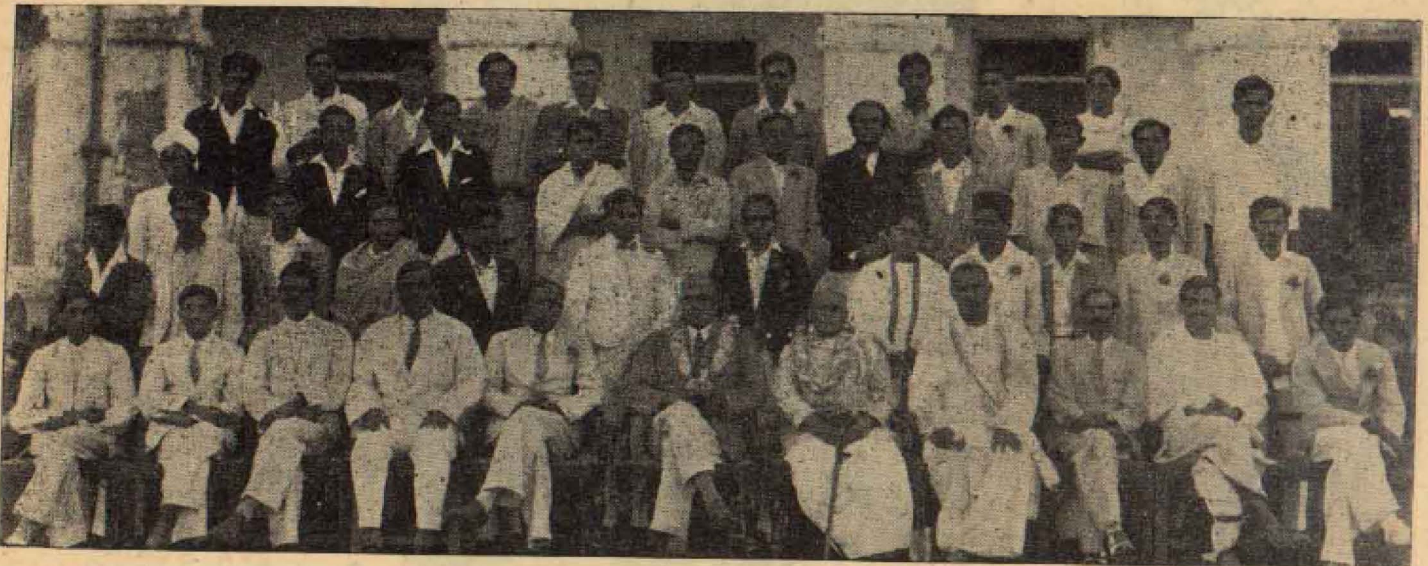

ఇది నగరికి చెంత కుశస్థలినది తీరమున నున్నది. ఇచట బుగ్గ అగ్రహారము అను గ్రామము గలదు.

ఈదేవాలయము నెదురనున్న సరోవరములోనికి భూగర్భమునుండి యైదుధారలుగా జలము ప్రవహించుచుండును. గంగానదియే యంతర్వాహినిగా ప్రవహించి యిట్లు పంచధారలుగా నీసరోవరమున గలియుచున్నదని ప్రతీతి. కావున దీనిని దక్షిణకాశియనికూడ నందురు. మూడుధారలు మాత్రము చిత్రమున గానవచ్చుచున్నవి. ఇది తత్ప్రాంతీయులచేత దివ్యక్షేత్రముగా పరిగణింపబడుచున్నది. ఇచట దేవాలయము శిథిలముగా నున్నది. పునరుద్ధరణ మావశ్యకము. తత్ప్రయత్నము జరుగుచుండుట మెచ్చదగినది. ఆస్తికులు తత్ప్రాంతీయు లీసత్కార్యమునకు తోడ్పడుదురుగాక!

---

9. 5- 19 రాజు

అణ్ణామలై విశ్వవిద్యాలయమునందలి యాంధ్రవిద్యార్థులు

చెదరిన ఆంధ్ర దేశశకలము

ఎడతెగని రాజకీయపు టలజడులలో రాజ్యఖండముల పొలిమేరలు మారుచు రాగారాగా, తుదకొకానొక చిన్న భూఖండము, న్యాయమునకు ఆంధ్రదేశమునకు చెందవలసినది. ఆంధ్రభాషా వ్యవచ్ఛిన్నమగు రాష్ట్రమునుండి, మేరనుండి, చీలి, కన్నడభాషావారికిని, తమిళభాషావారికిని నడుమవచ్చి యిఱికినది. సేలంజిల్లాయందు హోసూరు, కృష్ణగిరి, దంకనకోట తాలూకాలు చేరిన యీభూఖండము తొలుత మైసూరు సంస్థానమునందలిది. ఆతాలూకాలు బ్రిటిషువారిచేతికి వచ్చినవెనుక, కొంతకాలము, లోకలుబోర్డుద్వారా ప్రభుత్వమువారు ఏర్పఱిచిన పాఠశాలలయందు తెలుగుభాష నేర్పనే నేర్పకుండిరి. ఇప్పుడికో తమిళభాషతోపాటు తెలుగుకూడ దేశభాషగ నేర్పుచున్నారు; కాని, యీ తాలూకాల జనాభాలో చాలభాగము తెలుగులుకాని, కన్నడిగలుకాని అయియుండినను, నేటివఱకింకను తమిళమే రాచకార్యముల కుపయోగించుభాష.

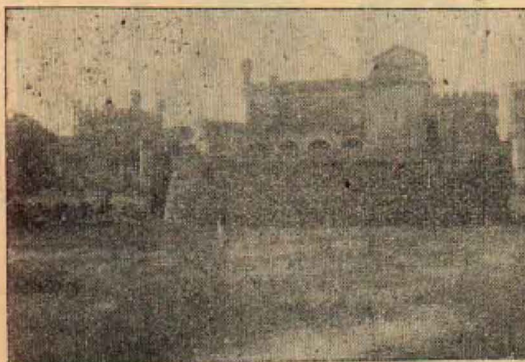
ఈ మూడిటను హోసూరుతాలూకాయే మొదటినుండియు మిక్కిలి ఆదరపాత్రమైనది, ఉత్తమమైనదియు. సేలంజిల్లాకు హోసూరే అసలు ముఖ్యపట్టణమై యుండెడిది. కలెక్టరు అచ్చట వసించుచుండెడివాడు. ఒకానొకకలెక్టరు ఇచ్చట టిప్పుసుల్తానుగారి శిథిలదుర్గమునడుమకట్టిన కెనిల్ వర్తు మహాసౌధము ఈపట్టణపు ప్రాతసంపదల కెత్తిచాటుచున్నది. ఇది స్కాట్లండు దేశమునందలి సుప్రసిద్ధమగు కెనిల్ వర్తు దుర్గముమాదిరిని కట్టబడినది. ఆదుర్గమువంటి దుర్గమును అచ్చటకట్టించినచో నేను హిందూదేశమువచ్చి నీతోకాపురము వెలిగించెదనన్న ప్రియురాలి ముచ్చట తీర్పుటకై, సేలంకలెక్టరు బ్రెట్టుగారు దీనిని నిర్మింపించిరట. వరతు తీరినది కాని మాటదక్కలేదు. ఈలోగా కలెక్టరు కాపురము సేలమునకు మార్చినారు, మఱి ఆనిర్మాణ ప్రణయుడు ఆమహాసౌధమును, అందలి కత్తిపని

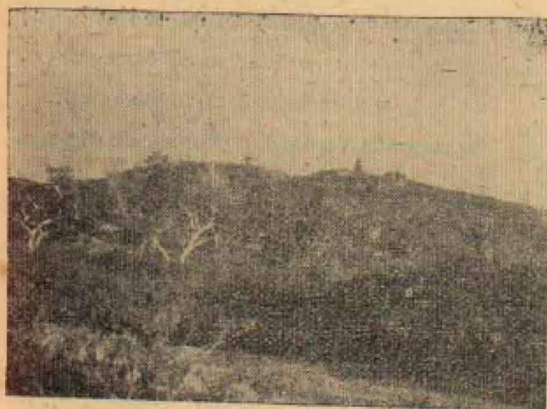
కెనిల్ వర్తు దుర్గభవనములోని కత్తితెర

కైనను విలువకాని పదివేలరూపాయల స్వల్పపు ఖరీదుకు ప్రభుత్వమువారికి అమ్మివైచెను. అది మొన్నమొన్నటివఱకు సబ్ కలెక్టరుగారి బస. కాని కట్టడము బంకి పగులుచూపుటచేత, ఇక మనుష్యవాసయోగ్యముకాదని దానికి అస్పృశ్యత విధించిరి. ఇపు డది పాడుపడియున్నది.

ఈస్థలమున కధిదేవతయగు చూడా నాథేశ్వరుని కొండమీది గుడి చాల పురాతనపుది. ఫాల్గున శుద్ధపూర్ణిమనాడు ఇక్కడ గొప్పరథోత్సవము జరుగును.

టిప్పుకోటలోని కెనిల్ వర్తు దుర్గభవనము.

మాడా నాగేశ్వరస్వామికొండ, దేవాలయము

ఉన్నత తలమున నుండినదై సహాయాకారు ఇంపైన శీతోష్ణస్థితికి పోయి గాంచుచుండును. బెంగుళూరువకు సమీపముగ, ఇరువదినాలుగు మైళ్లదూరమున మాత్రముండి యు, వచ్చుట కడుచౌకగ గడచిపోవును. అసలే ప్రసిద్ధి కెక్కిన బెంగుళూరుకంటెను ఇది ఆరోగ్యకరమై గాలికి పేరుపడినది; హిందూదేశమంతటికి మిక్కిలి ఆరోగ్యానుకూలములైన ప్రదేశములలో నిది యొకటి.

బి. యస్.

ఇలా చెబితే...?

శృంగారనైషధం నాలుగో ఆశ్వాసంలో యీ పద్యం వుంది:

ధ్యాతునిలోచనాంచలము
　　దాపుగఁ దీవ్రతరార్చులన్ నిజ
ప్రాణముఁ గొన్న నాఁటిపగ
　　యాత్మఁ దలంచెమొ నీకటాక్ష దృ
క్కోణము ప్రాపున స్మరుఁడు
　　గోల్కొని పంత మెలర్పఁగాఁ గొనెన్
బాణదశార్ధపాతమునఁ
　　బావకు ఘూరిమనోభిమానమున్.

ఇక్కడ "బాణదశార్ధ" అన్నచోట అనేకమంది పండితులు అయిదుబాణాలని చెప్పగా విన్నాను. మహోపాధ్యాయ, కళాప్రపూర్ణ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారున్నూ అలాగే రాశారు. అయితే "దశార్ధ" అనడంలో ఏం విశేషంవుందీ? అయిదని చెప్పగూడదూ? వెనక అగ్నిహోత్రుడు మన్మథుణ్ణి పదింటితో కొట్టేవుంటే ఇప్పుడు మన్మథుడు అగ్నిహోత్రుణ్ణి అయిదింటితోటే—అనగా అందులో సగంతోటే కొట్టేశాడని చెప్పడానికి సందర్భం వుండును. అలాంటి దేమీ జరగలేదు. అలాంటిభావమేమీ సూచించాడేమో అంటే యేమీ కనపడదు. అగ్ని సప్తార్చిగాని దశార్చి కాదు. కనక దశ అన్నచోట అంచు (కొస) అని చెబితే ఎలావుంటుందీ? ఒక్కొక్క బాణంయొక్క సగం కొస దిగేసరికే అగ్ని ఘూరిమనోభిమానం పోయిందంటే బాగా వుండదూ? పండితు లాలోచించగోరాను.

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

శ్రీశైలయాత్ర (భీమునికొలను)

కృ. వెం. నరసింహం, కోవెలకుంట్ల.

కొంగ గూడు

శ్రీ యస్. వెంకటరావుగారు, (శ్రీకాకుళము_గంజాముజిల్లా.) ఒక్క కఱ్ఱదిమ్మపై చెక్కిన సుందర శిల్పము యొక్క ఛాయాచిత్రము.

ఇటలీ రైతుసంఘము విద్యావ్యాప్తి

౨౫ సంవత్సరముల క్రితము 'ఏంజెలో సెల్లీ' అను వైద్యుడు ఇటలీదేశములో మలేరియా జ్వరమూలమును గూర్చి కొన్ని పుంతలయొద్ద శోధన చేయుచుండెను. శోధనము వనిమగ్నుడై యున్నతఁడు, వానికి, ఆయా ప్రాంతముల గల బీదరైతుల విషాదస్థితిని గూర్చి విస్మయము జనించినది. రైతులు గుడిసెలలో నివసించుచుండిరి. వారికి విద్యాగంధము లేదు. వారు నాగరక ప్రపంచము నకు దూరులగుటమూలమున వారికే పాటిజ్ఞానోదయమును కలుగలేదు.

తదుపరి 'సెల్లీ' వైద్యుడును 'గయోవన్ని సెనా' అను కవియుఁగూడి, "రైతుపాఠశాలలు" అను పేర విద్యాశాలలు స్థాపించిరి. ఇటలీదేశములో రైతుపాఠశాలల యభివృద్ధిని నేను గమనించినచో వీరిరువురు ఎట్టి వ్యయ ప్రయాసలను బొందిరో తేటతెల్లమగును. ఈయభివృద్ధిని కన్నులార గాంచుటకు వారిప్పుడు జీవించియుండలేదు. వారు గతించినను పాఠశాలోద్యమము జయప్రదముగనే కొనసాగుచున్నది. దీనికి మూలాధారము 'అలెస్సాంద్రో మర్కుస్సీ'. ఇతడు చిత్రకారుడు. మొత్తముమీద కవి, చిత్రకారుడు, వైద్యుడు రైతుపాఠశాలోద్యమమును స్థాపించిరి. 'రోము'నగర ప్రాంతమునగల పల్లెలలో నేటికి ౧,౪౦౦ పాఠశాలలు కలవు. పెయ్యేల? ఇటలీ దేశమంతయు ఈ ఉద్యమవ్యాప్తి అయినది. దేశములో ౫,౩౦౦ పాఠశాలలు కలవు.

పాఠశాలల యాదర్శము

ఈపాఠశాలలను గమనించినవారు వానిని బహు విధముల ప్రశంసించిరి. 'టైమ్సు'పత్రిక విలేఖకుడు స్వయముగ వానిని పరీక్షించి, "వర్ణింప నలవికాని యందము ఈపాఠశాలలయం దున్న"దని నుడివెను. పాఠశాలలన్నియు వేరువేరుగ నున్నవి. ప్రతిపాఠశాలయు, హాయినిచ్చు పిల్లగాలులతో, పుష్పములతో, చిన్నచిన్న జలపాతములతో, ఉద్యానవనములతో అలరారుచున్నవి. రైతుపాఠశాలలయొక్క ముఖ్యోద్దేశము: రైతుబిడ్డకు ఇంపుగ నుండునట్టివియు, జ్ఞానబోధచేయునట్టివియు, అగు విషయములను గఱపుటయే.

బోధన పద్ధతులు

పాఠశాలలో ఉద్యానవనము ప్రధానము. ప్రతి విద్యార్థికి ఒక ఉద్యానవనము. దానిలో వాడు తన యిష్టము వచ్చినవానిని పెంచుకొనును. ఉద్యానవనములో వారేమి చేయుపనులను పుస్తకములలో వ్రాయుదురు. ఎవరియిష్టము వచ్చినట్లు వారు ఈపుస్తకములలో వ్రాయుదురు. ఈపుస్తకములకు కట్టుబాట్లు లేవు. కావుననే, పిల్లలు వారివారి యిష్టానుసారము తోటలపెంపును గూర్చి వ్రాసికొందురు. ఒకపిల్లవాడు ఇట్లు వ్రాసెను:

"వాతోటలో మొలకెత్తిన మొక్కలను వెధవపిల్లి త్రొక్కి చేసినది." తోటపనితోపాటు, విద్యార్థులు లేసెటీగలు, కోడిపెట్టలు, పట్టుపురుగులు మొదలైన క్షుద్రజంతువులను పెంచుదురు.

వారికి కేవలము తోటపనితోనే సరిపోదు. ప్రాథమిక విద్యాంతరగతులలో నేర్పు వ్రాత, చదువు, గణితము, భూగోళము మున్నగునవి కూడ వారు నేర్చుకొందురు. బడికి పోవునప్పుడు పిల్లలు అడవిపువ్వులను ఏరి వానిరంగులను పుస్తకములపై రచియింతురు. ఇట్టి చిత్రరచనవలన బాలబాలికలు బాల్యదశలోనే చిత్రకళను నేర్చుకొనుచున్నారు.

విద్యార్థులు 'గ్రామఫోను' ఆధారము చేసికొని సంగీతము నేర్చుకొనుచున్నారు. ప్రతివారును వారివారి తోటల నమూనాలను గీయుదురు. పిదప పాఠశాలలను, ఆటస్థలమును నిరూపింతురు. ఆపిమ్మట చుట్టుప్రక్కల ఇండ్లను చిత్రింతురు. ఇట్టినిర్మాణమువలన భూగోళమును వారు క్రమపద్ధతిని నేర్చుకొందురు. రైతుపాఠశాలలయందు మతబోధ కూడ కలదు. ఇంతేకాదు. పువ్వుల నలంకరింప పళ్లెములను వారు మట్టితో చేసి వానికి 'వార్నీషు' వేయుదురు. ప్రాచీనశిల్పమును ఇందు నిరూపింప వారు ప్రయత్నింతురు.

ఈపాఠశాలలయందు గమనించవలసిన విషయములు రెండుకలవు. విద్యార్థులు వారివారి యిష్టానుసారము, ఏవిషయము నేర్చుకోవలెనని కుతూహలము కలదో అదియే నేర్చుకొందురు. సంగీతము, తరువాత చిత్రకళ, పిమ్మట భూగోళము, ఆపిదప లెక్కలు, తరుపరి వ్యాయామము అను నియమములేదు. బడిలో ఉన్నప్పుడు వారు శుభ్రమైన దుస్తులను ధరింతురు. వీరి ఆరోగ్యమును కాపాడు వైద్యసామగ్రికూడ పాఠశాలలోనే అమర్చబడి యుండును. ఉపాధ్యాయులుకూడ శుచి, శుభ్రతలనుగూర్చి తెలిసికొనిన వారే.

విద్యార్థుల వయస్సు

ఇటలీదేశమందలి రైతుపాఠశాలలు 3-వ యేడు మొదలు ౧౦-వ యేడువరకు చదువుకొనువారికి నియమింపబడినవి. మూడవయేడు పిల్లలకుగల విద్యాశాలలు మిక్కుటము. ౬ సంవత్సరముల వారికి గలవి స్వల్పము. ఈఉద్యమవ్యాప్తత ప్రభుత్వము వారిపై, విద్యాభిమానులపై గలదు. వీరే ఆర్థికసాహాయ్యులు.

హిందూదేశములో నిట్టి ఉద్యమ మత్యావశ్యకమని వేరె చెప్పవలయునా?

గోపరాజు రాజన్న.

ఆడుదా? మగవాడా?

శ్రీమతి తెన్నేటి వెంకటరమణమ్మగారు

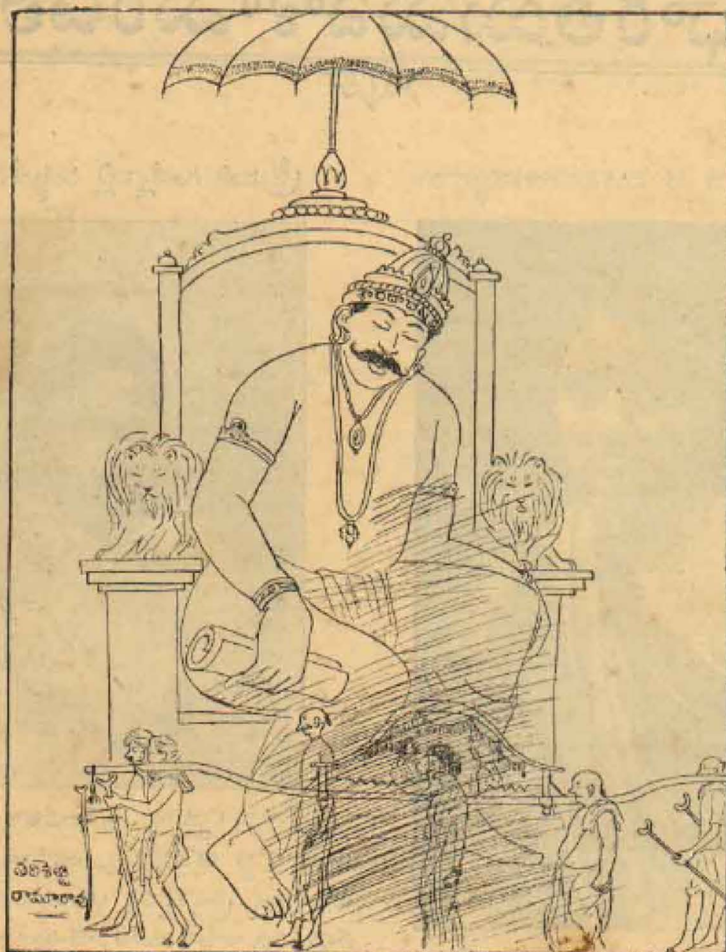
శ్రీమతి గున్నేపల్లి రుక్మిణీదేవిగారు

విశాఖపట్టణము తాలూకాబోర్డు సభ్యురాలుగ నియమింపబడిరి. ఈమె శ్రీయుత తెన్నేటి వేంకట రామమూర్తి (B. A., B. Ed.) గారి సతీమణి. విద్యావతి. గతవత్సరము అంతశ్శాఖా ప్రౌఢావివాహము చేసికొనియుండిరి.

ఈమె కృష్ణాజిల్లా, గుడివాడతాలూకా కవిలేశ్వర పురము బోర్డు సెకండరీస్కూలులో ఆంధ్రోపాధ్యాయులుగా నున్న శ్రీగున్నేపల్లి అక్కయలింగముగారి భార్య. ఈమె చిన్న నాటనే సంగీతసాహిత్యముల నభ్యసించెను. తెలుగున కవనమును చెప్పగలదు. ఈమె రచించిన 'విధివిధానము' అను పద్యఖండకావ్యము చైత్రమాస భారతి సంచికయందు ప్రకటిత మయినది.

నేటి వివాహములు

అరవ స్వస్థానవేష భాషాభిమాని. ఆంధ్రుడు అనుకరణపరాయణుడు.

ఉభయుల తత్త్వమున నింత వ్యత్యాస మున్నది. ఈ వ్యత్యాసము ప్రవృత్తిలో సంకేతమై పర్యవసానమునగూడ ప్రతిఫలించుటలో నాశ్చర్య మే మున్నది?

ఇట్టిస్థితిలో ఆంధ్రుడు మదరాసున తనసంఖ్యకు తగిన ప్రాజాపత్యమును, తనయైశ్వర్యమునకు తగినపలుకుబడిని, తనప్రతిభకు తగిన పదవిని యెట్లు పొందగలడు?

ఇరువదియేండ్లనుండి ఆంధ్రోద్యమము నడచుచున్నది; కాని ఆంధ్రుని ప్రవృత్తిలో మార్పు కనబడదు. మద్రాసులో ఇప్పటికిని "నే నున్నాను" అని ఆంధ్రుడు శంఖము నొత్తగల స్థితిలో లేడు.

*   *   *   *   *

దేవాలయ ప్రవేశము

అస్పృశ్యులు దేవాలయములలో ప్రవేశింపబోవుచుండుట, వారికి అగ్రజాతులవా రడ్డు తగులుచుండుట, అంతట సత్యాగ్రహము ప్రారంభ మగుచుండుట, దాని మీద పోలీసులు కలుగజేసికొనుచుండుట — నే డిట్టి సంఘటనలు దేశమునం దన్నివైపులను జరుగుచున్నవి.

అగ్రజాతులు నిమ్నజాతులవారిని ఆలయప్రాకారములలోనికిగూడ రానీయకుండుట నిజమే; అయితే దేవాలయముల సందర్భమున ఈ అస్పృశ్యత అగ్రజాతులకు — తుదకు బ్రాహ్మణులకుగూడ నున్నది.

శివాలయములలో బ్రాహ్మణేతరులు గర్భాలయములు ప్రవేశింపగూడదు. వైష్ణవులు శివాలయములకు రానేరారు. ఇది యిట్లుండ విష్ణ్వాలయములలో బ్రాహ్మణేతరులకే గాదు స్మార్తులకుగూడ గర్భాలయములలో ప్రవేశము లేదు.

మానవులు తననిజరూపమును గ్రహింపజాలరని కరుణించి పరమేశ్వరుడు సగుణుడై విగ్రహరూపమున వెలయుచుండ మన ధర్మశాస్త్రకర్తలు ఆవిగ్రహములను మన కిట్లు అందకుండ జేసినారు.

అందరును మసీదులలో నమాజు చేయుచుండవలయునని మాహమ్మదీయమతమును, చర్చిలో ప్రార్థనలు చేయుచుండవలయునని క్రైస్తవమతమును, ఇంక నిట్లే ఆయాపద్ధతుల ననుసరించి ఈశ్వరుని సేవింపవలయునని యితర మతములను ప్రజలను ప్రోత్సహించుచుండ మనమతము "మీరు దేవాలయములలో ప్రవేశింపకూడ"దని మనలను నిరుత్సాహపరచుచున్నది.

వాస్తవముగా నిది ఈశ్వరనిర్ణయ మగునా? ఇది యీశ్వరనిర్ణయమే యగునెడల ఈశ్వరునకు సర్వాంతర్యామిత్వము సిద్ధించునా?

భారతీయ ధర్మనిర్మాతలు పూర్వ మెట్టి పరిస్థితులలో నిట్టిధర్మనిర్ణయము గావించిరో గాని, నే డిది పూర్తిగా విషమించినది.

మనదేశమున మతాంతరులు మనకంటె చాల స్వల్పసంఖ్యాకులై యున్నారు. ఆ స్వల్ప సంఖ్యాకులలోను కొందరు — కొందరుమాత్రమే — మనదేవతల యుత్సవములను చెనరగొట్టుచున్నారు. మన దేవాలయముల నపవిత్రము చేయుచున్నారు. కూలగొట్టుచున్నారు. కాని బహుళ సంఖ్యాకులైయున్న మనవారు ఆదిక్కులను తొలగించుకొనకున్నారు.

కారణ మేమి?

మన దేవాలయముల విషయమున సమగ్రాధికారులైయున్న బ్రాహ్మణుల సంఖ్య చాల స్వల్పము. పైగా బ్రాహ్మణులు యోధజాతివారు కారు. వంశకర్తలైన మహర్షులకాలమునుండియు బ్రాహ్మణులు ఇతరులచే పీడింపబడుట, ప్రభువులు ఆపీడను తొలగించుట జరుగుచువచ్చినది; గాని బ్రాహ్మణులు తామై యెప్పుడును వానికి ప్రతిక్రియ చేసికొనియుండలేదు. నేటిబ్రాహ్మణులు చేసికొనదలచినను సత్తా చాలనివా రగుటవలన నేమియు లాభము లేదు.

అయితే బ్రాహ్మణేతరులు లేరా అనిన, ఉన్నారు వా రధికసంఖ్యాకు లగుట నిజమే. ఈ దేశముయొక్క బంధమోక్షములకు నేడు వారే కర్తలై యుండుటయు నిజమే. కాని వారికి మన దేవాలయములలో ప్రవేశము లేదు. వారికి మన దేవాలయములయెడల 'నాది' అను మమకారము లేదు.

మన దేవాలయములను నిర్మింపించినవారనేకులు బ్రాహ్మణేతరులే; కాని బ్రాహ్మణుల స్వాధీనము చేయుటకే వారు వాటిని నిర్మించినారు. ముఖమంటపమున నుండుటకు మాత్రమే వారి కర్హత.

మన దేవాలయములను ఎవరు నిర్మించినారో, ఎవరు నిర్మింపించినారో వారు వాటిలో ప్రవేశింపగూడదు. మన ధర్మనిర్ణయ మట్లున్నది.

మనము క్రైస్తవుల చర్చిలో ప్రవేశింపవచ్చును; మాహమ్మదీయుల మసీదులో ప్రవేశింపవచ్చును; గాని వాటిలో క్రైస్తవులకు మాహమ్మదీయులకు నుండు స్వాతంత్ర్యము మనకు లేదు. వాటిలో వారి కనుసన్నల ననుసరించియే మనము మెలంగవలయును,

మన దేవాలయములలో మన తోడిహిందువులే యగు మన బ్రాహ్మణేతరుల స్థితికూడ అట్టిదే.

చిరకాలము దేశమునకు ప్రభువులై యుండిన బ్రాహ్మణేతరుల గతియే యిట్లున్నపుడు మొదటినుండియు ఊరివెలుపల నివసించుటకే గాదు, సంచరించుటకు గూడ అధికారము లేని అస్పృశ్యులు దేవాలయ ప్రాకారముల లోనికి గూడ రానీయకపోవుటలో ఆశ్చర్య మేమున్నది?

కాని బ్రాహ్మణేతరులును అస్పృశ్యులునే శూరులును, యోధులును. బాహుబలము, రక్షణము — వీటి ప్రసక్తి వచ్చినప్పుడు వారికే గాని ప్రాజాపత్యము బ్రాహ్మణులకు లేదు,

బ్రాహ్మణేతరులకు మన దేవాలయముల యెడల మమకారము లేదని చెప్పియున్నాము; కాని జరుగుచున్నంతవరకైన భద్రతక్షణము వారివలననె జరుగుచున్నది.

"అయితే పూర్తిరక్షణమే వా రెందుకు చేయరు" అనిన, "ఎందుకు చేయుటలేదు?"

ఈ యుద్దేశముతోడనే వారు కొంతవరకును తొలగియుంటున్నారని నేను చెప్పను. మన మతధర్మములు వారి రక్తమున ఎంతవరకు జీర్ణమైనవో అంత వరకే వారు వాటి నాచరించుచున్నారు. అంతవరకే వాటిని కాపాడుచున్నారు.

క్రైస్తవధర్మము, ఇస్లాముధర్మము క్రైస్తవులకు, మహమ్మదీయులకు చక్రవర్తి మొదలు గులాము వరకును సమానములు. సమగ్రధర్మాచరణము వారిలో కొందరికి నిషిద్ధము కాలేదు. చర్చిలోను, మసీదులోను వారి కందరికిని సమానమైన అధికారమే యున్నది. చక్రవర్తి వాటిలో నెంతవరకు పోగలుగునో, ఏమి చేయగలుగునో క్షుద్రకార్మికుడు గూడ అంతవరకును పోగలడు, అది చేయగలడు.

కావుననే వారి కందరికిని మత మనిన సమానభక్తి, సమానశ్రద్ధ, సమాన మమకారము, సమానాభిమానము. మతధర్మసూత్రములచే సమానముగ బంధింపబడి యుండుటవలన ఆత్మరక్షణ మనిన వారికి మతరక్షణమే.

మన కట్టి యదృష్ట మేది?

పాటిమతములు 'అసంపూర్ణములు', 'అసత్యములు' అని నిరసించుచున్న మనయొక్క మతము ఎంత సంపూర్ణముగ నున్నది? ఎంత సత్యముగ నున్నది?

నేడు కాల మంతయు పునర్నిర్మాణము పొంది యున్నది. మతములు — ముఖ్యముగా మన మతము గూడ పునర్నిర్మాణము పొందవలసియున్నది.

ఈ కారణమువలననే నేడు హిందూమహాసభ మన మతమును సంఘమును సంస్కరింప బూనుకొని యున్నది. ఈ కారణమువలననే హిందూమహాసభా ప్రవర్తకులలో ప్రముఖులగు డాక్టరు మూంజేగారు "అస్పృశ్యులు దేవాలయములలో ప్రవేశించి ఆరాధన చేయుటవలన దేవాలయములకును, దేవతావిగ్రహములకును ఎట్టి అపవిత్రతయు కలుగదని పూర్వాచార పరాయణులు అందరును గోపురాగ్రముల నధిష్ఠించి గంభీర ఘోషణములో నరింపవలయును" ననియాదేశించుచున్నారు.

దీనిని అనుసరింపనిచో మనకు అధఃపతనమే; గాని వికాసము కలుగదు.

—శాస్త్రి.

విమర్శనము

గ్రంథస్వీకారము

శ్రీమదాంధ్రచంపూరామాయణము

గ్రంథకర్త: పొన్నాడ కృష్ణమూర్తిగారు, రాజోలు, తూర్పు గోదావరిజిల్లా. క్రౌను సైజు: ౨౨౦ పుటలు. వెల రు ౧-౪-౦.

గురుబోధామృత రాజయోగసారము

కర్త: అల్లూరి వెంకట్రామ రాజయోగిగారు. డెమ్మిసైజు: ౧౪౧ పుటలు. వెల ౧౨ అణాలు. విలాసము: వేలూరి వేణుగోపాలమూర్తిగారు, గునుపూడి భీమవరం, ప. గోదావరి.

ఠాకూర్ దుర్గాదాస్

గ్రంథకర్త: యస్. ఆర్. రావుగారు. సరస్వతీ గ్రంథమాల (౨౭-౨౯), కాకరపర్రు, తణుకు తా. ప. గోదావరి. డెమ్మిసైజు: ౧౫౨ పుటలు. వెల రు౧-౭-౦.

---

(౧) కవిజనరంజనము

అడిదము సూరకవి ప్రణీతము. సంపాదకులు: గంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు. క్రౌను సైజు: ౬౨ పుటలు (యాంటిక్ కాకితము). వెల రు ౧.

(౨) విష్ణుపురాణము

గద్యకావ్యము: తుపాకుల అనంతభూపాలకవి ప్రణీతము. క్రౌనుసైజు: ౧౨౧ పుటలు. వెల ౧౨ అ.

(౩) మాతృపూజ

ఆధునికకవుల ఖండకావ్యములు కొన్ని ఏర్చి కూర్చిన చిన్న సంపుటము: 'ఆంధ్రరత్న దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారి జ్ఞాపకార్థము'. క్రౌను సైజు: ౪౦ పుటలు. వెల ౪ అ.

పై మూడుగ్రంథములకు ప్రకాశకులు: రామ్ జైయ్ అండు కో., ౧౩ తంబుచెట్టివీథి, మదరాసు.

అడిదము సూరకవి

కృతికర్త: ఆకిదము రామారావుగారు, సీనియర్ తెనుగుపండితుడు, మహారాజావారికాలేజీ, విజయనగరం. క్రౌనుసైజు: ౧౩౩ పుటలు. వెల రు ౧.

---

(౧) సూచీముఖ దర్పణము

డెమ్మిసైజు: ౧౧౭ పుటలు. వెల రు ౨-౭-౦.

(౨) మృత్యునాడి

డెమ్మిసైజు: ౬౩ పుటలు. వెల రు ౧.

పై రెండుగ్రంథములకు కర్త: వైద్యరత్న డా॥ పంద్రంగి సుబ్బారావుగారు, కాకినాడ.

సాధనప్రసంగము

అనువాదకుడు: తిపిర్నేని సుబ్రహ్మణ్యముగారు, గుడివాడ, కృష్ణాజిల్లా. (వంగభాషాగ్రంథమునుండి అనువాదము.) క్రౌనుసైజు: ౭౨ పుటలు. వెల ౭ అణాలు.

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్య చరిత్రము

సంపాదకులు: కమపర్తి మార్కండేయ శర్మగారు, స్వధర్మప్రకాశినీ సంపాదకులు, బృందావనం, కీలుపాకు, మదరాసు. డెమ్మిసైజు: ౪౫ పుటలు. వెల తెలియదు.

హాజరత్ రాబి అహ్‌వారి చరిత్రము

ఉర్దూనుండి అనువాదము. అను: యస్. ఇస్మాయిల్ షా గారు, చిన్న మసీదు, రాజమహేంద్రవరము. క్రౌనుసైజు: ౩౦ పుటలు. వెల ౨ అణాలు.

నీతిశ్లోక రత్నావళి

పదవిభాగ టీకాతాత్పర్యసహితము. రచయిత: వేదము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు, వెంకటగిరి మహారాజావారి కాలేజి హైస్కూలుసహోపాధ్యాయులు, నెల్లూరు. క్రౌనుసైజు: ౧౦౬ పుటలు. వెల ౧౦ అ.

సుదతీసుభాషితము

రచయిత: ఎడ్లపల్లి దేవయ్యచౌదరిగారు, పచ్చలతాడిపర్రు, పొన్నూరుపోస్టు, గుంటూరుజిల్లా. క్రౌనుసైజు: ౧౬ పుటలు. వెల ౨ అణాలు.

దేవుడు

గీతమాలిక. జ్ఞానాంబా విరచితము. ప్రకాశకులు: పడమటలంక సాధనాశ్రమ పరిపాలకులు. చిన్నిసైజు: ౨౧ పుటలు.

ఆర్యవైశ్య సిద్ధాంత పంచాంగము

ఆంగీరస. ప్రణేత: జవ్వాజి సుబ్బారాయసప్త సిద్ధాంతిగారు, వైశ్యసేవాసంఘకార్యదర్శి, అనంతపురం.

ప్రకీర్ణాఽధికారః

సంస్కృతము. శ్రీ వైఖానసభగవచ్ఛాస్త్రే, భగవద్భృగుమహర్షిప్రోక్తాసు, సంహితాసు: క్రియాపాదః ప్రథమాది సప్తత్రింశ పటలాన్తః. ప్రకాశకులు: పె. అ. శ్రీశైలవాసులు [అందు సన్ను, శ్రీ వైష్ణవ శ్రీసంప్రదాయ గ్రంథాలయము, నెం. ౩ రామలింగ మొదలివీథి, మింట్ బిల్డింగ్ సు పోస్టు, మదరాసు. డెమ్మిసైజు: ౫౩౬ పుటలు. వెల రు ౫ లు.

ఈశావాస్యోపనిషత్

సంస్కృతము. శ్రీ శాంకరభాష్య సంయుత. సంపాదకులు: వై. సుబ్రహ్మణ్య శర్మగారు, అధ్యాత్మ ప్రచార కార్యాలయము, చామరాజపేట, బెంగళూరు సిటీ. క్రౌనుసైజు: ౪౨ పుటలు. వెల ౬ అణాలు.

ఆయుర్దాయ యోగము

('జ్యోతిష జాతక గ్రంథము.) గ్రంథకర్త: విద్వాన్ తొగర్చేటి భాస్కరశాస్త్రిగారు, ప్రకాశకులు: యస్. వి. నరసింహముగారు, c/o వి. అచ్యుతంగారు, డిప్యుటీ కలెక్టరు, ఆసనాని.

పత్రికాస్వీకారము

ఆంధ్రజ్యోతి

తెలుగుమాసపత్రిక. సంపాదకులు: కె. ధర్మారావుగారు, మోల్మెన్ (బర్మా). సంపుటము ౧, సంచికలు ౧, ౨ (మార్చి, ఏప్రిల్ ౧౯౩౨). డబిల్ క్రౌనుసైజు; ఇరువదేసి పుటలు. సాలు చందా రు ౩; విడిపత్రిక వెల ౪ అ; ఇది బర్మాఆంధ్రులవిషయముల కెక్కువ వినియోగపడుచున్నది. పదుమనదుము పద్య వ్యాసములును, ఛాయాచిత్రములునుగూడ కలవు.

ఆంధ్రుల చరిత్ర —

శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్ర రావుగారు

ప్రపంచమున నెల్ల వస్తువులు పరమాణుమయములు. అణువులగుణస్వభావానుసారము తన్మయములగు వస్తువుల గుణస్వభావము లేరుపడును. తేజస్సునందలి పరమాణువు లల్పతేజస్కములయ్యును స్వయంప్రకాశ మానములు, పరప్రకాశనశీలములు. వాని సముదాయము, అధిక తేజస్కమయి స్వయంప్రకాశమానము, పరప్రకాశనశీలము నగును. అట్లే దేశమునందలి వ్యక్తులు పరమాణువులు. తత్సముదాయమే దేశము. వ్యక్తులచరిత్రమే దేశచరిత్రము. ఏ దేశమునకేని తచ్చరిత్రము మరుగుపడి యున్నంతకాలము సాటి దేశములతో సమానమగు గౌరవము కలుగజాలదు. తన దేశము నౌన్నత్యమే తన యౌన్నత్యము. తన దేశపు గౌరవమే తనగౌరవము. తన దేశము చరిత్రను దెలియనివాడు తన యౌన్నత్యమును తెలియనివాడు. కావున సర్వవిధముల ప్రతివ్యక్తియు తన పూర్వులయొక్కయు, తన సంఘమునొక్కయు, తన దేశమునొక్కయు, పూర్వపుచరిత్రను దెలిసి,తన దేశము నౌన్నత్యమును సాటి దేశములకుచాటి తన దేశపు గౌరవమును నిలుపుకొనను టవశ్యకర్తవ్యము. శ్రీయుతులు చిలుకూరి వీరభద్రరావుగా రీకర్తవ్యమును గుర్తించి, తమధర్మమును నిర్వహించి తమనామము నాంధ్రులకే కాక, ఇతర దేశముల చరిత్రకారులకును చిరస్మరణీయముగా నొనర్చుకొనినారు.

శ్రీయుత చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు

ఆంధ్రులు తమయొక్కయు, తమ దేశమునొక్కయు చరిత్రమునకయి తడవులాడుకొనుచుండినినాడు తొలుదొలుత తచ్చరిత్రమును రచియించి వారి కరముల నిడి ఆంధ్రులయు,

ఆంధ్రదేశము యొక్కయు ప్రశస్తిని, తద్ద్వారమున తన్నును, వెలయజేసిన సుకృతి వీరభద్రరావుగారు. చిరుతుకప్రాయముననే వీరు తదేకదీక్షతో చరిత్రపరిశోధనమునకు దొడగిరి. చిరకాలము వీ రొనర్చినయపారపరిశోధనలఫలము లాంధ్రులచరిత్రసంపుటములు. వీరిబుద్ధి సత్యాన్వేషణపరాయణము, పక్షపాతరహితము నయినది. పరిశోధనమువలన తేలిన సిద్ధాంతములు తమకు సత్యమని తోచినయెడల నొరులయిష్టానిష్టముల లెక్కింపక వానిని ప్రకటించు స్వభావము వీరికి గలదు. సత్యము వెల్లడియగుటకు సమ్మతింపని కొందరు తరుచు దూషించుచున్నను జంకక సత్యమార్గము నే యనుగమించిన ధైర్యశాలి వీరు. చరిత్రనిర్మాణవిషయమున నిష్ఠితత్వ, ఇట్టి సత్యైకదృష్టి, ఇట్టి ధైర్యము కలవా రాంధ్రదేశమున నింకొకరు గానరా రన్న సాహసము కాజాలదు. నాటివరకు నుపలబ్ధములయిన పరికరములతో చరిత్ర నిర్మాణమును గావించి తమ యున్నతిని తమకును, లోకమునకును ఎరుకపరిచిన యీప్రథమాంధ్ర చరిత్రకారుని ఋణము నాంధ్రు లెట్లును తీర్చుకొనజాలరన్న వింత కాదు. తరువాతి చరిత్రపరిశోధకులకు వీరి యానాటి పరిశోధనము మార్గదర్శకము, ప్రోత్సాహకము నయినది. ఆంధ్రుల హృదయసీమల చరిత్రజిజ్ఞాసను, చరిత్రాభిమానమును మొలకెత్తించినది. చిక్రోడసికతాన్యాయము ననుసరించి శ్రీ ఆంధ్రమహాసభ వీరభద్రరావుగారిని ‘చరిత్ర చతురానన’ బిరుదముతో బహూకరించి తన్నుదాను గౌరవించుకొనినది. వీరు చరిత్ర గ్రంథనిర్మాతలు మాత్రము కారు; చరిత్ర సిద్ధాంతముల నూతగాగొని కొన్ని సాహిత్య గ్రంథములనుకూడ రచియించి వాఙ్మయమును పెంపొందించినవారు.

వీరభద్రరావుగారి యాంధ్రుల చరిత్ర సంపుటములు వెలువడి పెక్కుసంవత్సరము లయ్యెను. వీరిబడి ననేకులు బుద్ధిమంతులు చరిత్ర పరిశోధనమునకు గడగిరి.* వారి పరిశోధనములవలన ఎన్నియో నూత్న విషయములు బహిర్గతము లయినవి. వానివలన పూర్వసిద్ధాంతములు పెక్కులు తారుమారయినవి. కావున నాంధ్రుల చరిత్ర సంపుటములకు పునస్సంస్కరణ ముద్రణము లావశ్యకము లయ్యెను. వెనుకటి ముద్రణము గ్రంథములు చిరకాలము క్రిందటనే చెల్లిపోయినను పునర్ముద్రణము నీ చరిత్ర గ్రంథము లిప్పటికిని గాంచజాలకపోయినవి. వీరభద్రరావుగా రిపుడు, నేటివరకును చారిత్రక ప్రపంచమున వెలువడిన క్రొత్తసిద్ధాంతములనెల్ల సమన్వయించి ఆంధ్రులచరిత్ర సంపుటములను సంస్కరింప నున్నారనియు, గ్రంథము మునుపటికంటె రెండింత లధికముగా పెరుగుననియు

* అట్టివారిలో పేర్కొనదగినవారు శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ ప్రభృతులు కొందరు. వారు తగిన ప్రోత్సాహములేక ప్రఖ్యాతిని గనజాలకున్నారు. శ్రీ శర్మగా రొనరించిన అమూల్య పరిశోధనములయొక్క విలువ భారతి మూలమునను, ఇతరపత్రికలమూలమునను, ఆంధ్రలోకమునకు దెలిపియేయున్నది.

తెలియవచ్చెడిని. ఈ వార్త యాంధ్రలోకమున కత్యంతానందసంధాయకము.

వీరభద్రరావుగారిపుడు షష్టివర్ష పరిమిత వయస్కులు. శరీరముపలితశ్మశ్రుకేశయుతము. కాని ముఖమున కార్యదీక్ష ప్రతిఫలించుచున్నది. వీరియందు నవయువజనోత్సాహము నిండారియున్నది. వీరికార్యదీక్ష కిపుడు వీరు ఏతత్ గ్రంథసంస్కరణార్థము తమ నివాసమును చెన్నపురమున నేరుపరుచుకొని కావించుచున్న కృషియే నిదర్శనము. వీరు గ్రంథము నచిరకాలమున ముద్రణమునకు సిద్ధముచేయగలరు. కాని, పెక్కుసంపుటములుగా పెరుగనున్న యీగ్రంథముయొక్క ముద్రణము బహుళవ్యయమూలకము; వీరు స్వయముగ భరింపశక్యముకానిది. దీనికిచరిత్రాభిమానులు, దేశాభ్యుదయాకాంక్షులు నగు నాంధ్రులు పూనుకొనవలయును. ఈ యవకాశము పోగొట్టుకొనినచో తమకు లభింపనున్న అమూల్యమగు తమ చరిత్రను కోలుపోవువారగుట నిక్కము. ఇట్టి పరిష్కరణ కార్యమును నిర్వహించు సామర్థ్యముగల సిద్ధహస్తులింకొకరాంధ్రదేశమున నిప్పటికి కానరారు. కావున సులభమగు నీయవకాశము నాంధ్రులెట్లును పోగొట్టుకొనజనదు. 'శుభస్యశీఘ్రమ్'అన్నారు పెద్దలు. మీదు మిక్కిలి ఎంత యుత్సాహవంతులయినను, కార్యదీక్షాపరాయణులయినను శ్రీ వీరభద్రరావుగారు వయోవృద్ధులను విషయము నాంధ్రులు మరువజనదు. ఇక నాంధ్రలోక మీకార్యము నెంతశీఘ్రముగ నిర్వహించి తన వ్యక్తిత్వమును నిలువబెట్టికొనగలదో చూతముగాక!

* * * *

చిన్నతరగతుల పాఠ్యగ్రంథములు :

తద్రచయితలు

ప్రైమరి, సెకండరి పాఠశాలలలో చదువు బాలురకు ప్రకృతము పాఠ్యములుగా నుపయోగింపబడుచున్న తెలుగుగ్రంథముల యం దధికసంఖ్య కేవలము పనికిమాలినవయియుండుట అత్యంతము శోచనీయము. వానిని చదువు చిన్నిబాలురకు సౌష్ఠవమగు భాష, విజ్ఞానము లభించుటకు మారుగా దుష్టమగు భాష, విపరీతజ్ఞానము లభించుచున్నది. ఈ విషయము విద్యాధికులగువారెల్లరకు దెలిసినదియే. తరుచు పత్రికలయం దిట్టిపుస్తకములనుగూర్చి వెలువడుచున్న విమర్శనలను దీనినే యుద్ఘోషించుచున్నవి.

గ్రంథరచయిత లసమర్థు లగుటచేతనే గ్రంథము లిట్టివగుచున్నవి. వారు ప్రైమరీ పాఠశాలయందో, సెకండరీపాఠశాలయందో, హైస్కూలునందో ఉపాధ్యాయులయియుండుటయో, విద్యాశాఖోద్యోగులగుటయో, లేక పై యుభయవిధములవారికి, బంధువులుగాని మిత్రులుగాని యగుటయో వారికి గ్రంథరచనాసామర్థ్యము గల దనుటకు పరమప్రమాణముగా భావింపబడుచున్నట్లున్నది. కాని విషయౌచిత్యము, లోకజ్ఞత, భాషాపాండిత్యము, బాలకుల మనస్తత్త్వవివేకము,

రచనాసామర్థ్యము నావశ్యకములుగా భావింప బడునట్లు కానరాదు. నిష్ప్రయోజకము లగు టయేకాక దుష్ప్రయోజకము లగు నీగ్రంథముల యుత్పాదనసాహసమునకు ధనార్జనాసక్తి, కవియశఃకాంక్ష కారణములు కాదగును. ఈపుస్తకములను తప్పులకుప్పలుగా ముద్రించి ప్రకటించుప్రకాశకు లీసాహసమును ద్విగుణీకరించుచున్నారు. పాఠశాలలయందు పాఠ్యములుగా నిర్ణయింపబడుచున్న యీగ్రంథములే పాఠ్యగ్రంథ నిర్ణాయక సంఘమువారికి గల పాండిత్యమును, భాషాభిమానమును, ధర్మనిర్వహణ పరాయణతను బహు ముఖముల చాటుచున్నవి. ఇట్టి గ్రంథములు పాఠ్యములుగా నంగీకరింపబడుటకు గ్రంథకర్తలయు, ప్రకాశకులయు పలుకుబడియే కారణ మనుటకు వెనుదీయబనిలేదు. ఈపాఠ్యగ్రంథ నిర్ణాయకసంఘమునందలి సభ్యులుకూడ కొందఱు గ్రంథరచయితలు గలరు. వారి గ్రంథములు గుణదోషవిచారాతీతములు. అవి యన్నియు పాఠ్యగ్రంథములే. పాఠ్యగ్రంథ నిర్ణాయకసంఘము నేరుపాటుచేయు విధులు, తత్సంఘ సభ్యుల కుండవలసిన విశేషలక్షణములు, ఆ సంఘము నధికారము, ధర్మనిర్వహణక్రమము మున్నగు విషయములు విశేషవిమర్శకు అవకాశమును గలిగించునవి. దానిస్థానము కొండొకచోట.

పైన పేర్కొనినవారు కాక యింకొక కోటికిచేరిన గ్రంథకర్తలును గలరు. ప్రకాశకులు తమ సామర్థ్యము ననుసరించి యల్పమాత్రధనము నొసంగ, విధిలేక దానిని స్వీకరించి, తమ యూరుపేరులను ప్రకటింప మానుకొని, గ్రంథములను రచియించి వారి కిచ్చువారలాకోటికి చెందినవారు. అట్టి గ్రంథములకు, విద్యాశాఖాధికారులు, కళాశాలోపాధ్యాయులు నేవో కొన్ని కారణములవలన తమ నామములను ఎరవిచ్చి వాని సమూల్యములుగ జేయుచున్నారు. కావున నవి శీఘ్రముగ చెల్లిపోవుట కవకాశము గలుగుచున్నది. ఈ పేరుల నెరవిచ్చువారికి గ్రంథముల గుణదోషముల మాటతో పనిలేనట్లు తోచును. వానిని కంటనైన చూడరేమో?

ఎవ్వరేని ఈ గ్రంథములను విమర్శించి వానిపసను బయలుపెట్టినచో వారిని దోషైకదృక్కులనియు, రంధ్రాన్వేషణతత్పరులనియు దూషింతురు కాని గ్రంథకర్తలు తమ యనభిజ్ఞతను దెలిసికొనజాలకున్నారు. తమ గ్రంథములలోని దోషములను చేటలోని వెలగకాయలవలె స్పష్టముగా వివరించిచూపినను తెలిసికొనజాలనివారు గ్రంథరచయిత లగుట ఆంధ్రసారస్వతమున కీనాడుపట్టిన పీడ యైనది. ఈపీడ నివర్తియగుటకు మార్గములను సత్వరముగ జూచుకొనుట యాంధ్రుల కవశ్య కర్తవ్యము. కాదేని ఈతరమువారి మాట ఎట్లున్నను ముందుతరమువారికి లభింపగల యాంధ్రవాఙ్మయము కేవలము కృశీభూతమయి వికార స్వరూపమును జెందగలదు. ముందు రానున్న చేటును తప్పించుకొనజూచుట కిపుడే ప్రయత్నించుట సర్వథా శ్రేయము.

బాలురు భావికాలమున విద్యాధికులయి వాఙ్మయము నభివృద్ధిగావించుట కుపకరించు గట్టిపునాదిని వేయుట విద్యాలయముల విధి. కాని అమలుననున్న విద్యావిధానమున నట్టిది మృగ్యము.

నేటి విద్యావిధానము లోపభూయిష్ఠము. ఇందు విద్యార్థుల సాహిత్యాభివృద్ధికిని, విజ్ఞాన సముపార్జనమునకును నవకాశము కానరాదనుట సాహసము కాదు. దీనివలన ఉపజ్ఞా సంపన్నమయిన నిశితబుద్ధి సైతము మొక్కవారిపోవుట సహజము. ఇక కేవలము నమూనాలకు ప్రతికలను తయారుచేయుటకయినను చాలిన జ్ఞానము లభింపదన్న నాశ్చర్యమును జెంద బనిలేదు. ఇది సర్వజన సువిదితము.

బాలురకు చక్కగా విద్యను బోధించుట కుపాధ్యాయులు ప్రాటకాపులు. కావుననే విద్యాదాతయగు నాచార్యుడు పితృతుల్యుడని యార్యోక్తి ఏరుపడినది. ఆత డేతీరున నెట్టి విద్యను బోధించునో ఆతీరున నట్టివిద్యయే బాలురకు పట్టువడును. అదియే బాలుర భావి విద్యాభివృద్ధికి మూలము. అట్టివిద్యాబోధకు ప్రాటకాపులైనయుపాధ్యాయులు రచియించిన గ్రంథములు నికృష్టము లగుట న్యాయ్యేతర మని చెప్పకతప్పదు. ఇట్టి గ్రంథములే యధికముగా వెలువడుచుండుటవలన నన్నిపాఠశాలలలోను వానికి ప్రవేశము గలుగుచున్నది. ఒక్కపాఠశాలలో, ఒక్కయేడు, ఒక్కతరగతి బాలురు చదువు పుస్తకమును ఆ పాఠశాలయందే, మరుసంవత్సరమున, ఆతరగతికి వచ్చు బాలురకే చదువు భాగ్యము లభింపకుండును. గ్రంథముల గుణదోషవివేచన యక్కరలేకయే యీమార్పు జరుగుచుండును. ఇది గ్రంథకర్తలకు, గ్రంథప్రకాశకులకు, పాఠశాలాధికారులకుమాత్రము చెందిన యొక రహస్య విశేషము. ఇది అపట్యర్ణము కాదు గాన నభేద్యము కాదు కాని అవాచ్యము, అప్రసక్తము నగును.

ఈ బాధకు లోనయినవి భాషాగ్రంథములు (వాచకములు) మాత్రమే కావు. ఆంధ్రమున రచియింపబడిన ఇతరశాస్త్ర—ప్రకృతి శాస్త్రము, భౌతికశాస్త్రము, రసాయనశాస్త్రము, చరిత్ర, భూగోళశాస్త్రము మొదలగునవి—గ్రంథము లన్నియును.

మొత్తమున తేలినది: నేటి పాఠశాలలు సంతలు; పాఠశాలాధికారులు తరుగరులు; గ్రంథకర్తలు, ప్రకాశకులు దుకాణదారులు; విద్యార్థులు అత్యధికముగ వెలనిచ్చి సరకులనుకొని తలపయి తగులవేసికొని మోసికొనిపోవువారు. వీనికి సొమ్ము నిచ్చువారు వారిపోషకులు. ఈ సరకు వలని ఫలము పైన వివరింపబడినది. ఇది స్థితి. ఇక ఆంధ్ర మహాజనులు మున్ముం దీ బాధ తొలగి తమ బాలురు విద్యావంతు లయి వెలయుటకును, వాఙ్మయము వికాసమునొందుటకును వలసిన మార్పులు ప్రకృత విద్యావిధానమున జరుగునట్లు సత్వరముగ ప్రయత్నింతురు గాక !

*   *   *   *

తెలుగు 'టాకీలు'

పాశ్చాత్యనాటకప్రదర్శనముల కవకాశములేని భారతదేశమునకు తన్నాటక ప్రదర్శన ఛాయాప్రతికృతులు (Cinemas) కొన్ని యేండ్లకు పూర్వమే దిగబారినవి. నాటకప్రదర్శన ప్రతికృతులేయయ్యును, నాటకాంగమగు వాచికాభినయము వానియం దభావమగుటచే నవి ప్రేక్షకులకు రసానందానుభూతిని గలిగింపజాలకుండును. ఆంగికాభినయముకూడ తక్కువయన్న దోషముండదు. ప్రదర్శింపబడుచున్న నాటకరచనములు కళాసంపదతో నొప్పి సజీవములుగనున్నను ఈప్రతికృతులుకళాహీనములై నిర్జీవములుగ పొడకట్టుచుండును. ఇట్టి వానిని సచిత్రము లగు నవలలనుట సమంజసము. మంచినాటకమును చదివిననే చాలును, పాఠకు లందలివివిధపాత్రములతో నైక్యమును జెంది అందలి యెల్లరసములను చూరగొని పరమానందమును జెందగలరు. షేక్స్పియరు మహాకవికృతము లగు నాంగ్లనాటకములు, శాకుంతలము, ఉత్తరరామచరిత్ర మున్నగు సంస్కృతనాటకములు నిట్టివిశిష్టగుణములతో విరాజిల్లుచుండుట సహృదయజనసువిదితము. క్రమముగ నీపాశ్చాత్యనాటకప్రదర్శన ప్రతికృతులవలె భారతీయ నాటకప్రదర్శనములకు గూడ ప్రతికృతులు తయారయినవి. వీనికయి పెల్లుగా సమకూర్పబడుచున్న ప్రకృతిరంగములతోపాటు అద్భుత, బీభత్స, భయానక రసముల ప్రవృత్తిగల క్రొత్తక్రొత్తరంగములు సృష్టింపబడి తదనుగుణము లగు కథాభాగములును కల్పితము లగుచున్నవి. పాశ్చాత్య నాటకప్రదర్శన ప్రతికృతులు తాత్కాలికముగ జనసామాన్యము నాకర్షించు స్వభావము గలవగుటచే వానికిని, క్రొత్త వెలువడిన భారతీయ నాటకప్రదర్శనప్రతికృతులకును బింబప్రతిబింబ భావము విరిగా సంప్రాప్తమయినది. కాని, పాశ్చాత్య ప్రదర్శనములయందలి మెఱుగు భారతీయ ప్రదర్శనములయందు కానరాదు. చివరకిట్టి ఛాయాప్రదర్శనము లోకవర్తకముగా మారిపోయినవి.

అంతట నాగక, లోపించిన వాచికము యంత్రములసాహాయ్యమున పాశ్చాత్యప్రదర్శనములకు తొలుత సమకూర్పబడెను. లోహమయ యంత్రముఖమున జనియించిన యీ వాచికాభినయము భిన్నభిన్నపాత్రకృతమయినను, వైవిధ్యము స్పష్టముగా గానరాక, ఏకపాత్రకృతమువలెను, శ్రుతికటువుగను బరిణమించెను. వాచికాభినయ మేకపాత్రకృతమయ్యును అవస్థాభేదము ననుసరించి కంఠధ్వని తనంత మారుచు తత్తదవస్థాజన్యములగు రసములను స్ఫురింపజేయుచు నాటకములకు సమగ్రతను సమకూర్చును. కాని బహుపాత్రముల వాచికాభినయము, ఆయాపాత్రముల వివిధావస్థలమాట యటుంచి, ఏకపాత్రకృతమువలె నున్నచో ప్రదర్శనము హృదయంగమముగ నెట్లుండ గలదు? ఇంతియకాదు; ప్రదర్శనములయందు ఆంగిక వాచికాభినయము లైకకాలికములు కాక చాలభాగము ఒకదానికంటె నింకొకటి ముందుగనో వెనుకగనో జరుగుచుండును. ఇట్టి

వానికన్న హీనప్రదర్శనములే యింపుగ నుండును. ఇట్లుల్ల లోపబహుళ మగు నీ నూతనకల్పనము 'అయ్యవారిని జేయబోవ కోతిపిల్ల యయి కూర్చుండె' ననుసామెతకు గురియయినది. ఇంతలోననే నీ నూతనకల్పనము భారతీయప్రదర్శనప్రతిక్రుతులకును ఎగబ్రాకినది. ఈ ప్రదర్శనములయందు పై నుడివిన లోపములు బహుగుణితములుగ నున్నవి.

కళాకోవిదులగు ప్రాచీనులు నాట్యకళను సర్వాంగసుందరముగను, సంపూర్ణముగను, సహృదయహృదయరంజకముగను సమకూర్చి భారతీయుల కనుగ్రహించియున్నారు. కాని కళానభిజ్ఞులగు నటకులమూలమున నాటకప్రదర్శనములు జీవకళను కోలుపోయి ఆనందసంధాయకములు కాజాలకున్నవి. ఉత్తరహిందూస్థానమునందలి వివిధరాష్ట్రములు నాటకరంగములమాట యటుండ దక్షిణహిందూస్థానమునందలి ద్రావి డాంధ్ర కర్ణాటకాది నాటకరంగములలో నాంధ్రనాటకరంగమున ప్రకృతము కళ కొకింతస్థానము క్రమముగ లభించుచుండుట కానవచ్చుచున్నది. సమర్థులగు నటకులుగాని, కాలదేశములకు సరిపడి ప్రజలకు ప్రబోధమును గావించుచు తదభివృద్ధి కుపకరించు నాటకములుగాని అధికముగా లేకుండుటచే కళావికాసమునకు నవకాశము వలసినంత దొరకకున్నది. ఇట్టి మార్పునమయమున నాంధ్రనాటకరంగమునుకూడ 'టాకీ' పిశాచము పట్టినది. చిరకాలముననుండి సరియైన పోషణములేక కృశించి కృశించి శల్యావశిష్టమయి యున్న యాంధ్రనాటకరంగము మందమందగతి నొకింతపుష్టినిగనుపరుచుచున్న శుభసమయమున నీయంత్రోత్పన్నపిశాచము మరల దానిని కళాశూన్యమును, నిర్జీవమును గావింపగల దనుభీతి సహృదయులకు గలుగుట సహజము. కళ అనంతముఖముల వికసించు స్వభావము గలది. అల్పమాత్రావకాశముగల యంత్రములయందు బంధించినయెడల సద్దానికి వికాసము గలుగుటెట్లు?

హార్మోనియమువలన శ్రుతిస్వరూపజ్ఞానమును, గ్రామొఫోనువలన గాత్రమాధుర్యజ్ఞానమును రూపుమాసినవి. ఇంకను ఎన్నియో కళ లిట్లు యంత్రములపుట్టువువలన నామావశేషములు కావలసినస్థితికి వచ్చినవి; వచ్చుచున్నవి. యంత్రములవలన పొసగుచున్న ఈ కళాకార్శ్యమును కళాభిజ్ఞులు సహింపజాలరు.

యంత్రసృష్టి నంటబెట్టికొనియున్న అర్థవ్యయము, దారిద్ర్యము, నిరుద్యోగత, అనారోగ్యము మొదలగు నుపద్రవములు దీనివలనను గలుగగలవని వేఱుగ చెప్పబనిలేదు.

జనసామాన్యమునకు తాత్కాలికముగ వినోదకరము లయినను, విశిష్టోపద్రవకరములగు నీటాకీలను, సామర్థ్యము కొరవడినను దేశస్వాతంత్ర్యము, సంఘస్వాతంత్ర్యము, వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము నాకాంక్షించు నాంధ్రులు, ఆత్మహితము నెరుగజాలని పామరులవలె నిప్పుడే నెత్తిపయికి దెచ్చిపెట్టుకొన్నారేల?

* * * *

శ్రీరామనవమి - శివరాత్రి

హిందువులకు శ్రీరామనవమి, శివరాత్రి తక్కిన యెల్లవ్రతములతోపాటు పవిత్రము లయినవి. శ్రీరామనవమిని స్మార్తులు, వైష్ణవులుకూడ భక్తిప్రపత్తులతో నాచరింతురు. శివరాత్రిని స్మార్తు లాచరింతురు కాని వైష్ణవు లాచరింపరు. ఇది జరుగుచున్న పద్ధతి. ఈ వ్రతదినములందు సెల వొసంగుపట్ల ప్రభుత్వము వైఖరి భిన్నరీతిని దాల్చినది. శ్రీరామనవమినాడు వైష్ణవులకుమాత్రమే సెలవుకలదు కాని వ్రతము నాచరించువారగు వైష్ణవేతరులకు సెలవులేదు. శివరాత్రినాడు వ్రతాచరణపరాయణు లగు శైవ స్మార్తజనులతోపాటు వ్రతాచరణవిముఖులగు వైష్ణవులకును సెలవుగలదు. ఇది విపరీతవిధాన మనక తప్పదు. ఇందులకు కారణ ముండకపోదు. కాని యా కారణముతో నిపుడు పనిలేదు. ఎపుడేని, ఏకారణముననేని, ఏదేని లోపము కలుగునేని అవి యట్లే నిలిచియుండుట యుచితముకాదు. లోపమని తెలిసినపిదప నద్దానిని తొలగించుట న్యాయ్యము. కావున ప్రభుత్వము శ్రీరామనవమినాడు మతవిభేదమును పాటింపక యెల్లరకు సెలవొసంగు నేరుపాటుచేయుట ధర్మము. శ్రీకృష్ణజయంతి (శ్రీజయంతి) నాడు ఎల్లరకును సెలవుగలదు. అట్టిదే శ్రీరామ నవమియును. కావున ఈవిషయమున వైష్ణవభిన్నులగు ప్రభుత్వోద్యోగులందరు తగినరీతిని కృషి చేసి రాబోవు సంవత్సరముమొదలు ఏటా శ్రీరామనవమినాడు తమకును సెలవు లభించులాగున జేసికొనదగుదురు.

*   *   *   *

కీ. శే. కొప్పరపు వేంకటసుబ్బరాయకవిగారు

కొన్ని ఏండ్లక్రిందట ఆంధ్రదేశము శతావధానములతో, ఆశుకవనముతో మారుమ్రోగిననాడు మొలకలెత్తినవారు కొప్పరపు సోదరకవులు. ఆకాలమున శతావధానాదులకన్న తత్కర్తలయొక్క ఆర్భాటములు [illegible] లాటలు దేశమున ప్ర[illegible]లయిన యంతయు నొక మహాగ్రంథము. ఆ గ్రంథమున పెక్కధ్యాయములయం దీ కొప్పరపు కవుల గాథ మిక్కుటముగా వ్రాయబడినది. ఇదియంతయు నాంధ్రలోకమునకు లెస్సగా తెలిసినవిషయము. ఇపు డా శతావధానములు ఆ యాశుకవనములు ఆ యార్భాటములు అత్తిపూతలయినవి.

కొప్పరపుకవులు గంటకు నాలుగైదు వందల పద్యముల నాశువుగా చెప్పగలవారు; బహుబిరుదముల బడసినవారు. వీరిలో జ్యేష్ఠులు వేంకటసుబ్బరాయకవిగారు. వీరు ప్రాయము చక్కనగమయినను చెల్లకమున్నే దివంగతులగుట మిగుల విషాదమును గలిగించుచున్నది. నేడు కొంచెముగా మిగిలియున్న అవధానిలోకమున నీ ఆశుకవిపుంగవుని లేమి యెన్నటికిని తీరని లేమి.

Printed and Published by C. Seshagiri Rao, B.A., at the Andhra Patrika Press, No.7, ThambuChetty St., Madras.
Editor: G. Subbaramayya